

راهنمای

مطبوعات گردی

سیر تاریخی و بازشناسی ساقتهاری

عادل محمدپور

راهنمای مطبوعات گُردی

سیر تاریخی و بازشناسی ساختاری

تحقیق، گردآوری و تدوین: عادل محمدپور

حروفچینی و صفحه‌آرایی: عادل محمدپور

طراحی جلد: سعید سبحانی

انتشارات اَویِن

چاپ اول، ۱۰۰۰ جلد، ۱۳۹۶، مریوان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۲۹۱۴-۵-۸

انتشارات اَویِن: مریوان، انتهای خیابان مردوخ ۰۸۷۳۴۵۲۶۶۶ - ۰۹۱۸۱۷۳۰۳۳۴

www.awinbook.com

قیمت: ۱۵۰۰۰ تومان

راهنمای

مطبوعات گُردی

سیر تاریخی و بازشناسی ساختاری

تحقیق، گردآوری و تدوین:

عادل محمدپور

مریوان، شه‌وین، ۱۳۹۶

سرشناسه	: محمدپور، عادل، گردآورنده
عنوان و نام پدیدآور	: مطبوعات کردی/تحقیق، گردآوری و تدوین عادل محمدپور.
مشخصات نشر	: کردستان: نهوین، ۱۳۹۰.
مشخصات ظاهری	: ۳۰۸ ص: جدول.
فروست	: تاریخ و فرهنگ؛ ۱.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۹۲۹۱۴-۵-۸
وضعیت فهرست نویسی	: فیپا
موضوع	: نشریات ادواری کردی -- تاریخ
رده بندی کنگره	: AP ۹۵/ک ۱۳۹۰۴ م ۳
رده بندی دیویی	: ۹۴/۰۵۹ ک
شماره کتابشناسی ملی	: ۲۶۹۸۱۲۶

فهرست:

- ❖ پیش‌گفتار..... ۷-۱۰
- ❖ تعریف و تقسیم‌بندی علمی نشریات..... ۱۱-۱۳
- ❖ نقش مطبوعات در توسعه فرهنگی، سیاسی و اجتماعی کردها..... ۱۴-۱۸
- ❖ کردستان، طلیعه روزنامه نویسی کردی..... ۱۹-۲۱
- ❖ سیر تاریخی مطبوعات کردی در کردستان ترکیه..... ۲۲-۲۵
- ❖ نشریات کردی کردستان ترکیه..... ۲۶-۳۹
- ❖ سیر تاریخی مطبوعات کردی در کردستان سوریه..... ۴۰-۴۲
- ❖ نشریات کردی کردستان سوریه..... ۴۳-۴۶
- ❖ سیر تاریخی مطبوعات کردی در کردستان عراق..... ۴۷
- ❖ دوره اول؛ سرآغاز مطبوعات کردی در کردستان عراق(جنبش شیخ محمود نه‌مر)..... ۴۸-۵۰
- ❖ نشریات دوره اول..... ۵۱-۶۰
- ❖ دوره دوم؛ جنبش ۱۴ تموز(گلاویژ، ۱۹۵۸م) در عراق..... ۶۱-۶۲
- ❖ نشریات دوره دوم..... ۶۳-۷۴
- ❖ دوره سوم؛ توافق‌نامه ماه آذار (۱۹۷۰م) در عراق..... ۷۵-۷۶
- ❖ نشریات دوره سوم..... ۷۷-۸۵
- ❖ دوره چهارم؛ بعد از جنگ (۱۹۷۴م) و شکست کردها و قرارداد الجزائر..... ۸۶
- ❖ نشریات دوره چهارم..... ۸۷-۱۱۴
- ❖ دوره پنجم؛ قیام(راپهرین) سال(۱۹۹۱م) و تشکیل حکومت اقلیم کردستان تا..... ۱۱۵-۱۱۶
- ❖ نشریات دوره پنجم، قیام(راپهرین)..... ۱۱۷-۱۹۲
- ❖ سیر تاریخی مطبوعات کردی در کردستان ایران..... ۱۹۳-۱۹۶
- ❖ نشریات کردی در کردستان ایران قبل از انقلاب..... ۱۹۷-۲۱۴
- ❖ نشریات کردی در کردستان ایران بعد از انقلاب..... ۲۱۵-۲۴۶
- ❖ سیر تاریخی مطبوعات کردی در سایر کشورهای جهان..... ۲۴۷-۳۰۰
- ❖ منابع و مآخذ..... ۳۰۱-۳۰۶

پیش‌گفتار

روزنامه نگاری هنری تازه نیست که با آمدن چاپ، کارکرد خود را به منصفی ظهور رسانده باشد؛ اگرچه صنعت چاپ تحولی شگرف در این پدیده به وجود آورد؛ بلکه بشر نخستین از دیرینه زمان برای رفع حوائج ارتباط جمعی و در راه تأمین مصالح و منافع خود به گونه های مختلف خاص خود دست به رسانگی و مرادوت زده و به این نتیجه دست یافته است که ارتباط جمعی جزء پیوندهای وثیق زندگی اوست. طبیعی است که چنین انسانی برای دست یازیدن به چنین نیازی، از طبیعی ترین ابزار رسانگی که همانا حکاکی بر سنگ ها و نگاشتن کتیبه ها با علائم و نشانه های خاص استفاده کرده باشد. با چنین استنباطی و استفاده از چنین ابزاری، می توان گفت انسان با خلق چنین شیوه ای به اولین «الگوی روزنامه نگاری» رسید، زیرا خوانش مضامین این سنگ نوشته ها، خود دالی است برای مدلول نیاز و حوائج اجتماعی-ارتباطی انسان ها. سیر زندگی بشری در طول تاریخ چنین به ما می فهماند که انسان بعد از نیازهای مادی و تأمین ضروریات روزمره اش - شکار برای ارتزاق و تأمین پوشش و ساختن سرپناه و روی آوردن به تجمع و یکجا نشینی - به یک ضرورت دیگر هم اندیشید و آن هم نیاز به ارتباط جمعی و نیاز به تأمین ابزاری جهت تبلور یافتن چنین آمال و آرزوهایی. انسان با سیر زندگی گذشته از مراحل سخت و دشوار زندگی بدوی و زبان اشاره ای به رویکردی دیگر یعنی فرم ادب عامیانه و فولکلوریک دست یافت. با این شیوه حوادث و برخوردهای زندگی مادی و معنوی خود را سینه به سینه نقل می کرد، با اختراع خط و کاغذ، از ادبیات عامیانه به ادبیات کتبی گذر نمود و در این مرحله وارد فاز جدیدی از زندگی جمعی شد. به شهادت تاریخ اولین روزنامه را «چینی ها» نوشتند این روزنامه موسوم بود به روزنامه «کین بان» در سال (۹۱۱ ق.م) منتشر شده و فاصله انتشار آن ماهانه، و زبان حال حکومت آن زمان چین بوده است. چنین

روزنامه ای با چنین نامی هنوز هم در حال انتشار است. بعداً «یونانی ها» هم برای انعکاس اخبار یومیه و ثبت حوادث جنگ ها و بیان افتخارات حماسه ها و بهادری های ملی خود، نیاز به رسانه ای داشته و به گونه ای چنین ابزار ارتباط جمعی را سامان بخشیده و حتی می توان گفت داستان های حماسی و رمان های قهرمانی-تخیلی خود را بر بنیان چنین بستری به وجود آورده اند. در شکل نوین تر، اولین روزنامه ی رسمی در اروپا روزنامه ای بود به نام (āctā Diurnā) یعنی: اخبار یومیه، که از طرف (یولیوس قيصر) شاهنشاه در سال (۵۸ ق.م)، چاپ و منتشر شد که ابتدا شرح نشست های کنگره ملی رُم در آن منتشر می شد. این رسانه بعداً به (āctā Populic) یعنی اخبار مردم مشهور شد و پس از آن این روزنامه کلیه اخبار متنوع جامعه را منعکس می ساخت و از آن فراتر به عوامل ارتباطی دیگر مثل خبرنگار نیاز پیدا کرد و برای آن در جاهای دیگر خبر می فرستادند به این ترتیب این پدیده حوزه وسیع تری به خود گرفت. در پایان سیر قهقرایی قرون وسطی، با اختراع چاپ توسط «گوتنبرگ آلمانی» در سال ۱۴۳۶ میلادی انقلابی عظیم در ارتباط سریع جمعی دنیا به وقوع پیوست. در ابتدای سده ی هفدهم (۱۶۰۹ م) و (۱۶۳۱ میلادی) با انتشار اولین روزنامه مدرن اروپایی (ستراسبورگ ریلش) در آلمان و روزنامه ای به نام (لاگازیت) در فرانسه تبلور چنین تحولی در دنیا به نمود واقعی رسید. «صنعت چاپ برای اولین بار در سال های پایانی قرن پانزدهم (۱۴۹۴ م) توسط یهودیان سفاردی (Sephārdi) که از دست آزار مذهبی از اسپانیا و پرتقال به سرزمین های امپراطوری عثمانی گریخته بودند؛ وارد قلمرو امپراطوری عثمانی شد. بعد از آن ارامنه در سال (۱۵۶۵م) به استفاده از این صنعت روی آوردند. استفاده از چاپ با رسم الخط ویژه مسلمانان در سرزمین های اسلامی با تأخیری بسیار معمول شد و این را باید ناشی از سیاست های سلاطین از یک سو و از سوی دیگر ریشه در عقب ماندگی مردم منطقه دانست.^۱ اما به هر ترتیب در سده های بعد در اروپا و تمام دنیا و به ویژه خاورمیانه^۲، پدیده روزنامه و روزنامه نگاری به شکل

^۱ - مظهر کمال، تیشگه یشتنی راستی به نقل از گاهنامه مانا ش ۶/۱

^۲ - تاریخ نویسان معتقدند اولین روزنامه در خاورمیانه در کشور مصر به نام «التنبیه» به زبان عربی توسط فرانسوی ها در سال (۱۷۹۸ م) منتشر شده است. جاف، ۱۹۸۸: ۵

معاصر و نوین یک امر لاینفک ارتباطات جمعی و رسانگی تبدیل شد و اکنون به رکن چهارم دموکراسی مشهور و با دیجیتالیزه شدن آن حکم «جهان مجازی» به خود گرفته است.^۱

«کُردها بسیار دیرتر از سایر اقوام منطقه به استفاده از مزیت‌های چاپ روی آوردند که شاید دلیل عمده آن نا آگاهی و بی توجهی اولین گروه روشنفکران کُرد بوده باشد. مثلاً کش و قوس‌های جنبش مشروطه خواهی در ایران فرصت مناسبی را برای شکل‌گیری و انتشار روزنامه‌ی کُردی رقم زد که به علت‌هایی کُردها نتوانستند از آن استفاده کنند»^۲

با این حال نخستین روزنامه‌ی کُردی به نام (کُردستان) بعد از (۶۱) سال از نشر اولین روزنامه فارسی توسط میرزا صالح شیرازی^۳ و (۲۷۸) سال پس از روزنامه (لاگازیت فرانسوی) و (۱۰۰) سال پس از اولین نشریه عرب زبان (التنبیه) و (الوقایع) مصر و اولین روزنامه تُرک زبان؛ در سال (۱۲۷۷ه.ش/ ۱۸۹۸ م) چاپ و منتشر شد.^۴ ولی (۱۷) سال بعد از انتشار این روزنامه در سال (۱۲۹۴ه.ش) برابر با (۱۹۱۵ م) از طرف «حسین حُزنی مُکریانی» اولین چاپخانه به شهر (حلب) در کشور سوریه وارد شد و این تحول باعث شد چندین نشریه و مطبوعه کُردی در آن کشور چاپ و منتشر شوند. در سال (۱۹۲۵ م) برابر با (۱۳۰۴ ه.ش) این چاپخانه به شهر رَواندز کُردستان عراق منتقل شد، این امر تحولی دیگر بود در پدیده روزنامه‌نگاری کُردی. پس از فوت او در سال (۱۳۲۶ ه.ش) برابر با (۱۹۴۷ م) به شهر هَوَلیر (ارییل) انتقال داده شد و اسم (چاپخانه کُردستان) به خود گرفت و (گیوی مُکریانی) سرپرست آن شد. وجود این چاپخانه از این پس باعث شد که صنعت چاپ و نشر و سنت کتابت در حوزه مطبوعات و کتاب کُردی به

^۱ - جباری، ۱۹۷۰: ۲۷-۲۵

(ب) جاف، ۱۹۸۸: ۴-۵

^۲ - م.س. لازارف، کُردستان و مسأله کُرد، (ملل قرن نوزدهم-۱۹۱۷) مسکو ۱۹۶۴ به زبان روسی به نقل از دکتر کمال مظهر، مانا، ش ۷/۱

^۳ - تاریخ انتشار نخستین روزنامه‌ی فارسی در ایران دو سال و نیم بعد از درگذشت فتحعلی شاه و جلوس محمدشاه، یعنی در تاریخ در تاریخ ۱۲۱۶ه.ش/ دوشنبه ۲۵ محرم سال ۱۲۵۳ ه.ق/ ۱۸۳۷ م، توسط میرزا صالح شیرازی در دو ورق بزرگ با چاپ سنگی، بوده است... آراین پور، از صبا تا نیما، ۲۵۳۵ ش: ۲۳۶. برخی معتقدند طلیعه‌ی نخستین روزنامه فارسی در رمضان سال ۱۲۵۲ه.ق/ بهمن ۱۲۱۵ه.ش بوده است. قاسمی، سرگذشت مطبوعات ایران، روزگار محمد شاه و ناصرالدین شاه، ۱۳۸۰: ۲۷ و

قاسمی، اولین‌های مطبوعات ایران، ۱۳۸۳: ۳۴

^۴ - زامدار ۱۹۹۸م: ۷

ویژه در کُردستان عراق به اوج شکوفایی برسد^۱. البته رونق و شکوفایی مطبوعات کُردی با ثبات سیاسی و شرایط مساعد کشورهای کُردنشین مرتبط بوده است. در سایر موارد در کنار شرایط ناهموار و نبودن فضای باز سیاسی، روزنامه‌نویسی کُردی بیشتر به سوی صبغه‌های سیاسی و حزبی سیر پیدا کرده است، نشریات یا در داخل بیشتر به صورت مخفی و زیر زمینی و یا در کشورهای اروپایی و آمریکایی و... منتشر می‌شده‌اند، اگر نشریاتی به زبان کُردی وجود داشته‌اند؛ تحت حمایت دولت بوده است. در هر حال روزنامه‌نویسی کُردی، در طول حیات خود به دلیل اوضاع نامطلوب سیاسی از امنیت صنفی و حرفه‌ای برخوردار نبوده است. مطالب این کتاب قبل از سال (۱۳۹۰)، نگاشته و آماده چاپ بوده است. با وجود اعمال حکم و اصلاح مورد نظر، به دلیل عدم صدور مجوز از همان سال تاکنون به تعویق افتاده است. فلذا به روز رسانی نشریات را تا سال (۱۳۹۰) شامل می‌شود.

تعریف و تقسیم بندی علمی نشریات

در فرهنگ‌ها، لغت نامه‌ها و مراجع به نوشتجات چاپی روزنامه، مجله و اوراقی که هر روز یا هر هفته یا ماه حاوی اخبار و اطلاعات داخلی، خارجی، حوادث، مسائل سیاسی، اجتماعی و غیره به طور مرتب انتشار یابد «جریده»^۱، مطبوعه یا نشریه»^۲ و به زبان کردی «چاپه‌مه‌نی، çāpamani و بلاو کراوه، Bilāvkirāva، وه لاکریا، Walākiryā و بلاووک، Bilāvok» گفته می‌شود. در اصطلاح امروزی و در قوانین هر کشوری برای انتشارات ادواری، واژه «مطبوعات» و برای قوانین خاص روزنامه و مجله‌ها «قانون مطبوعات، یاسای چاپه مه نی به کار می‌برند. در قانون مطبوعات ایران در تعریف مطبوعات آمده است: «نشریاتی که به طور منظم با نام ثابت و تاریخ و شماره‌ی ردیف در زمینه‌های گوناگون خبری، انتقادی، اجتماعی، سیاسی، اقتصادی، کشاورزی، فرهنگی، دینی، علمی، فنی، نظامی، هنری، ورزشی، و نظایر اینها منتشر می‌شوند»^۳ مطبوعات گفته می‌شود. در مطبوعات کردی به کلیه انتشارات ادواری و منظم، «روزنامه» و به فن روزنامه نویسی «روزنامه‌وانی، Rožnāmavāni، رونامه نویسی، روزنامه‌نووسی، Rožnāmanusi، روزنامه‌گیری، Rožnāmagari» و به روزنامه‌نویس یا روزنامه‌نگار، «روزنامه‌نووس یا روزنامه‌وان، Rožnāmavān» و به کانون روزنامه نویسان «سه‌ندیکای روزنامه‌وانان، سه‌ندیکاو رونامه‌وانا» می‌گویند و اگر هم نوشتجات شامل تمام آثار چاپ شده اعم از انواع نشریات و انواع کتاب‌ها باشد، به آن «چاپه‌مه‌نی، çāpamani» و

^۱ - جریده واژه‌ای عربی در اصل به معنای برگ و اصطلاحی رایج در عربی و فارسی امروز برای روزنامه است. استفاده از این اصطلاح را به احمد فارس شیدا (ادیب و روزنامه نگار لبنانی) منسوب می‌کنند. دانشنامه جهان اسلام، ۱۳۸۵، ج ۱۰: ۱

^۲ - دهخدا، ۱۳۷۳: ۶۷۴۱ و ۱۸۵۹۸ و ۱۹۸۸۷ و معین محمد، فرهنگ فارسی، ۱۳۷۱: ۴۱۹۷ و ۴۷۳۶

^۳ - محبی، ۱۳۸۵: ۹

بلاو کراوه، Bilāvkirāva، یا به صورت جمع «چاپه‌مه‌نیه‌کان، چاپه‌مه‌نیه‌کا، بلاو کراوه‌کان» که معادل همان نشریه و انتشارات فارسی است، نامیده می‌شود.^۱

در نخستین نشریه چاپ ایران-در عهد محمد شاه- واژه روزنامه ذکر شده اما در آن روزگار واژه روزنامه کمتر به کار برده می‌شد و واژه‌هایی همچون «گازت»^۲ و «کاغذ اخبار» مصطلح تر بود. چندی نگذشت که واژه «روزنامه‌چه»^۳ و سپس «روزنامه» پیشی گرفت و جانشین کاغذ اخبار و دیگر واژه‌ها شد. در عهد ناصری به نشریه‌های ادواری «گازت»، «روزنامه‌چه»، «ورقه» و روزنامه منطبعه^۴ نیز گفته‌اند. از آن پس دست اندرکاران مطبوعات و سپس عامه به تمام نشریه‌های ادواری روزنامه می‌گفتند. در صورتی که بنا به تعریف درست فقط نشریه‌های روزانه که با نام ثابت و شماره ردیف معین در هر شبانه‌روز -۲۴ ساعت- یک بار چاپ و منتشر می‌شوند، روزنامه نامیده می‌شود.^۴ واژه روژنامه‌چه (روزنامه‌چه) هنوز هم در میان کُردها متداول است و آن را به کار می‌برند. (مقداد مدحت بدرخان) هم برای نخستین نشریه خود «روژنامه، روزنامه» را به کار گرفت (روژنامه‌ی کوردستان، روزنامه کُردستان) و تاریخ نشر آن را روز روزنامه نگاری کُردی «روژی روژنامه‌وانی، روژنامه نووسی یا روژنامه‌گه‌ری کوردی» نامیدند. در اقلیم کُردستان عراق به تاسی از قانون مطبوعات عراق و سایر قوانین بین‌المللی برای فن روزنامه نویسی و تقسیم‌بندی علمی نشریات قانون مطبوعات وضع شده است که به اصطلاح کُردی به آن «یاسای روژنامه‌نووسی کوردی، Yāsāy rožnāma nusi kurdi، قانون مطبوعات کُردی» گفته می‌شود. در قانون مزبور تعاریف نشریات منطبق با معاییر و موازین قوانین بین‌المللی مطبوعات است. غیر از روزنامه که تعریف آن از خاطر گذشت، نشریات از

^۱ - جباری، ۱۹۷۰: ۲۷-۱۲

^۲ - در زمان عثمانی‌ها به تَرکی به روزنامه می‌گفتند «غزه‌ته»، این اصطلاح احتمالاً از همان «گازت» فرانسوی گرفته شده باشد. نگا همان منبع قبلی ص ۷

^۳ - کلمه روزنامه در زبان فارسی ریشه قدیمی دارد و در بسیاری از کتاب‌های قرون اولیه اسلامی از جمله در «بیتیمه الدهر ثعالبی و معجم الادباء یاقوت حموی» این کلمه به صورت (روزنامه‌چه) یا عربی شده ی آن «روزنامه‌چه» دیده می‌شود. از جمله گفته شده است که صاحب بن عباد، کاتب و وزیر آل بویه (متوفی به سال ۳۸۵ ه.ق)، روزنامه‌دهنده و وقایع‌روانه را در آن ثبت می‌کرده و بنابراین در زمان‌های قدیم به معنی دفتر یادداشت‌ها و گزارش‌های روزانه به کار می‌رفته است. آرین پور، از

صبا تا نیما، ۲۵۳۵ش: ج ۱، ۲۳۴

^۴ - قاسمی، سرگذشت مطبوعات ایران، ۱۳۸۰: ۱۰۷

نظرگاه ترتیب زمانی و فرم ساختاری گونه‌های دیگری هم دارد. «گوفار، گووار، کووار»^۱ Govār، مجله، Māgāzina، نشریه ای است با عنوان: مشخص که به صورت شماره‌ها یا جزوه‌های پیاپی معمولاً با فاصله زمانی منظم و با مدت زمان مشخص منتشر می‌شود و حاوی مقالاتی در باره موضوع‌های مختلف از نویسندگان مختلف است.^۲ مجله می‌تواند به مبحثی خاص محدود باشد یا خوانندگان مشخص، یا دارای مقالاتی به صورت تحلیلی یا انتقادی^۳ در زمینه‌های متنوع باشد. شماره‌گذاری مجلات برخلاف روزنامه‌ها بیشتر بر مبنای تاریخ است تا مسلسل. مثلاً در هر سال، فصل‌نامه‌ها شماره‌ی ۱ تا ۴ را برای هر فصل و ماهنامه‌ها شماره‌ی ۱ تا ۱۲ را برای هر ماه بر می‌گزینند، مجله باید دو شماره در سال منتشر شود و دارای «شکل» ثابت و «محتوی» باشد.^۴ در غیر این صورت نامنظم تلقی می‌شود.

از حیث ترتیب انتشار (گوفار، گووار، Govār) (مجله‌ها) به انواع مختلف تقسیم می‌شوند: گوواری هه‌هفته‌نامه (مجله هفت‌نامه)، گوواری دوو هه‌هفته‌نامه (دوهفته‌نامه)، گوواری مانگانه (ماهانه، ماهنامه)، دوو مانگانه (دوماهنامه)، وه‌رزنامه (فصل‌نامه)، دوو وه‌رزنامه (دو فصل‌نامه) و کاتنامه (گاهنامه).

^۱ - اصطلاح کووار، Kovar را برای اولین بار «حسین خُزنی مُکریانی» برای نشریه «زاری کرمانجی» در سال (۱۹۲۶م/۱۳۰۵ ش) به کار گرفت. برخی معتقدند وجه تسمیه «گوفار» در اصل واژه‌ی مرکبی است تشکیل شده از دو جزء: کو+هه‌وار. کو، (Ko) یعنی جمع و گردآوری و هه‌وار، (Hewar) به معنی منطقه. پس «کوه‌وار» یعنی گردآوری روی داد‌ها و مسائل مردم منطقه‌ای خاص. بعداً این واژه تلخیص پیدا کرده و فونم (و) در کُردی بادینانی به (ف) و (ک) به (گ) که قریب المخرج هستند،

تغییر پیدا کرده است و شده «گوفار، گووار، Govar». جباری، ۱۹۷۰: ۹

^۲ - سلطانی پوری، اقتدار رضا، راهنمای مجله‌ها و روزنامه‌های ایران ۱۳۷۶-۱۳۷۷: ۷

^۳ - هُزار حاتم، ۲۰۰۵: ۴۳

^۴ - قاسمی، سرگذشت مطبوعات ایران، ۱۳۸۰: ۱۱۵

نقش مطبوعات در توسعه فرهنگی، سیاسی و اجتماعی‌گردها

فرهنگ و اندیشه ورزی در واقع مولد و موجد زیر بنای توسعه ملت ها و آینه ای است تمام نما و شفاف برای نمایش باورها، حقیقت ها و خوشی ها و ناخوشی ها و خلاصه فرازها و نشیب های یک ملتی در درازنای تاریخ؛ و نیز نشانه ضریب توانمندی، بلوغ سیاسی، آزمودگی، آموزندگی و خرد پژوهی ملتی است با روی کردها و راهبردهای فکری و فرهنگی او و به حافظه سپردن شاخص های آن برای آیندگان. «تاریخ فرهنگ هر ملتی به اعتباری تاریخ تحول اندیشه و تفکر آن هاست. چرا که با اندیشه، فرهنگ آفریده می شود. فرهنگ در هر دوره ای بازتاب ارزش های مشترک آن دوره می باشد. ارزش هایی که محصول اندیشه های مردم است. هر چه جامعه از نظر اندیشه ورزی بازتر و پویاتر باشد، روند تأثیر و تأثر اندیشه ها در روابط متقابل اجتماعی، موجب خلاقیت های بیشتری خواهد بود و به تبع آن فرهنگ غنای بیشتری می یابد. با نهادینه شدن جریان اندیشه ورزی آزاد، اندیشه ها در قالب محصولات فرهنگی نوشته شده در می آیند و جامعه به سمت و سوی توسعه پیش می رود. بنابراین این توسعه فرهنگی، ارتباط مستقیم با رشد و توسعه مطبوعات در هر جامعه دارد. به عبارت بهتر در جوامعی که مردم به مرحله اندیشه ورزی رسیده اند، فرهنگ نوشتاری رشد و توسعه یافته است.»^۱

رسانه‌ی مطبوعات به عنوان «رکن چهارم دموکراسی» و یکی از شاخص های اساسی، نقشی بسیار سترگ در توسعه سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی یک جامعه داشته و خواهد داشت. در گذشته‌ی تاریخ فرهنگ و اندیشه‌ی کردها، به دلایل متعدد سیاسی و اجتماعی و عقب ماندگی های ناشی از آن، فرهنگ و ادبیات به صورت شفاهی و سینه به سینه، برای نسل

^۱ - مجله مهاباد، ۱۳۸۲: ش ۲۶، ۶۲

های بعدی تجسم و تبلور پیدا می کرده است، و بار سنگین مسئولیت و حمل رسانگی فرهنگ، ادب و مقوله های روحی و معنوی و مآثر گذشتگان، بر دوش «شعر و شاعری» بوده است. شعر نقش مطبوعات امروزه را برای کردها بازی می کرده است. شعر علاوه بر صیانت از مشخصه های فرهنگی، ادبی و تاریخی، نقش رسانگی پیام دربارها و حکومت های محلی و مسائل اجتماعی را از سده های گذشته (از سده دوم هجری تا سده های اخیر) بر دوش داشته اند. «بابا یادگار، بیسارانی، ققیه طیران، حریری، احمد خانی، صیدی هورامی، خانای قبادی و مولوی، نالی، محوی، هیمن، شیرکو و ...»، به نوعی حامل و ناقل مآثر تاریخ فکر، فرهنگ و ادبیات نیاکان خود به نسل امروز بوده اند.

اواخر قرن نوزدهم میلادی سال (۱۸۹۸ م) با انتشار روزنامه (کُردستان) دریچه ای بر روی سنت نوشتاری و فرهنگ روزنامه نویسی باز شد. این روزنامه توانست علاوه بر تجدید و بیداری از فرهنگ عشیره ای و ایلیاتی؛ رویکرد کردها را از فرهنگ شفاهی به طرف سنت نوشتاری به شیوه مدرن سوق دهد، الفبای کُردی شکل منظم، مدرن و امروزی به خود گرفت. در سرمقاله نخستین شماره، تأکید به فراگیری علم و دانش و آموزش زبان کُردی شده و خوانندگان را به تفکر و دانش اندوزی و اهتمام به نوشتن تشویق کرده است.^۱ پس از نشر آن روزنامه علاوه بر تأسیس انجمن ها، جمعیت ها و سازمان های فرهنگی، اجتماعی و سیاسی چندین روزنامه در کشورهای (ترکیه، سوریه و عراق) چاپ و منتشر شدند؛ این حرکت منبعت از پروسه ی فکری-ادبی جهان غرب بوده است، که آن هم به نوبه خود معلول پدیده نهضت روشنگری در قرن (۱۸ میلادی) و نتیجه ی آراء و دیدگاه های فیلسوفان این جنبش فکری/فلسفی در اروپا در قرون بعد ناشی شده بود. این رویکرد نوین باعث شد کردها بیشتر با تاریخ، فرهنگ، زبان، ادبیات و آرمان های ناسیونالیستی، قومی و جنبش های ملی گرایشی آشنا شوند و لزوماً به آن دل بستگی نشان دهند. آوردن چاپخانه توسط خُزنی مُکریانی، انتشار نشریات کُردی، وجود تشکلات ادبی، روشنفکری و اجتماعی در داخل مناطق کُردنشین بعد از جنگ های اول و دوم جهانی تحولات فکری-فرهنگی-اجتماعی و سیاسی خاصی را برای کردها به ارمغان آورد.

^۱ - ادريس عبدالله مصطفى، ۲۰۰۸: ۴

شعرهای تازه، متأثر از افکار نوین و مضامین تازه، از طرف (عبدالرحیم رحمی حکاری، مصطفی شوقی، پیرمرد، شیخ نوری شیخ صالح، رشید نجیب، گوران، زیور و...) در روزنامه های کردستان و ژین (از فعال ترین نشریه منتشره ی کردی آن هنگام در کردستان) چاپ و منتشر می شدند. این تعامل با دنیای بیرون توانست مستقیم روی شاعران، فعالان فرهنگی، ادبی و اجتماعی تأثیر بگذارد، از راه یادگیری و آشنایی با آثار زبان های اروپایی، یا ترجمه ی آن ها به زبان ترکی و یا استفاده مستقیم از آثار ترکی، که در آن زمان بسیاری از روشنفکران کرد از جمله (پیرمرد، شیخ نوری شیخ صالح، دلدار، گوران، زیور) و... از کردستان عراق، (کامران بدرخان و قدریجان) از کردستان سوریه، (مصطفی شوقی، عبدالرحیم رحمی حکاری، رشید نجیب، محمود جودت) و... زبان ترکی را می دانستند یا به خوبی یاد گرفته بودند و از عناصر مُدرن و مضامین نو (أدبای فجر آتی، جریان مُدرن شعر ترکی در آن زمان که توسط توفیق فکرت و جلال ساهر رهبری می شد) متأثر می شدند. پس از آن شرق شناسان و کُردشناسان غربی به کردستان آمدند، با تأسیس چاپخانه و مکتوب نمودن آثار خطی، چاپ روزنامه، مجلات کردی، تأسیس مدارس کردی، بر فرهنگ و ادبیات کردی و مبانی فکری و فرهنگی کردها تأثیر به سزا گذاشتند خلاصه ارتباط با دنیای غرب و مجامع روشنفکری دُول همسایه که زودتر با پدیده های غربی آشنایی یافته بودند همه از تحولاتی بود که کردها آن را مدیون روزنامه و روزنامه نگاری می دانند^۱.

این تعامل فکری و بارقه های مطبوعاتی برای کردهای عراق دستاوردهای بهتری داشته است. وضعیت فرهنگی و سنت نوشتاری و مقوله روزنامه نویسی به نوعی برای آن ها "رنسانس فرهنگی" به شمار می رفت. در زمان شیخ محمود حفید چندین روزنامه مثل «تیگه یشتنی راستی، Tegayištñi rāsti» (درک حقیقت) و «پیشکوهتن، Peškavtin» (ترقی) و روزنامه های دیگر با حمایت و تشویق کارگزاران انگلیسی... منتشر شدند، نقشی بسیار اساسی در پیام رسانی و توسعه سیاسی بازی کردند. در کنار آن تعدادی مدارس برای دختران و پسران دانش

^۱ - مجله زریبار، ۱۳۸۷: ش ۶۸-۶۷، ۱۶۶

آموز تأسیس کردند و رشد و گسترش زبان کردی سهم بودند.^۱ از آن هنگام گردهای عراق در پرتو چنین روی کردی در دوره های مختلف در زمینه توسعه سیاسی و فرهنگی، چشم اندازهای روشن تری داشته اند. زبان کردی طبق قانون اساسی عراق رسمیت پیدا کرده است، چندین دانشگاه و انستیتوی کردی در حال فعالیت آموزش هستند، موضوعاتی از قبیل انفال، جامعه مدنی، حقوق شهروندی، مطالبات زنان و مسائل دیگر از طریق مطبوعات صبغی جدی تری به خود گرفته است، صنعت سینما نشأت گرفت. در حال حاضر هم صدها روزنامه، هفته نامه، مجله در اقلیم کردستان عراق چاپ و منتشر می شوند و در سال صدها نسخه کتاب کردی در زمینه های مختلف به زیر چاپ می روند.

در کردستان ایران بعد از انقلاب هم، برای اولین بار به شیوه قانونی اولین بارقه مطبوعات کردی به شکل دولتی آغاز شد. اولین شماره مجله «سروه» (Sirva) با همت «محمد امین شیخ الاسلامی، مشهور به هیمن موکریانی» در اردیبهشت ماه سال ۱۳۶۴ ه. ش منتشر شد به دنبال آن «ناوینه» (āvena) و «آبیدر» (ābidar) و... تحت همان لوا فعالیت خود را آغاز نمودند. بعدها به دنبال تحولات سیاسی ایران بعد از دوم خرداد سال ۱۳۷۶ ه. ش و باز شدن نسبی فضای آزاد روزنامه نگاری در ایران، در کردستان هم چند نشریه مستقل و دولتی منتشر شدند. از جمله سیروان، روژه‌لات، ئاسو، راسان، هاوار و... منتشر شدند. مزید بر این ها اکنون (زمان نگارش این متن) هم چندین نشریه از جمله: هایا، ژیوار، دیدگاه، نیشتمان، سوران، دیار کهن آوای ماد و... در استان کردستان منتشر می شوند.

«زریبار» (Zirêbār) در نهم اردیبهشت (۷۶) پس از کش و قوس های سه ساله ی اداری مجوز انتشار خود را به صورت فصل نامه گرفت، در آذر (۷۶) به عنوان اولین نشریه مستقل در کردستان ایران و فعالیت مطبوعاتی خود را با پشتوانه مردمی آغاز نمود؛ با وجود معضل مالی و تمهیداتی و... تا کنون توانسته نقش به سزائی را در روند روزنامه نویسی مستقل کردی در کردستان ایران ایفاء نماید. از شماره (۵۴) با شورای نویسندگان جدید در سال (۱۳۸۳) فعالیت خود را به شیوه ی فایلی و تخصصی تداوم بخشید و تا بهار و تابستان (۱۳۹۴) تعداد شماره های

^۱ - نه‌بز جمال، مجله زریبار، ۱۳۸۴: ش ۵۹-۵۸، ۴۱

آن به (۸۷-۸۸) رسانده است...! در کلام آخر مطبوعات کُردی در کردستان ایران در طول تاریخ خود، وفق شرائط، نشر آن همواره متغیر و در نوسان بوده است.

روزنامه کردستان؛ طلیعه روزنامه نویسی کردی

انتشار نخستین روزنامه‌ی «کردستان» فصل تازه‌ای را در تاریخ سیاسی فرهنگی و فکری و...
گردها رقم زد. زمان نشر این روزنامه (۱۸۹۸/۴/۲۲ م - ۲-۱۲۷۷ ه. ش / ۳ ذی القعدة ۱۳۱۴
هجری قمری)^۱ مصادف بود با جنگ و ناامنی در بسیاری از نقاط جهان و نیز شکل‌گیری
«پارادایمی جدید در اندیشه کردی. چنان‌که این پارادایم به صورت شعار آگاهی‌سازی و گذار
به سوی صنعتی شدن در این روزنامه پی گرفته شد. کردستان در برجسته‌سازی مطالبات خود
همواره بر چگونگی پیشرفت ممالک صنعتی به منزله پیشرفت در سازمان فکری و آگاهی این
مردمان تأکید می‌کرد. وی با پیش‌کشیدن دیدگاه‌های عقلانی، دینی و ناسیونالیستی، عرصه را
برای حضور هر چه بیشتر نسل جوان کرد فراخ‌تر می‌نمود».^۲ در شرایط بحرانی موجود نیز این
جریده توانست تا حدودی مسائل و مشکلات کردها را بیان کند و مطالبات آن‌ها را به گوش
حاکمان عثمانی برساند. نشر آن ابتدا در شهر قاهره توسط (مقدمات مدحت بدرخان)^۳ اتفاق

^۱ - ادريس عبدالله مصطفي، ۲۰۰۸: ۵

^۲ - مظهر کمال، تیگه‌یشتنی راستی/ ۹۶-۴۳

^۳ - مقدمات (مدحت) بدرخان، نخستین روزنامه‌نگار کرد، پدرش (میر بدرخان)، میر بزرگ جزیره بوتان، شخصیتی ذی نفوذ و دارای قدرت سیاسی/اجتماعی بوده است. مقدمات در چنین خانواده‌ای سرشناس به دنیا آمده است (اگرچه تاریخ به دنیا آمدن او نامعلوم است)، با سایر اعضای خانواده در مبارزات علیه عثمانی‌ها شرکت داشته و در سال (۱۸۹۷م) جمعیتی سیاسی را در استانبول تشکیل می‌دهد، عثمانی‌ها به خاطر نفوذ این خانواده، مانع فعالیت‌های آشکار این جمعیت می‌شوند. ناچاراً به قاهره می‌رود، در آن‌جا روزنامه «کردستان» را تأسیس می‌کند، بدین صورت این روزنامه، مشوق و زبان حال (جمعیت‌ها و تشکلات سیاسی کردها) می‌شود، دوباره در سال (۱۹۱۰م) به استانبول برمی‌گردد و با کمک فعالان دیگر «کومه‌له‌ی بلاوکردنه‌وی مه‌عاریفی کوردی، جمعیت انتشاراتی معارف کردی» را تأسیس می‌کند. در سال (۱۹۱۲م) وقتی حزب آزادی و ائتلاف به قدرت سیاسی می‌رسد، مقدمات به عنوان استاندار «درسیم» نامزد می‌شود ولی نامشخص است آیا ایشان در این پُست دست به کار شده است یا

افتاد و بعداً به علت بیماری مقدادخان، کار او را (عبدالرحمان بیگ بدرخان) اخوی اش در اروپا پی گرفت^۱. این نشریه به صورت نامنظم منتشر شده و علت نامنظمی آن را باید در مخالفت های دولت عثمانی دانست که به علت عدم امنیت هر دم از شهری به شهری دیگر منتقل می شده است. پنج شماره آن در چهار صفحه و در قطع: (۲۵/۵ در ۳۲/۵) منتشر شده بنا به شرایط خاص و فشارهای دولت عثمانی نشر آن به ژنو منتقل و در آن جا شماره: (۶-۱۹) چاپ و منتشر گردید. دوباره به شهر قاهره آورده شد و شماره های (۲۰-۲۳) توسط «ثریا بدرخان» منتشر گردید. دوباره زمینه میسر نشد و به شهر لندن منتقل و در آن جا شماره (۲۴) چاپ شد، بعداً شماره های: (۲۵-۲۹) در شهر «فولکستون بریتانیا» چاپ و منتشر گردید. شماره های (۳۰-۳۱) آن دوباره در «ژنو» منتشر و بعد از این نشریه متوقف گردید. به جز شماره های: (۱۹، ۱۸، ۱۷، ۱۲، ۱۰) سایر شماره های این نشریه در کتابخانه «ماربوک» آلمان با زبان روان گُردی کرمانجی شیوه ی جزیره و بوتان، محفوظ است. از شماره چهار به بعد دارای چندین مقاله به زبان تُرکی است که حاوی درد دل ها و شکوه هایی گاه با زبان هجمه و طنز، برای شاه سلطان عبدالحمید، تحت عنوان: «عرض و حال» و نامه های مفتوح «اچیق مکتوب» است. این روی کردها و انتشار این روزنامه، آزار و اذیت هایی برای خاندان «بدرخان» در پی داشته است. بسیاری از روشنفکران و آزادیخواهان و دانشجویان گُرد دانشگاه های استانبول و قاهره، در آن زمان رابطه ی تنگاتنگی با این روزنامه داشتند و شاعر انقلابی «حاجی قادر کویی» شعرهای پرشور خود را در آن روزنامه چاپ و منتشر می ساخت^۲. لازم به یادآوری است (۱۸) شماره این نشریه در کتابخانه مرکزی آنکارا، مصون و محفوظ است و دکتر کمال فؤاد بیشتر شماره های آن را جمع آوری و در مجموعه ای (۱۰۴) صفحه ای منتشر ساخته است. در چند سال اخیر چند شماره آن که ناپیدا بود، پیدا شده و اکنون همه شمار های مصون و محفوظ،

نه؟ تاریخ فوت آن نیز مثل تاریخ تولد، نامعلوم است، به گفته مورخان و روزنامه نگاران احتمال دارد، مقداد مدحت بدرخان در فاصله سال های ۱۹۱۹-۱۹۱۲ فوت کرده باشد. نگا همان منبع قبلی ادريس عبدالله مصطفی، ۲۰۰۸: ۵-۸

^۱ - بوز ارسلان محمد امین، په یفین، ش ۲، ۱۹۹۷: ۲۳۲

^۲ - جباری، ۱۹۷۰: ۶۳-۶۱

نگهداری می شوند. اهمیت این روزنامه برای مردم کُردستان تا جایی است که دوم اردیبهشت هر سال را روز «روزنامه نگاری کُردی» نام گذاشته اند و برایش جشن می گیرند!^۱

---

^۱ - جاف وریا، ۱۹۹۸: ۲۶

سیر تاریخی مطبوعات کردی در کردستان ترکیه

مدخل:

ابتدای قرن بیستم و قبل از جنگ جهانی اول، (استانبول) مرکز فرهنگی حکومت عثمانی و خاستگاه شکل‌گیری روزنامه نگاری نوین و رنسانس فکری^۱ ترکیها و کردها به شمار می‌رفت. روشنفکران، روزنامه نگاران کرد دوره عثمانی در همین شهر به مجلس نمایندگان (مبعوثان) راه می‌یافتند؛ حتی به انگیزه خدمات فرهنگی، اجتماعی و سیاسی، به عضویت جمعیت (اتحاد و ترقی) دولت عثمانی در می‌آمدند. این فعالیت‌ها و تکاپوهای سیاسی، فرهنگی و اجتماعی، بعداً زمینه را برای تشکیل جمعیت‌ها و احزاب مستقل کرد^۲ مثل: (جمعیت عزم قوی)^۳، (کردستان تعاون و ترقی)^۴، (جمعیت هیفی، امید)، (حزب استقلال کردستان)، (تشکیلات اجتماعی کرد)، (جمعیت حریت پرور فرقه سی)، (جمعیت ملت کرد) و (جمعیت ارشاد) فراهم کرد.^۵

به دنبال اعلان مشروطیت توسط سلطان عبدالحمید و تشکیل سازمان (اتحاد و ترقی) عثمانی‌ها، کردها فرصتی پیدا کردند تا در سازمان مزبور برای به دست آوردن برخی امتیازات فرهنگی و سیاسی؛ فعالیت کنند. بعداً سازمان مزبور تعهدات خود نسبت به کردها را به بوته فراموشی سپرد؛ ناچاراً کردها برای پر کردن خلأ موجود جمعیت مستقل کردی (کرد، تعاون و ترقی) را

^۱ - علی احمد نوزاد، روزنامه نویسی دانشجویان کرد در اروپا و آمریکا، ۲۰۰۸: ۱۶

^۲ - بدلیسی، ۲۰۰۹: صدوپنچ

^۳ - این جمعیت در سال ۱۹۰۰ م به وجود آمده است و نخستین جمعیت فرهنگی کردها در کردستان ترکیه محسوب می‌شود.

نگا هاوار رسول، ۲۰۰۰: ۴۹۱ به نقل از: جهمال نه‌به‌ز، کوردستان و شورش‌که‌ی، کردستان و انقلابش، سوئد ۱۹۸۵ م

^۴ - برای اطلاع بیشتر به همان منبع قبلی، هاوار سول، صص ۴۶۶ و ۴۹۱-۴۹۸ مراجعه شود.

^۵ - این جمعیت در سال (۱۹۱۰ م) به دنبال عقب نشینی (اتحاد و ترقی) دولت عثمانی نسبت به تعهدات خود به کردها و تعطیلی جمعیت کرد تعاون و ترقی، توسط دانشجویان و دانش‌آموختگان کرد به وجود آمد. نگا همان منبع قبلی هاوار رسول،

۲۰۰۰م: ۴۹۹ و ۴۸۷

در سال (۱۹۰۸ م) تشکیل دادند. تا حدودی توانستند خلأ موجود سیاسی/فرهنگی خود را سامان ببخشند. در این جمعیت کسانی مثل «امین عالی بدرخان، شریف پاشای خندان، شیخ عبدالقادر شَمزینی، مراد محمد علی، محمد امین زکی بَگ (تاریخ نویس) و چندین شخصیت دیگر ...» عضویت داشتند. اما به دنبال تحولات بعدی دیری نپایید فعالیت های جمعیت متوقف شد.

در حقیقت باید شکل گیری مطبوعات کردهای ترکیه را مدیون و متأثر از فضای فرهنگی/اجتماعی شهر استانبول دانست که بعداً بر وضعیت فرهنگی و مطبوعاتی کردستان عراق که در جای خود به آن اشاره می شود، تأثیر به سزا گذاشت. روزنامه نگاری کردی در کردستان ترکیه تا جنگ اول جهانی سه مرحله را پشت سر گذاشته است.

مرحله اول: با انتشار نخستین روزنامه کردستان در سال (۱۸۹۸م/۱۲۷۷ ه.ش/۹-۴-۱۳۱۴ ه.ق) در قاهره شروع شد و به آخرین شماره آن در (۱/نیسان/۱۳۱۸ ه.ق) انجامید، این دوره به «دوره تجدد و بیداری کردها» موسوم است.

مرحله دوم: با اعلان فرمان مشروطیت توسط سلطان عبدالحمید دوم و انقلاب سال (۱۹۰۸ م/۲۳ جمادی الاخر ۱۳۲۶) و منظور کردن برخی امتیازات به کردها و به قول دکتر لازارف «بهار کوتاه کردها»؛ آغاز شد. در وضعیت سیاسی جدید کردها فرصتی پیدا کردند به انجام فعالیت های فرهنگی-سیاسی پردازند. توسط «امین عالی بدرخان، شریف پاشای خندان، شیخ عبدالقادر شَمزینی، مراد محمد علی، محمد امین زکی بَگ (تاریخ نویس) و چندین شخصیت دیگر ...» اولین جمعیت سیاسی را به نام «جمعیت کرد تعاون و ترقی» را تشکیل دادند و سرانجام به انتشار «روزنامه کرد» به سرپرستی «پیرمیرد» شاعر نامی کرد، انجامید.^۱

مرحله سوم: با آغاز جنگ جهانی اول و ورود عثمانی به صحنه جنگ به واسطه‌ی دولت اتحاد و ترقی، آزادی مطبوعات تحت رژیم نظامی بیش از پیش محدود گردید و روزنامه نگاری، بر اثر تشدید سلطه‌ی سیاسی و مشکلات ناشی از جنگ، رونق سال های نخست پس از اعلان

^۱ - مظهر کمال، د، تاریخ روزنامه‌نگاری کردی، مانا، ش ۱، بهار ۱۳۸۴/۲۰۰۵م/۶

^۲ - علی عمر فاروق، ۲۰۰۱: ۶۸

حریت را از دست داد^۱. از دادن امتیازات داده شده به کردها امتناع ورزیدند، «جمعیت کرد، تعاون و ترقی» به تعطیلی انجامید و به جمعیت «هیفی، امید» تغییر نام پیدا کرد. اعضای جمعیت «هیفی» برای نشر اهداف خود نشریه «روژی کورد، روز کرد» را منتشر کردند که بعداً بعداً همین نشریه جای خود را به «هه تاوی کورد، آفتاب کرد» داد. در این سه دوره تا شروع جنگ، چاپ و نشر کردی در کردستان ترکیه تا حدودی رشد داشته است. نشریاتی مانند (کرد، شرق و کردستان، کرد و تعاون و ترقی، کردستان، پیمان، یه کبون (اتحاد)، هه تاوی کورد، آفتاب کرد و روژی کورد، روز کرد و...) محصول و برآیند تعاملات مطبوعاتی و بار فرهنگی این سه مرحله هستند. در گیرودار جنگ جهانی اول دو نشریه به نام (روزنامه کردستان و مجله ژین، حیات) منتشر می شدند؛ اولی به زبان های کردی، ترکی، عربی، فارسی و فرانسوی و دومی به زبان کردی و ترکی؛ به زبان، فرهنگ و ادبیات و مسائل کردستان می پرداختند. به دنبال تحولات سیاسی در ترکیه پس از جنگ جهانی اول و شکست عثمانی ها و اعلان جمهوریت (۵ آبان ۱۳۰۲/۲۹ اکتبر ۱۹۲۳)^۲ کردها و ارمنی ها، به فکر تأسیس حکومتی مستقل افتادند. «شریف پاشا» نماینده کردهای ترکیه، یادداشتی در این باره تقدیم کنگره صلح در اروپا نمود، در واکنش به آن، دول اروپایی در پیمان «سور، Sevar» (۱۹۲۰ م)، قول مساعد جهت ایجاد یک حکومت مستقل در جنوب شرقی ترکیه به کردها دادند، اما هیچ گاه مفاد این پیمان به منصفی ظهور نیبوست. در پیمان «لوزان، Lozān» هم با هماهنگی دولت جدید ترک، قرار بر این شد (خودمختاری) را برای کردها مد نظر قرار دهند؛ اما «مصطفی کمال آتاترک»، نه تنها در زیر قول خود زد، بلکه موجودیت کرد را هم در این کشور انکار کرد و بعداً آن ها را (ترک های کوهی) نامید. در این راستا و برای اعمال این سیاست، ترک ها به زدودن فرهنگ و زبان و ادبیات کرد در ساختار سیاسی ترکیه نوین پرداختند؛ صحبت کردن به زبان کردی ممنوع شد و سیاست تعصب نژادی و حذف هویت قومی کردها ادامه پیدا کرد و روزنامه نگاری کردی ممنوع شد. پس از این هیچ روزنامه آزاد و مستقل کردی یا درباره کرد در ترکیه چاپ نشده

^۱ - دانشنامه جهان اسلام، ۱۳۸۵: ج ۱۰، ۷۳

^۲ - همان منبع قبلی دانشنامه جهان اسلام: ج ۱۰، ۷۲

است. روزنامه نگاران آزاد و مستقل کُرد برای دفاع از حقوق فرهنگی و اجتماعی، جمعیت های جدیدی تشکیل دادند؛ از جمله «جمعیت خویبون، xoybun، خودی بودن» که به دنبال سرکوب کردها در سال ۱۹۲۵ م توسط دولت تُرک در سال ۱۹۲۷ م تشکیل شد و مطالباتی را به دولت تُرکیه ارائه داد^۱. به دنبال عدم توجه دولت تُرکیه به این مطالبات، کردهای ناراضی یا به خارج رفتند و در قالب اپوزیسیون به فعالیت مطبوعاتی خود پرداختند و یا در داخل کار خود را به صورت زیرزمینی ادامه دادند. در فضای داخلی هم دولت تُرکیه، از طریق روزنامه های وابسته و دولتی سیاست های خود را به اجرا گذاشت. با این تحلیل کوتاه در دنباله بحث، به مطبوعات منتشره در داخل کُردستان تُرکیه و یا خارج از آن از سال (۱۸۹۱م/۱۲۷۷ ه.ش/۹-۴-۱۳۱۴ ه.ق) تا زمان نگارش این متن به ترتیب الفبای می پردازیم.

^۱ - شیرکو بلج، کیشه‌ی کورد، مسئله کُرد، ۱۹۹۰: ۸۹

نشریاتِ کُردیِ کُردستانِ تُرکیه
از سال (۱۲۸۶ ه. ش. / ۱۹۰۷ م) به ترتیب الفبا

عنوان:	نارمانج، ārmānj (هدف)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:	پارت پیشرو کُردستان ترکیه شاخه سوئد
سر دبیر یا شورای نویسندگان:	
نوع و زمینه:	سیاسی / فرهنگی / ادبی
زبان نشریه:	کُردی و تُرکی
تاریخ نخستین شماره:	۱۹۷۹ م
ترتیب و محل انتشار:	ماهانه، سوئد
توضیحات:	شماره ۱ تا ۶ آن به زبان کُردی و تُرکی و از شماره ۶ به زبان کُردی و رسم الخط لاتین منتشر شده و تا تاریخ ۱۹۹۲/۵/۳ م ۱۲ شماره از آن منتشر شده است. ^۱

عنوان:	نازادی ولات، āzādi valāt آزادی میهن
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:	ارگان رسمی حزب کارگران ترکیه
سر دبیر یا شورای نویسندگان:	
نوع و زمینه:	سیاسی / اجتماعی
زبان نشریه:	کُردی و تُرکی
تاریخ نخستین شماره:	
ترتیب و محل انتشار:	روزانه، خارج از کشور
توضیحات:	شماره ۹۹۹ آن در مورخه ۲۰۰۹/۹/۲۸ منتشر شده است. ^۲

عنوان:	ئاگری، āgri (آتشین)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:	
سر دبیر یا شورای نویسندگان:	زیر نظر شورای نویسندگان
نوع و زمینه:	فرهنگی / ادبی
زبان نشریه:	تُرکی
تاریخ نخستین شماره:	۱۹۵۳ م
ترتیب و محل انتشار:	ماهانه، دانشگاه آنکارا
توضیحات:	در مورد این نشریه همین اطلاعات در دست است. ^۳

^۱ - همان منبع قبلی ص ۱۵ [آتینا اسماعیل]

^۲ - روزنامه نازادی ولات، روزنامه آزادی میهن، شماره (۹۹۹) ، ۲۰۰۹/۹/۲۸ ،

^۳ - همان منبع قبلی ص ۹۷ [آتینا اسماعیل]

عنوان: **صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:**
سر دبیر یا شورای نویسندگان:
نوع و زمینه:
زبان نشریه:
تاریخ نخستین شماره:
ترتیب و محل انتشار:
توضیحات: شماره ۸ ان در سال ۱۹۸۰ در دو صفحه روزنامه ای منتشر شده است.^۱

نالای رزگاری، ālāyrižgārī (پرچم رهایی)
 نامعلوم
 سیاسی
 کردی و ترکی
 ۱۹۷۹ م در ۵ صفحه
 روزانه، استانبول

عنوان: **صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:**
سر دبیر یا شورای نویسندگان:
نوع و زمینه:
زبان نشریه:
تاریخ نخستین شماره:
ترتیب و محل انتشار:
توضیحات: در مورد این نشریه همین اطلاعات در دست است.^۲

ئه رکی نوی، Arkinive (وظیفه نو)
 فرهنگی/ادبی
 کردی
 ۱۹۶۶ م
 آنکارا

عنوان: **صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:**
سر دبیر یا شورای نویسندگان:
نوع و زمینه:
زبان نشریه:
تاریخ نخستین شماره:
ترتیب و محل انتشار:
توضیحات: با حمایت دولت عثمانی جهت ارائه سیاست های خود چاپ و منتشر می شده است.

پیمان، (Paymān)
 میرکاتب زاده شُکری
 ع. باقی
 سیاسی/اجتماعی
 کردی کرمانجی و ترکی با رسم الخط عربی
 ۱۹۰۹ م هفته روز دوشنبه، دیار بَکَر
 مستقل هفتگی انتشار هر

عنوان: **صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:**
سر دبیر یا شورای نویسندگان:
نوع و زمینه:
زبان نشریه:
تاریخ نخستین شماره:
ترتیب و محل انتشار:

تیریژ، Tirez (نور خورشید)
 انور یوزن
 فرهنگی/ادبی
 دو گویش کردی کرمانجی و زازایی
 کانون اول ۱۹۷۹ م
 ماهنامه، استانبول

^۱ - همان منبع قبلی ص ۱۵ [تُنیا اسماعیل]

^۲ - همان منبع قبلی ص ۹۷ [تُنیا اسماعیل]

توضیحات: شماره اول آن در ترکیه منتشر و شماره ۴ آن که در واقع آخرین شماره آن بود در ۱۱۲ صفحه در سوئد منتشر شد.^۱

عنوان: خه بات بو رزگاری کوردستان، Xabāt bo rizgāri kurdistān (مبارزه برای رهایی کُردستان)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: ارگان رسمی حزب دُمکرات کُردستان تُرکیه

سر دبیر یا شورای نویسندگان: سیاسی/فرهنگی/ادبی

نوع و زمینه: کُردی و تُرکی

زبان نشریه: ۱۹۷۸ م

تاریخ نخستین شماره: روزانه، ترکیه

ترتیب و محل انتشار: توضیحات: این نشریه تا سال ۱۹۸۳ در اروپا به انتشار خود ادامه داده است.

عنوان: خه بات بو نایه کبون و رییا نازادی، xabāt bo nāyakbunu reyā āzādī (مبارزه در راه بیعدالتی و راه آزادی)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: ارگان پارت دمکرات کُردستان ترکیه

سر دبیر یا شورای نویسندگان: سیاسی/اجتماعی

نوع و زمینه: کُردی کرمانجی

زبان نشریه: ماه آزار ۱۹۷۶ م

تاریخ نخستین شماره: ماهانه نامنظم، ترکیه

ترتیب و محل انتشار: توضیحات: تا کنگره چهارم این حزب در تشرین اول ۱۹۷۷ م ۱۰ شماره از آن در ۱۶ الی ۵۰ صفحه به زبان های کُردی و تُرکی منتشر شده است.^۲

عنوان: خه بات، Xabāt (مبارزه)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: ارگان پارت دُمکرات کُردستان تُرکیه

سر دبیر یا شورای نویسندگان: سیاسی/فرهنگی/ادبی

نوع و زمینه: کُردی و تُرکی

زبان نشریه: ۱۹۷۶ م

تاریخ نخستین شماره: ترتیب و محل انتشار:

توضیحات:

^۱ - همان منبع قبلی ص ۱۶ [تُنیا اسماعیل]

^۲ - همان منبع قبلی ص ۱۱ [تُنیا اسماعیل]

عنوان: دجله و فرات
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:
سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای نویسندگان
نوع و زمینه: فرهنگی / ادبی
زبان نشریه:
تاریخ نخستین شماره:
ترتیب و محل انتشار:
توضیحات: در مورد این نشریه همین اطلاعات به دست آمد.^۱

عنوان: ده‌نگ، Dang (صدا)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:
سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای سردبیری
نوع و زمینه: فرهنگی / ادبی
زبان نشریه: کردی و ترکی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۶۳ م
ترتیب و محل انتشار: استانبول
توضیحات: در مورد این نشریه همین اطلاعات در دست است.^۲

عنوان: ده‌نگی روژه‌ه‌لات، Dangi rožhalāt (صدای شرق)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:
سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای نویسندگان
نوع و زمینه: فرهنگی / ادبی
زبان نشریه: ترکی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۵۰ م
ترتیب و محل انتشار: روزانه، استانبول
توضیحات: بیشتر از این در مورد این نشریه اطلاعی در دست نیست.^۳

عنوان: ده‌نگی سلیفان، Dangi silivān (صدای سلیمان)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:
سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای نویسندگان
نوع و زمینه: فرهنگی / ادبی
زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۶۲-۱۹۶۷ م

^۱ - همان منبع قبلی ص ۹۷ [تنبیا اسماعیل]

^۲ - همان منبع قبلی ص ۹۷ [تنبیا اسماعیل]

^۳ - همان منبع قبلی ص ۹۷ [تنبیا اسماعیل]

ترتیب و محل انتشار: استانبول
توضیحات: در مورد این نشریه همین اطلاعات در دست است.^۱

عنوان: ده‌نگی کاوه Dangi kāva (صدای کاوه)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:
سر دبیر یا شورای نویسندگان:
نوع و زمینه: فرهنگی/سیاسی
زبان نشریه: کردی و ترکی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۷۹/۲/۱ م
ترتیب و محل انتشار: دو هفته نامه، آنکارا
توضیحات: در باره این نشریه بیشتر از این اطلاعاتی به دست نیامد.^۲

عنوان: رزگاری، Rizgāri (رهایی)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: روشن ارسلان
سر دبیر یا شورای نویسندگان:
نوع و زمینه: سیاسی/فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: ترکی و کردی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۷۶/۳/۲۱ م
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، آنکارا، استانبول
توضیحات: اولین شمار آن در آنکارا و شماره های (۳، ۹) در استانبول و شمار های (۱۰، ۱۱) در آلمان فدرال به انتشار در آمده است. تنها شماره های (۱۳، ۱۱، ۱۰، ۲، ۱) به کردی و ترکی بوده سایر شماره های منتشره به ترکی و آخرین شماره آن (۱۵) در آپرل سال ۱۹۸۸ م منتشر شده است.^۳

عنوان: روزا، Rozā
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: فاطمه
سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای نویسندگان
نوع و زمینه: فرهنگی/اجتماعی
زبان نشریه: کردی و ترکی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۹۸ م
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، استانبول
توضیحات: نشریه زنان است به صورت تصویری در قطع مجله با رسم الخط کردی لاتین منتشر شده است.^۴

^۱ - نگا ص ۹۷ جاف وربا [کاروان مطبوعات کردی] ۱۹۹۸ م

^۲ - همان منبع قبلی ص ۱۴ [تنیا اسماعیل]

^۳ - همان منبع قبلی ص ۱۱ [تنیا اسماعیل]

^۴ - ص ۱۱۲ / ریناس نوروزی [بیبلیوگرافی روزنامه نویسی زنان کردستان] پرتوک، ۲۰۰۲ م

عنوان: روژا نوی، rožānive (روز نو)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:

سردبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای نویسندگان

نوع و زمینه: فرهنگی/ادبی

زبان نشریه: کردی و ترکی

تاریخ نخستین شماره: ۱۹۶۳ م

ترتیب و محل انتشار: ماهانه، استانبول

توضیحات: در مورد این نشریه همین اطلاعات در دست است^۱

عنوان: روژاوات، Rožavalāt (روز میهن)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: مصطفی آیدین

سردبیر یا شورای نویسندگان:

نوع و زمینه: سیاسی/اجتماعی / فرهنگی/ادبی

زبان نشریه: کردی (کرمانجی و دملی) و ترکی

تاریخ نخستین شماره: ۱۹۷۷ م

ترتیب و محل انتشار: دو هفته، آنکارا

توضیحات: تا شماره ۱۳ در ترکیه منتشر و با تعطیلی آن در ترکیه تا سال ۱۹۸۶ به دنبال شماره ۱۳ تا شماره ۳۸ در اروپا منتشر شده است.^۲

عنوان: روژنامه، Rožnāma روزنامه

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: اشرف اُکوموش

سردبیر یا شورای نویسندگان: علی جوشار

نوع و زمینه: سیاسی/فرهنگی/ادبی

زبان نشریه: کردی

تاریخ نخستین شماره: ۱۹۹۱/۱۲/۲۹ م

ترتیب و محل انتشار: روزانه نامنظم، استانبول

توضیحات: مسؤل اروپایی آن علی جوشار بوده و شماره صفر آن در ۴۰ صفحه منتشر شده است.^۳

عنوان: روژی کورد Rožikurd (روز کردستان)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: عبدالکریم افندی سلیمانی

سردبیر یا شورای نویسندگان:

نوع و زمینه: ادبی/اجتماعی

زبان نشریه: کردی به گویش های کرمانجی و سورانی و ترکی

^۱ - همان منبع قبلی ص ۹۷ [تُنیا اسماعیل]

^۲ - همان منبع قبلی ص ۲ [تُنیا اسماعیل]

^۳ - همان منبع قبلی، ص ۵۱ [تُنیا اسماعیل]

تاریخ نخستین شماره: ۶ خُزیران ۱۹۱۱ یا ۱۹۱۲ و یا ۱۹۱۳ میلادی^۱
ترتیب و محل انتشار: هفتگی، استانبول
توضیحات: برخی از محققین معتقدند متعلق به جمعیت هیفی (امید)^۲ و برخی دیگر می گویند ارگان رسمی جمعیت هیوا (امید) بوده است.^۳

عنوان: ره و شه‌ن، Ravšan (روشن)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: کانون فرهنگی میزوپوتامیا
سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای نویسندگان
نوع و زمینه: سیاسی / فرهنگی / ادبی
زبان نشریه: کُردی
تاریخ نخستین شماره: شُباط سال ۱۹۹۲ م
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، استانبول
توضیحات: شماره (۲ و ۳) -ن در ماه تشرین دوم سال ۱۹۹۶ م در ۹۷ صفحه منتشر شده و اکنون هم در حال انتشار است.^۴

عنوان: ری یا نازادی، Reyāāzādi (راه آزادی)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: فاروژ آراس
سر دبیر یا شورای نویسندگان: هنری / ادبی
نوع و زمینه: کُردی و تُرکی
زبان نشریه: خُزیران ۱۹۷۵ م
تاریخ نخستین شماره: ماهانه، آنکارا
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، آنکارا
توضیحات: تنها یک شماره از آن منتشر شد سرانجام به تعطیلی انجامید.^۵

عنوان: زینانو، Zināno (زندانی)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: جمعیت زنان زندانی
سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای نویسندگان
نوع و زمینه: سیاسی / اجتماعی
زبان نشریه: کُردی و تُرکی با رسم الخط لاتین
تاریخ نخستین شماره: ماه ۱۹۹۵/۳ م
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، آمد

^۱ - همان منابع قبلی، ص ۳۰ [کاروان مطبوعات] و صص ۱۴۷ و ۱۴۸ [تاریخ مطبوعات کُردی]

^۲ - همان منبع قبلی، ص ۳۰ [کاروان مطبوعات کُردی].

^۳ - همان قبلی، ص ۱۴۷ [تاریخ مطبوعات کُردی]

^۴ - همان منبع قبلی، ص ۵۷ [تنیا اسماعیل]

^۵ - نگا ص ۱۱۰ / اسماعیل تنیا [بیبلوگرافی روزنامه نگاری کُردی] هویلر ۱۹۹۸ م

توضیحات: ناشر افکار زنان زندان (آمد) بوده به مخفی منتشر می شده، شماره ۱۲ آن در ماه ۱۲/۱۹۹۵ م منتشر شده است.^۱

عنوان: ژن و ژیار، Žin u žiyār (زن و مدنیت)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:

سردبیر یا شورای نویسندگان:

نوع و زمینه:

فرهنگی / فکری / سیاسی / ان ظامی

کردی با رسم الخط عربی و کردی لاتین

زبان نشریه:

بهار ۱۹۹۸ م

تاریخ نخستین شماره:

فصل نامه، حریم زاگرس

ترتیب و محل انتشار:

توضیحات: ناشر افکار اتحادیه آزادی زنان کردستان-شاخه نظامی بوده و شماره ۷ که آخرین شماره آن است در پاییز ۱۹۹۹ م منتشر شده است.^۲

عنوان: ژن و ژیان، Žinūžiyān (زن و زندگی)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:

جمعیت زنان کُرد

سردبیر یا شورای نویسندگان:

شورای نویسندگان

نوع و زمینه:

فرهنگی / اجتماعی

زبان نشریه:

کردی و ترکی

تاریخ نخستین شماره:

۱۹۹۸ م

ترتیب و محل انتشار:

ماهانه، دیاربکر

توضیحات: نشریه زنان، با الفبای کردی لاتین منتشر می شده است.^۳

عنوان: ژین، Žin (زندگی، حیات)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:

محمد حمزه

سردبیر یا شورای نویسندگان:

زیر نظر شورای سردبیری

نوع و زمینه:

فرهنگی / ادبی

زبان نشریه:

کردی و ترکی

تاریخ نخستین شماره:

پایان جنگ جهانی اول، ۱۹۱۹ م

ترتیب و محل انتشار:

هفتگی، استانبول

توضیحات: شخصیت های کُرد مثل: ممدوح سلیم، کمال فوزی، امین بدلیسی و دکتر عبدالله جودت با آن همکاری می کردند، این نشریه به فراوانی در کشورهای مصر و ترکیه و بیشتر مناطق کُردنشین توزیع می گردید.^۴

^۱ - نگا ص ۸ / ریناس نوروزی [بیبلوگرافی روزنامه نویسی زنان کُردستان] پرتوک، ۲۰۰۲ م

^۲ - نگا ص ۱۳ / ریناس نوروزی [بیبلوگرافی روزنامه نویسی زنان کُردستان] پرتوک، ۲۰۰۲ م

^۳ - همان منبع قبلی ص ۱۲ [ریناس نوروزی]

^۴ - نگا ص، ۱۴۹، جباری عبدالجبار محمد [میژوی روژنامه گه ری کوردی، تاریخ مطبوعات کُردی]، سلیمانیه، چاپخانه ژین،

عنوان: ژوژین، žūžin (احیاء، شکوفایی)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: ئویا جوشکون

سردبیر یا شورای نویسندگان: سونگول تانروکولو

نوع و زمینه: فرهنگی / اجتماعی

زبان نشریه: کردی و ترکی

تاریخ نخستین شماره: ۱۹۹۷ م

ترتیب و محل انتشار: ماهانه، استانبول

توضیحات: نشریه زنان، با رسم الخط کردی لاتین شماره ۵ آن در ماه ۱/۱۹۹۸ م در ۵۶ صفحه منتشر شده است.^۱

عنوان: شرق و کردستان

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: احمد شریف هرسکل

سردبیر یا شورای نویسندگان: بدری ملاتیا

نوع و زمینه: سیاسی / اجتماعی

زبان نشریه: ترکی و با رسم الخط عربی

تاریخ نخستین شماره: ۱۹۰۸ م

ترتیب و محل انتشار: روزانه در چهار صفحه، استانبول

توضیحات: در باره این روزنامه جز این اطلاعی چندان در دست نیست.^۲

عنوان: کافا، Kāvā (کاوه)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: عبدالله سويدان

سردبیر یا شورای نویسندگان: سیاسی

نوع و زمینه: کردی و ترکی

زبان نشریه: کانون لول ۱۹۷۸ م

تاریخ نخستین شماره: ماهانه، استانبول

ترتیب و محل انتشار: شماره (۳) آن در استانبول منتشر از طرف حکومت ترکیه تعطیل شد و در سال ۱۹۸۱ م دوباره در سوئد بیرون آمد و آخرین شماره آن شماره (۸) بود که در نisan ۱۹۸۶ م در (۱۰۲) صفحه منتشر گردید.^۳

عنوان: کرد، تعاون و ترقی Kurd taāvon taraqi

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: حاج توفیق سلیمانی مشهور به پیرمیرد، شاعر و روزنامه نگار کرد

سردبیر یا شورای نویسندگان: حاج توفیق

نوع و زمینه: دینی / سیاسی / ادبی / اجتماعی

^۱ - همان منبع قبلی ص ۱۱ [ریناس نوروزی]

^۲ - نگا ص ۲۷ / جاف وریا [کاروانی روزنامه گه ری کوردی، کاروان روزنامه نگاری کردی] وزارت ارشاد، هولیر، ۱۹۹۸

^۳ - همان منبع قبلی ص ۱۴ [تنیا اسماعیل]

زبان نشریه: کردی کرمانجی، ترکی با رسم الخط عربی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۰۸ م
ترتیب و محل انتشار: هفتگی، استانبول
توضیحات: این نشریه ارگان رسمی جمعیت تعاون و ترقی کرد به نام: «ئورگانا بلافکرنا فکرین کومه‌لا ئالیکاری و پیشکه‌فتنا کورد Orgānā bilāvķirnā fikrene komalā ālikāri peşkavtinā kurd» بوده است.^۱

عنوان: کوردستان Kurdistān (کردستان)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: مقداد مدحت بدرخان
سر دبیر یا شورای نویسندگان: مقداد مدحت بدرخان
نوع و زمینه: سیاسی/ادبی/اجتماعی
زبان نشریه: کردی کرمانجی گویش جزیره و بوتان و ترکی به رسم الخط عربی و روش زبان فارسی
تاریخ نخستین شماره: ۲۲ نisan ۱۸۹۸ میلادی برابر با (۲ اردیبهشت ۱۲۷۷ ه.ش، ۳۰ ذی القعدة ۱۳۱۴ هجری قمری)
ترتیب و محل انتشار: هفتگی (دوهفتگی ۳۱ شماره در مدت چهار سال) نامنظم، قاهره، ژنو، لندن، فولکستون. آخرین شماره در
توضیحات: چگونگی انتشار این روزنامه بدین صورت بوده است: ۱- شماره (۱-۵) از طرف مداد مدحت بدرخان در قاهره منتشر شده است. ۲- از شماره (۶-۱۹) در ژنو از طرف عبدالرحمن بدرخان انتشار یافته است. ۳- از شماره (۲۰-۲۳) از طرف عبدالرحمن بدرخان (ثریا بدرخان) دوباره در قاهره منتشر شده است. ۴- شماره (۲۴) در لندن از طرف عبدالرحمن بدرخان ۵- شماره های: (۲۵-۲۹) در شهر فولکستون بریتانیا چاپ و منتشر گردیده است. البته شمار (۲۵) به صورت دو شماره در یک شماره منتشر شده است. ۶- دوباره در شهر ژنو شماره های (۳۰-۳۱) آن منتشر و بعد از این، چاپ نشریه متوقف گردید.^۲

عنوان: کورد، Kurd (کرد)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: حاجی توفیق (پیرمیرد)
سر دبیر یا شورای نویسندگان: پیرمیرد
نوع و زمینه: فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کردی و ترکی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۰۷ م
ترتیب و محل انتشار: هفتگی، استانبول
توضیحات: ارگان جمعیت (شیخ عبدالقادر شیخ عبدالله) بوده، مخالف اهداف خاندان بدرخان و مطالبی علیه آن ها نگاشته می شد و آن ها هم پاسخ می دادند، در این گیرودار منجر به توقیف آن گردید.^۳

^۱ - همان منبع قبلی ص ۲۷ [کاروان مطبوعات کردی]

^۲ - نگا صص ۵۰۹-۵۱۰/هاوار رسول [کورد و باکوری کوردستان له سهره‌تای میژووه تا شهری یه‌که‌می جیهان، کرد و کردستان ترکیه از ابتدای تاریخ تا جنگ اول جهانی. آج ۱ چاپخانه خاک، سلیمانیه ۲۰۰۰ م

^۳ - نگا ص ۱۴۷/جباری عبدالجبار محمد [میژوی روزنامه‌گه ری کوردی، تاریخ مطبوعات کردی]، سلیمانیه، چاپخانه ژین، ۱۹۷۰

کوردستان Kurdistān (کُردستان)

عنوان:

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:

سر دبیر یا شورای نویسندگان:

نوع و زمینه:

زبان نشریه:

تاریخ نخستین شماره:

۱۹۰۸ م

ترتیب و محل انتشار:

استانبول

توضیحات: در سال ۱۹۰۸ م پس از اعلام مشروطیت در شهر استانبول منتشر و در سال ۱۹۰۹/۴/۳۱ م متوقف شده است.^۱

کوردستان Kurdistān (کُردستان)

عنوان:

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:

محمد مهری

سر دبیر یا شورای نویسندگان:

محمد شفیق

نوع و زمینه:

سیاسی / اجتماعی / ادبی / علمی

زبان نشریه:

کردی و ترکی، عربی، فارسی و فرانسوی، استانبول، چاپخانه ی نجم استقبال مطبوعه سی

تاریخ نخستین شماره:

۲۵ ربیع الاول ۱۹۱۷

ترتیب و محل انتشار:

روزانه و نامنظم

توضیحات: به مسائل زبان و فرهنگ و ادبیات مردم کُرد می پرداخت روی جلد شخصیت های کُرد چاپ می شد. تنها ۳۷ شماره از آن چاپ و در تاریخ ۷ رجب ۱۳۳۸ هجری (۱۹۱۸ میلادی) متوقف شد.^۲

Govand (اجتماع شادی) گوه ند،

عنوان:

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:

زیر نظر شورای سردبیری

سر دبیر یا شورای نویسندگان:

هنری / فرهنگی / ادبی

نوع و زمینه:

کُردی ترکیه

زبان نشریه:

تاریخ نخستین شماره:

دو ماهنامه، کُردستان ترکیه

ترتیب و محل انتشار:

توضیحات: شماره ۳ آن در نisan و مایس ۱۹۹۳ م منتشر شده است.^۳

^۱ - همانجا [کاروان مطبوعات کُردی] ص ۲۸

^۲ - نگا صص، ۱۴۸-۱۴۹، جباری عبدالجبار محمد [میژوی روزنامه گه ری کوردی، تاریخ مطبوعات کُردی]، سلیمانیه، چاپخانه ژین، ۱۹۷۰

و) نگا ص ۳۴ / جاف وری، [کاروانی روزنامه گه ری کوردی، کاروان روزنامه نگاری کُردی] وزارت ارشاد، هولیر، ۱۹۹۸

^۳ - همان منبع قبلی، [آنتیا اسماعیل] ص ۵۱

عنوان: ل ژیاندا ژنا نازاد، Ližiyāndāgināzād (در باره زن آزاد)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: ثریا بالتا

سردبیر یا شورای نویسندگان: سمانور ئوزل

نوع و زمینه: سیاسی/اجتماعی

زبان نشریه: ترکی

تاریخ نخستین شماره: ۱۹۹۸ م

ترتیب و محل انتشار: ماهانه، استانبول

توضیحات: نشریه زنان کرد در کردستان ترکیه به تصویری و رنگی، شماره ۱۱ در ماه ۱۱ سال ۱۹۹۸ م منتشر شده است.^۱

عنوان: میدیا، Medyā (مدیا)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:

سردبیر یا شورای نویسندگان:

نوع و زمینه: فرهنگی/ادبی

زبان نشریه: کردی و ترکی

تاریخ نخستین شماره: نisan ۱۹۸۸ م

ترتیب و محل انتشار: دوهفتگی، استانبول

توضیحات: از شماره ۷ بخش کردی به آن اضافه شده شماره ۲۴ آن در ۱۶/۲/۱۹۹۳ م در ۱۶ صفحه منتشر شده و گویا در حال انتشار است.^۲

عنوان: ولات، Valāt (میهن، کشور)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:

سردبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای سردبیری

نوع و زمینه: سیاسی/فرهنگی/ادبی

زبان نشریه: کردی کرمانجی کردهای ترکیه با رسم الخط کردی لاتین

تاریخ نخستین شماره: ۱۹۹۱ م

ترتیب و محل انتشار: هفتگی، استانبول

توضیحات: پس از مدتی انتشار این نشریه به اسم دیگری تغییر یافت.^۳

^۱ - ص ۱۲/ ریناس نوروزی [بیبیلوگرافی روزنامه نویسی زنان کردستان]، پرتوک، ۲۰۰۲ م

^۲ - همان منبع قبلی ص ۳۴ [تنیا اسماعیل]

^۳ - نگا الف (صص ۹۷-۹۸ / جاف وریا، [کاروانی روزنامه گه ری کوردی، کاروان روزنامه نگاری کردی] وزارت ارشاد، هولیر، ۱۹۹۸ م) صص ۱۲ و ۱۰ و ... اسماعیل تنیا [بیبیلوگرافی روزنامه نگاری کردی] هولیر ۱۹۹۸ م از (روزنامه ی ده نگی روز هه لات) تا (روزنامه ی ولات) از این منابع استفاده شده است.

- عنوان:** ولات، Valāt (کشور، میهن)
- صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:** سردبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای سردبیری
- نوع و زمینه:** سیاسی / فرهنگی / ادبی
- زبان نشریه:** کردی با رسم الخط لاتین
- تاریخ نخستین شماره:** ۱۹۹۲/۲/۲۲ م
- ترتیب و محل انتشار:** هفتگی، استانبول
- توضیحات:** شماره اول آن ۱۲ صفحه بوده، شماره های (۲-۳-۴) در ۱۶ صفحه و شماره ۹ در ۱۸ صفحه در ۱۹۹۲/۴/۲۴ م منتشر شده و هنوز هم ادامه دارد.^۱

- عنوان:** وولاتی پیشکەوتوو، Vilätipeşkavû (کشور پیشرفته)
- صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:** سردبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای سردبیری
- نوع و زمینه:** فرهنگی / ادبی
- زبان نشریه:** کردی و ترکی
- تاریخ نخستین شماره:** ۱۹۵۰ م
- ترتیب و محل انتشار:** دیاربگر
- توضیحات:** در مورد این نشریه همین اطلاعات در دست است.^۲

- عنوان:** هه تاوی کورد، Hatvikurd (آفتاب کُرد)
- صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:** عبدالعزیز بابان و سرپرست: حمزه بیگ موشکی
- سردبیر یا شورای نویسندگان:** عبدالعزیز بابان
- نوع و زمینه:** تاریخی / سیاسی / فرهنگی / اجتماعی
- زبان نشریه:** کردی و ترکی
- تاریخ نخستین شماره:** یازدهم تشرین ۱۹۱۳ م
- ترتیب و محل انتشار:** ماهانه، استانبول
- توضیحات:** پس از توقیف «روژی کورد و یکبون» جمعیت «هیفی، امید» این نشریه را جهت پیشبرد فرهنگ و ادبیات کردی منتشر نمود سپس با اعلام طرح امنیتی (سفر بَرلگک: بگیر و ببند) و جنگ بولقان در سال ۱۹۱۳ م از طرف مقامات امنیتی ترکیه متوقف شد.^۳

^۱ - همان منبع قبلی، ص ۵۷ [تُنیا اسماعیل]

^۲ - همان منبع قبلی ص ۹۷ [تُنیا اسماعیل]

^۳ - (الف) نگا ص، ۱۴۸، جباری عبدالجبار محمد [میژوی روژنامه گه ری کوردی، تاریخ مطبوعات کُردی]، سلیمانیه، چاپخانه ژین، ۱۹۷۰

(ب) نگا ص ۲۹/ جاف وری، [کاروانی روژنامه گه ری کوردی، کاروان روزنامه نگاری کُردی] وزارت ارشاد، هولیر، ۱۹۹۸

عنوان: هه فال، Havāl (رفیق)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:

سر دبیر یا شورای نویسندگان:

نوع و زمینه: سیاسی / فرهنگی / ادبی

زبان نشریه: کردی و عربی

تاریخ نخستین شماره: ۱۹۷۵ م

ترتیب و محل انتشار: ماهانه

توضیحات: تنها یک شماره آن در دست است در ۱۰۰ صفحه منتشر شده است.^۱

عنوان: یه کبون، Yakbun (وحدت)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:

جمعیت هیفی، Hevi (امید)

سر دبیر یا شورای نویسندگان:

زیر نظر شورای نویسندگان

نوع و زمینه: سیاسی / اجتماعی

زبان نشریه: کردی و ترکی

تاریخ نخستین شماره: ۱۹۱۳ م

ترتیب و محل انتشار: به صورت نامنظم، استانبول

توضیحات: این نشریه وابسته به جمعیت هیفی (امید) بوده توسط دانشجویان کرد دانشگاه های استانبول چاپ و منتشر می

شد. فقط چند شماره از آن منتشر و سپس با شروع جنگ جهانی اول متوقف شد.^۲

^۱ - همان منبع قبلی ص ۱۰ [تَنیا اسماعیل]

^۲ - همان منبع [آراوان مطبوعات کردی] ص ۲۹

سیر تاریخی مطبوعات کُردی در کُردستان سوریه (شاهم)

مدخل:

یکی از آن کشورهایی که کُردها در آن پراکنده‌اند؛ کشور سوریه می‌باشد. در طول حیات سیاسی این کشور؛ به دلیل فضای بسته و جامعه تک صدایی حاکم بر آن، مطبوعات کُردی همواره وضعیت نامطلوبی داشته و با مطبوعات کُردی دیگر کشورهای کُردنشین، چه از نظر کمی و چه از نظر کیفی، قابل قیاس نبوده است. در برهه‌هایی از زمان اگر احیاناً نشریاتی کُردی وجود داشته‌اند؛ تعداد آن‌ها از انگشتان یک دست تجاوز نمی‌کرده؛ و یا بیشتر در وضعیت زیرزمینی منتشر می‌شده‌اند. به همین دلیل نمی‌توان تاریخی دقیق برای خاستگاه مطبوعات کُردی و سیر روند آن، در این کشور مشخص کرد. در سوریه نهضت فرهنگی/مطبوعاتی واقعی در میان کُردها رواج پیدا نکرد، مگر پس از حوادث سال (۱۹۳۰ م) که توسط مبتکران فرهنگی (خاندان بدرخان)، از جمله «امیر جلادت بدرخان» که بر اثر شرکتش در قیام ناکام «حجوآقا» در ترکیه به سوریه آمده و در دمشق «در محله کُردان» مستقر شده بود و برادرش «امیر کامران علی بدرخان» مقیم بیروت، ناشر اصلی افکار این نهضت مجله «هاوار، Hāvār» (فریاد) بود که به زبان کُردی و فرانسه چاپ می‌شد و نخستین شماره آن در پانزدهم ماه مه (۱۹۳۲ م) منتشر گردید.^۱ پیشتر به فعالیت‌های چشمگیر خاندان بدرخان در کشورهای (مصر و سوریه) در زمینه چاپ و نشر مطبوعات کُردی و مسائل فرهنگی، اشاره کردیم. علاوه بر نشر روزنامه کُردستان در قاهره، چندین نشریه دیگر در (شام، دمشق و بیروت) منتشر کردند. علاوه بر نقش بدرخانیان، برخی عوامل دیگر در چگونگی شکل‌گیری و روند نامنظم نشریات کُردی در همان قلت مایه، دخیل بوده‌اند. از جمله نقش جمعیت «هیفی، هیوی، Hivi، امید»

^۱ - نیکیتین واسیلی، ۱۳۶۳: ۵۵۱

و تأسیس اولین چاپخانه در شهر حلب. جمعیت فرهنگی «هیفی» از جمله عواملی بود که در امر نشر مسائل فرهنگی و مطبوعاتی گردهای سوریه دخیل بوده است. جمعیت «هیفی، امید» قبلاً در کردستان ترکیه در سال (۱۹۱۰م) تأسیس شده بود؛^۱ به دلیل عدم هضم فعالیت های آنان، در سال (۱۹۱۴م) از طرف کمالی ها، فعالیت های این گروه محدود و سرانجام به تعطیلی انجامید. ناچاراً دامنه فعالیت های خود را به کردستان عراق و سوریه منتقل کردند. دیگری تأسیس چاپخانه در شهر حلب توسط روزنامه نگار کرد «حسین حُزنی مُکریانی» در (سال ۱۹۱۵ م) با هزینه شخصی که آن را از کشور آلمان وارد کرده بود. حُزنی تا قبل از انتقال چاپخانه به شهر «رواندز» عراق در سال (۱۹۲۵ م) مدت ۱۰ سال در این شهر به طور مخفیانه به چاپ و نشر کتاب و روزنامه پرداخت. اما فرانسوی ها که مطابق توافق نامه (سایکس-پیکو)^۲ سوریه را متصرف شده بودند، و تنها به دنبال تأمین مصالح و مطامع خود بودند، مانع از چاپ و انتشار روزنامه های کردی به طور رسمی و آشکار می شدند. ناچاراً این روزنامه نگار با همکاری دیگر فعالان مطبوعاتی به طور مخفی و زیرزمینی به چاپ و انتشار چند مجله و روزنامه از

^۱ - هاوار رسول، ۲۰۰۰: ۴۹۹ البته در مورد تأسیس این جمعیت در میان مورخان صاحب نظران اختلاف هست بعضی ها تاریخ تأسیس آن را سال های (۱۹۱۲ و ۱۹۱۳ م) می دانند. نگا همان منبع قبلی ص ۵۰۰.

^۲ - (سایکس-پیکو)، نقشه ای بود برای دولت های استعمارگر انگلیس، فرانسه، و همدستی روسیه تزار، که در (۱۵ تا ۱۷ ماه مایس ۱۹۱۶ م) در گرماگرم جنگ در شهر (پترسبورگ) روسیه، برای توسعه طلبی و تقسیم سرزمین های تحت اشغال منعقد شد. آن ها توافق کردند پس از جنگ جهانی اول کشورهای تصرف شده را به پنج منطقه تقسیم کنند:

(۱) طبق این پیمان مناطق غرب سوریه و لبنان که شامل (کیلیکا، عنتاب، آرفه، ماردین، دیاربکر، حکاری) همراه با مناطق دیگر شرق سوریه و جنوب عراق، از جمله موصل و ... به دولت فرانسه داده شود و تحت حاکمیت مطلق این کشور باشند.

(۲) منطقه قرمز؛ که شامل جنوب ولایت بغداد، ولایت بصره و بندر حیف و عکا می شد متعلق به انگلستان باشد.

(۳) منطقه قهوه ای؛ که شامل منطقه بازمانده ای به نام فلسطین می شد؛ تحت نظارت سازمان بین المللی باشد البته به موافقت و رضایتمندی روسیه و دول غرب.

(۴) منطقه آ؛ که شامل مشرق سوریه و شمال عراق می شد؛ تحت قلمرو فرانسه باشد.

(۵) منطقه ب؛ که شامل اردن و بخش مرکزی عراق می شد تحت قلمرو بریتانیا بماند.

البته بعداً انگلیس به خاطر طمع نفت از منطقه نفت خیز موصل دست بردار نشد و توانست ولایت موصل را از چنگ فرانسه بیرون آورد و در قبال واگذاری سرزمین هایی دیگر به فرانسه، آن را همراه با منطقه قرمز: (ولایت های بغداد، بصره، بندر حیف و عکا) به قلمرو استعماری خود ملحق سازد. فلسطین هم تحت قیمومیت بین المللی باقی ماند. سراسر کردستان ترکیه و برخی مناطق دیگر ... به روسیه قیصری واگذار گردید. بعداً با پیروزی رژیم کمونیستی انقلاب اکتبر (۱۹۱۷ م) دولت جدید شوروی، از عضویت پیمان فوق انصراف داد و بندها و مفاد سری آن را که قبلاً روی آن تبنانی کرده بودند، فاش ساخت. نگا همان منبع قبلی، صص ۵۲۸-۵۳۲ و مجله کردی کاروان، ۱۹۹۳: ش ۸، ۱۴-۱۳

جمله «گردستان، Kurdistan، آرات، Ārārāt، چیا، čiyā، کرمانج، Kirmānj و ...»^۱ پرداخت. بعداً در فاصله سال های (۱۹۳۲ م تا ۱۹۴۵ م) از طرف «میر جلادت بدرخان، کامران بدرخان» چند نشریه دیگر مثل «هاوار، Hāvār فریاد، روناھی، Runāhi (روشنی)، روژا نو، Rožānive (روز نوین)، ستیر، Ster (ستاره)» به طور رسمی منتشر شدند. از تاریخ بعد از جنگ جهانی دوم، جز نشریه های زیرزمینی و حزبی و اپوزیسیون خارج از کشور، در سوریه هیچ مطبوعه ای مستقل و آزاد چاپ و منتشر نشده است. پس از پایان جنگ و بیرون نمودن استعمارگر فرانسه و ایجاد یک حکومت ملی گرای عرب، این وضع دوباره ادامه پیدا کرد، چاپ و نشر زبان، فرهنگ و ادبیات و روزنامه های کردی ممنوع شد و تشکل ها و جمعیت های سیاسی و فرهنگی و اجتماعی و ادبی که تأسیس شده بودند، همه به تعطیلی و استیصال انجامید.^۲ لازم به یادآوری است به دلیل اوضاع سوریه و تغییر و تحول در معادلات سیاسی آن کشور، احتمال دارد نشریاتی کردی به منصف ظهور رسیده باشند، در این برهه فایل کتاب جهت تمهیدات چاپ به چاپخانه سپرده شده بود فلذا فرصتی برای بازنگری پیدا نکردیم. بنابراین به همان تعداد معدود نشریات تاریخی گردهای سوریه اکتفا می نمایم.

^۱ - جباری، ۱۹۷۰: ۱۷۸ در این جا آقای جباری تنها به نام این نشریات بسنده نموده و در اثر خود به راهنمایی و شناسنامه آن ها پرداخته است. در منابع دیگر هم نگارنده به این اسم و مشخصات این نشریات برخورد نکرد.

^۲ - همان منبع قبلی صص، ۷۵-۱۵۱-۱۵۲

نشریات کُردی در کُردستان سوریه (شام)

عنوان:	ناسو، āso (افق)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:	
سر دبیر یا شورای نویسندگان:	زیر نظر شورای سردبیری
نوع و زمینه:	فرهنگی/ادبی
زبان نشریه:	کُردی کرمانجی با رسم الخط لاتین
تاریخ نخستین شماره:	۱۹۹۲ م در ۵۸ صفحه
ترتیب و محل انتشار:	ماهانه، لبنان
توضیحات:	در مورد سایر شماره های آن اطلاعی در دست نیست. ^۱

عنوان:	پهروان، Parvān (پروان)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:	
سر دبیر یا شورای نویسندگان:	
نوع و زمینه:	فرهنگی/اجتماعی
زبان نشریه:	کُردی و عربی
تاریخ نخستین شماره:	۲۰۰۲ م
ترتیب و محل انتشار:	نامعلوم، سوریه
توضیحات:	در مورد این نشریه بیشتر از این اطلاعی در دست نیست. ^۲

عنوان:	پیشه‌نگ، Pešang (پیشاهنگ)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:	ارگان پارت خلق دمکرات کُردستان سوریه
سر دبیر یا شورای نویسندگان:	زیر نظر شورای نویسندگان
نوع و زمینه:	سیاسی/اجتماعی/فرهنگی/ادبی
زبان نشریه:	کُردی با رسم الخط لاتین
تاریخ نخستین شماره:	ماه ایلول ۱۹۸۲ م
ترتیب و محل انتشار:	ماهانه، سوریه
توضیحات:	شماره ۲۲ آن که آخرین شماره آن بود در ماه تشرین سال (۱۹۹۱ م) منتشر شده است. ^۳

^۱ - تنیا اسماعیل / ۶۵

^۲ - ریناس نوروزی / ۱۵

^۳ - تنیا اسماعیل / ۲۰

عنوان:	روژا نوی، Rogānive (روز نو)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:	کامران آل بدرخان
سر دبیر یا شورای نویسندگان:	کامران آل بدرخان
نوع و زمینه:	سیاسی / اجتماعی
زبان نشریه:	کردی
تاریخ نخستین شماره:	۳ مارس ۱۹۴۳ م
ترتیب و محل انتشار:	هفتگی، بیروت
توضیحات: در خدمت اهداف گردهای سوریه و شام بوده و تا سال (۱۹۴۶م) ادامه داشته و ۷۳ شماره از آن منتشر شده است. ^۱	

عنوان:	روناهی، Rūnāhi (فروغ، روشنایی)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:	میرجلادت بدرخان
سر دبیر یا شورای نویسندگان:	میرجلادت بدرخان
نوع و زمینه:	سیاسی / ادبی / تصویری
زبان نشریه:	کردی شیوهی بوتانی با رسم الخط کردی لاتین
تاریخ نخستین شماره:	در ماه تشرین اول ۱۹۴۱ یا ۱۹۴۲/۴/۱
ترتیب و محل انتشار:	ماهانه، شام، منظم
توضیحات: وریا جاف تاریخ اولین شماره آن را ۱۹۴۲/۴/۱ م می داند و ۲۸ شماره از آن چاپ و منتشر شده و پایان آن را ۱۹۴۵ م می داند، اما جباری تاریخ اولین نشر آن را ماه تشرین ۱۹۴۱ و پایان آن را سال ۱۹۴۶ نوشته است. ^۲	

عنوان:	زانین، Zānin (علم)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:	زیر نظر شورای نویسندگان
سر دبیر یا شورای نویسندگان:	فرهنگی / ادبی
نوع و زمینه:	کردی با رسم الخط کردی لاتین
زبان نشریه:	ابتدای سال ۱۹۹۳ م
تاریخ نخستین شماره:	ماهانه، سوریه
ترتیب و محل انتشار:	ماهانه، سوریه
توضیحات: شماره ۶ آن در اواسط سال ۱۹۹۳ م منتشر شده است. ^۳	

عنوان:	ستیر، Ster (ستاره)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:	قبلاً با همکاری جلادت بدرخان منتشر می شد
سر دبیر یا شورای نویسندگان:	زیر نظر شورای نویسندگان
نوع و زمینه:	سیاسی / فرهنگی / ادبی
زبان نشریه:	کردی کرمانجی با رسم الخط لاتین

^۱ - نوزاد علی احمد، روژنامه له کتیبدا / ۱۴۴ و جباری / ۱۵۲

^۲ - نگا همان منابع قبلی صص: ۱۵۱ [جباری] و ۴۹ [وریا جاف]

^۳ - همان منبع قبلی ص ۶۷ [تینیا اسماعیل]

تاریخ نخستین شماره:	۱۹۸۵ م
ترتیب و محل انتشار:	ماهان، شام
توضیحات:	توسط چاپخانه ستیر چاپ و منتشر می شد. ^۱

عنوان:	ستیر، Ster (ستاره)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:	کامران بدرخان
سر دبیر یا شورای نویسندگان:	با همکاری جلادت بدرخان
نوع و زمینه:	فرهنگی/ادبی
زبان نشریه:	کُردی گویش بوتانی با رسم الخط لاتین کُردی
تاریخ نخستین شماره:	۱۹۴۳/۱/۶ م
ترتیب و محل انتشار:	هفتگی، دمشق
توضیحات:	با حمایت فرانسوی ها برای انعکاس مسائل و اخبار جنگ تا سال ۱۹۴۵ چاپ و منتشر می شد و گاه گاهی هم به زبان فرانسوی مطلب چاپ می کرد، پس از پایان جنگ جهانی دوم این نشریه متوقف شد. ^۲

عنوان:	گه لاورژ، Galāvež (ستاره، نام ماه مرداد)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:	دلاور زنگی
سر دبیر یا شورای نویسندگان:	دلاور زنگی
نوع و زمینه:	سیاسی/فرهنگی/ادبی
زبان نشریه:	کُردی به رسم الخط لاتین
تاریخ نخستین شماره:	۱۹۷۹ م
ترتیب و محل انتشار:	ماهان نامنظم، لبنان
توضیحات:	شماره ۲۳ آن در سال دوازدهم در تاریخ پایان سال ۱۹۹۱ م در ۳۴ صفحه منتشر شده است و در کشورهای سوریه، ترکیه، آلمان و سایر کشورهای اروپایی توزیع می شده است. ^۳

عنوان:	لوبنان (لبنان)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:	ارگان حزب زنان کارگر و زنان آزاد
سر دبیر یا شورای نویسندگان:	زیر نظر شورای سردبیری
نوع و زمینه:	سیاسی/فرهنگی
زبان نشریه:	کُردی و عربی
تاریخ نخستین شماره:	۱۹۹۹/۳ م
ترتیب و محل انتشار:	ماهان، بیروت
توضیحات:	مجله زنان کُردستان است در قطع مجله، تصویری و رنگی منتشر شده است. ^۴

^۱ - همان منبع قبلی ص ۲۸ [تُنیا اسماعیل]

^۲ - نگا همان منابع قبلی صص: ۱۵۲ [جباری] و ۵۲ [اوریا جاف]

^۳ - نگا ص ۱۹/تُنیا اسماعیل [بیلوگرافی روزنامه های کُردی] هولیر ۱۹۹۸ م

^۴ - نگا ص ۱۴/ریناس نوروزی [بیلوگرافی روزنامه نویسی زنان کُردستان]، پرتوک، ۲۰۰۲ م

عنوان:	هاوار، Hāvār (فریاد، فغان)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:	میر جلادت آل بدرخان
سر دبیر یا شورای نویسندگان:	میر جلادت بدرخان
نوع و زمینه:	تاریخی / ادبی / فرهنگی
زبان نشریه:	کُردی بادینانی بوتانی ابتدا به رسم الخط عربی بود از شماره ۲۴ به بعد به رسم الخط لاتین کُردی و زبان فرانسوی نگاشته می شد.
تاریخ نخستین شماره:	۱۹۳۲ / ۵ / ۱۵
ترتیب و محل انتشار:	دوهفتگی، دمشق
توضیحات:	نخستین تلاش بنیانگذاران این مجله علاوه بر پیشبرد اهداف ادبی و اجتماعی کُردها، تلاش برای به کارگرفتن و رایج کردن یک الفبای کُردی با حروف لاتین بود که سال‌ها بود توسط خودشان وضع شده بود ^۱ ، مدت ۱۱ سال تا ۱۹۴۳ ادامه داشت و ۵۷ شماره از آن منتشر شد ^۲ .

^۱ - نگا ص ۵۵۱ / نیکیتین واسیلی [کُرد و کُردستان] ترجمه محمد قاضی، کانون فرهنگی انتشاراتی درایت، ۱۳۶۳ ه.ش

^۲ - نگا ص ۴۵ / جاف وریا، آکاروانی روزنامه گه ری کوردی، کاروان روزنامه نگاری کُردی [وزارت ارشاد، هولیر، ۱۹۹۸

^۲ - نگا ص، ۱۵۱ /، جباری عبدالجبار محمد [میژوی روزنامه گه ری کوردی، تاریخ مطبوعات کُردی]، سلیمانیه، چاپخانه ژین،

سیر تاریخی مطبوعات کُردی در کُردستان عراق

برای این که به صورت منسجم و پیوسته، سیر تاریخی مطبوعات کُردستان عراق بازتاب و تحلیل شود، از سرآغاز تا کنون این جریان را به پنج دوره تقسیم و برای هر دوره مقدمه کوتاهی آورده می‌شود:

الف) دوره اول: سرآغاز مطبوعات کُردی (جنبش شیخ محمد حَفید)

ب) دوره دوم: جنبش (۱۴ م تموز، گلاویژ، Galāvež ۱۹۵۸ م ۱۳۳۷ ه.ش)

ج) دوره سوم: دوره توافقنامه ماه آذار سال (۱۹۷۰ م/۱۳۴۹ ه.ش)

د) دوره چهارم: دوره بعد از جنگ کُردها و عراق در سال (۱۹۷۴ م/۱۳۵۳ ه.ش) و قرارداد الجزائر)

ه) دوره پنجم دوره قیام (راپه‌رین، Rāparin) سال، (۱۹۹۱ م/۱۳۷۰ ه.ش) دوره جدید قدرت کُردها و تشکیل حکومت اقلیم (ه‌ریم، Harem) کُردستان و سرانجام فروپاشی رژیم بعث عراق.

دوره اول

سرآغاز مطبوعات کردی

در کردستان عراق و جنبش شیخ محمود صفید(نهمر)

قبل از تغییرات سیاسی در قانون اساسی و فرمان مشروطیت در (۲۳ ماه تموز ۱۹۰۸ م) تنها سه روزنامه در ولایات بغداد، بصره و موصل امپراطوری عثمانی وجود داشته‌اند که هفتگی به زبان ترکی و عربی در مرکز ولایات چاپ و منتشر می شدند. اما بعد از این رویداد سیاسی، روزنامه نویسی و پروسه روشنفکری نه تنها در استانبول بلکه در سه ولایت نامبرده (بغداد و بصره و موصل عراق) زمینه برای شکوفایی روزنامه نویسی فرارسید و در مدت سه سال تعداد نشریات سیاسی، ادبی و طنز و ... منتشره از سه به بیش از هفتاد مورد رسید.^۱ در کنار شکوفایی روزنامه ها، جمعیت های فرهنگی/ادبی زیادی در شهر استانبول (مرکز فرهنگی کردها و ترک ها) فعالیت داشتند؛ از جمله آن ها «جمعیت تعالی و ترقی گردد» و «جمعیت هیفی، امید»^۲ که به خوبی توانسته بودند علاوه بر روزنامه نویسان ترکیه و بسیاری از شاعران و ادیبان و روزنامه نویسان کردستان عراق مثل «حاج توفیق، پیرمرد»، «عبدالعزیز بابان» و «جمال بابان» و... به دور خود جمع کنند و نشریاتی مانند «گردد، تعاون و ترقی و ندای گردد» را به چاپ برسانند و شخصیت هایی مثل (سعید نوری و اسماعیل حقی بابانزاده) با آن همکاری می کردند. بعدها همین شاعران و روزنامه نگاران بعد از جنگ جهانی اول و قیام شیخ محمود صفید، به کردستان عراق برگشتند و توانستند بر نشر و شکوفایی مؤلفه های فرهنگی، فکری و روزنامه نویسی آن

^۱ - علی عمر فاروق، ۲۰۰۰: ۶۷

^۲ - جمعیت ترقی و تعالی گردد در سال ۱۲۸۷ ه.ش برابر با ۱۹۰۸ و جمعیت هیفی (ماه) در ۱۲۹۰ ه.ش برابر با ۱۹۱۰ م توسط گروهی از ادیبان، روزنامه نویسان گردد در شهر استانبول تشکیل شده بودند. جباری، ۱۹۷۰: ۵۶-۵۷

جا تأثیر قابل توجهی بگذارند. این نوع نشریات به طور اعم به سه زبان (کردی، ترکی و عربی) نوشته می شدند، زبان ترکی، علاوه بر زبان ادبی و روزنامه نویسی، زبان کارگزاران عثمانی نیز بود. زبان کردی زبان غالب ادبی و فرهنگی روزنامه نگاران کرد به شمار می رفت. ساختار جرائد منتشره، از نظر تکنیک روزنامه نویسی چندان قابل اعتنا نبود اما محتوای آنان غنی و زینده بود، مسائل روز آن زمان را به خوبی بیان می کردند. اولین مجله کردی در کردستان عراق را باید مجله (بانگی کرد، ندای کرد) دانست که در سال (۱۹۱۳ م/ ۱۲۹۲ ه.ش) قبل از قیام شیخ محمود حفید، توسط (جمال بابان) چاپ و تا آغاز جنگ جهانی اول پنج شماره از آن منتشر شد.^۱ پس از جنگ جهانی اول و فروپاشی امپراطوری عثمانی؛ مناطق تحت سلطه این کشور (سوریه و عراق) طبق پیمان (سایکس - پیکو) میان کشورهای بزرگ استعمارگر تقسیم گردید؛ در همین راستا در سال (۱۲۹۶ ه.ش) برابر با (۱۹۱۷ م) انگلیس عراق را و فرانسه سوریه را متصرف شد و صاحب اختیار این دو کشور گردیدند و برای به کرسی نشاندن اهداف خود به ابزار مطبوعات روی آوردند. به موازات آغاز روزنامه و روزنامه نگاری دولتی وابسته به انگلیس و همزمان با قیام شیخ محمود حفید در مناطق گردنشین؛ نوعی دیگر از روزنامه نویسی به وجود آمد که از آن به عنوان: روزنامه نویسی مستقل کردی یاد می شود.^۲ در فاصله (۱۹۱۳ تا ۱۹۲۳ م) نشریات: تیگه یشتنی راستی (فهم حقیقت)^۳، پیشکته وتن (پیشرفت)، بانگی کوردستان (ندای کردستان)، امید استقلال، ژیان (حیات)، روناکی (روشنی)، نزار (جایی که همیشه سایه است) و شهفه ق (شفق) منتشر شدند که نمونه بارز این نوع روزنامه نویسی هستند. در فاصله (۱۹۲۴ تا ابتدای دهه ۱۹۵۰) مرحله ای دیگر از روند رشد و شکوفایی نشریات کردی در کردستان عراق است. نشریاتی مانند مثل «ژیانه وه، احیاء»، «ژیان، حیات»، «دیاری کوردستان، تحفه کردستان»، «دیاری لاوان، تحفه جوانان»، «زاری کرمانجی، گویش

^۱ - همان منبع قبلی جاری ۷۵/

^۲ - همان منبع قبلی / ۸۰

^۳ - این نشریه که در فاصله سال های ۱۹۱۸-۱۹۱۹ م منتشر شده است؛ به عنوان اولین روزنامه کردی در کردستان عراق معرفی شده است. رفیق صالح و صدیق صالح، ۲۰۰۷:

کرمانجی»، «روناکی، روشنی»، «گلاویژ»، «ژین، حیات»، «نزار» و ... منتشر شدند که محصول روزنامه نگاری این دوره در گُردستان عراق هستند!

^۱ - علی عمر فاروق، ۲۰۰۱: ۱۱۷

نشریات دوره اول

سرآغاز مطبوعات کردستان عراق و جنبش شیخ محمود صفید(نهمر)

عنوان:	نومیدی استقلال Omedi esteqlāl (امید استقلال)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:	احمد صبری تا شماره ۳ و از شماره ۴ تا شماره ۱۴ رفیق حلمی و از شماره ۱۵ تا ۲۵ حسین ناظم
سر دبیر یا شورای نویسندگان:	احمد صبری
نوع و زمینه:	اجتماعی/ادبی
زبان نشریه:	کردی سورانی
تاریخ نخستین شماره:	۱۹۲۳/۹/۲۰م
ترتیب و محل انتشار:	هفتگی، سلیمانیه
توضیحات:	این نشریه به جای بانک حق منتشر می شد زبان حال حکومت شیخ محمود بوده است. ^۱

عنوان:	بانگی حهق، Bngihaq (ندای حق)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:	ارگان رسمی حکومت شیخ محمود حفید بود در قرارگاه عمومی غار سورداش
سر دبیر یا شورای نویسندگان:	زیر نظر شورای نویسندگان
نوع و زمینه:	سیاسی/اجتماعی/ادبی
زبان نشریه:	کردی و عربی
تاریخ نخستین شماره:	۱۹۲۳/۳/۸م
ترتیب و محل انتشار:	هفتگی، سلیمانیه
توضیحات:	زبان حال شیخ محمود بوده تنها سه شماره از آن در غار جاسه‌نه‌ی «سورداش» در وضعیت نا آرام و زیرزمینی، منتشر و پس از این که شیخ منطقه ی سورداش ترک نمود چاپخانه‌ی آن به دست انگلیسی ها افتاد و نشریه از فعالیت باز ایستاد. ^۲

عنوان:	بانگی کورد، Bāngikurd، (صدای کُرد)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:	جمال بابان
سر دبیر یا شورای نویسندگان:	جمال بابان
نوع و زمینه:	فرهنگی/ادبی
زبان نشریه:	کردی و تُرکی

^۱ - نگا همان منابع قبلی: الف) صص: ۸۶-۸۵ [جباری] و ب) ص ۳۹ [اوریا جاف]

^۲ - نگا همان منابع قبلی: الف) ص: ۸۵ [جباری] و ب) ص ۳۹ [اوریا جاف]

تاریخ نخستین شماره: ۱۹۱۳/۱۲/۲۶ م
ترتیب و محل انتشار: دوهفتگی، بغداد
توضیحات: این نشریه در (۲۴) صفحه، تنها ۵ شماره از آن منتشر شد، با شروع جنگ جهانی اول و اعزام مدیر مسؤل آن به جبهه های جنگ متوقف شد.^۱

عنوان: بانگی کوردستان، Bngikurdistān (صدای کُردستان)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: حاج مصطفی پاشا نمرود یاٹلکی
سر دبیر یا شورای نویسندگان: کریم رستم
نوع و زمینه: علمی/اجتماعی/ادبی
زبان نشریه: کُردی/تُرکی/فارسی. مسؤل بخش تُرکی: رفیق حلمی و مسؤل بخش کُردی و فارسی: علی کمال و محمد نوری
تاریخ نخستین شماره: ۲ آوریل ۱۹۲۲ م
ترتیب و محل انتشار: هفتگی، نامنظم، تا سال ۱۹۲۵م چهار شماره از آن در سلیمانیه و تا سال ۱۹۲۷، ۳۰ شماره ی دیگر در بغداد منتشر شده است.
توضیحات: این روزنامه زبان حال حکومت شیخ محمود حفید^۲ بوده و خدمات او در رونق بخشی و پیشرفت بارفرهنگی کُردستان عراق شایان توجه است در سال ۱۹۷۴ دکتر جمال خُزنه دار مجموع شماره های آن را با اُفتست چاپ و منتشر ساخته است.^۳

عنوان: په یام، Payām (پیام)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: سفارتخانه آمریکا در بغداد
سر دبیر یا شورای نویسندگان: سرپرستی بکر دلیر
نوع و زمینه: فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کُردی و عربی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۵۲ م
ترتیب و محل انتشار: دوهفتگی، بغداد
توضیحات: این نشریه تا سال (۱۹۵۶م) در عراق چاپ و منتشر و در کشور ایران و افغانستان هم توزیع می شد، و بعداً به بیروت انتقال یافت و تا ۱۴ تموز، شورش ۱۹۵۸ م، ادامه یافت، بیشتر مطالب به آمریکا و سیاست هایش مربوط می شد، به شعر و داستان کُردی هم می پرداخت و اکنون بیشتر شماره های آن در کتابخانه کنگره آمریکا محفوظ است.^۴

^۱ - نگا الف: ص ۸۱ جباری عبدالجبار محمد[میژوی روزنامه گه ری کوردی، تاریخ مطبوعات کُردی]، سلیمانیه، چاپخانه ژین، ۱۹۷۰

ب: ص ۳۱ جاف وریا، [کاروانی روزنامه گه ری کوردی، کاروان روزنامه نگاری کُردی]وزارت ارشاد، هولیر، ۱۹۹۸

^۲ - شیخ محمود حفید در کُردستان عراق به صفت های «تمر، جاویدان و ملک» مشهور است.

^۳ - نگا همان منابع قبلی الف) ص ۲۳۵ [بوز ارسلان محمد امین] ب) صص: ۸۳-۸۴ [جباری] و ج) ص ۳۸ [وریا جاف]

^۴ - نگا همان منابع قبلی: الف) ص: ۱۰۳ [جباری] و ب) ص ۵۷ [وریا جاف]

<p>عنوان: صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: سردبیر یا شورای نویسندگان: نوع و زمینه: زبان نشریه: تاریخ نخستین شماره: ترتیب و محل انتشار:</p>	<p>پیشکوهتن، Peškavtin (ترقی، پیشرفت) شهرداری سلیمانیه مصطفی پاشا یا مملکی به سرپرستی: میجر نیلی بانستر سون (میجرسون) فرهنگی/ادبی کردی سورانی ۱۹۱۹/۱۱/۸ م و یا ۱۹۲۰/۴/۲۹ م هفتگی، سلیمانی</p>
--	---

توضیحات: اولین روزنامه در سلیمانیه بوده در چهار صفحه در قطع (۳۲ در ۲۱) و آخرین شماره آن ۱۹۲۲/۷/۲۷ منتشر شده در مجموع ۱۱۸ شماره از آن بیرون آمده است. در این روزنامه برای اولین بار توجه زیادی به تاریخ سیاسی و اسناد تاریخی کرد و پیشبرد روند زبان کردی سورانی نمود.^۱

<p>عنوان: صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: سردبیر یا شورای نویسندگان: نوع و زمینه: زبان نشریه: تاریخ نخستین شماره: ترتیب و محل انتشار:</p>	<p>پیشکوهتن، Peškavtin (ترقی، پیشرفت) محمد بریفکائی یونس صباغ فرهنگی/ادبی کردی و عربی ماه شباط ۱۹۵۸ م هفتگی، بغداد</p>
--	--

توضیحات: ابتدا به شیوه‌ی هفته‌نامه بود و از شماره ۶۵ به صورت روزنامه درآمد. در سال ۱۹۶۳ م مثل سایر روزنامه‌ها تعطیل شد و در مدت ۵ سال به ویژه پس از جنبش ۱۴ تموز ۱۹۵۸ م، خدمت قابل توجهی به فرهنگ و ادبیات کردی نمود.^۲

<p>عنوان: صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: سردبیر یا شورای نویسندگان: نوع و زمینه: زبان نشریه: تاریخ نخستین شماره: ترتیب و محل انتشار:</p>	<p>تیگه‌یشتنی راستی، Tegayištñi rāsti (فهم حقیقت) کارگزاران انگلیسی زیر نظر شورای نویسندگان سیاسی/اجتماعی/فرهنگی/ادبی کردی گویش جنوب(سورانی) ۱۹۱۸/۱/۱ م هفتگی نامنظم، بغداد</p>
--	---

توضیحات: ۲۰ شماره از این نشریه تا ۱۱ مارس ۱۹۱۸ م به همت میجرسون با که زبان کردی آشنایی داشت منتشر شد و

^۱ - نگا الف) ص ۲۳۳-۲۳۴ /بوز ارسلان محمد امین، [مجله پُئین، Peyvîn، گفتگو] ش. ۲ اکتبر ۱۹۹۷ ب) : ص ۸۲ ، جباری عبدالجبار محمد [میزووی روزنامه‌گری کردی، تاریخ مطبوعات کردی، سلیمانیه، چاپخانه ژین، ۱۹۷۰ ج: ص ۳۴-۳۵، جاف وربا، [کاروانی روژنامه‌گری کردی، کاروان روزنامه نگاری کردی]وزارت ارشاد، هولیر، ۱۹۹۸

^۲ - نگا همان منابع قبلی: الف) ص: ۱۰۷ [جباری] و ب) ص ۶۰ [وربا جاف]

بعداً چاپ آن متوقف شد. شماره ۶۵ آن که در واقع آخرین شماره آن است در تاریخ دو شنبه ۲۷ کانون ثانی ۱۹۱۹ م/ ۲۴ ربیع الاول ۱۳۳۷ ه. ق منتشر شده است.^۱ صرفنظر از نیات انگلیسی ها، نشر این روزنامه، خدمات قابل توجهی به تاریخ، زبان و ادب کردی نمود، زیرا برای اولین بار بود چنین نشریه ای با این کیفیت در کردستان عراق چاپ و منتشر می شد.^۲

عنوان: ده‌نگی گیتی تازه، Dangi getitāza (صدای جهان نو)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: صاحب امتیاز: فائق توفیق مدیر مسؤل: محمدبابان
سر دبیر یا شورای نویسندگان: سید حسین حُزنی مُکریانی
نوع و زمینه: اجتماعی/فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۴۳ م
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، بغداد

توضیحات: این نشریه رسانه ای دولتی بود و برای کارگزاران انگلیسی تبلیغ می کرد اما در ظاهر به زبان، فرهنگ و ادب کردی و مترجمان اهمیت می داد و مطالب را از انگلیسی به زبان کردی ترجمه می کردند؛ برخی از نویسندگان کرد مثل: پیرمیرد، مدهوش، احمد شکری و زیور، توفیق وهبی، شیخ حسن و محمدعلی کُرده و... با این نشریه همکاری می کردند. این نشریه در کردستان عراق بود که گستره ی سراسری داشت و حتی به کردستان ایران و تهران فرستاده می شد، اکنون شماره های آن در کتابخانه کنگره ی آمریکا نگهداری می شوند. چاپ این نشریه تا سال ۱۹۴۷ م ادامه داشته است.^۳

عنوان: دیاری کوردستان Diyāri kurdistān (هدیه کُردستان)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: صالح زکی صاحبقران
سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای سردبیری
نوع و زمینه: فرهنگی/ادبی / تصویری
زبان نشریه: کردی، تُرکی، عربی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۲۵/۳/۱۱ م در ۳۲ صفحه
ترتیب و محل انتشار: هفتگی و نامنظم، بغداد

توضیحات: در مجموع ۱۶ شماره از آن منتشر شد، به موضوعات اجتماعی و زبان شناختی و شعر و ادب اهمیت می داد به خاطر وارد شدن مدیر مسؤل آن به نظام، سال ۱۹۲۶/۵/۱۱ م پایان این نشریه بود.^۴

عنوان: دیاری لاوان، Diyāri lāvān (هدیه جوانان)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: جمعیت جوانان و اتحادیه دانشجویان کُرد در بغداد

^۱ - نگا ص ۸/رفیق صالح و صدیق صالح [روزنامه‌ی تیگه‌یشتنی راستی، اولین روزنامه کردی در کردستان عراق] انتشاراتی آراس، ۲۰۰۷ م

^۲ - نگا همان منابع قبلی صص: ۸۱-۸۲ [جباری] و ۳۱-۳۳ [اوریا جاف]

^۳ - نگا همان منابع قبلی: الف) ص: ۹۸-۱۰۰ [جباری] و ب) ص ۵۰ [اوریا جاف]

^۴ - نگا همان منابع قبلی: الف) صص: ۸۹-۸۸ [جباری] و ب) ص ۴۲ [اوریا جاف]

عنوان: سردبیر یا شورای نویسندگان:
 ابراهیم احمد، شاکر فتاح، فاضل طالبانی و حامد فرج
نوع و زمینه: سیاسی/فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کُردی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۳۳ م
ترتیب و محل انتشار: بغداد
توضیحات: در سال ۱۹۳۴م دومین شماره آن منتشر شد و هدف آن بازنمایی و شناخت تاریخ، زبان، فرهنگ و ادبیات کُرد بوده است.^۱

عنوان: روژی کوردستان، Roژی kurdistān (روز کُردستان)
 محمد نوری
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: علی کمال باپیر
سردبیر یا شورای نویسندگان: سیاسی/اجتماعی/ادبی
نوع و زمینه: کُردی
زبان نشریه: ۱۹۲۲/۱۱/۱۵
تاریخ نخستین شماره: هفتگی نامنظم، سلیمانیه
ترتیب و محل انتشار: این نشریه هم زبان حال شورش شیخ محمود بوده، پس از تبعید از هندوستان این نشریه برای نشر و انعکاس اهداف شیخ بیرون می آمد، تنها ۱۵ شماره از آن منتشر و در تاریخ ۱۹۲۳/۵/۳ م از روند حرکت باز ایستاد و دکتر جمال خزنه دار روزنامه نویس و مورخ کُرد، تمام شماره های آن را با اُفسست به چاپ رسانید.^۲

عنوان: روناکِی، Rūnāki (روشنی)
 شیث مصطفی
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: شیث مصطفی
سردبیر یا شورای نویسندگان: فرهنگی/ادبی
نوع و زمینه: کُردی
زبان نشریه: ۲۴ تشرین اول ۱۹۳۵ م
تاریخ نخستین شماره: هفتگی، هولیر (اریل)
ترتیب و محل انتشار: چهار شماره اول آن در موصل و شماره های ۵ و ۶ در رواندز و تا شماره ۱۱ در هولیر چاپ شد و بعد از آن به علت اختلاف با کارگزاران دولتی در ارپیل، متوقف شد.^۳

عنوان: زاری کُرمانجی، Zāri kirmānci (زبان کرمانجی)
 سید حسین حُزنی مُکریانی
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: سید حسین حُزنی مُکریانی
سردبیر یا شورای نویسندگان: اجتماعی/تاریخی/هنری/ادبی
نوع و زمینه:

^۱ - نگا همان منابع قبلی: الف) ص: ۹۰ [جباری] و ب) ص ۴۵ [اوریا جاف]

^۲ - نگا همان منابع قبلی الف) ص: ۸۴ [جباری] و ب) ص ۳۷ [اوریا جاف]

^۳ - نگا همان منابع قبلی: الف) صص: ۹۰-۹۱ [جباری] و ب) ص ۴۶ [اوریا جاف]

زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: ۱۲ ذی القعدة ۱۳۴۴ هجری برابر با ۱۹۲۶ م
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، نامنظم، رواندز

توضیحات: اولین چاپخانه را حسین خُزنی مُکریانی به حلب برد در سال (۱۲۹۴ ه.ش) برابر با (۱۹۱۵م) و پس از چند سال فعالیت آن را به رواندز کُردستان عراق انتقال داد و بسیاری از آثار شعر و ادب شاعران مشهور کُرد توسط ایشان چاپ شدند و او تمام امور نشریه را به عهده گرفته بود و تا سال (۱۳۱۱ ه.ش) برابر با (۱۹۳۲م) توانست ۲۵ یا ۲۶ شماره منتشر کند و پس از آن متوقف شد. «خُزنی» برای اولین بار اصطلاح «گووار، گوفار، مجله» را برای این نشریه به کار گرفت.^۱

عنوان: زانستی، Znisti (علمی)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: صالح قفتان
سردبیر یا شورای نویسندگان: صالح قفتان
نوع و زمینه: تاریخی/علمی/هنری/ادبی/اقتصادی
زبان نشریه: کُردی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۳۸/۲/۲۵ م
ترتیب و محل انتشار: دو هفتگی، سلیمانیه
توضیحات: تنها یک شماره از آن در چاپخانه ژیان سلیمانیه چاپ و منتشر شد.^۲

عنوان: زبان (زبان)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: صالح قفتان
سردبیر یا شورای نویسندگان: صالح قفتان
نوع و زمینه: اجتماعی/فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کُردی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۳۷ م
ترتیب و محل انتشار: هفتگی، سلیمانیه
توضیحات: به شعر، داستان، ترجمه، سلامت و اخبار و مسائل اجتماعی می پرداخت و شیخ محمد خال و احمد سُکری با آن همکاری می کردند و تا کانون دوم سال ۱۹۳۹ م منتشر شد.^۳

عنوان: ژیان، žiyān (حیات، زندگی)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: حاج توفیق (پیرمیرد)
سردبیر یا شورای نویسندگان: پیرمیرد

^۱ - نگا همان منابع قبلی: الف) صص ۹، ۸۹، و ۹۰/ جباری عبدالجبار محمد [میژوی روزنامه‌گه‌ری کوردی، تاریخ روزنامه نگاری کُردی] سلیمانیه چاپخانه ژین، ۱۹۷۰ م

ب) نگا همان منبع قبلی صص ۴۳-۴۴ [اوریا جاف]

^۲ - نگا همان منابع قبلی: الف) ص: ۹۱-۹۲ [جباری] و ب) صص ۴۴-۴۵ [اوریا جاف]

^۳ - نگا منبع قبلی ص، ۹۴ [جباری]

نوع و زمینه: سیاسی / اجتماعی / فرهنگی / ادبی
زبان نشریه: کردی سورانی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۲۶/۱/۲۱ م
ترتیب و محل انتشار: هفتگی، سلیمانیه

توضیحات: این نشریه در ۱۲ صفحه، جای چهار صفحه ای (ژبانه وه) را گرفت و پیرمیرد پس از آن که امتیاز روزنامه را به نام خود کرد تا ۱۰ مارس ۱۹۳۸م مرتب آن را منتشر کرد و شخصیت هایی مثل: (گوران، زیور و فایق بیکه س) در آن شعر و مطلب چاپ می کردند. پس از انتشار (۵۵۳) شماره به خاطر چاپ سرود ملی کرد از طرف کارگزاران دولت عراق توقیف شد^۱.

عنوان: ژبانه وه ، žiyānava (شکفتن)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: حسین ناظم
سر دبیر یا شورای نویسندگان: حسین ناظم
نوع و زمینه: فرهنگی / ادبی
زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۲۴/۸/۱۸ م در سایز (۳۲ در ۲۰ سم)
ترتیب و محل انتشار: هفتگی، سلیمانیه

توضیحات: این روزنامه پس از تسخیر قرارگاه شیخ محمد در سورداش توسط انگلیسی ها و انتقال شیخ به سلیمانیه توسط حامیان سیاست انگلیسی ها در این شهر منتشر شد. تا ۱۴ م کانون دوم ۱۹۲۶م به همین روال (۵۶) شماره را منتشر کردند. پس از آن و تغییر شرائط (حسین ناظم) مدیریت این روزنامه به عهده گرفت و اسم آن را به «ژبان» یعنی حیات و زندگی تغییر داد و در ۲۱ کانون دوم ۱۹۲۶م اولین شماره آن را منتشر کرد پس از آن در سال ۱۹۳۲م حسین ناظم فوت نمود و حاج توفیق (پیرمیرد) شاعر معروف، از شماره (۴۰۶) در سال ۱۹۳۴/۸/۱۴م امتیاز روزنامه را به نام خود تغییر می دهد و حتی چاپخانه شهرداری را هم اجاره و آن را تحت نام جدید (ژبان) منتشر می کند^۲.

عنوان: ژین، žin (حیات)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: حاج توفیق (پیرمیرد)
سر دبیر یا شورای نویسندگان: پیرمیرد
نوع و زمینه: اجتماعی / فرهنگی / ادبی
زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۳۹/۱۲/۱۶ م
ترتیب و محل انتشار: هفتگی، سلیمانیه

توضیحات: پیرمیرد در تاریخ ۱۹۳۹/۱۲/۲۲م امتیاز آن را گرفت و در واقع ادامه کار ژبان بود که (۵۵۳) شماره از آن منتشر شده بود و از شماره (۵۵۴) به تسلسل آن را پی گرفت، پس از گلاویز این دومین نشریه و از نظر مدت انتشار و طول عمر اولین نشریه ی پر اهمیت گوردستان عراق است و تا تاریخ ۱۹۵۰/۶/۱۵م (۱۰۱۵) شماره از آن منتشر شد، حاج پیرمیرد در مورخه ۱۹۵۰/۶/۱۹ م فوت کرد و طبق وصیت ایشان جمیل صائب، گوران، نوری امین محمود و احمد زرننگ، هر کدام مدتی، سر دبیری و سرپرستی چاپ و انتشار «ژین» را به عهده داشته اند. پس از شورش ۱۴ م تموز

^۱ - نگا همان منابع قبلی: الف) صص: ۸۷-۸۸ [جباری] و ب) صص ۴۱-۴۲ [اوریا جاف]

^۲ - نگا همان منابع قبلی: الف) صص: ۸۶-۸۷ [جباری] و ب) ص ۴۰ [اوریا جاف]

۱۹۵۸م در عراق و خرابی وضعیت سیاسی «ژین» دچار وقفه و نوسان شد و دو هفته یکبار بیرون می آمد؛ سرانجام در سال ۱۹۶۰ فعالیت آن موقتاً تعطیل و دوباره در تاریخ ۱۵/۸/۱۹۶۰م منتشر سرانجام مورخ ۲/۸/۱۹۶۳م در عراق، فعالیت آن متوقف شد.^۱

عنوان: شه‌فه‌ق، šafaq (شفق)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: عقید عبدالقادر محمد

سر دبیر یا شورای نویسندگان: کمال علی باپیر

نوع و زمینه: علمی/اجتماعی/فرهنگی/ادبی

زبان نشریه: کُردی

تاریخ نخستین شماره: ۱۹۵۸/۱/۱۵ م

ترتیب و محل انتشار: دوهفتگی، کرکوک

توضیحات: این نویسندگان با آن همکاری داشته‌اند: حمید عثمان، عثمان مصطفی خوشناو، گوران، ابراهیم احمد، عبدالصمد خانقاه، محمد مُلا کریم، در سال ۱۹۵۹م به سلیمانیه انتقال یافت و به نشریه «بیان» تغییر نام داد و سرپرست آن استاد گوران شاعر نامی بود، پس از مدتی دوباره به کرکوک برده شد و نام قبلی «شفق» را باز یافت و در سال ۱۹۶۳م برای همیشه تعطیل شد.^۲

عنوان: گه‌لاویژ، Galāvež (اسم ستاره، مُرداد)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: ابراهیم احمد

سر دبیر یا شورای نویسندگان: مدیر داخلی: سید علاء الدین سجادی

نوع و زمینه: اجتماعی/فرهنگی/ادبی

زبان نشریه: کُردی

تاریخ نخستین شماره: ۱۹۳۹م

ترتیب و محل انتشار: ماهانه، بغداد

توضیحات: این نشریه یکی از معتبرترین نشریات کُردی در تاریخ روزنامه نگاری کُردی و حتی در خاورمیانه، به شمار می‌آمده‌است، در مدت ده سال حیات خود در زمینه های تاریخی، ادب عامیانه، هنری، ادبی و ترجمه متون زبان های خارجی، بزرگترین خدمت را به مردم نموده و نویسندگان بزرگی چون: امین زکی بگ، پیرمیرد، فایق بیگس، بیخود، زیور، ابراهیم احمد، علاءالدین سجادی، توفیق وهبی، عبدالواحد نوری، گوران، شاکر فتاح، و شیخ محمد خال و... با قلم خود هر کدام در موضوعی با این نشریه وزین همکاری می کردند. سرانجام رژیم عراق نتوانست وجود چنین رسانه ای را تحمل کند؛ در ماه آب سال ۱۹۴۹م بعد از (۱۰۵) شماره چاپ آن را متوقف کرد.^۳ شماره ۶ آن در سال ششم در ماه حزیران سال ۱۹۴۵ م در ۷۲ صفحه منتشر شده است.^۴

عنوان: نزار، Nizār (جای سایه‌دار)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: محمود ثنوی

^۱ - نگا همان منابع قبلی: الف) ص: ۹۴-۹۸ [جباری] و ب) ص ۴۸ [اوریا جاف]

^۲ - نگا همان منابع قبلی: الف) ص: ۱۰۶ [جباری] و ب) ص ۵۹ [اوریا جاف]

^۳ - نگا همان منابع قبلی: الف) ص: ۹۴-۹۳ [جباری] و ب) ص ۴۶-۴۷ [اوریا جاف]

^۴ - نگا مجله گلاویژ، شماره ۶ سال ششم، حزیران ۱۹۴۵ م

سردبیر یا شورای نویسندگان: سید علاء‌الدین سجادی (۱۹۰۷-۱۳/۴/۱۹۸۴م)

نوع و زمینه: سیاسی / اجتماعی / فرهنگی / ادبی

زبان نشریه: کردی و عربی

تاریخ نخستین شماره: سه شنبه ۳۰ مارس ۱۹۴۸ م

ترتیب و محل انتشار: دو هفتگی

توضیحات: این نشریه بیشتر به مسائل سیاسی، تاریخی و موضوعات انتقادی می پردازد و بسیاری از نویسندگان نامدار کُرد و عرب مثل: حسین جمیل، بهیه فرج الله، حیدر سلیمان، کامل چادرچی، محمد امین زکی بَگ، شاکر فتاح، عزیز شریف، پروین مصطفی، عطا عبدالقادر، پاکیزه رفیق حلمی، ذنون ایوب و ... با آن همکاری می کردند، این روزنامه تا تاریخ ۱۹۴۹/۲/۱۵ م ادامه داشت.^۱

عنوان: هَوَلیر، Havler (اربیل)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: جمیل رشید آمدی

سردبیر یا شورای نویسندگان: شورای نویسندگان: عبدالحمید حسن، عزالدین فیضی، استیر سعید و در تاریخ ۳۰

ایلول ۱۹۵۲م حسین رَشوانی به جای عبدالمجید حسن آمد.

نوع و زمینه: اجتماعی / فرهنگی / ادبی / روشنفکری

زبان نشریه: کردی و عربی

تاریخ نخستین شماره: ۱۶/۱۲/۱۹۵۰م

ترتیب و محل انتشار: هفتگی، اربیل

توضیحات: ابتدا در دو صفحه و در قطع چهار صفحه و در قطع ۷۵ در ۴۰ سم منتشر شد، مدت سه سال ادامه یافت و در سراسر کُردستان عراق توزیع می شد، بخش عربی در موصل و بخش کُردی در چاپخانه ی «کُردستان» چاپ می گردید، جمعاً ۱۴۰ شماره از آن منتشر شده و در تاریخ ۱۹۵۳/۱۲/۲۸ م تعطیل شد.^۲

عنوان: هه تاو، Hatāv (خورشید)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: عبدالرحمان گِو مُکریانی

سردبیر یا شورای نویسندگان: با همکاری ابراهیم عزیز آغا دزَی محمد شهاب دباغ

نوع و زمینه: فرهنگی / ادبی

زبان نشریه: کُردی

تاریخ نخستین شماره: ۱۵/۵/۱۹۵۴م

ترتیب و محل انتشار: هفتگی، هولیر

توضیحات: انتشار این نشریه مدت ۷ سال ادامه یافت و بسیاری از نویسندگان کُرد مثل: دکتر طاهر بهجت مریوان در شیکاگو آمریکا، مجید آسنگر، قانع کریم شارزا، شاکر فتاح و... با آن در نوشتن مطالب متنوع همکاری می کردند. آخرین شماره آن ۱۸۸ بود و تا تشرین اول ۱۹۶۰ ادامه یافت.^۳

^۱ - نگا همان منابع قبلی: الف) ص: ۱۰۳-۱۰۰ [جباری] و ب) ص ۵۵ [اوریا جاف] ج) صص ۲۳۵-۲۳۷ / بوز ارسلان محمد امین، [مجله پَیڤین، Peyvîn، (گفتگو)] ش. ۱۲ اکتبر ۱۹۹۷

^۲ - نگا ص ۱۰ / نامدار محمود [روزنامه هولیر، اربیل] چاپ کاروان، و همان منابع قبلی: الف) ص: ۱۰۲-۱۰۳ [جباری] و ب) ص ۵۶ [اوریا جاف]

^۳ - نگا همان منابع قبلی: الف) ص: ۱۰۳-۱۰۴ [جباری] و ب) ص ۵۸ [اوریا جاف]

عنوان:	هيو، Hivā (اميد)
صاحب امتياز يا مدير مسؤل:	خانه پيروزی کُردها
سردبير يا شورای نویسندگان:	حافظ مصطفی قاضی
نوع و زمينه:	فرهنگی / ادبی / اجتماعی
زبان نشریه:	کُردی
تاریخ نخستین شماره:	ماه تموز ۱۹۵۷ م
ترتیب و محل انتشار:	ماهانه، بغداد
توضیحات:	از طرف برخی از نویسندگان حمایت می شد به جای مجله گلاویژ منتشر شد و تا مدتی نامعین فعالیت آن ادامه داشت. ^۱

---

^۱ - نگا همان منابع قبلی: الف) ص: ۱۰۴ [جباری] و ب) ص ۵۸ [وریا جاف]

دوره دوم

چینش ۱۴ م تموز (گلاویژ، Galāvež) ۱۹۵۸ م

انقلاب (۱۴ تموز ۱۹۵۸ م) و فروپاشی نظام سلطنتی در عراق و روی کار آمدن عبدالکریم قاسم جمهوریخواه، سرفصلی تازه در تاریخ رهایی بخش ملت عراق از زیر ستم واجحاف سلطه گران و یکه سالاران قدرت بود. مردم گُرد در پرتو شرایط سیاسی جدید به طور طبیعی به برخی امتیازات دست یافت: به صراحت در قانون اساسی موقت آن زمان به این امر توجه شده بود که دو ملت (گُرد و عرب) اخوی هم و حقوق مشترک دارند؛ مُلا مصطفی بارزانی و همراهانش از اتحاد جماهیر شوروی سابق برگشتند؛ بخش گُردی رادیو بغداد تأسیس شد؛ زبان گُردی به آزادی بیان و نشر رسید؛ چاپخانه ها فعال شدند و به چاپ کتاب، روزنامه، مجله، فصلنامه و گاهنامه و ... به معنی واقعی همت گماشتند؛ این برهه‌ی زمانی دوره شکوفایی روزنامه نگاری گُردی بود، این فضای تازه به تا حدودی به مناطق گُردنشین در دیگر کشورهای دیگر تسری پیدا کرد^۱. اما این ایام، دولت مستعجل بود. دیری نپایید که در پایان سال (۱۹۶۰م) عبدالکریم قاسم از تعهدات قبلی خود آرام آرام فاصله گرفت و به بهانه های واهی به مقابله با روزنامه ها و دستگیری روزنامه نگاران پرداخت، در سال های (۱۹۶۱ و ۱۹۶۲م)، روزنامه «خه بات، Xabāt، مبارزه» توقیف و «ابراهیم احمد»، مدیر مسؤل و سردبیر آن دستگیر شد، روزنامه «رای گهل، Rāygal، دیدگاه مردم» به همان سرنوشت دچار و سردبیر آن «صدیق بلو کینی» دستگیر و همکارانش کشته شدند، این سرکوب تنها مختص روزنامه نگاران گُرد نبود بلکه مطبوعات عربی هم در دیگر نقاط عراق به همین سرنوشت دچار

^۱ - جاف وریا، ۱۹۹۸: ۲۰-۱۹

شدند^۱. اما با تحولاتی که پس از سال (۱۹۶۶ م) رُخ داد به تدریج فعالیت روزنامه نگاران کُرد آغاز شد. نشریات «التآخی، برادری»، «روناک، فروغ و روشنی»، «رزگاری، رهایی»، «بیان» و ... از مهم ترین نشریاتی هستند که در این دوره منتشر شده اند.

---

^۱ - جباری، ۱۹۷۰: ۱۱۲

نشریات دوره دوم جنبش ۱۴ تمور(کلاویژ، مرداد) و نشریات کُردستان عراق

عنوان:	نازادی، Āzādi (آزادی)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:	ارگان مرکزی حزب کمونیست عراق
سردبیر یا شورای نویسندگان:	نافع یونس
نوع و زمینه:	سیاسی
زبان نشریه:	کُردی
تاریخ نخستین شماره:	۱۹۵۹/۵/۱ م
ترتیب و محل انتشار:	ماهانه، کرکوک
توضیحات:	این نویسندگان با این نشریه همکاری می کرده اند: احمد غفور، محمد کریم فتح الله، محمد مُلا کریم، عزیز محمد، حسین عارف و عزالدین مصطفی رسول و از شماره (۱۳) به بغداد منتقل و تا سال ۱۹۶۱ نزدیک به (۲۰۰) شماره از آن منتشر شد. سرانجام در همان سال به دست کارگزاران قاسم، به تعطیلی انجامید. ^۱

عنوان:	نافرهت، Āfrat (زن)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:	روابطه عمومی زنان عراق
سردبیر یا شورای نویسندگان:	شورای نویسندگان
نوع و زمینه:	فرهنگی/اجتماعی
زبان نشریه:	کُردی و عربی
تاریخ نخستین شماره:	۱۹۵۹ م
ترتیب و محل انتشار:	ماهانه، بغداد
توضیحات:	این نشریه تا ماه ۱۹۶۳/۸ م، ۱۵ شماره از آن منتشر شده است. ^۲

عنوان:	برایی، Birāyi (التآخی، برادری)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:	صالح یوسفی
سردبیر یا شورای نویسندگان:	شوکت عقراوی، نجیب بابان، محمد سعید جاف و عبدالله سعید
نوع و زمینه:	سیاسی/فرهنگی/ادبی
زبان نشریه:	کُردی و عربی
تاریخ نخستین شماره:	۲۹ نisan ۱۹۶۷ م به زبان عربی و اولین شماره به زبان کُردی: ۱۹۶۷/۵/۶ م
ترتیب و محل انتشار:	روزانه، بغداد
توضیحات:	مسؤل بخش کُردی رفیق چالاک بود و ۲۸ شماره به زبان کُردی و ۴۲۸ شماره به دو زبان کُردی و عربی و

^۱ - نگا همان منابع قبلی: الف) ص: ۱۱۵ [جباری] و ب) ص ۶۳ [اوریا جاف]

^۲ - ص ۲/ ریناس نوروزی [بیلوگرافی روزنامه‌نویسی زنان کُردستان] پرتوک، ۲۰۰۲ م

در تاریخ ۱۹۶۸ م روزنامه تعطیل شد.^۱

عنوان: بروا، Birvā (باور)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: کمال میرزا کریم
سر دبیر یا شورای نویسندگان: رفیق چالاک
نوع و زمینه: سیاسی/فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۶۰/۷/۲ م
ترتیب و محل انتشار: هفتگی، سلیمانیه
توضیحات: ارگان حزب کمونیست گروه (داوود الصانع) بوده و در مجموع (۸۹) شماره از آن منتشر شد و در تاریخ ۱۹۶۲/۱۱/۸ از گردونه خارج شد.^۲

عنوان: بلیسه، Bilesa (زبان آتش)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: اتحادیه صنفی معلمان
سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای نویسندگان
نوع و زمینه: اجتماعی/فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: اول ماه آب سال ۱۹۵۹ م
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، سلیمانیه
توضیحات: ۱۰ شماره از آن منتشر و در ماه مایس سال ۱۹۶۰ م در قتل عام مطبوعات توسط عبدالکریم قاسم به تعطیلی انجامید.^۳

عنوان: بهیان، Bayān (بامداد)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: دکتر اکرم فاضل
سر دبیر یا شورای نویسندگان: مصطفی نریمان
نوع و زمینه: هنری/فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: تشرین دوم ۱۹۶۹ م
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، سلیمانیه
توضیحات: اکنون هم ادامه دارد و به زبان و ادبیات کردی می پردازد.^۴

عنوان: بهیان، Bayān (بامداد)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: عبدالقادر برزنجی

^۱ - نگا همان منابع قبلی: الف) ص: ۳۰ [جباری] و ب) ص ۷۳ [اوریا جاف]

^۲ - نگا همان منابع قبلی: الف) ص: ۱۲۴ [جباری] و ب) ص ۶۷ [اوریا جاف]

^۳ - نگا ص ۱۱۸ جباری عبدالجبار محمد امیژووی روزنامه‌گری کوردی، تاریخ مطبوعات کردی، سلیمانیه، چاپخانه ژین، ۱۹۷۰

^۴ - نگا همان منبع قبلی، ص ۷۷ [اوریا جاف]

گوران شاعر نامی	سردبیر یا شورای نویسندگان:
فرهنگی/ادبی	نوع و زمینه:
کردی	زبان نشریه:
۱۹۵۹ م	تاریخ نخستین شماره:
ماهانه، در سلیمانیه چاپ و در کرکوک منتشر می شد.	ترتیب و محل انتشار:
توضیحات: این نشریه ابتدا به نام شفق بود و بعداً به این نام (زبان صلح و آشتی کردها) تغییر عنوان: داد و تا سال ۱۹۶۲ به کار خود ادامه داد و سرانجام به تعطیلی انجامید. ^۱	

توتن، Tütin (توتون)	عنوان:
انحصاری توتون و تنباکو با حمایت انگلیسی ها	صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:
بخش کردی: عادل مختار، محمد مُلا کریم، فاضل مُلا محمود	سردبیر یا شورای نویسندگان:
تخصصی/فرهنگی/ادبی	نوع و زمینه:
کردی و عربی	زبان نشریه:
ماه تشرین اول سال ۱۹۶۳ م ماه تشرین اول سال ۱۹۶۳ م	تاریخ نخستین شماره:
فصل نامه، بغداد	ترتیب و محل انتشار:
توضیحات: در خدمت آگهی ها و تبلیغات اداره توتون و تنباکو بود و مطالب ادبی و فرهنگی نویسندگان نیز چاپ و از جانب انگلیسی ها حمایت می شد تا شماره ۲۱ از آن منتشر و در ایلول سال ۱۹۶۹ متوقف شد. ^۲	

تیشک، Tişk (نور)	عنوان:
اتحادیه معلمان هولیر	صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:
زیر نظر شورای سردبیری	سردبیر یا شورای نویسندگان:
تربیتی/فرهنگی/ادبی	نوع و زمینه:
کردی	زبان نشریه:
۱۹۶۹ م	تاریخ نخستین شماره:
سالانه، هولیر	ترتیب و محل انتشار:
توضیحات: تنها دو شماره از آن منتشر شد، آخرین شماره (شماره دوم) آن در نisan ۱۹۷۰ م در چاپخانه گردستان منتشر شده است. ^۳	

چاره سه رکردنی کشت و کال، Çārasar kirdini kištukāl (راه چاره کشاورزی)	عنوان:
وزارت کشاورزی	صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:
محمد مُلا کریم	سردبیر یا شورای نویسندگان:
علمی/تخصصی/اجتماعی/ادبی	نوع و زمینه:
کردی و عربی	زبان نشریه:

^۱ - نگا همان منابع قبلی: ص: ۱۲۰ [جباری]

^۲ - نگا همان منابع قبلی: الف) ص: ۱۲۹ [جباری] و ب) ص ۷۱ [اوریا جاف]

^۳ - نگا همان منبع قبلی، ص ۷۷ [اوریا جاف]

تاریخ نخستین شماره: ۱۹۵۹م
 ترتیب و محل انتشار: ماهانه، بغداد
 توضیحات: ۱۲ شماره از آن منتشر شد، و تا ۱۹۶۲م منتشر و پس از آن به تعطیلی کشیده شد.^۱

عنوان: چیا، čiyā (کوه)
 صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: دانش آموزان مناری
 سردبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورا سردبیری
 نوع و زمینه: اجتماعی/فرهنگی/ادبی
 زبان نشریه: کردی و عربی
 تاریخ نخستین شماره: شماره ۲ در سال ۱۹۶۸م منتشر شد
 ترتیب و محل انتشار: فصل نامه، سلیمانیه
 توضیحات: این نشریه به جای «گزنگ» منتشر شد.^۲

عنوان: خه بات، Xabāt (مبارزه)
 صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: ارگان حزب دموکرات کردستان عراق
 سردبیر یا شورای نویسندگان: ابراهیم احمد
 نوع و زمینه: سیاسی
 زبان نشریه: کردی و عربی
 تاریخ نخستین شماره: ۱۹۵۹/۴/۴م
 ترتیب و محل انتشار: روزانه، بغداد

توضیحات: ابتدا ۱۴ شماره به زبان کردی و بعداً به طور منظم به زبان عربی منتشر می شد. این نشریه از نظرگاه سیاسی برای مردم عراق شایان اهمیت بوده به طور شفاف مسائل سیاسی روز را بیان می کرد و به نقد آن می پرداخت به همین دلیل برای کارگزاران حکومتی قابل تحمل نبود و در سال ۱۹۶۰/۱۲/۱۱ سردبیر ابراهیم احمد محاکمه شد و بعداً با حکم تمییز تبرئه شد و پس از چاپ و انتشار (۴۶۲) شماره و دو سال فعالیت مداوم و منظم در سال ۱۹۶۱م توسط دولت مرکزی به تعطیلی و دستگیری سردبیر آن انجامید.^۳

عنوان: ده نگ و باس، Dangübās (خبر)
 صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: محمد بریفکانی
 سردبیر یا شورای نویسندگان: کامل المشاهدی و بعداً صبح عبدالغنی مصطفی و مسؤل بخش کردی: توفیق وردی
 نوع و زمینه: عمومی/فرهنگی/ادبی
 زبان نشریه: کردی و عربی
 تاریخ نخستین شماره: ۱۹۶۶/۱/۳۰
 ترتیب و محل انتشار: هفتگی، بغداد

^۱ - نگا همان منابع قبلی: الف) ص: ۱۲۵ [جباری] و ب) ص ۶۷ [اوریا جاف]

^۲ - نگا همان منابع قبلی: الف) ص: ۱۳۱ [جباری] و ب) ص ۷۲ [اوریا جاف]

^۳ - نگا همان منابع قبلی: الف) ص: ۱۱۳-۱۱۴ [جباری] و ب) ص ۶۱ [اوریا جاف]

توضیحات: روزنامه‌ای خبری/ آگهی/ تبلیغاتی بود و در بخش کردی آن به ادب و شعر و داستان جوانان، اهمیت داده می‌شد و در تاریخ ۱۷/۱۰/۱۹۶۷م لغو امتیاز شد.^۱

عنوان: ده‌نگی ثافرهت، Dangiāfrat (صدای زن)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: اتحادیه زنان کردستان
سر دبیر یا شورای نویسندگان: شورای سردبیری
نوع و زمینه: فرهنگی/سیاسی
زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۶۲ م
ترتیب و محل انتشار: سلیمانیه
توضیحات: در مورد این نشریه بیش از این اطلاعی در دست نیست.^۲

عنوان: ده‌نگی ثافرهت، Dangiāfrat (صدای زن)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: شیرین نامیدی
سر دبیر یا شورای نویسندگان: پرشنگ فلک الدین کاکه‌یی
نوع و زمینه: فرهنگی/اجتماعی
زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۸۶/۲ م
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، هولیر
توضیحات: ارگان رسمی اتحادیه زنان عراق شاخه زنان مهاجر گرد است ۶ شماره آن در ایران و از شماره ۷ در هولیر و شماره ۱۵ آن در سال ۱۹۹۸ م منتشر شده است.^۳

عنوان: ده‌نگی قوتابیان، Dangi qutābiyān (صدای دانش آموزان)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: ارگان اتحادیه دانش آموزان عراق
سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای سردبیری
نوع و زمینه: فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۵۹ م
ترتیب و محل انتشار: نامنظم، بغداد
توضیحات: تنها دو شماره از این نشریه منتشر و به تعطیلی انجامید.^۴

عنوان: ده‌نگی کورد، Dangikurd (صدای کرد)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: عمر جلال خویزی

^۱ - نگا همان منابع قبلی: الف) صص: ۳۰-۱۲۹ [جباری] و ب) صص ۷۱-۷۲ [اوریا جاف]

^۲ - نگا صص ۳/یناس نوروژی [بیلوگرافی روزنامه نویسی زنان کردستان]، پورتوک، ۲۰۰۲ م

^۳ - همان منبع قبلی صص ۴ [یناس نوروژی]

^۴ - نگا همان منابع قبلی: الف) صص: ۱۱۶-۱۱۷ [جباری] و ب) صص ۶۵ [اوریا جاف]

عمر جلال خویزی	سردبیر یا شورای نویسندگان:
سیاسی	نوع و زمینه:
کردی و عربی	زبان نشریه:
۱۹۶۰/۲/۹ م	تاریخ نخستین شماره:
روزانه، بغداد	ترتیب و محل انتشار:
توضیحات: روزنامه ای بوده با مطالب سیاسی/انتقادی ۷۵ شماره از آن منتشر شد، سرانجام در تاریخ ۱۹۶۱/۵/۱۴ تعطیل و سردبیر آن روانه زندان گردید. ^۱	

راهبر، Rābar (رهبر)	عنوان:
ارگان رسمی اتحادیه دانش آموزان	صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:
مصطفی صالح کریم شورای نویسندگان: فؤاد محمد امین، رؤوف احمد حسن،	سردبیر یا شورای نویسندگان:
فرهنگی/ادبی	نوع و زمینه:
کردی و عربی	زبان نشریه:
۱۹۶۶ م	تاریخ نخستین شماره:
گاه نامه، سلیمانیه	ترتیب و محل انتشار:
توضیحات: سه شماره از آن منتشر شد و تا تاریخ ۱۹۶۸ م ادامه داشت. ^۲	

راهپهرین، Rāparin (قیام)	عنوان:
عبدالعزیز الطالبی	صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:
صدیق عبدالله مختار، مسؤل بخش کردی: جمال شاربازی، ساجد آواره	سردبیر یا شورای نویسندگان:
فرهنگی/ادبی	نوع و زمینه:
کردی و عربی	زبان نشریه:
۱۹۶۳ م	تاریخ نخستین شماره:
هفتگی، سلیمانیه	ترتیب و محل انتشار:
توضیحات: ابتدا به زبان عربی منتشر می شد بعداً کردی هم به آن اضافه شد، صفحات زیادی از آن مختص به آگهی های تبلیغاتی بود. ۵ سال منتشر و (۲۰۷) شماره از آن بیرون آمد و در تاریخ ۱۹۶۸/۱/۱۹ متوقف شد. ^۳ ابتدا به زبان عربی منتشر می شد بعداً کردی هم به آن اضافه شد، صفحات زیادی از آن مختص به آگهی های تبلیغاتی بود. ۵ سال منتشر و (۲۰۷) شماره از آن بیرون آمد و در تاریخ ۱۹۶۸/۱/۱۹ متوقف شد. ^۴	

رزگاری، Rizgāri (رهای)	عنوان:
صالح حیدری	صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:
فؤاد جواد مدیر داخلی: جلال طالبانی	سردبیر یا شورای نویسندگان:
فرهنگی/ادبی	نوع و زمینه:

^۱ - نگا همان منابع قبلی: الف) ص: ۱۲۱ [جباری] و ب) ص ۶۸ [اوریا جاف]

^۲ - نگا همان منابع قبلی: الف) صص: ۱۳۰ [جباری] و ب) ص ۷۲ [اوریا جاف]

^۳ - نگا همان منابع قبلی: الف) صص: ۱۲۸-۱۲۹ [جباری] و ب) ص ۷۱ [اوریا جاف]

^۴ - نگا همان منابع قبلی: الف) صص: ۱۲۸-۱۲۹ [جباری] و ب) ص ۷۱ [اوریا جاف]

زبان نشریه: کردی و عربی
تاریخ نخستین شماره: ۱۰ شباط ۱۹۵۹ م
ترتیب و محل انتشار: هفتگی، بغداد
توضیحات: این روزنامه ارگان حزب دمکرات کردستان عراق بود و تنها دوشماره از آن منتشر شد.^۱

عنوان: رزگاری، Rizgāri (رهای)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: نوشیروان مصطفی
سردبیر یا شورای نویسندگان: شازاد صائب
نوع و زمینه: عمومی/فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کردی سورانی
تاریخ نخستین شماره: یکشنبه ۲۰ نیشان ۱۹۶۹ م
ترتیب و محل انتشار: هفتگی، سلیمانیه
توضیحات: مخالف سیاست های ملاً مصطفی بارزانی و پارت دمکرات کردستان بود پس از ۱۱ آزار ۱۹۷۰ و انتشار ۱۲ شماره چاپ آن متوقف شد.^۲

عنوان: روژی نوی، Rožinive (روز نو)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: جمال شالی
سردبیر یا شورای نویسندگان: کامران مکرری
نوع و زمینه: سیاسی/اجتماعی
زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: ماه نیشان ۱۹۶۰ م
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، سلیمانیه
توضیحات: ۱۸ شماره از این نشریه منتشر شده و نویسندگانی که با آن همکاری داشته اند: محرم محمد امین، عبدالله اژدر و کریم زنه. سرانجام در پایان سال ۱۹۶۰ م تعطیل شد.^۳

عنوان: روناک، Runāki (فروغ)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: حلمی علی شریف
سردبیر یا شورای نویسندگان: عمر مصطفی
نوع و زمینه: سیاسی
زبان نشریه: کردی و عربی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۶۸ م به عربی و اولین شماره به کردی ۱۲۳/۵/۱۹۶۹ م
ترتیب و محل انتشار: روزانه، بغداد
توضیحات: مطبوعه ای چپ اندیش بود بیشتر به نظریه سوسیالیزم علمی می پرداخت، اما مطالبی در زمینه فرهنگ، ادب

^۱ - نگا همان منابع قبلی: الف) ص: ۱۱۲ [جباری] و ب) ص ۶۰ [اوریا جاف]

^۲ - نگا همان منابع قبلی: الف) ص: ۱۳۳ [جباری] و ب) ص ۷۷ [اوریا جاف]

^۳ - نگا همان منابع قبلی: الف) ص: ۱۲۲ [جباری] و ب) صص ۶۸-۶۹ [اوریا جاف]

و جامعه منتشر می کرد، تعداد شماره های عربی آن به ۲۵۰ رسید و گستره ی سراسری در تمام عراق دارد در شماره های متوالی خود ترجمه چند کتاب تاریخی را در باره کُرد از زبان های خارجی به کُردی، چاپ و منتشر نموده است.^۱

عنوان: روناهی، Rūnāhi (فروغ)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: حافظ مصطفی قاضی

سردبیر یا شورای نویسندگان: حافظ مصطفی قاضی

نوع و زمینه: اجتماعی/فرهنگی/ادبی

زبان نشریه: کُردی کرمانجی و سورانی

تاریخ نخستین شماره: ۱۹۶۰م

ترتیب و محل انتشار: ماهانه، بغداد

توضیحات: آخرین شماره (۷ و ۸) در یک شماره در تاریخ ۱۹۶۲ م منتشر شده است پس از آن متوقف شده است.^۲

عنوان:

سلیمانی (سلیمانیه)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:

شهرداری سلیمانیه

سردبیر یا شورای نویسندگان:

شورای نویسندگان: محرم محمد امین، جمال شالی، نوری دشتی، محمد مصطفی

کُردی و محمود زیور

نوع و زمینه:

عمومی/فرهنگی/ادبی

زبان نشریه:

کُردی و عربی

تاریخ نخستین شماره:

ماه تموز ۱۹۶۸م

ترتیب و محل انتشار:

نامنظم، سلیمانیه

توضیحات: ۱۱ شماره از آن منتشر و در تاریخ ماه خُزیران ۱۹۶۹م و تا مدت نا معلومی ادامه داشته است.^۳

عنوان:

عیراقی نوی، erāqinive (عراق نو)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:

وزارت روشنبیری (فرهنگ و ارشاد)

سردبیر یا شورای نویسندگان:

سرپرست بخش کُردی: محمد ملاکریم فاروق مصطفی رسول

نوع و زمینه:

فرهنگی/ادبی

زبان نشریه:

کُردی

تاریخ نخستین شماره:

تشرین اول ۱۹۶۰م

ترتیب و محل انتشار:

ماهانه، بغداد

توضیحات: با دو سال فعالیت (۸) یا (۲۴) شماره از آن منتشر شد، علت توقف فعالیت آن مشخص نیست.^۴

عنوان:

کاری میلی، Kārimilli (کار ملی)

^۱ - نگا همان منابع قبلی: الف) ص: ۱۳۲-۱۳۳ [جباری] و ب) ص ۷۶-۷۷ [اوریا جاف]

^۲ - نگا همان منابع قبلی: الف) ص: ۱۲۵ [جباری] و ب) ص ۶۹ [اوریا جاف]

^۳ - نگا همان منابع قبلی: الف) ص: ۱۳۲ [جباری] و ب) ص ۷۶ [اوریا جاف]

^۴ - نگا همان منابع قبلی: الف) ص: ۱۲۷ [جباری] و ب) ص ۶۹ [اوریا جاف]

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: روشنییری یا وزارت ارشاد
سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای نویسندگان
نوع و زمینه: سیاسی / فرهنگی / ادبی
زبان نشریه: کردی و عربی
تاریخ نخستین شماره: ماه تشرین دوم ۱۹۶۸ م
ترتیب و محل انتشار: دو هفتگی نامنظم، بغداد
توضیحات: به مسائل کار و اشتغال در سطح ملی، اهمیت می داد، بخش کردی آن در چهار صفحه و «سرتست» مسؤل آن بود در مجموع ۱۶ شماره منتشر و در ماه تموز ۱۹۶۹ م تعطیل شد.^۱

عنوان: کُردستان، kurdistā
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: ابراهیم احمد
سر دبیر یا شورای نویسندگان: جلال طالبانی
نوع و زمینه: سیاسی
زبان نشریه: کُردی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۶۱/۳/۴ م
ترتیب و محل انتشار: روزانه، بغداد
توضیحات: ارگان رسمی حزب دُمکرات کُردستان عراق مخالف سیاست های عبدالکریم قاسم بود به همین منظور پس از انتشار (۵) شماره در تاریخ ۱۹۶۱/۴/۱ م به تعطیلی آن انجامید.^۲

عنوان: گزنگ، Gizing (نور، فروغ)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: دانش آموزان مناری
سر دبیر یا شورای نویسندگان: کریم زندی و عبدالکریم باراوی
نوع و زمینه: اجتماعی / فرهنگی / ادبی
زبان نشریه: کُردی و عربی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۶۷ / ۵ / ۵ م
ترتیب و محل انتشار: فصل نامه، سلیمانیه
توضیحات: بیشتر از این اطلاعی در دست نیست.^۳

عنوان: گزنگ، Gizing (نور، فروغ)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: اتحادیه دانش آموزان
سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای نویسندگان
نوع و زمینه: اجتماعی / فرهنگی / ادبی
زبان نشریه: کُردی سورانی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۵۹ م

^۱ - نگا همان منابع قبلی: الف) ص: ۱۳۲ [جباری] و ب) ص ۷۶-۷۷ [اوریا جاف]

^۲ - نگا همان منابع قبلی: الف) ص: ۱۲۷ [جباری] و ب) ص ۷۰ [اوریا جاف]

^۳ - نگا همان منابع قبلی: الف) ص: ۱۳۱ [جباری] و ب) ص ۷۲ [اوریا جاف]

ترتیب و محل انتشار: نامشخص، سلیمانیه
توضیحات: تنها در مورد یک شماره از آن اطلاع در دست هست^۱.

عنوان: گولستان، golistān (گلستان)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: جگرخوین
سر دبیر یا شورای نویسندگان: جگرخوین
نوع و زمینه: اجتماعی/فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کردی به رسم الخط عربی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۶۸ م
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، هولیر
توضیحات: شماره ۲۶ در ماه ۱۰/۱۹۹۳ م منتشر شده است.^۲

عنوان: مه شخه‌لی نوروز، mašxali navroz (مشعل نوروز)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: کمال میرزا کریم شریف
سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای نویسندگان
نوع و زمینه: اجتماعی/فکری/فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: نوروز ۱۹۵۹ م
ترتیب و محل انتشار:

توضیحات: ارگان پارت دمکرات کردستان بوده و تنها سه شماره از آن به صورت مجله چاپ شده بعد به روزنامه تغییر روش داده و تا نوروز ۱۹۶۰ م ادامه داشته و سپس متوقف شده است.^۳

عنوان: نیشتمان، Ništīmān (میهن، وطن)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: نشریه داخلی معلمان پسرانه سلیمانیه
سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای سردبیری
نوع و زمینه: اجتماعی/فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کردی و عربی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۵۹ م
ترتیب و محل انتشار: نامشخص، سلیمانیه
توضیحات: تنها یک شماره از آن منتشر شد.

عنوان: ویژه‌وانی عراقی، Vežavāni erāqi (ادبیات عراق)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: اتحادیه ادیبان عراق

^۱ - نگا همان منابع قبلی: الف) ص: ۱۲۱ [جباری] و ب) ص ۶۷ [اوریا جاف]

^۲ - نگا ص ۹۲/تُنیا اسماعیل [بیبلوگرافی روزنامه های کردی] هولیر، ۱۹۹۸ م

^۳ - نگا همان منابع قبلی: الف) ص: ۱۱۳ [جباری] و ب) ص ۶۱ [اوریا جاف]

سردبیر یا شورای نویسندگان: دکتر پاکیزه رفیق حلمی، عبدالرزاق محمد و توفیق وردی
نوع و زمینه: فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کردی و عربی
تاریخ نخستین شماره: ماه تموز ۱۹۶۱م
ترتیب و محل انتشار: دو ماهانه، بغداد
توضیحات: بخش عربی به صورت ضمیمه چاپ می شد و چندین نویسنده با آن همکاری می کردند و تنها یک شماره از آن موجود است!

عنوان: هولیر، Havler (ارییل)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: شهرداری هولیر
سردبیر یا شورای نویسندگان: مغدید
نوع و زمینه: خبری/فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کردی و عربی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۶۲ م
ترتیب و محل انتشار: هفتگی، هولیر
توضیحات: در سال ۱۹۶۲م، ۷۲ شماره از آن به زبان کردی و عربی منتشر شد و پس از فروپاشی حکومت قاسم ۸ شماره دیگر به زبان عربی منتشر و سپس به تعطیلی انجامید.^۱

عنوان: هونه‌ر، Honar (هنر)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: نشریه دانش آموزی رشته هنر
سردبیر یا شورای نویسندگان: شورای سردبیری: نسرین محمد، گیلاس رؤوف، لویزه کاکه حه مه
نوع و زمینه: هنری/فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۵۹ م
ترتیب و محل انتشار: یک شماره، سلیمانیه
توضیحات: تنها یک شماره از این نشریه منتشر شد و بیشتر از این اطلاعی در دست نیست.^۲

عنوان: هیوای کوردستان Hivāy kurdistān (امید کوردستان)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: ارگان اتحادیه دانش آموزان عراق
سردبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای سردبیری
نوع و زمینه: اجتماعی/فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: ماه تشرین ۱۹۵۹ م

^۱ - نگا همان منابع قبلی: الف) ص: ۱۲۷-۱۲۸ [جباری] و ب) ص ۷۰ [اوریا جاف]

^۲ - نگا همان منابع قبلی: ص: ۱۲۸ [جباری]

^۳ - نگا همان منابع قبلی: الف) ص: ۱۱۹ [جباری] و ب) ص ۶۵ [اوریا جاف] و ج) ص: ۳/نوروزی ریناس [بیبلوگرافی روزنامه‌وانی ژنایی کوردستان، بیبلوگرافی روزنامه‌نگاری زنان کوردستان] پرتووک، ۲۰۰۲ م

ماهانه، نامنظم، سلیمانیه

ترتیب و محل انتشار:

توضیحات: ابتدا ماهانه بود بعداً به روش روزنامه درآمد و دوهفتگی منتشر می شد. پس از ۱۳ شماره به خاطر عدم فعالیت اتحادیه و ضعف تدارکاتی در تاریخ ۱۹۶۰/۱۰/۱۹ چاپ آن متوقف شد.

^۱ - نگا همان منابع قبلی: الف) ص: ۱۱۸ [جباری] و ب) ص ۶۶ [وریا جاف]

دوره سوم

توافقنامه ماه آذر سال ۱۹۷۰ م در عراق

به دنبال روی کار آمدن عبدالکریم قاسم و به اصطلاح «شورش تموز» در عراق، همه مردم به اقدامات عبدالکریم قاسم دل بسته بودند اما دیری نپایید تمام آمال و آرزوهای مردم عراق به ویژه مردم کُرد نقش بر آب شد. حزب دُمکرات کُردستان عراق به رهبری «مُلا مصطفی بارزانی»، سعی می کرد از طریق گفتگو به چاره جویی حقوق مردم کُرد پردازد اما کار گزاران بغداد در برابر چنین مطالباتی مقاومت می کردند. قبلاً کُردهای عراق در تاریخ (۱۱/۹/۱۹۶۱ م) «شورش ایلول» برای به کُرسی نشاندن خواسته های خود و کسب خود مختاری به جنگ مسلحانه متوسل شده بودند، اما حکومت عراق در برابر این مطالبه تمکین نمی کرد. در سال (۱۹۷۰ م) حزب بعث قدرت را در دست گرفت، در فضای تازه ی سیاسی مثل دوره های قبل برای بررسی مطالبت کُردها و حقوق خودمختاری حزب دُمکرات کُردستان به رهبری مُلا مُصطفی بارزانی با حزب بعث وارد مذاکره شد و تفاهم نامه ای تنظیم شد، در این تفاهم نامه که به توافقنامه (۱۱ آذر ۱۹۷۰ م) مشهور است؛ به برخی از امتیازات سیاسی دست یافتند و حزب حاکم هم به حقوق آن ها اعتراف نمود از این جهت کُردها آن را موفقیتی بزرگ برای خود دانستند. اما خیلی زود حزب بعث در کشاکش قدرت آن را به بوته فراموشی سپرد، هم چنان مسأله کُرد در عراق لاینحل باقی ماند. اما به موازات این تحولات مطبوعات کُردی روند رو به رشدی را طی کرده است. در تمام کُردستان نشریات فعال شدند، نشریاتی مانند «التآخی، برادری»، «رزگاری، رهایی»، ارگان رسمی پارت دُمکرات کُردستان عراق که در

دوره های گذشته تعطیل شده بودند با روش ها و زمینه های تازه دوباره منتشر شدند.^۱ از نکات قابل توجه این دوره از مطبوعات کُردی کُردستان عراق می توان به انتشار روزنامه های صنفی و دانشگاهی اشاره کرد که این نوع روزنامه نگاری از نظر آماری روند رو به رشدی داشته است. از جمله می توان به نشریات: «نوسه ری کورد، نویسنده کُرد»، «روژی کوردستان، روز کُردستان»، «رهیله، بارش»، «هیفی، امید»، «هوشیاری»، «روانگه، دیدگاه»، «ده نگی ماموستا، صدای معلم»، «روشنیری نوی، روشنفکری مدرن»، «کولیزی ئه ده بیات، دانشکده ادبیات»، «روشنیر، روشنفکر» و ... اشاره کرد.

^۱ - جاف وریا، ۱۹۹۸: ۲۱-۲۰

نشریات دوره سوم
توافق نامه ماه آزار سال (۱۹۷۰ م) در عراق

عنوان:	التآخی (برادری)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:	حبیب محمد کریم
سر دبیر یا شورای نویسندگان:	صالح یوسفی
نوع و زمینه:	سیاسی/اجتماعی/فرهنگی/ادبی
زبان نشریه:	عربی
تاریخ نخستین شماره:	۱۹۷۰/۵/۹ م
ترتیب و محل انتشار:	بغداد

توضیحات: ارگان رسمی پارت دمکرات کُردستان عراق بود و به شیوه سراسری در تمام عراق توزیع می شد از حقوق ملت عراق دفاع می کرد و به دنبال شماره مسلسل (۴۲۸) پیشین منتشر شد، از روزنامه های خوب و وزین آن زمان بوداز نظر ساختار و فن روزنامه نویسی با روزنامه های مرکزی عراق برابری می کرد در تاریخ ۱۲/۳/۱۹۷۴ م به دنبال تصمیم کمیته مرکزی حزب از حرکت باز ماند^۱.

عنوان:	ئه ستیره، Astera (ستاره)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:	صالح یوسفی
سر دبیر یا شورای نویسندگان:	صالح یوسفی
نوع و زمینه:	فرهنگی/ادبی
زبان نشریه:	کُردی
تاریخ نخستین شماره:	تابستان ۱۹۷۲ م
ترتیب و محل انتشار:	ماهانه، سلیمانیه

توضیحات: این نشریه کودکان و دنباله ای مجله «روژی کوردستان» بود و بعداً به صورت مجله در بغداد منتشر شد^۲.

عنوان:	برایه تی، Birāyati (برادری)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:	ارگان پارت دمکرات کُردستان عراق
سر دبیر یا شورای نویسندگان:	زیر نظر شورای سردبیری
نوع و زمینه:	سیاسی/فرهنگی/ادبی
زبان نشریه:	کُردی و عربی
تاریخ نخستین شماره:	۱۹۷۱/۹/۱۱ م
ترتیب و محل انتشار:	روزانه، بغداد و سلیمانیه

^۱ - نگا همان منبع قبلی، ص ۸۰ [اوریا جاف]

^۲ - نگا همان منبع قبلی، ص ۸۹ [اوریا جاف]

توضیحات: به دنبال التأخی منتشر شد و ابتدا در بغداد تا ۱۱ شماره از آن منتشر و در تاریخ ماه خَزیران سال (۱۹۷۱م) به سلیمانیه آورده شد و تا شماره (۵۸) در آن جا منتشر شد. پس از مدتی در سلیمانیه به صورت هفته نامه شماره اول آن در مورخه ۱۹۷۱/۹/۱۱ م منتشر و تا ۱۸ شماره به این روال درآمد سپس به بغدا منتقل و شماره اول آن در تاریخ ۱۹۷۲/۵/۲۶ بیرون آمد و تا پایان سال ۱۹۷۳، ۸۱ شماره از آن در آن جا منتشر گردید و در تاریخ ۱۹۷۴/۱/۱ به صورت روزنامه درآمد و انتشار آن هنوز هم ادامه دارد.^۱

عنوان: بو پیشه‌وه، Bopəšava (به پیش)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: اتحادیه صنفی معلمان شاخه هولیر
سر دبیر یا شورای نویسندگان: شورای نویسندگان
نوع و زمینه: فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۷۲ م
ترتیب و محل انتشار: تنها یک شماره منتشر شد.^۲
توضیحات:

عنوان: به‌ره و روناکی، Barav runāki (به سوی نور)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: اتحادیه دانش آموزان اربیل
سر دبیر یا شورای نویسندگان: شورای نویسندگان: ابراهیم اسعد برزنجی، نژاد عزیز سُرْمه، سردار کمال مولود، آزاد عبدالوهاب جندیانی و غفور حسین گلالی و فوزی جَوْدَت جمیل
نوع و زمینه: فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: ماه تموز ۱۹۷۲ م
ترتیب و محل انتشار: نامنظم، هولیر (اربیل)
توضیحات: ناشر افکار دست اندرکاران مدرسه بوده است.^۳

عنوان: بیری نوی، Birinive (فکر نو)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: ارگان حزب کمونیست عراق
سر دبیر یا شورای نویسندگان: فخری کریم زنگنه
نوع و زمینه: سیاسی/فکری
زبان نشریه: کردی و عربی
تاریخ نخستین شماره: ماه خَزیران سال ۱۹۷۲ م
ترتیب و محل انتشار: هفتگی، بغداد

توضیحات: ابتدا قرار بود به شیوه مجله باشد به صورت روزنامه درآمد و تا ابتدای سال ۱۹۷۹ م ادامه داشته است.^۴

^۱ - نگا همان منبع قبلی، ص ۸۰-۸۱ [اوریا جاف]

^۲ - نگا همان منبع قبلی، ص ۸۹ [اوریا جاف]

^۳ - نگا همان منبع قبلی، صص ۸۸-۸۹ [اوریا جاف]

^۴ - نگا همان منبع قبلی، ص ۸۹ [اوریا جاف]

عنوان: بیری نوی، birinive (فکر نو)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: کمیته زبان و ادبیات کردی دبیرستان های هولیر
سردبیر یا شورای نویسندگان: عبدالرحمان السعدی عبدالقهار گلالی
نوع و زمینه: فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۷۲ م
ترتیب و محل انتشار: سالانه، هولیر (اربیل)
توضیحات: تنها یک شماره از آن منتشر شده است.^۱

عنوان: چیا، čiyā (کوه، کوهستان)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: جمعیت دانشجویان و دانش آموزان سلیمانیه
سردبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای نویسندگان
نوع و زمینه: فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۷۱ م
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، سلیمانیه
توضیحات: تنها یک شماره از آن منتشر شده است.^۲

عنوان: چیا، čiyā (کوه، کوهستان)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: دکتر بدرخان سندی
سردبیر یا شورای نویسندگان: دکتر بدرخان سندی
نوع و زمینه: فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: ماه تشرین دوم سال ۱۹۷۰ م
ترتیب و محل انتشار: دهوک
توضیحات: تنها یک شماره از آن منتشر و بیشتر از این اطلاعی در دست نیست.^۳

عنوان: دهفته‌ری کورده‌واری، Daftarikurdavāri (دفتر گردها)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: جمال خزن‌دار
سردبیر یا شورای نویسندگان: جمال خزن‌دار
نوع و زمینه: اجتماعی/فرهنگی/ادبی

^۱ - نگا همان منبع قبلی، ص ۸۸ [اوریا جاف]

^۲ - نگا همان منبع قبلی، ص ۸۶ [اوریا جاف]

^۳ - نگا همان منبع قبلی، ص ۸۳ [اوریا جاف]

زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: ماه کانون دوم سال ۱۹۷۰ م
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، نامنظم،
توضیحات: به فرهنگ و ادبیات و مسائل آرمانی کردها می پرداخت، تنها سه شماره از آن با قطع ۲۱ در ۱۴ سم چاپ و منتشر می شده است.^۱

عنوان: ده نگی ماموستا، Dangi māmostā (صدای معلم)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: اتحادیه صنفی معلمان کرد شاخه سلیمانیه
سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای نویسندگان
نوع و زمینه: صنفی/فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: ماه شُباط ۱۹۷۱ م
ترتیب و محل انتشار:
توضیحات: تنها در مورد یک شماره به تیراژ (۱۵۰۰) عدد در دست است.^۲

عنوان: روانگه، Rivānga (دیدگاه)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: گروهی شاعر نوپرداز
سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای نویسندگان
نوع و زمینه: فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۷۱ م
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، هولیر
توضیحات: سه شماره منتشر و بیشتر از این اطلاعی در دست نیست.^۳

عنوان: روژی کوردستان، Roژی kurdistān (روز کُردستان)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: صالح یوسفی
سر دبیر یا شورای نویسندگان: صالح یوسفی معاون سردبیر: سعید ناکام
نوع و زمینه: فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کردی و عربی
تاریخ نخستین شماره: خُزیران سال ۱۹۷۱ م
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، بغداد
توضیحات: در فضای باز این دوره این نشریه به فرهنگ و ادبیات مردم کرد خدمت شایانی نمود و ماه آذار سال ۱۹۷۴م دکتر مُکرم طالبانی سردبیر آن بوده و بعداً به هاشم حسن عَقراوی رسیده است.^۴

^۱ - نگا همان منبع قبلی، ص ۸۲ [اوریا جاف]

^۲ - نگا همان منبع قبلی، ص ۸۷ [اوریا جاف]

^۳ - نگا همان منبع قبلی، ص ۸۶ [اوریا جاف]

^۴ - نگا همان منبع قبلی، ص ۸۴-۸۵ [اوریا جاف]

<p>روشنبیر، Rošınbir (روشنفکر) گروه روشنفکران شاخه هولیر عبدالرزاق بیتوشی دستیار سردبیر: احمد شریف شورای نویسندگان: ممتاز حیدری، حازم باجلان، سامیه شاکر و عبدالقادر حَمه امین فکری/فرهنگی/ادبی گُردی نیسان سال ۱۹۷۳ م ماهانه، هولیر (اربیل)</p>	<p>عنوان: صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: سردبیر یا شورای نویسندگان: نوع و زمینه: زبان نشریه: تاریخ نخستین شماره: ترتیب و محل انتشار: توضیحات: در چاپخانه «راپهرین، قیام» سلیمانیه چاپ می شده است.^۱</p>
--	--

<p>روشنبیری نوی، Rošınbirinive (روشنفکری مدرن) گروه روشنفکران گُرد احسان فؤاد دستیار سردبیر: حسین عارف فرهنگی/ادبی گُردی و عربی شماره صفر در ۱۱/۱۱/۱۹۷۳ م روزانه، بغداد</p>	<p>عنوان: صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: سردبیر یا شورای نویسندگان: نوع و زمینه: زبان نشریه: تاریخ نخستین شماره: ترتیب و محل انتشار: توضیحات: شماره اول آن در تاریخ ۱۹۷۳/۱۱/۲۱ م منتشر شده و فعالیت این روزنامه هنوز هم ادامه دارد.^۲</p>
---	--

<p>رهیله، Rihela (بارش) نشریه دانش آموزی هولیر زیر نظر شورای سردبیری تربیتی/فرهنگی/ادبی گُردی ۱۹۷۱ م نامنظم، هولیر</p>	<p>عنوان: صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: سردبیر یا شورای نویسندگان: نوع و زمینه: زبان نشریه: تاریخ نخستین شماره: ترتیب و محل انتشار: توضیحات: تنها یک شماره از آن منتشر شده است.^۳</p>
--	---

<p>زانباری، Zānyāri (اطلاعات) دکتر عزیز امین و طلعت نادر نوری امین معاون سردبیر: دکتر سامال مجید فرج شورای نویسندگان: دکتر جوامیر مجید، دکتر دارا رشید جودت، دکتر صلاح حفید، دکتر طارق عمادی، محمد مُلاکریم، انور جاف</p>	<p>عنوان: صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: سردبیر یا شورای نویسندگان:</p>
---	---

^۱ - نگا همان منبع قبلی، صص ۹۰-۸۹ [اوریا جاف]

^۲ - نگا همان منبع قبلی، ص ۹۰ [اوریا جاف]

^۳ - نگا همان منبع قبلی، ص ۸۵ [اوریا جاف]

نوع و زمینه: علمی/تخصصی
زبان نشریه: کردی و عربی
تاریخ نخستین شماره: تشرین اول سال ۱۹۷۰م
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، بغداد
توضیحات: چند شماره از آن منتشر و سپس به تعطیلی انجامید.^۱

عنوان: شورشی کشت و کال (انقلاب کشاورزی)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: وزارت کشاورزی
سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای سردبیری
نوع و زمینه: تخصصی
زبان نشریه: کردی و عربی
تاریخ نخستین شماره: ماه تموز ۱۹۷۰م
ترتیب و محل انتشار: نامنظم، بغداد
توضیحات: تعداد شماره های منتشره ی آن مشخص نیست.^۲

عنوان: کوری زانیاری کورد، Korizānyārikurd (انستیتوی علمی کرد)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: اتحادیه نویسندگان کرد
سر دبیر یا شورای نویسندگان: دکتر احسان شیرزاد
نوع و زمینه: تخصصی/فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کردی و عربی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۷۳ م
ترتیب و محل انتشار: نیم سالانه، بغداد
توضیحات: در سال دو شماره از آن منتشر می شود، در سال ۱۹۸۰ م به مجله انستیتوی عراق شاخه کرد، تغییر نام پیدا کرد.^۳

عنوان: کولیزی ئه ده بیات، Koilziadabiyāt (دانشکده ادبیات)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: دانشگاه بغداد
سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای نویسندگان ادبی
نوع و زمینه: ادبی
زبان نشریه: عربی، انگلیسی و کردی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۷۲ م
ترتیب و محل انتشار: نامنظم، بغداد
توضیحات: در باره این نشریه همین اطلاعات به دست آمد.^۴

^۱ - نگا همان منبع قبلی، ص ۸۳ [اوریا جاف]

^۲ - نگا همان منبع قبلی، ص ۸۳ [اوریا جاف]

^۳ - نگا همان منبع قبلی، ص ۹۰ [اوریا جاف]

^۴ - نگا همان منبع قبلی، ص ۸۹ [اوریا جاف]

عنوان: گزنگ، Gizing (نور)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: اتحادیه صنفی نویسندگان کرد شاخه کرکوک
سردبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای سردبیری
نوع و زمینه: فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: ماه نisan ۱۹۷۲ م
ترتیب و محل انتشار: ماهانه نامنظم، کرکوک
توضیحات: تنها یک شماره از آن منتشر شده است.^۱

عنوان: گیتی پول، Getipul (جهان پول)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: گروه اقتصاد
سردبیر یا شورای نویسندگان: جودت خزن‌دار
نوع و زمینه: اقتصادی
زبان نشریه: عربی و کردی
تاریخ نخستین شماره: ماهانه، بغداد
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، بغداد
توضیحات: از شماره ۲۴ بخش کردی به آن اضافه شد.^۲

عنوان: نووسه‌ری کورد، Nūsarikurd (نویسنده کرد)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: اتحادیه نویسندگان کرد در بغداد
سردبیر یا شورای نویسندگان: دکتر معروف خزن‌دار معاون سردبیر: دکتر نسرین فخری شورای نویسندگان:
نوع و زمینه: احمد غفور، حسین عارف، سعید ناکام، عبدالرزاق بیمار، محمد امین عثمان
زبان نشریه: ادبی
تاریخ نخستین شماره: کردی و عربی
ترتیب و محل انتشار: ماه آزار ۱۹۷۱ م
توضیحات: تعداد شماره‌های منتشره مشخص نیست، پس از توافقنامه آزار چند شماره منتشر و تا سال ۱۹۷۹ م متوقف شد و بعداً در همان سال یک شماره دیگر انتشار داده است.^۳

عنوان: نووسه‌ری نوی، Nusarinive (نویسنده مدرن)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: اتحادیه صنفی نویسندگان شاخه هولیر
سردبیر یا شورای نویسندگان: عزالدین فیضی، محمد کریم هورامی، جمیل رنجبر، محمد حسن منگوری
نوع و زمینه: صنفی/فرهنگی/ادبی

^۱ - نگا همان منبع قبلی، ص ۸۶ [اوریا جاف]

^۲ - نگا همان منبع قبلی، ص ۸۴ [اوریا جاف]

^۳ - نگا همان منبع قبلی، ص ۸۴ [اوریا جاف]

زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: ماه خُزیران ۱۹۷۲ م
ترتیب و محل انتشار: ماهانه نامنظم، هولیر - بغداد
توضیحات: در سال ۱۹۷۸ م در بغداد آخرین شماره آن منتشر شده است.^۱

عنوان: هاو کاری، Hāvkarī (همکاری)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: سَرَبست بامرنی
سر دبیر یا شورای نویسندگان: کمال رثوف محمد
نوع و زمینه: عمومی / فرهنگی / ادبی
زبان نشریه: کردی عربی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۷۰/۱/۹ م
ترتیب و محل انتشار: هفتگی، بغداد
توضیحات: فعالیت آن از بدو شروع تاکنون ادامه دارد و مدتی به شیوه دوهفتگی بیرون می آمد و اکنون به هفته نامه مبدل شده است.^۲

عنوان: هوشیاری کریکاران Huşyāri kirekārān (هوشیاری کارگران)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: ارگان اتحادیه صنفی کارگران عراق
سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای سردبیری
نوع و زمینه: سیاسی / اجتماعی / فرهنگی
زبان نشریه: عربی، کردی
تاریخ نخستین شماره: اولین شماره به زبان کردی ۱۹۷۲/۱۲/۷ م
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، هولیر
توضیحات: پس از انتشار شماره ۱۸۹ به زبان عربی، شماره اول آن از آن نیز به زبان کردی در تاریخ ۱۹۷۲/۱۲/۷ منتشر شد.^۳

عنوان: هولیر، Havler (ارپیل)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: شهرداری هولیر
سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای نویسندگان
نوع و زمینه: اجتماعی / فرهنگی / ادبی
زبان نشریه: کردی و عربی
تاریخ نخستین شماره: یکم ماه مایس ۱۹۷۰ م
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، هولیر
توضیحات: در سال اول، ترتیب انتشار آن: شماره دوم و سوم آن ماه تموز ۱۹۷۱ م و شماره ۴ و ۵ آن در تاریخ ماه شَباط ۱۹۷۱ م و سال دوم: شماره ۱ در ماه آیار سال ۱۹۷۱ م و شماره ۲ در ماه آیلول سال ۱۹۷۱ م و شماره ۳ و ۴ در ماه کانون

^۱ - نگا همان منبع قبلی، ص ۸۷ [اوریا جاف]

^۲ - نگا همان منبع قبلی، ص ۸۲ [اوریا جاف]

^۳ - نگا همان منبع قبلی، ص ۸۶ [اوریا جاف]

اول سال ۱۹۷۱م و شماره ۵ در ماه نیسان سال ۱۹۷۲م و در سال سوم: تنها یک شماره در ماه خُزیران سال ۱۹۷۲م منتشر شد.^۱

عنوان:	هیفی، Hevi (امید)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:	اتحادیه معلمان دهوک
سردبیر یا شورای نویسندگان:	زیر نظر شورای نویسندگان
نوع و زمینه:	فرهنگی/ادبی
زبان نشریه:	کُردی
تاریخ نخستین شماره:	۱۹۷۱ م
ترتیب و محل انتشار:	ماهانه، دهوک
توضیحات	چند شماره از آن منتشر شده است و بیش از این اطلاعی در دست نیست. ^۲

^۱ - نگا همان منبع قبلی، ص ۸۰-۸۱ [اوریا جاف]

^۲ - نگا همان منبع قبلی، ص ۸۵-۸۶ [اوریا جاف]

دوره چهارم

دوره بعد از جنگ سال (۱۹۷۴ م) و شکست کردها و قرارداد الجزائر

اشاره کردیم که ابتدای سال های (۱۹۷۰ م) دوران طلایی آزادی مطبوعات چه از نظر کمی و چه از نظر کیفی، برای کردهای عراق بوده است. جنگ (۱۹۷۴ م) با حکومت مرکزی بعث عراق و انعقاد توافقنامه الجزائر و دست برداری شاه از حمایت نظامی کردها و شکست مُلا مُصطفی بارزانی و ضربه سنگینی به کردها وارد کرد. مطبوعات کردی شور و نشاط سابق را از دست دادند، برای مدتی طولانی مطبوعات کردی در وضعیت بلا تکلیفی به سر می بردند. بعداً دو نوع مطبوعات در کردستان عراق پیدا شدند: یکی مطبوعات وابسته به دولت که در پی آمال و اهداف دولت مرکزی بودند. مثل: نشریات «العراق و ضمیمه کردی» آن به نام «پاشکوی عراق» و مجله «کاروان» و دهها مطبوعه‌ی دیگر و نیز چاپ نشریاتی که به صورت صنفی و دانشگاهی منتشر می شدند مثل «نووسه‌ری کورد، نویسنده کرد» و... و دیگری چاپ مطبوعات اپوزیسیون که غالباً به شیوه زیرزمینی و یا در خارج از حوزه داخلی کشور، در کوه‌ها، به نقد و بررسی و شکست جنبش می پرداختند. از جمله می توان به نشریات: «خه‌بات، مبارزه»، «اخبار کردستان»، «ده‌نگی پیشمه‌رگه، صدای پیشمرگ»، «ریبازی نوی، راه نو»، «برایه‌تی، برادری»، «سورین» و چندین نشریه دیگر اشاره کرد. اما به هر جهت حرکت مطبوعات در کردستان عراق به رکود کامل نینجامید. در این برهه زمانی مطبوعات کردی وابسته به حکومت مرکزی هم چنان فعال بودند در بغداد، سلیمانیه و هولیر (اربیل)، جرائد با همان نام و یا با نام های جدید در صحنه به فعالیت پرداختند. برخی از نشریات مستقل هم که در دوره قبل فعال بودند؛ متناسب با شرایط سیاسی جدید و استطاعت و تمهیدات چاپ و نشر هم در راستای اهداف خود به حیات ادامه دادند.

نشریات دوره چهارم
در دوره بعد از جنگ سال (۱۹۷۴ م) و
شکست گردهای عراق و قرارداد الجزائر

عنوان: ثابوری زان، Āburizān (اقتصاددان)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: گروه اقتصاد شاخه هولیر
سردبیر یا شورای نویسندگان: شورای نویسندگان
نوع و زمینه: فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: آیلول ۱۹۸۰ م
ترتیب و محل انتشار: فصل نامه، هولیر
توضیحات: ضمیمه نشریه الاقتصاد عراق بود در هولیر آخرین شماره (۳) در سال ۱۹۸۲ م منتشر شده است.^۱

عنوان: ناسو، āso (افق)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: عبدالوهاب محمود طالبانی
سردبیر یا شورای نویسندگان: عبدالوهاب محمود طالبانی دستیار سردبیر: عبدالله عباس شورای نویسندگان: نوری علی امین، جمال خزندار، عبدالرزاق بیمار و انور قره داغی
نوع و زمینه: سیاسی/فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۸۹/۷/۲۹ م
ترتیب و محل انتشار: روزانه، بغداد
توضیحات: تا سال ۱۹۹۱ م، ۵۵ شماره از آن منتشر شده است.^۲

عنوان: ناسوس، āsos (آسوس)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: دانشگاه صلاح الدین
سردبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای سردبیری

^۱ - همان منبع قبلی ص ۱۷ [تنیا اسناعیل]
^۲ - الف) نگا همان منبع قبلی، ص ۹۴ [اوریا جاف] و ب) نگا ص ۳۶/ تنیا اسماعیل [بیبلوگرافی روزنامه های کردی] هولیر ۱۹۹۸ م تاریخ اولین نشریه را ۱۹۸۹/۷/۲۲ ذکر کرده و نوشته آخرین شماره (۵۵) در روز شنبه ۱۹۹۰/۸/۱۸ منتشر گشته است و شورای نویسندگان این نشریه را در این مرحله: صلاح شوان، عبدالستار کاظم، فریاد جاف، مکرم رشید طالبانی ابراهیم علی محمود، حازم باجلان و نصرالدین مجید بیان کرده است.

فرهنگی/ادبی	نوع و زمینه:
کردی و عربی	زبان نشریه:
ماه آذر ۱۹۸۴ م	تاریخ نخستین شماره:
ماهانامه، هولیر	ترتیب و محل انتشار:
شماره ۲ در سال (۱۹۸۴م) منتشر شده است. ^۱	توضیحات

ثافره تی کورد، āfrati kurd (زن کرد)	عنوان:
اتحادیه زنان کرد	صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:
زیر نظر شورای نویسندگان	سر دبیر یا شورای نویسندگان:
فرهنگی/اجتماعی/زنان	نوع و زمینه:
کردی	زبان نشریه:
۱۹۸۰/۱۲ م	تاریخ نخستین شماره:
ماهانامه، بغداد	ترتیب و محل انتشار:
	توضیحات: تاریخ انتشار شماره های بعدی آن مشخص نیست. ^۲

ثالای شورش ālāyšoriš (پرچم انقلاب)	عنوان:
ارگان کمیته مرکزی حزب ثالای شورش	صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:
زیر نظر شورای سردبیری	سر دبیر یا شورای نویسندگان:
سیاسی/اجتماعی/فرهنگی	نوع و زمینه:
کردی	زبان نشریه:
ماه آیار ۱۹۹۰ م	تاریخ نخستین شماره:
کردستان عراق	ترتیب و محل انتشار:
	توضیحات: شماره (۱۱-۱۲) که آخرین شماره آن در دور اول بود در کانون دوم ۱۹۹۱-۱۹۹۲ م منتشر و سپس متوقف شده است. دوباره در دور دوم شماره اول آن در ۱۲ صفحه در ماه کانون دوم ۱۹۹۳ م منتشر و پس از چند شماره به تعطیلی انجامید. ^۳

ئوتونومی، Otonomi (أتونومی، خودمختاری)	عنوان:
انجمن قانونگزاران کردستان	صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:
بکر محمد رسول، محمد علی محمد امین، احمد عبدالقادر نقشبندی	سر دبیر یا شورای نویسندگان:
سیاسی/فرهنگی	نوع و زمینه:
کردی	زبان نشریه:

^۱ - همان منبع قبلی ص ۲۵ [تُنیا اسماعیل]

^۲ - ص ۳/ ریناس نوروژی [بیبیلوگرافی روزنامه نویسی زنان کردستان]، پرتوک، ۲۰۰۲ م

^۳ - همان منبع قبلی ص ۳۹ [تُنیا اسماعیل]

تاریخ نخستین شماره: کانون دوم ۱۹۷۶ م
 ترتیب و محل انتشار: ماهانه، هولیر
 توضیحات: تا سال ۱۹۹۰ م ۶۳ شماره (آخرین شماره) از آن منتشر شده است.^۱

عنوان: نه‌ده‌بی بیگانان، Adabibegānān (ادب بیگانگان)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: استاد عزیز گردی
سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای مترجمین
نوع و زمینه: سیاسی/اجتماعی/فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۸۲ م در ۱۰۸ صفحه
ترتیب و محل انتشار: گاهنامه، هولیر
توضیحات: آثار خارجی به زبان کردی ترجمه می‌شد. شماره ۱ و ۲ آن توسط کتابخانه حیدری چاپ و آخرین شماره آن در سال ۱۹۸۳ م منتشر گشته است.^۲

عنوان: نه‌ده‌بی مندالان، Adabi mindālān ادبیات کودکان
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: سازمان ادبیات کودکان و نوجوانان
سر دبیر یا شورای نویسندگان: شورای نویسندگان: رستم باجلان، اسماعیل تنیا، صلاح سلیم، خالد شیدا و فیصل دهاتی
نوع و زمینه: کودکان و نوجوانان
زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: کانون دوم سال ۱۹۸۵ م در ۲۰ صفحه
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، هولیر
توضیحات: شماره ۲ آن در پایان سال ۱۹۹۱ م منتشر شده است.^۳

عنوان: نه زمر، Azmir (منطقه ازمر)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: ارگان پارت دمکرات کردستان عراق شاخه ۴
سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای نویسندگان
نوع و زمینه: سیاسی/فرهنگی
زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: کانون یکم ۱۹۸۵ م در ۳۰ صفحه
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، هولیر
توضیحات: شماره ۱۱ آن در سال ۱۹۹۱ م و شماره بعد در دور دوم در تشرین دوم ۱۹۹۲ م در ۵۲ صفحه منتشر شده

^۱ - همان منبع قبلی ص ۱۱ [تنیا اسماعیل]

^۲ - همان منبع قبلی ص ۲۱ [تنیا اسماعیل]

^۳ - همان منبع قبلی ص ۲۷ [تنیا اسماعیل]

است.^۱

عنوان: نه ستیره، Astera (ستاره)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: کانون فرهنگی کردی در بغداد
سر دبیر یا شورای نویسندگان: د. احسان فؤاد دستیار سردبیر: جمال خزندار
نوع و زمینه: کودکان
زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: ماه مایس ۱۹۷۵ م
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، بغداد
توضیحات: به ادبیات کودکان می پرداخت و تنها سه شماره از آن منتشر شد.^۲

عنوان: باباگورگور، Bābāgurgur
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: ارگان پارت دمکرات کردستان عراق
سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای نویسندگان
نوع و زمینه: سیاسی / اجتماعی
زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: پایان سال ۱۹۸۴ م
ترتیب و محل انتشار: ماهانه نامنظم، هولیر
توضیحات: شماره ۱۳ و ۱۲ آن در ماه تشرین اول و دوم ۱۹۸۶ م منتشر شده است.^۳

عنوان: بارزان، Bārzān
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: عبدالقادر محمد امین
سر دبیر یا شورای نویسندگان: عبدالقادر محمد امین
نوع و زمینه: فرهنگی / ادبی
زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۹۰ م در ۱۲ صفحه
ترتیب و محل انتشار: روزانه، آمریکا و هولیر
توضیحات: تا شماره ۷ در آمریکا بوده و پس از قیام کردها در سال ۱۹۹۱ م از شماره ۸ در اربیل منتشر شده است.^۴

عنوان: بانگ، Bāng (نوا)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: کانون نویسندگان کردستان

^۱ - همان منبع قبلی ص ۲۸ [تنیا اسماعیل]

^۲ - نگا ص ۱۱۰ / تنیا اسماعیل [بیبیلوگرافی روزنامه‌های کردی] هولیر، ۱۹۹۸ م

^۳ - همان منبع قبلی ص ۲۶ [تنیا اسماعیل]

^۴ - همان منبع قبلی ص ۳۹ [تنیا اسماعیل]

سردبیر یا شورای نویسندگان: فلک‌الدین کاکه‌بی ابوبکر خوشناو، کاروان عبدالله، ادیس چلکی، بروژ آکره بی

نوع و زمینه: فرهنگی/ادبی

زبان نشریه: کردی

تاریخ نخستین شماره: ۱۹۸۹ م در ۷۰ صفحه

ترتیب و محل انتشار: ماهانه، هولیر

توضیحات: شماره ۵ در تاریخ تشرین یکم ۱۹۹۰ م منتشر شده و به دنبال آن هیأت تحریریه نیز تغییر نموده است.^۱

عنوان: برابه‌تی، birāyati (برادری)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: حبیب محمد کریم

سردبیر یا شورای نویسندگان: دارا توفیق

نوع و زمینه: سیاسی/اجتماعی/ادبی

زبان نشریه: کردی

تاریخ نخستین شماره: شماره صفر در تاریخ ۱۹۷۴/۱/۱ م با پیام مُلا مُصطفی بارزانی، و شماره اول آن در تاریخ ۱۹۷۴/۱/۸ م منتشر شد.

ترتیب و محل انتشار: روزانه، بغداد و مناطق گردنشین

توضیحات: در مجموع ۲۶ شماره از این نشریه چاپ و منتشر شد و به تعطیلی انجامید و در قیام کردها بعد از ۱۹۹۱ دوباره فعال شد که در جای خود به آن اشاره می‌کنیم.^۲

عنوان: بزاف، Bizāv (جریان، حرکت)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: دکتر نافع آکره ای

سردبیر یا شورای نویسندگان: دکتر نافع آکره ای

نوع و زمینه: سیاسی/فرهنگی/ادبی

زبان نشریه: کردی کرمانجی

تاریخ نخستین شماره: ۱۹۸۹/۸/۱ م

ترتیب و محل انتشار: تا سال ۱۹۹۱ که متوقف شد ۵۵ شماره از آن منتشر شده است.^۳

عنوان: به‌ره‌ی کوردستانی، Baray kurdistāni (جبهه کردستانی)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: ارگان کمیته مرکزی جبهه میهنی دمکرات کُردستان

سردبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای نویسندگان

نوع و زمینه: سیاسی/اجتماعی/فرهنگی

زبان نشریه: کردی

^۱ - همان منبع قبلی ص ۳۸ [تُنیا اسماعیل]

^۲ - نگا همان منبع قبلی، صص ۹۱-۹۲ [اوریا جاف]

^۳ - نگا همان منبع قبلی، ص ۹۴ [اوریا جاف] و ص ۳۶ [تُنیا اسماعیل] [بیلوگرافی روزنامه های کردی] هولیر ۱۹۹۸ م

تاریخ نخستین شماره: ۱۹۸۸/۹/۲۹ م
 ترتیب و محل انتشار: ماهانه، هولیر
 توضیحات: شماره (۲۴-۲۵) آن در کانون دوم. شُباط ۱۹۹۱ منتشر شده و اولین شماره در دور دوم در تشرین اول ۱۹۹۱ م در ۸ صفحه در قطع روزنامه ای منتشر و اکنون متوقف شده است.^۱

عنوان: بهدینان، Behdinān
 صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: ارگان حزب سوسیالیست کُردستان عراق
 سردبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای نویسندگان
 نوع و زمینه: سیاسی/فرهنگی/ادبی
 زبان نشریه: کُردی و عربی
 تاریخ نخستین شماره: ماه تشرین یکم ۱۹۸۳
 ترتیب و محل انتشار: روزانه نامنظم، دهوک
 توضیحات: چهار شماره از آن به زبان کُردی و سایر شماره های آن به زبان عربی منتشر شده است.^۲

عنوان: پاشکوی شورشی کشت و کال، Pāškoyšorišikištukāl (ضمیمه انقلاب کشاورزی)
 صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: اتحادیه عالی کشاورزان عراق
 سردبیر یا شورای نویسندگان: عبدالوهاب مطر الداهری
 نوع و زمینه: علمی/صنفي
 زبان نشریه: کُردی و عربی
 تاریخ نخستین شماره: کانون دوم ۱۹۷۸ م در ۵۴ صفحه
 ترتیب و محل انتشار: فصل نامه، بغداد بغداد
 توضیحات: شماره ۴ آن در سال اول کانون دوم سال ۱۹۷۹ م منتشر شده است.^۳

عنوان: پاشکوی عراق، Pāškoyeraq (ضمیمه العراق)
 صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: هاشم حسن آکره بی
 سردبیر یا شورای نویسندگان: صالح حیدری
 نوع و زمینه: سیاسی/اجتماعی/فرهنگی/ادبی
 زبان نشریه: کُردی
 تاریخ نخستین شماره: ۱۹۷۷/۳/۲۲ م در ۱۶ صفحه
 ترتیب و محل انتشار: روزانه، بغداد
 توضیحات: ضمیمه کُردی عراقیه بوده و شماره ۵۴ آخرین شماره آن است در ۵۴ صفحه در ماه شُباط ۱۹۸۵ م بعداً در

^۱ - همان منبع قبلی ص ۳۴ [تُنیا اسماعیل]

^۲ - همان منبع قبلی ص ۲۴ [تُنیا اسماعیل]

^۳ - همان منبع قبلی ص ۱۳ [تُنیا اسماعیل]

دو صفحه روزانه در چهارشنبه‌ها منتشر شده است، اولین شماره دوره دوم در تاریخ ۱۹۸۷/۹/۱۶ م و شماره ۲۱۱ در تاریخ ۱۹۹۲/۹/۱۸ منتشر شده و اکنون هم با تغییر ساختار اجرایی آن در حال انتشار است.^۱ ضمیمه کردی عراقیه بوده و شماره ۵۴ آخرین شماره آن است در ۵۴ صفحه در ماه شُباط ۱۹۸۵ م بعداً در دو صفحه روزانه در چهارشنبه‌ها منتشر شده است، اولین شماره دوره دوم در تاریخ ۱۹۸۷/۹/۱۶ م و شماره ۲۱۱ در تاریخ ۱۹۹۲/۹/۱۸ منتشر شده و اکنون هم با تغییر ساختار اجرایی آن در حال انتشار است.^۲

عنوان: په یامی برایه تی، Payāmi birāyati (پیام برادری)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: ارگان حزب سوسیالیست کرکوک
سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای نویسندگان
نوع و زمینه: سیاسی/اجتماعی/فرهنگی
زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۸۶ م
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، کرکوک
توضیحات: چند شماره از آن منتشر و در سال ۱۹۸۸ م متوقف شد.^۳

عنوان: په یامی کریکاران، Payāmikirekārān (پیام کارگران)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: سازمان فرهنگی و ارتباطات پرچم شورش
سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای سردبیری
نوع و زمینه: سیاسی/تیوری
زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: ماه تشرین اول ۱۹۸۸ م در ۲۸ صفحه
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، هولیر
توضیحات: شماره ۴ آن که آخرین شماره آن است در ماه آوریل ۱۹۸۹ م منتشر شده است.^۴

عنوان: په یف، Payv (گفتگو)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: سندیکای نویسندگان دهوک
سر دبیر یا شورای نویسندگان: عبدالله زرو
نوع و زمینه: فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کردی کرمانجی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۸۰ م در ۸۷ صفحه
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، دهوک
توضیحات: تنها همین یک شماره منتشر شده است.^۵

^۱ - همان منبع قبلی صص ۱۱-۱۲ [آئینا اسماعیل]

^۲ - همان منبع قبلی صص ۱۱-۱۲ [آئینا اسماعیل]

^۳ - همان منبع قبلی ص ۳۰ [آئینا اسماعیل]

^۴ - همان منبع قبلی ص ۳۵ [آئینا اسماعیل]

^۵ - همان منبع قبلی ص ۱۷ [آئینا اسماعیل]

عنوان: پیروو، Peru (ستاره ثریا)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: سندیکای نویسندگان کردستان
سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای نویسندگان
نوع و زمینه: فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: ماه آذار ۱۹۸۱ م در ۳۲ صفحه
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، هولیر
توضیحات: پس از نشر این شماره به «نوسه‌ری کورد، نویسنده کرد» تغییر نام یافت.^۱

عنوان: پیشک‌وتن، Peškavtin (ترقی)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: اتحادیه جوانان دانشجوی دمکرات کردستان عراق
سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای نویسندگان
نوع و زمینه: سیاسی/ فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: کانون دوم ۱۹۸۷ م در ۱۶ صفحه
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، هولیر
توضیحات: پس از قیام ۱۹۹۱ به دو هفتگی منظم تبدیل شده و شماره ۴۴ آن در آوریل ۱۹۹۳ م منتشر شده است. و ضمیمه ای در ۱۹۸۸ م در ۲۲ صفحه به نام پیشک‌وتنی روشنی‌ری (پیشرفت فرهنگی) منتشر می کردند.^۲

عنوان: پیشک‌وتن، Peškavtin (ترقی)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: ارگان حزب زحمتکشان کردستان عراق
سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای نویسندگان
نوع و زمینه: سیاسی/اجتماعی/ فرهنگی
زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: ماه آذار سال ۱۹۸۶ م در ۴۴ صفحه
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، سلیمانیه
توضیحات: شماره ۵ در ماه نیشان ۱۹۸۸ م در ۵۲ صفحه منتشر شد و اکنون متوقف شده است.^۳

عنوان: پیشمه‌رگه، pešmarga (پیشمرگ)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: اتحادیه میهنی کردستان عراق
سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای سردبیری
نویسندگان:

^۱ - همان منبع قبلی ص ۱۹ [تُنیا اسماعیل]

^۲ - همان منبع قبلی صص ۳۵-۳۱ [تُنیا اسماعیل]

^۳ - همان منبع قبلی ص ۲۹ [تُنیا اسماعیل]

سیاسی/اجتماعی	نوع و زمینه:
کردی	زبان نشریه:
۱۹۸۲ م	تاریخ نخستین شماره:
سلیمانیه	ترتیب و محل انتشار:
توضیحات: شماره ۵ آن در تیر ماه ۱۹۸۳ در ۴۰ صفحه منتشر شده است. ^۱	

پیشمرگه، Pešmarga (پیشمرگ)	عنوان:
اراکن روابط عمومی قرارگاه رمضان	صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:
زیر نظر شورای نویسندگان	سردبیر یا شورای نویسندگان:
سیاسی/فرهنگی/اجتماعی	نوع و زمینه:
کردی و فارسی	زبان نشریه:
۱۹۸۹ م	تاریخ نخستین شماره:
ماهانه، سلیمانیه و هولیر	ترتیب و محل انتشار:
توضیحات: شماره ۳ آن در ۱۰ صفحه در مورخه ۱۹۸۹/۱۱/۱۵ م منتشر شده است. این نشریه توسط قرارگاه رمضان سپاه پاسداران ایران حمایت می شد. ^۲	

پیشه‌نگ بو شورش، Pešangbošoriš (پیشرو انقلاب)	عنوان:
ارگان رسمی حزب کارگزار کردستان عراق	صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:
زیر نظر شورای سردبیری	سردبیر یا شورای نویسندگان:
سیاسی/اجتماعی	نوع و زمینه:
کردی	زبان نشریه:
خزیران سال ۱۹۷۷ م در ۹۱ صفحه	تاریخ نخستین شماره:
ماهانه، هولیر	ترتیب و محل انتشار:
توضیحات: از شماره ۱۳ به ارگان رسمی کمیته مرکزی همان حزب که به پارت پیشاهنگ کارگزار کردستان تغییر نام پیدا کرده بود، تبدیل شده است. شماره ۶۵ آخرین شماره آن است که در تاریخ ۱۹۸۸/۵/۲ م منتشر شده است. ^۳	

تورفان، Torfān	عنوان:
جمعیت فرهنگی کرد	صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:
زیر نظر شورای نویسندگان	سردبیر یا شورای نویسندگان:
فرهنگی/ادبی	نوع و زمینه:
کردی	زبان نشریه:
۱۹۸۹ م	تاریخ نخستین شماره:
ماهانه، هولیر	ترتیب و محل انتشار:
توضیحات: شماره ۳ آن در ماه شَباط ۱۹۹۰ در ۳۳ صفحه با رسم الخط لاتین منتشر شده است. ^۱	

^۱ - همان منبع قبلی ص ۲۲ [تنیا اسماعیل]

^۲ - همان منبع قبلی ص ۳۷ [تنیا اسماعیل]

^۳ - همان منبع قبلی ص ۱۲ [تنیا اسماعیل]

عنوان: تهرازوو، Tarāzu (ترازو)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: سندیکای حقوقدانان کردستان عراق

سردبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای سردبیری

نوع و زمینه: حقوقی/اجتماعی/فرهنگی

زبان نشریه: کردی و عربی

تاریخ نخستین شماره: ۱۹۸۹ م

ترتیب و محل انتشار: ماهانه، هولیر

توضیحات: تنها در مورد همین یک شماره اطلاع در دست است.^۲

عنوان: تهندروستی و کومه‌ل، Tandirosti u komal (سلامت و اجتماع)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: سازمان امور اجتماعی

سردبیر یا شورای نویسندگان: نهاد ابتر زنگنه دستیار سردبیر: بهجت عزت جاف مدیر اجرایی: نافع آکره یی

نوع و زمینه: پزشکی

زبان نشریه: کردی و عربی

تاریخ نخستین شماره: ماه تشرین دوم ۱۹۸۷ م

ترتیب و محل انتشار: ماهانه، هولیر

توضیحات: شماره ۳۵ آن در پاییز ۱۹۹۱ م منتشر شده است.^۳

عنوان: ته‌وار، Tavār (بازماده)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: سندیکای بانوان کردستان

سردبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای سردبیری

نوع و زمینه: اجتماعی/فرهنگی/ادبی

زبان نشریه: کردی

تاریخ نخستین شماره: ماه آدار ۱۹۹۰ در ۶۰ صفحه

ترتیب و محل انتشار: ماهانه، هولیر

توضیحات: شماره ۳ در ماه ایلول سال ۱۹۹۲ م منتشر شده است در چاپخانه شهید ابراهیم عَزو منتشر شده است.^۴

عنوان: تیکوشان، Tekošān (کوشش)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: سازمان زحمتکشان کردستان

سردبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای سردبیری

نوع و زمینه: اجتماعی/فرهنگی/ادبی

^۱ - همان منبع قبلی ص ۳۸ [تنیا اسماعیل]

^۲ - همان منبع قبلی ص ۳۸ [تنیا اسماعیل]

^۳ - همان منبع قبلی ص ۳۳ [تنیا اسماعیل]

^۴ - همان منبع قبلی ص ۳۹ [تنیا اسماعیل]

زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: ۵ آیلول ۱۹۸۳ م
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، هولیر
توضیحات: شماره ۱۲ در ماه آزار ۱۹۹۲ م منتشر شده است.^۱

عنوان: تیکوشه، Tekošar (مبارز)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: گروه مبارزان کرد
سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای نویسندگان
نوع و زمینه: سیاسی/اجتماعی/فرهنگی
زبان نشریه: کردی کرمانجی
تاریخ نخستین شماره: ۵ آیلول ۱۹۸۰ م
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، هولیر
توضیحات: سه شماره از آن منتشر شده است.^۲

عنوان: جودی، judi
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: ارگان حزب اسلامی کردستان عراق
سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای نویسندگان
نوع و زمینه: دینی/سیاسی/فرهنگی
زبان نشریه: کردی و ترکی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۹۰ م
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، کردستان
توضیحات: شماره ۲ در ماه نیسان ۱۹۹۰ م منتشر شده است.

عنوان: خانزاد، Xānzād
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: زنان کردستان
سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای نویسندگان
نوع و زمینه: فرهنگی/اجتماعی
زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۸۲ م
ترتیب و محل انتشار: نامنظم، هولیر
توضیحات: تا سال ۱۹۸۳ م ادامه فعالیت داشته و پس از ایشار چند شماره متوقف شد.^۳

عنوان: خه بات، Xabāt (مبارزه)

^۱ - همان منبع قبلی ص ۲۴ [تنبیا اسماعیل]

^۲ - همان منبع قبلی ص ۱۷ [تنبیا اسماعیل]

^۳ - نگا ص ۳/ ریناس نوروزی [بیبیلوگرافی روزنامه نویسی زنان کردستان]، پهرتوک، ۲۰۰۲ م

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: ارگان رسمی حزب دمکرات کردستان عراق
سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای سردبیری
نوع و زمینه: سیاسی / اجتماعی
زبان نشریه: کردی و عربی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۷۵ م
ترتیب و محل انتشار: روزانه، هولیر
توضیحات: بعد از حوادث سال ۱۹۷۵ عراق، به دنبال شماره های گذشته شماره یک دور بعدی به شماره پیشین (۵۳۱) منتشر شده است. شماره ۶۵۳ آن در ۱۹۹۲/۱۲/۳۰ م بیرون آمد و اکنون به زبان عربی منتشر می شود.^۱

عنوان: خه‌باتی ماموستا، Xabāti māmostā (پیکار استاد)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: سندیکای استادان کردستان
سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای نویسندگان
نوع و زمینه: فرهنگی / ادبی
زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: تشرین یکم ۱۹۸۲ م
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، سلیمانیه
توضیحات: آخرین شماره آن شماره ۱۰ در ۸ صفحه در تاریخ کانون اول سال ۱۹۸۷ م منتشر شده است.^۲

عنوان: ده‌نگ و باسی کوردستان، Dang u bāsi kurdistān (اخبار کردستان)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: روابط عمومی مکتب سیاسی حزب دمکرات کردستان عراق
سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر دسته نویسندگان
نوع و زمینه: سیاسی / اجتماعی
زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۸۰ / ۳ / ۸ م
ترتیب و محل انتشار: روزانه، هولیر
توضیحات: شماره ۱۹۳ آن در تشرین یکم سال ۱۹۸۲ م منتشر شده است.^۳

عنوان: ده‌نگی ئافرهت، Dangiāfrat (ندای بانو)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: کانون زنان کردستان شاخه آواره
سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای سردبیری
نوع و زمینه: صنفی / اجتماعی / فرهنگی

^۱ - نگا ص ۱۱۰ / تنیا اسماعیل [بیبیلوگرافی روزنامه های کردی] هولیر، ۱۹۹۸ م

^۲ - همان منبع قبلی ص ۲۰ [تنیا اسماعیل]

^۳ - همان منبع قبلی ص ۱۶ [تنیا اسماعیل]

زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: ماه شُباط ۱۹۸۶ م در ۱۲ صفحه
ترتیب و محل انتشار: فصل نامه، هولیر
توضیحات: شماره ۶ در اردیبهشت سال ۱۹۹۰ م و شماره ۷ در تیر ماه سال ۱۹۹۲ بیرو آمده است.^۱

عنوان: ده‌نگی باور، Dangibāvar (ندای باور)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: ارگان جنبش اسلامی کردستان عراق
سردبیر یا شورای نویسندگان: شورای سردبیری: عبدالرحمان نورسی، نجم الدین شیخ صدیق سرگتی و عبدالله هولیری
نوع و زمینه: دینی/فرهنگی
زبان نشریه: کردی و عربی
تاریخ نخستین شماره: ۸/ایلول/۱۹۸۷ م
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، هولیر
توضیحات: به تبلیغ آیین اسلام می پرداخت، شماره (۱۱-۱۲) آن در ماه های خُزیران و تموز ۱۹۹۱ م منتشر شده است در مدت ۶ سال ۳۰ شماره از ان منتشر شده است.^۲

عنوان: ده‌نگی پیشمهرگه، dangi pešmarga (صدای پیشمرگه)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: ارگان حزب سوسیالیست کردستان عراق
سردبیر یا شورای نویسندگان: شورای نویسندگان
نوع و زمینه: سیاسی/فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: اواسط ۱۹۷۹ م
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، سلیمانیه
توضیحات: شماره ۲۸ آن در ماه شُباط سال ۱۹۸۳ به انتشار رسیده است.^۳

عنوان: ده‌نگی مه، Dangi ma (صدای ما)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: کانون نویسندگان در دهوک
سردبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای نویسندگان
نوع و زمینه: فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کردی کرمانجی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۸۵ م در ۹۸ صفحه
ترتیب و محل انتشار: گاه‌نامه، دهوک
توضیحات: شماره ۴ آخرین شماره، در سال ۱۹۸۹ م منتشر شده است.^۱

^۱ - همان منبع قبلی ص ۲۹ [تنیا اسماعیل]

^۲ - الف) همان منبع قبلی ص ۳۳ [تنیا اسماعیل] و

ب) ص ۵۹/هزار حاتم [روزنامه های اسلامی در کردستان عراق] چاپخانه روون، سلیمانیه ۲۰۰۵ م

^۳ - همان منبع قبلی ص ۱۵ [تنیا اسماعیل]

عنوان: رایپه رین، Rāpain (قیام)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: ارگان جنبش اسلامی کردستان
سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای سردبیری
نوع و زمینه: سیاسی/اجتماعی/فرهنگی
زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: ماه اوریل ۱۹۹۰م
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، سلیمانیه
توضیحات: دنباله مجله النفر عربی است، شماره ۲ آن در ماه آزار ۱۹۹۱ م در ۴۲ صفحه منتشر شده است.^۲

عنوان: رایپه رین، Rāparin (قیام)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: ارگان کمیته مرکزی اتحادیه میهنی کردستان عراق
سر دبیر یا شورای نویسندگان: شورای نویسندگان
نوع و زمینه: سیاسی/اجتماعی/فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۸۲م
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، سلیمانیه
توضیحات: تا سال ۱۹۹۱ م فعالیت داشته و پس از آن متوقف شده است.^۳

عنوان: رایپه رینی خویند کاران، Rāparini xivendkārān (قیام دانشجویان)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: اتحادیه دانشجویان پیشرو کردستان
سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای نویسندگان
نوع و زمینه: سیاسی/صنفي/فرهنگی
زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۸۷ م در ۲۸ صفحه
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، هولیر
توضیحات: شماره ۶ آن در ماه خزیران ۱۹۹۰ در ۲۴ صفحه منتشر شده است.^۴

عنوان: ره نگاله، Rangāla (رنگین، پرنده رنگین)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: سندیکای هنرمندان کردستان عراق

^۱ - همان منبع قبلی ص ۲۸ [تنبیا اسماعیل]

^۲ - همان منبع قبلی ص ۴۰ [تنبیا اسماعیل]

^۳ - همان منبع قبلی ص ۲۱ [تنبیا اسماعیل]

^۴ - همان منبع قبلی ص ۳۳ [تنبیا اسماعیل]

سردبیر یا شورای نویسندگان:	فاضل قصاب
نوع و زمینه:	هنری/فرهنگی/ادبی
زبان نشریه:	کردی
تاریخ نخستین شماره:	۱۹۹۰ م در ۹۲ صفحه
ترتیب و محل انتشار:	ماهانه، خارج از کردستان
توضیحات:	شماره ۲ آن در تاریخ تابستان ۱۹۹۰ م منتشر شده است. ^۱

عنوان:	ره‌نگین Rangin (رنگین)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:	دکتر بدرخان سندی
سردبیر یا شورای نویسندگان:	محمد سعید محمد کریم دستیار سردبیر: آزادشوان
نوع و زمینه:	سیاسی/اجتماعی/فرهنگی/ادبی
زبان نشریه:	کردی
تاریخ نخستین شماره:	۱۹۸۷/۱۱/۱۴ م
ترتیب و محل انتشار:	ماهانه، بغداد
توضیحات:	وابسته به مؤسسه فرهنگی و انتشارات کردی وزارت فرهنگ و ارشاد عراق است و هنوز هم نشر آن ادامه دارد. ^۲

عنوان:	روشنیری پیشمه‌رگه، Roşinbiripeşmarga (فرهنگ پیشمرگ)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:	اتحادیه روزنامه نگاران و هنرمندان دمکرات عراق
سردبیر یا شورای نویسندگان:	زیر نظر شورای نویسندگان
نوع و زمینه:	سیاسی/فرهنگی/ادبی
زبان نشریه:	کردی و عربی
تاریخ نخستین شماره:	ایلول سال ۱۹۸۴ م در ۷۶ صفحه
ترتیب و محل انتشار:	فصلنامه، سلیمانیه
توضیحات:	تنها چند شماره از آن منتشر شد. ^۳

عنوان:	ره‌نجی کریکار، Ranžikirekār (رنج کارگر)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:	سندیکای کارگران سلیمانیه
سردبیر یا شورای نویسندگان:	زیر نظر شورای نویسندگان

^۱ - همان منبع قبلی ص ۳۹ [تنیا اسماعیل]

^۲ - نگا همان منبع قبلی، ص ۹۳ [اوریا جاف]

^۳ - همان منبع قبلی ص ۲۶ [تنیا اسماعیل]

نوع و زمینه: صنفی/اجتماعی/فرهنگی
 زبان نشریه: کردی
 تاریخ نخستین شماره: ۱۹۷۷ م
 ترتیب و محل انتشار: گاه‌نامه، سلیمانیه
 توضیحات: شماره ۸ آن در سال ششم در تاریخ ۱۹۸۴ م منتشر شده است.^۱

عنوان: ریازی نوی، Rebāzinive (راه نو)
 صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: ارگان اتحادیه میهنی کردستان
 سردبیر یا شورای: زیر نظر شورای سردبیری
 نویسندگان:
 نوع و زمینه: سیاسی/اجتماعی
 زبان نشریه: کردی
 تاریخ نخستین شماره: تشرین دوم ۱۹۷۵ م
 ترتیب و محل انتشار: روزانه، سلیمانیه
 توضیحات: پس از مدتی متوقف و در سال ۱۹۹۱ م دوباره منتشر و در سال ۱۹۹۳ م به صورت مجله یک شماره از آن در آمده است.^۲

عنوان: ریگای ناشتی و سوسیالیزم، Regāyāštiusosyālism (راه آشتی سوسیالیزم)
 صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: ارگان جنبش کمونیزم کارگری جهان
 سردبیر یا شورای: زیر نظر شورای نویسندگان
 نویسندگان:
 نوع و زمینه: سیاسی/اجتماعی
 زبان نشریه: عربی و کردی
 تاریخ نخستین شماره: ۱۹۸۶ م
 ترتیب و محل انتشار: ماهانه، خارج از کردستان
 توضیحات: شماره ۲۷ آن در سال ۱۹۹۱ م منتشر شده است.^۳

عنوان: ری یا سه‌رکه‌فتنی، Reyāsarkaftine (راه موفقیت)
 صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: جبهه دمکراتیک دهوک و نینوا
 سردبیر یا شورای: زیر نظر شورای سردبیری
 نویسندگان:
 نوع و زمینه: سیاسی/اجتماعی/فرهنگی/ادبی
 زبان نشریه: کردی بادینانی و عربی

^۱ - همان منبع قبلی ص ۱۳ [تنیا اسماعیل]

^۲ - همان منبع قبلی ص ۱۰ [تنیا اسماعیل]

^۳ - همان منبع قبلی ص ۳۰ [تنیا اسماعیل]

تاریخ نخستین شماره: ابتدای سال ۱۹۸۳ م
 ترتیب و محل انتشار: ماهانه نامنظم، کرکوک و نینوا
 توضیحات: شماره ۸ در سال سوم در کانون دوم سال ۱۹۸۶ م منتشر شده است.^۱

عنوان: زانکو، Zānko (دانشگاه)
 صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: دانشگاه سلیمانیه
 سردبیر یا شورای نویسندگان: د. طارق حسن آمدی د. فاروق یعقوب
 نوع و زمینه: علمی/فرهنگی/ادبی
 زبان نشریه: کردی، عربی، انگلیسی
 تاریخ نخستین شماره: ۱۹۷۵ م
 ترتیب و محل انتشار: ماهانه نامنظم، سلیمانیه
 توضیحات: شماره ۲ آن در تاریخ ۱۹۸۱ م منتشر شده است.^۲

عنوان: گه ل، Gal (مردم)
 صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: حزب خلق دمکرات کردستان عراق
 سردبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای نویسندگان
 نوع و زمینه: سیاسی/اجتماعی/ادبی
 زبان نشریه: کردی و عربی
 تاریخ نخستین شماره: کانون یکم ۱۹۸۱ م
 ترتیب و محل انتشار: ماهانه، سوریه
 توضیحات: ارگان پارت خلق دمکرات کردستان عراق است.

عنوان: گزنگ، Gizing (نور)
 صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: سندیکای نویسندگان شاخه کرکوک
 سردبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای نویسندگان
 نوع و زمینه: فرهنگی/ادبی
 زبان نشریه: کردی
 تاریخ نخستین شماره: ماه نisan ۱۹۸۲ م
 ترتیب و محل انتشار: ماهانه نامنظم، کرکوک
 توضیحات: شماره ۱۷ آن در مورخه کانون اول ۱۹۹۱ م در ۱۲۰ صفحه منتشر شده است.^۳

^۱ - همان منبع قبلی ص ۲۲ [تَنیا اسماعیل]

^۲ - همان منبع قبلی ص ۱۰ [تَنیا اسماعیل]

^۳ - همان منبع قبلی ص ۲۲ [تَنیا اسماعیل]

عنوان: ژیانی نوی، Ziyāni nive (زندگی نو)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: ارگان اتحادیه دانشجویان حزب زحمتکشان کردستان
سردبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای نویسندگان
نوع و زمینه: اجتماعی/فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: ماه شباط ۱۹۸۹ م
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، سلیمانیه
توضیحات: شماره ۵ آن در ماه آب ۱۹۹۱ م منتشر شده است.^۱

عنوان: ژیله مو، Žilamo (خاکستر)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: ارگان جوانان حزب زحمتکشان کردستان عراق
سردبیر یا شورای نویسندگان: غازی حسن، اسماعیل تنیا، گوران جلال
نوع و زمینه: سیاسی/اجتماعی
زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: ماه آب ۱۹۸۹ م
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، هولیر
توضیحات: شماره ۷ آخرین شماره است که در ماه تشرین دوم ۱۹۹۰ منتشر شده است.^۲

عنوان: سورین، Sūren (اسم منطقه)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: ارگان حزب سوسیالیست کردستان عراق
سردبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای سردبیری
نوع و زمینه: سیاسی/اجتماعی/فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: ماه آب ۱۹۸۳ م
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، سلیمانیه
توضیحات: شماره ۶۶ آن در سال نهم در کانون اول سال ۱۹۸۳ م منتشر شده است.^۳

عنوان: سوسیالیست Sosyālist
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: ارگان حزب سوسیالیست کردستان

^۱ - همان منبع قبلی ص ۳۶ [تنیا اسماعیل]

^۲ - همان منبع قبلی ص ۳۷ [تنیا اسماعیل]

^۳ - همان منبع قبلی ص ۲۴ [تنیا اسماعیل]

سردبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای سردبیری

نوع و زمینه: سیاسی

زبان نشریه: کردی

تاریخ نخستین شماره: اواسط سال ۱۹۸۱ م

ترتیب و محل انتشار: ماهانه، سلیمانیه

توضیحات: شماره ۱۷ آن در تشرین یکم سال ۱۹۹۰ م منتشر شده و بعد از آن به تعطیلی انجامیده است.^۱

عنوان: سهر به خویی، Sarbaxoyi (استقلال)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: ارگان کمیته مرکزی پارت سوسیالیست کردستان عراق

سردبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای سردبیری

نوع و زمینه: سیاسی/اجتماعی

زبان نشریه: کردی

تاریخ نخستین شماره: ماه تشرین یکم سال ۱۹۸۹ م

ترتیب و محل انتشار: ماهانه، سلیمانیه

توضیحات: شماره ۱۲ در ماه شَباط ۱۹۹۲ م منتشر شده و بعداً به یکگرتن (اتحاد) تغییر نام داده است.^۲

عنوان: سه‌فین، Safin (صفین)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: ارگان رسمی شاخه ۲ پارت دمکرات کردستان عراق

سردبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای سردبیری

نوع و زمینه: سیاسی/فرهنگی/ادبی

زبان نشریه: کردی

تاریخ نخستین شماره: ماه آوریل سال ۱۹۷۸ در ۶ صفحه

ترتیب و محل انتشار: ماهانه، هولیر (ارییل)

توضیحات: شماره ۳۰ آن در ماه مرداد ۱۹۸۰ م منتشر شده است.^۳

عنوان: سیهر، Sebar (سایه)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: اتحادیه زنان کردستان - شاخه هولیر

سردبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای سردبیری

نوع و زمینه: فرهنگی/اجتماعی

^۱ - همان منبع قبلی ص ۱۹ [تنیا اسماعیل]

^۲ - همان منبع قبلی ص ۳۷ [تنیا اسماعیل]

^۳ - همان منبع قبلی ص ۱۷ [تنیا اسماعیل]

زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: اواسط سال ۱۹۹۱ م
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، هولیر
توضیحات: شماره ۳ در ماه ۸/۱۹۹۱ م در ۳۲ صفحه منتشر شده است.^۱

عنوان: شروی، šinrive (اسم منطقه)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: سازمان جوانان حلبچه
سر دبیر یا شورای نویسندگان: انور محمد رشید دستیار سردبیر: به یاد عبدالقادر
نوع و زمینه: فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: اواسط سال ۱۹۸۰ م
ترتیب و محل انتشار: ماهانه نامنظم، حلبچه
توضیحات: شماره ۵ در همان سال منتشر شد، از شماره ۶ اسم این نشریه بنا به تصمیم هیأت تحریریه نشریه، به «ئاسوگه» یعنی جای افق تغییر نام پیدا کرد و اینها شورای نویسندگان آن بودند: عبدالله طاهر برزنجی، دلشاد عمر پاکوکی، بکر حسن، قادر عبدالرحیم و فاروق فتاح^۲

عنوان: العراق
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: هاشم حسن عقراوی
سر دبیر یا شورای نویسندگان: صالح حیدری
نوع و زمینه: سیاسی/فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: عربی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۷۶ م
ترتیب و محل انتشار: روزانه، بغداد
توضیحات: فعالیت این نشریه هنوز هم ادامه دارد.^۳

عنوان: عیراق، erāq
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: هاشم حسن عقراوی
سر دبیر یا شورای نویسندگان: صالح حیدری
نوع و زمینه: فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کردی

^۱ - ۵/اریناس نوروزی [یبیلوگرافی روزنامه نویسی زنان کردستان]، پرتوک، ۲۰۰۲ م

^۲ - همان منبع قبلی ص ۱۶ [ئتیا اسماعیل]

^۳ - نگا ص ۹۲/جاف وریا [اکاروان روزنامه نگاری کردی] هولیر ۱۹۹۸ م

تاریخ نخستین شماره: ۱۹۷۷/۳/۲۱ م
ترتیب و محل انتشار: هفتگی، بغداد
توضیحات: بخش کُردی روزنامه العراق می باشد و هنوز هم منتشر می شود.^۱

عنوان: فولکلور، Folklor (ادب عامه)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: گروه فولکلور کُردستان
سر دبیر یا شورای نویسندگان: خالد جوتیار، عباس عبدالله و صدرالدین خوشناو
نوع و زمینه: فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کُردی
تاریخ نخستین شماره: سال ۱۹۸۴ م در ۶۴ صفحه
ترتیب و محل انتشار: فصل نامه، هولیر
توضیحات: شماره ۳ در سال ۱۹۹۱ م منتشر شده است.^۲

عنوان: قه‌ندیل، Qandil (قندیل)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: ارگان حزب سوسیالیست کُردستان
سر دبیر یا شورای نویسندگان: مارف عمر گُل
نوع و زمینه: فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کُردی
تاریخ نخستین شماره: ماه شَباط ۱۹۸۷ م در ۹۶ صفحه
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، هولیر
توضیحات: شماره ۴ آن که آخرین شماره آن است در تیر ماه ۱۹۸۸ منتشر شده است.^۳

عنوان: کاروان، Kārvān
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: کاروان عبدالله
سر دبیر یا شورای نویسندگان: صلاح عمر
نوع و زمینه: فکری/فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کُردی سورانی
تاریخ نخستین شماره: ماه تشرین اول ۱۹۸۲ م
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، هولیر

^۱ - نگا همان منبع قبلی، صص ۹۲-۹۳ [اوریا جاف]

^۲ - همان منبع قبلی ص ۲۶ [تنیا اسماعیل]

^۳ - نگا ص ۱۰۷ / علی احمد نوزاد [رابه‌ری روزنامه‌گه‌ری نهینی کوردی، راهنمای روزنامه نویسی مخفی کُردی]، وزارت روشنبیری (فرهنگ)، سلیمانیه ۲۰۰۱ م
 و همان منبع قبلی ص ۳۱ [تنیا اسماعیل]

توضیحات: این نشریه در دور دوم در دوره قیام ۱۹۹۱ م منتشر شده و هنوز هم ادامه دارد و ۲۳۵ شماره از آن منتشر شده است و هنوز هم در حال انتشار است.^۱

عنوان: کاروان بو زانستی مروفایه‌تی، Kārvān bo zānistii mirovāyat (کاروان علوم انسانی)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: سازمان فرهنگی جوانان کردستان عراق
سر دبیر یا شورای نویسندگان: حکمت حاج سلیم دستیار سردبیر: د. صلاح الدین عثمان بکر مسؤل اجرایی: اسماعیل علی شکر
نوع و زمینه: اجتماعی/فکری/فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۹۰ م در ۲۴۸ صفحه
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، هولیر
توضیحات: همین یک شماره منتشر شده و به تعطیلی انجامیده است.^۲

عنوان: کاروانی فولکلور، Kāavni folklor (کاروان ادب عامیانه)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: سازمان فرهنگی جوانان کردستان عراق
سر دبیر یا شورای نویسندگان: حکمت حاج سلیم دستیار سردبیر: شکریه رسول
نوع و زمینه: فرهنگی/ادبی/عامیانه
زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۹۰ م در ۱۹۶ صفحه
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، هولیر
توضیحات: در مورد همین یک شماره اطلاع در دست هست.^۳

عنوان: کاروانی نافرته، Kāavni āfrat (کاروان بانوان)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: اتحادیه زنان عراق شاخه سلیمانیه
سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای نویسندگان
نوع و زمینه: اجتماعی/فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۸۰/۸/۱۵ م
ترتیب و محل انتشار: دوهفتگی، سلیمانیه
توضیحات: نشریه ای دولتی بود، شماره ۵ آن در تاریخ ۱۹۸۰/۱۰/۱۵ م در ۸ صفحه در اندازه ۳۳ در ۲۱ منتشر شده

^۱ - نگا همان منبع قبلی، ص ۹۳ [اوریا جاف] و کاروان شماره ۲۳۵ سپتامبر(شهریورماه) ۲۰۰۹ م

^۲ - همان منبع قبلی ص ۴۰ [تنیا اسماعیل]

^۳ - همان منبع قبلی ص ۴۱ [تنیا اسماعیل]

عنوان: کاروانی وه‌رزش، Kārvni varziš (کاروان ورزش)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: سازمان تربیت بدنی هولیر
سر دبیر یا شورای نویسندگان: محمد امین محمد احمد دستیار سردبیر: محمد محی الدین
نوع و زمینه: ورزشی/اجتماعی
زبان نشریه: کُردی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۸۵/۷/۳۰ م در چهار صفحه
ترتیب و محل انتشار: هفتگی، هولیر
توضیحات: بیشتر از ۲۰۰ شماره از این نشریه منتشر شده است.^۲

عنوان: کاروانی مندالان، Kārvānimindālān (کاروان کودکان)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: سازمان کودکان و نوجوانان کُردستان
سر دبیر یا شورای نویسندگان: حکمت حاج سلیم
نوع و زمینه: کودکان
زبان نشریه: کُردی
تاریخ نخستین شماره: ماه نisan ۱۹۹۰ م
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، هولیر
توضیحات: شماره (۲) در اواسط سال ۱۹۹۰ م در ۲۰ صفحه رنگی مصور منتشر و سپس تعطیل شد.^۳

عنوان: کوردنامه، Kurdnāma (کُردنامه)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: ناشر افکار (کاک)
سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای سردبیری
نوع و زمینه: فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کُردی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۹۰ م
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، هولیر
توضیحات: شماره ۱۵ در ماه آذار ۱۹۹۰ و شماره ۱۹ در ماه خُزیران ۱۹۹۱ م منتشر شده است.^۴

^۱ - همان منبع قبلی ص ۱۷ [تُنیا اسماعیل]

^۲ - همان منبع قبلی ص ۲۸ [تُنیا اسماعیل]

^۳ - همان منبع قبلی ص ۳۹ [تُنیا اسماعیل]

^۴ - همان منبع قبلی ص ۳۹ [تُنیا اسماعیل]

عنوان: کوسار، Kosār (کوهسار)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: روابط عمومی اتحادیه انقلابیون کردستان عراق

سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر دسته نویسندگان

نوع و زمینه: سیاسی/اجتماعی

زبان نشریه: کردی

تاریخ نخستین شماره: ابتدای سال ۱۹۸۳م

ترتیب و محل انتشار: فصل نامه، سلیمانیه

توضیحات: شماره ۲ آن در قطع روزنامه (۴۰ در ۳۲) در روز دو شنبه ۱۲/۲/۱۹۸۳ در ۸ صفحه منتشر شده است.^۱

عنوان: کولیلک، Kolilk (شکوفه)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: جمعیت فرهنگی کارگزاری کردستان عراق

سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای نویسندگان

نوع و زمینه: کودکان و نوجوانان

زبان نشریه: کردی و عربی

تاریخ نخستین شماره: ۱۹۸۹ م

ترتیب و محل انتشار: ماهانه، هولیر

توضیحات: شماره (۳۸-۳۹) آن در تاریخ همان سال منتشر شده است.^۲

عنوان: مه‌هاباد(مه‌باد)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: ماجد خانقینی

سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای سردبیری

نوع و زمینه: فرهنگی/اجتماعی

زبان نشریه: کردی

تاریخ نخستین شماره: ۱۹۹۲ م

ترتیب و محل انتشار: ماهانه، دهوک

توضیحات: شماره ۸ آن در ماه ۶/۱۹۹۳ م منتشر شده است.^۳

عنوان: مه‌شخه‌ل، Mašxal (مشعل)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: علمای اسلام

^۱ - ص ۷۵/علی احمد نوزاد[رابعری روزنامه‌گه‌ری نهینی کوردی، راهنمایی روزنامه نویسی مخفی کردی]، وزارت روشنبیری(فرهنگ)، سلیمانیه ۲۰۰۱ م

^۲ - همان منبع قبلی ص ۳۸[تنیا اسماعیل]

^۳ - ص ۶/ریناس نوروزی [یبیلوگرافی روزنامه نویسی زنان کردستان]، پرتوک، ۲۰۰۲ م

سردبیر یا شورای نویسندگان:	زیر نظر شورای سردبیری
نوع و زمینه:	دینی/فرهنگی
زبان نشریه:	کردی و عربی
تاریخ نخستین شماره:	۱۹۸۷ م
ترتیب و محل انتشار:	ماهانه، هولیر
توضیحات: به تبلیغ دین اسلام اهتمام می داد و شماره ۲ آن در ماه اردیبهشت ۱۹۸۷ در ۲۲ صفحه منتشر شده است. ^۱	

عنوان:	نه‌وروز، Navroz (نوروز)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:	هلگورد اسماعیل
سردبیر یا شورای نویسندگان:	هلگورد اسماعیل
نوع و زمینه:	کودکان و نوجوانان
زبان نشریه:	کردی
تاریخ نخستین شماره:	ماه آزار سال ۱۹۸۰ م در ۹ صفحه
ترتیب و محل انتشار:	ماهانه نامنظم، رواندز
توضیحات: تنها سه شماره از آن منتشر و به تعطیلی انجامید. ^۲	

عنوان:	نوروزی عراق، Navrozi erāq (نوروز عراق)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:	حسن میمونی
سردبیر یا شورای نویسندگان:	حسن میمونی دستیار سردبیر: یوسف دکوی
نوع و زمینه:	هنری/فرهنگی/ادبی
زبان نشریه:	کردی و عربی
تاریخ نخستین شماره:	۱۹۸۶ م
ترتیب و محل انتشار:	ماهانه، هولیر
توضیحات: این نشریه دولتی و در خدمت اهداف رژیم بعث بود شماره ۱۱ آن در تشرین دوم ۱۹۸۹ م منتشر شده است. ^۳	

عنوان:	نوسه‌ری نوی، Nusari nive (نویسنده نو)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:	سندیکای نویسندگان کردستان
سردبیر یا شورای نویسندگان:	زیر نظر شورای سردبیری
نوع و زمینه:	فرهنگی/ادبی
زبان نشریه:	کردی

^۱ - همان منبع قبلی ص ۳۳ [تنیا اسماعیل]

^۲ - همان منبع قبلی ص ۱۶ [تنیا اسماعیل]

^۳ - همان منبع قبلی ص ۳۱ [تنیا اسماعیل]

تاریخ نخستین شماره: ۱۹۸۳ م
ترتیب و محل انتشار: گاهنامه، هولیر
توضیحات: در مورد این نشریه اطلاع دیگری در دست نیست.^۱

عنوان: نووسه‌ری کورد، Nusari kurd (نویسنده کُرد)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: کانون نویسندگان کُرد
سر دبیر یا شورای نویسندگان: عزالدین مصطفی رسول دستیار سردبیر: محمد ملاکریم
نوع و زمینه: فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کُردی
تاریخ نخستین شماره: ماه آیار ۱۹۷۹ م در ۱۳۲ صفحه
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، هولیر و بغداد
توضیحات: این نشریه مراحل مختلفی و نوساناتی را پشت سر گذاشته است و آخرین شماره آن در پاییز ۱۹۹۲ م منتشر شده است.^۲

عنوان: نیرگز، Nergiz (نرگس)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: گروهی از ادیبان کُرد کرکوک
سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای سردبیری دستیار: علی بوسکانی
نوع و زمینه: فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کُردی
تاریخ نخستین شماره: کانون اول ۱۹۸۴ م
ترتیب و محل انتشار: نامنظم ماهانه
توضیحات: شماره دوم در تاریخ ۱۹۸۵ منتشر و بعد از آن متوقف شد.^۳

عنوان: هوره، Hora (آواز کُردی)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: سندیکای هنرمندان کُردستان
سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای سردبیری
نوع و زمینه: هنری
زبان نشریه: کُردی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۸۷ م
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، سلیمانیه
توضیحات: به تیوری موسیقی می‌پرداخت شماره ۲ در تاریخ آوریل ۱۹۸۷ و شماره (۳-۴) در کانون یکم ۱۹۹۰ م منتشر شده است.^۴

^۱ - همان منبع قبلی ص ۲۵ [تُنیا اسماعیل]

^۲ - نگا ص ۱۱۵ / تُنیا اسماعیل [بیلوگرافی روزنامه های کُردی] هولیر ۱۹۹۸ م

^۳ - نگا همان منبع قبلی، ص ۹۳ [اوریا جاف] و ص ۲۶ / تُنیا اسماعیل [بیلوگرافی روزنامه های کُردی] هولیر ۱۹۹۸ م

^۴ - همان منبع قبلی ص ۳۱ [تُنیا اسماعیل]

عنوان: هه‌لمه‌ت، Halmat (یورش)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: شورای نویسندگان

سردبیر یا شورای نویسندگان: سیاسی/فرهنگی

نوع و زمینه: کردی و عربی

زبان نشریه: ماه‌آیار ۱۹۸۵م

تاریخ نخستین شماره: فصلنامه، سلیمانیه و کرکوک

ترتیب و محل انتشار: تو‌ضحیات: ارگان جمعیت نویسندگان و روزنامه نویسان و هنرمندان پیشمرگان دموکرات شاخه سلیمانیه و کرکوک بوده است در مورد همین یک شماره اطلاع در دست است.^۱

عنوان: هه‌لو‌یست، Halvest (موضع)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: اتحادیه میهنی کردستان عراق

سردبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای نویسندگان

نوع و زمینه: سیاسی/اجتماعی/فرهنگی

زبان نشریه: کردی

تاریخ نخستین شماره: تیرماه ۱۹۸۳ م

ترتیب و محل انتشار: نامنظم

توضیحات: بیشتر از این اطلاعی در دست نیست.^۲

عنوان: هه‌نگاو، Hangāv (گام)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: کمیته مرکزی حزب کمونیست عراق شاخه هولیر

سردبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای نویسندگان

نوع و زمینه: سیاسی/اجتماعی/فرهنگی

زبان نشریه: کردی

تاریخ نخستین شماره: اواسط سال ۱۹۸۸ م در ۵۲ صفحه

ترتیب و محل انتشار: ماهانه، هولیر

توضیحات: تنها چهار شماره از آن منتشر و به تعطیلی کشیده شد.^۳

^۱ - ص ۹۱/اعلی احمد نوزاد[رابعه‌ری روزنامه‌گیری نهینی کوردی، راهنمایی روزنامه نویسی مخفی کردی]، وزارت روشن‌بیری(فرهنگ)، سلیمانیه ۲۰۰۱ م

^۲ - همان منبع قبلی ص ۲۴ [تنیا اسماعیل]

^۳ - همان منبع قبلی ص ۲۹ [تنیا اسماعیل]

- عنوان:** هه‌والی نوی، Havālinive (اخبار نو)
- صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:** ارگان حزب کمونیست عراق
- سر‌دبیر یا شورای نویسندگان:** شورای سردبیری
- نوع و زمینه:** خبری/اجتماعی/فرهنگی
- زبان نشریه:** کُردی
- تاریخ نخستین شماره:** ۱۹۸۹ م
- ترتیب و محل انتشار:** روزانه، هولیر
- توضیحات:** شماره ۱ در ۶ صفحه در اواسط ماه آذار سال ۱۹۸۹ م منتشر شده است.^۱

^۱ - همان منبع قبلی ص ۳۶ [تنیا اسماعیل]

دوره پنجم

قیام (راپه رین، Rāparin) سال (۱۹۹۱ م)، از تشکیل حکومت منطقه ای (هه ریم، Harem) کردستان

پس از جنگ خلیج فارس و بیرون راندن نیروهای عراق در کشور کویت، توسط نیروهای متحد غربی و انتشار قطعنامه های شدیداللحن سازمان ملل متحد علیه نیروهای متجاوز بعث؛ مردم عراق، به ویژه (گُردها و شیعیان)، در سال (۱۹۹۱ م) حرکات اعتراضی ضد رژیم خود را مجدانه پی گرفتند، سرانجام (۱۴) استان در جنوب و مرکز به دست مردم عراق به ویژه شیعیان افتاد و نیروهای دولتی از تمام مناطق گردنشین از «زاخو تا نزدیک خانقین» بیرون رانده شدند، حتی گُردها شهر نفت خیز و حساس «کرکوک» را تصرف کردند. اما دولت مرکزی با جان گرفتن دوباره، قیام شیعیان در جنوب و گُردها را در شمال به شدت سرکوب نمود به طوری که گُردها، مجبور به ترک دسته جمعی خانه و کاشانه خود شدند و به طرف مرزهای غربی دو کشور ایران و ترکیه سرازیر شدند، و سرانجام سازمان ملل با صدور قطعنامه ای ضمن اعلام خط حفاظتی (۳۶) درجه، فعالیت نیروهای عراقی در سه استان (اربیل، سلیمانیه و دهوک) را ممنوع کرد و با این اقدام و با پشتوانه مبارزاتی خود و براندازی حکومت بعث و با مشارکت مرکزیت بغداد، به منطقه‌ی خودمختار دست یازیدند. اکنون با تصویب قانون اساسی، تشکیل پارلمان، تقسیم قدرت سیاسی و توافق با احزاب، سرگرم استحکام زیر ساخت‌های اقتصادی و فرهنگی و... خود هستند. برخلاف دیگر نقاط عراق، به زعم خود مصون نگه داشتن کردستان آرام، سرنوشت حیاتی و دوران طلایی را برای آنان رقم می‌زند. در کنار این عوامل و زمینه‌ها، مطبوعات گُردی و فن روزنامه نویسی در این کشور رو به رونق و شکوفایی نموده است و اکنون آنان دارای صدها روزنامه، هفته نامه، دوهفته نامه، مجله، فصل نامه، دوفصل نامه و

گاه‌نامه و مؤسسات چاپ و نشر و بنگاه‌های خبرپراکنی و... برای خدمت به زبان و فرهنگ کُردی در این خطه از عراق هستند. فلذا در این برهه از زمان به چاپ و انتشار مطبوعات کُردی کُردستان عراق می‌پردازیم. البته در دو سه سال اخیر شاید جراید تازه‌ای منتشر شده باشند، به دلیل تأخیر معجز کتاب و چاپ و انتشار آن، لاجرم اسامی آنها در این کتاب نیامده است.

نشریات دوره پنجم
قیام (راپهرین) سال (۱۹۹۱ م)
از تشکیل حکومت اقلیم (ههریم) کردستان عراق

عنوان: ناپووری و کومه‌ل، āburi u komal (اقتصاد و اجتماع)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: محمد امین حسین
سردبیر یا شورای نویسندگان: احمد محمد آبلاغی دستیار سردبیر: یوسف قادر محمد
نوع و زمینه: اقتصادی/اجتماعی
زبان نشریه: کردی و انگلیسی
تاریخ نخستین شماره: ماه مایس ۱۹۹۲ م در ۴۰ صفحه
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، هولیر
توضیحات: نشریه ای مستقل که چندین شماره آن منتشر و هنوز هم ادامه دارد.^۱

عنوان: ناپووری، āburi (اقتصاد)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: اقتصاددانان کردستان
سردبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای سردبیری
نوع و زمینه: اقتصادی
زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: ماه شَباط ۱۹۹۲ م
ترتیب و محل انتشار: روزانه نامنظم، هولیر
توضیحات: شماره ۳ در مورخه تشرین دوم سال ۱۹۹۲ م منتشر شده است.^۲

عنوان: نازادی، āzādi (آزادی)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: سردبیر یا شورای نویسندگان
نوع و زمینه: انتقادی/فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کردی

^۱ - همان منبع قبلی ص ۵۹ [تَنیا اسماعیل]

^۲ - همان منبع قبلی ص ۵۶ [تَنیا اسماعیل]

تاریخ نخستین شماره: ماه آدار ۱۹۹۱ م
 ترتیب و محل انتشار: ماهانه، سلیمانیه
 توضیحات: شماره ۲ آن در ابتدای سال ۱۹۹۲ م منتشر شده است.^۱

عنوان: ناسوی جیهانی، āsoy jihāni (افق جهانی)
 صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: فعالین اسلامی
 سردبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای سردبیری
 نوع و زمینه: ساسی/اجتماعی/فرهنگی
 زبان نشریه: کُردی و عربی
 تاریخ نخستین شماره: ماه ایلول ۱۹۹۲ م
 ترتیب و محل انتشار: ماهانه، هولیر
 توضیحات: به مسائل جهان اسلام می پردازد.^۲

عنوان: ناسوی گهل، āsoy gal (افق مردم)
 صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: روابط عمومی پارت دمکرات کردستان عراق شاخه ۲
 سردبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای سردبیری
 نوع و زمینه: سیاسی/فرهنگی/ادبی
 زبان نشریه: کُردی
 تاریخ نخستین شماره: اواسط ۱۹۹۱ م در ۸ صفحه
 ترتیب و محل انتشار: روزانه نامنظم، هولیر
 توضیحات: در مورد همین یک شماره اطلاعاتی در دست است.^۳

عنوان: نافرته تی نازاد، āfrati āzād زن آزاد
 صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: سردبیر یا شورای نویسندگان
 سردبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای سردبیری
 نوع و زمینه: فرهنگی/اجتماعی زنان
 زبان نشریه: کُردی
 تاریخ نخستین شماره: ۱۹۵۲ م
 ترتیب و محل انتشار: سلیمانیه
 توضیحات: اولین نشریه زنان کُرد است در سلیمانیه منتشر شده است.^۱

^۱ - همان منبع قبلی ص ۴۳ [تنیا اسماعیل]

^۲ - همان منبع قبلی ص ۶۱ [تنیا اسماعیل]

^۳ - همان منبع قبلی ص ۴۵ [تنیا اسماعیل]

عنوان: ئاکری، ākre (آکری)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: بنیاد فرهنگی آکری
سردبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای نویسندگان
نوع و زمینه: فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کردی کرمانجی و عربی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۹۲ م
ترتیب و محل انتشار: روزانه نامنظم، آکری
توضیحات: شماره ۵ در تیرماه ۱۹۹۲ م منتشر شده است.^۲

عنوان: ئاگری نه‌وروز، āgrinavroz (آتش نوروز)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: ارگان کمیته جنوب کردستان
سردبیر یا شورای نویسندگان: جوهر علی میراودلی دستیار: سرجان هوز باهوز
نوع و زمینه: فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۹۱ م
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، هولیر
توضیحات: این شماره در ۲۴ صفحه منتشر شده است.^۳

عنوان: ئالای ئازادی، ālāy āzādi (پرچم آزادی)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: ارگان رسمی حزب زحمتکشان کردستان عراق
سردبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای نویسندگان
نوع و زمینه: سیاسی/اجتماعی/فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کردی سورانی
تاریخ نخستین شماره: ماه آزار ۱۹۸۶ م
ترتیب و محل انتشار: روزنامه، سلیمانیه
توضیحات: شماره ۲ دوره اول در سال ۱۹۸۸م و اولین شماره دور دوم در ماه تیر ۱۹۹۱ م منتشر شده است. اکنون به صورت هفته نامه منتشر می شود.^۴

^۱ - ص ۲/ریناس نوروزی [بیبیلوگرافی روزنامه نویسی زنان کردستان] پهرتوک، ۲۰۰۲ م

^۲ - همان منبع قبلی ص ۶۰ [تنیا اسماعیل]

^۳ - همان منبع قبلی ص ۵۱ [تنیا اسماعیل]

^۴ - همان منبع قبلی ص ۲۹ [تنیا اسماعیل]

عنوان: ئالای ئیسلام، ālāy islām (پرچم اسلام)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: دانشجویان و جوانان کُرد مسلمان
سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای نویسندگان
نوع و زمینه: دینی/اجتماعی/فرهنگی
زبان نشریه: کُردی و عربی
تاریخ نخستین شماره: پاییز ۱۹۹۲ م در ۳۲ صفحه
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، هولیر
توضیحات: در چاپخانه فرهنگی جوانان هولیر به چاپ رسیده است.^۱

عنوان: ئالای وه‌رزش، ālāy varziš (پرچم ورزش)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: زیر نظر شورای نویسندگان
سر دبیر یا شورای نویسندگان: ورزشی/فرهنگی
نوع و زمینه: کُردی
زبان نشریه: شماره صفر: ۱۰/۳/۱۹۹۲ م
تاریخ نخستین شماره: دو هفتگی، هولیر
ترتیب و محل انتشار: در مورد این نشریه اطلاع بیشتری در دست نیست.^۲

عنوان: ئاوات و هیفی، āvātuhivi (آرزو و امید)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: سازمان MĀG
سر دبیر یا شورای نویسندگان: عمر عبدالله
نوع و زمینه: کودکان
زبان نشریه: کُردی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۹۸ م
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، هولیر
توضیحات: از طرف حکومت سوئد حمایت می‌شد، شماره ۶ آن در زمستان ۱۹۹۸ م منتشر شده است.^۳

عنوان: ئاوه‌دانی، āvadāni (آبادانی)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: جمعیت توسعه و آبادانی کُردستان
سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای سردبیری

^۱ - همان منبع قبلی ص ۶۴ [تُنیا اسماعیل]

^۲ - همان منبع قبلی ص ۶۳ [تُنیا اسماعیل]

^۳ - همان منبع قبلی ص ۹۶ [تُنیا اسماعیل]

نویسندگان:
نوع و زمینه: اجتماعی/فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کُردی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۹۱/۱۲/۲۷ م
ترتیب و محل انتشار: گاهنامه، هولیر
توضیحات: چند شماره از این نشریه در آمد و متوقف شد.^۱

عنوان: ئاویزه، āveza، آویزه
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: مریوان علی
سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای سردبیری
نوع و زمینه: سیاسی/فرهنگی/اجتماعی
زبان نشریه: کُردی
تاریخ نخستین شماره: روزانه، سلیمانیه
ترتیب و محل انتشار: توضیحات: ضمیمه روزنامه کوردستانی نوی (کُردستان نو) است. شماره ۱۴۵ آن در دور دوم در ۲۰۰۸/۹/۲۵ م منتشر شده است.^۲

عنوان: ئاوینه، āvena (آینه)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: ئاسو هردی
سر دبیر یا شورای نویسندگان: شوان محمد
نوع و زمینه: سیاسی
زبان نشریه: کُردی
تاریخ نخستین شماره: توضیحات: به وسیله شرکت آوینه (آینه) منتشر می شود. شماره ۱۹۱ آن در ۲۰۰۹/۹/۲۹ م منتشر شده است.^۳

عنوان: ئاینده، āynda (آینده)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: حسین عارف
سر دبیر یا شورای نویسندگان: دلشاد عبدالله
نوع و زمینه: ادبی/معاصر

^۱ - همان منبع قبلی ص ۵۰ [تُنیا اسماعیل]

^۲ - آویزه شماره ۱۴۵ دور دوم ۲۰۰۹/۹/۲۵ م

^۳ - آوینه (ئاوینه) شماره ۱۹۱، ۲۰۰۹/۹/۲۹ م

زبان نشریه: کُردی
تاریخ نخستین شماره: ماهانه، منظم
ترتیب و محل انتشار: توضیحات: وابسته به مرکز انتشاراتی سردم (معاصر) می باشد بیشتر به ادب معاصر می پردازد تاکنون شماره‌های زیادی از آن منتشر شده است.^۱

عنوان: ناینده، āynda (آینده)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: بیان نوری
سر دبیر یا شورای نویسندگان: هلاله محمد الماس
نوع و زمینه: اجتماعی / فرهنگی / ادبی
زبان نشریه: کُردی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۹۷/۸/۱۵ م
ترتیب و محل انتشار: دوهفتگی، سلیمانیه
توضیحات: مختص به زنان مسلمان کُرد در حزب اتحاد اسلامی است.^۲

عنوان: نهدهب و هونهر Adabūhunar ادب و هنر
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: شیرین کک
سر دبیر یا شورای نویسندگان: سیامند هادی
نوع و زمینه: ادبی
زبان نشریه: کُردی
تاریخ نخستین شماره: هفتگی
توضیحات: از ضمایم روزنامه کوردستانی نوی (کُردستان نوین) است هر هفته پنجشنبه ها منتشر می شود. شماره ۶۵۲ آن در ۲۰۰۹/۱۰/۱ م منتشر شده است.^۳

عنوان: نهدهبی کریکاری، Adabikirekārī (ادب کارگری)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: عباس شوان
سر دبیر یا شورای نویسندگان: عباس شوان
نوع و زمینه: فرهنگی / ادبی
زبان نشریه: کُردی

^۱ - مجله ناینده، آینده، شماره ۸۳، ماه آدار ۲۰۰۹ م

^۲ - همان منبع قبلی [آئینا اسماعیل]

^۳ - نهدهب و هونهر (ادب و هنر) شماره ۶۵۲، ۲۰۰۹/۱۰/۱ م

عنوان: تاریخ نخستین شماره:
ترتیب و محل انتشار: کانون یکم ۱۹۹۱ م
 ماهانه، سلیمانیه
توضیحات: شماره ۱۲ آن در ماه تشرین دوم ۱۹۹۲ م منتشر شده است.^۱

عنوان: ئەزمون، Azmun (آزمون)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: گروه تآتر گُردستان
سردبیر یا شورای نویسندگان: دانا رثوف دستیار: کریم عثمان شورای نویسندگان: شیروان حسن، آزاد برزنجی، هادی مهدی
نوع و زمینه: هنری/فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کُردی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۹۱ م
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، سلیمانیه
توضیحات: شماره یک در ۴۲ صفحه منتشر شده است.^۲

عنوان: ئەمرو، Amro (امروز)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: فریاد حسن هیرانی
سردبیر یا شورای نویسندگان: دارا احمد
نوع و زمینه: فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کُردی
تاریخ نخستین شماره: ماه آوریل ۱۹۹۴ م
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، هولیر
توضیحات: در مورد سایر فعالیت های آن اطلاعی در دست نیست.^۳

عنوان: ئەمرو ی رونا کبیری، Amroy runākbiri (امروز و روشنفکری)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: زیر نظر شورای سردبیری
سردبیر یا شورای نویسندگان: فرهنگی/ادبی
نوع و زمینه: کُردی
زبان نشریه: ماه کانون یکم ۱۹۹۷ م
تاریخ نخستین شماره: ماهانه
ترتیب و محل انتشار: ماهانه
توضیحات: به مسائل عقلانی و سکولار جامعه مدرن می پرداخت.^۱

^۱ - همان منبع قبلی ص ۵۰ [تنبیا اسماعیل]

^۲ - همان منبع قبلی ص ۵۲ [تنبیا اسماعیل]

^۳ - همان منبع قبلی ص ۸۶ [تنبیا اسماعیل]

عنوان: ئیزگه‌ی کوردستان izgay kurdistān صدای کُردستان
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: ارگان حزب سوسیالیست کُردستان
سردبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای سردبیری
نوع و زمینه: فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کُردی و عربی
تاریخ نخستین شماره: اواسط سال ۱۹۹۲ م
ترتیب و محل انتشار: نامنظم، هولیر
توضیحات: همین یک شماره منتشر شده است.^۲

عنوان: ئیستا، estā (اکنون)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: عزالدین مصطفی رسول
سردبیر یا شورای نویسندگان: سعدالله پُروش شورای نویسندگان: صلاح شوان، رثوف بیگرد، نوزاد علی احمد، شیرین . ک
نوع و زمینه: فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کُردی
تاریخ نخستین شماره: ماه تموز ۱۹۹۶ م
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، سلیمانیه
توضیحات: شماره ۶ آن در مورخه ماه تموز ۱۹۹۷ م منتشر و اکنون متوقف شده و به جای آن آینده منتشر می شود.^۳

عنوان:الاتحاد، Ālettehād
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: اتحادیه میهنی کُردستان عراق
سردبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای نویسندگان
نوع و زمینه: سیاسی/فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: عربی
تاریخ نخستین شماره: محل انتشار: روزانه، سلیمانیه
ترتیب و محل انتشار: محل انتشار: روزانه، سلیمانیه
توضیحات: ارگان رسمی اتحادیه میهنی کُردستان عراق^۴

عنوان: المشکاه، Ālmoshkāt

^۱ - همان منبع قبلی ص ۸۸ [تُنیا اسماعیل]

^۲ - همان منبع قبلی ص ۶۳ [تُنیا اسماعیل]

^۳ - همان منبع قبلی، ص ۹۰ [تُنیا اسماعیل]

^۴ - از نشریه «یه‌کگرتن تا الاتحاد» به ص ۱۰۰/جاف وریا [کاروان روزنامه‌های کُردی] هولیر، ۱۹۹۸ م مراجعه شود.

عنوان: صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:
سردبیر یا شورای نویسندگان: انجمن دانش آموزان دختر هولیر
 زیر نظر شورای نویسندگان
نوع و زمینه: آموزشی/تربیتی
زبان نشریه: عربی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۹۷ م
ترتیب و محل انتشار: هولیر
توضیحات: شماره ۴ ان در ماه ۱۱ سال ۱۹۹۷ م منتشر شده است.^۱

عنوان: نه‌نجومه‌ن(انجمن)
ساحب امتیاز یا مدیر مسؤل: مجلس ملی کُردستان عراق
سردبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای نویسندگان
نوع و زمینه: سیاسی/اجتماعی/پارلمانی/فرهنگی
زبان نشریه: کُردی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۹۲/۹/۱۵ م
ترتیب و محل انتشار: گاهنامه، هولیر
توضیحات: ناشر قوانین و مصوبه های مجلس حریم کُردستان است.^۲

عنوان: بابان، Bābān
ساحب امتیاز یا مدیر مسؤل:
سردبیر یا شورای نویسندگان:
نوع و زمینه:
زبان نشریه: فرهنگی/ادبی
تاریخ نخستین شماره:
ترتیب و محل انتشار: سلیمانیه
توضیحات: بیش از این اطلاعی در دست نیست.^۳

عنوان: بابه گورگور، Bābagor
ساحب امتیاز یا مدیر مسؤل: اتحادیه میهنی کُردستان کرکوک
سردبیر یا شورای نویسندگان: ادیب، ریوار و آشتی

^۱ - ص ۱۰ / نوروزی ریناس [بیبلوگرافی رروژنامه‌وانی ژنانی کوردستان، ببیلوگرافی روزنامه‌نویسی زنان کُردستان] ناشر په‌تووک، اکتبر ۲۰۰۲ م

^۲ - همان منبع قبلی ص ۶۳ [تنیا اسماعیل]

^۳ از نشریه «سه‌ره‌خویی تا بابان» به ص ۱۰۱ / جاف وریا [کاروان روزنامه‌نگاری کُردی] هولیر ۱۹۹۸ م مراجعه شود.

نویسندگان:

نوع و زمینه: سیاسی/اجتماعی/فرهنگی/ادبی

زبان نشریه: کردی

تاریخ نخستین شماره: ماه حزیران سال ۱۹۹۱ م

ترتیب و محل انتشار: ماهانه، قلاچوالان

توضیحات: بیشتر از این اطلاعی در دست نیست.^۱

عنوان:

بارزان، Bārzan

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: غازی حسن

سردبیر یا شورای نویسندگان: غازی حسن

نوع و زمینه: اجتماعی/فرهنگی/ادبی

زبان نشریه: کردی کرمانجی

تاریخ نخستین شماره: ۱۹۸۱/۹/۱ م در آمریکا

ترتیب و محل انتشار: هفتگی، هولیر

توضیحات: در مورد این نشریه همین اطلاعات در دست است.^۲

عنوان:

بانگا سه ره خو بوون، ābāngā sar ba xobun (صدای مستقل بودن)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: گروهی از فعالان سیاسی

سردبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای نویسندگان

نوع و زمینه: سیاسی/فرهنگی/ادبی

زبان نشریه: کردی و عربی

تاریخ نخستین شماره: ۱۹۹۱ م در ۷۶ صفحه

ترتیب و محل انتشار: ماهانه نامنظم، هولیر

توضیحات: شماره (۳-۴) آن در کانون یکم و دوم سال ۱۹۹۱-۱۹۹۲ م در ۳۰ صفحه منتشر شده است.^۳

عنوان:

بانگی مروف، Bāngi mirov (ندای انسان)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: ارگان جمعیت حقوق بشر کردستان

سردبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای سردبیری

نویسندگان:

نوع و زمینه: اجتماعی/انسانی/فرهنگی

زبان نشریه: کردی و عربی

تاریخ نخستین شماره: ماه نیسان سال ۱۹۹۵ م

ترتیب و محل انتشار: فصل نامه، هولیر

^۱ - همان منبع قبلی ص ۴۳ [تُنیا اسماعیل]^۲ - همان منبع قبلی [تُنیا اسماعیل]^۳ - همان منبع قبلی ص ۴۴ [تُنیا اسماعیل]

توضیحات: شماره ۷ آن در همان سال منتشر شده است.^۱

عنوان: بانه روژ، Bānarōž
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: صلاح الدین عبدالحمید
سر دبیر یا شورای نویسندگان: لطیف هلمت شاعر معروف
نوع و زمینه: فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره:
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، کرکوک
توضیحات: به مسائل ادبی و اجتماعی معاصر می پردازد.^۲

عنوان: به درخان، Badirxān بدرخان
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: حمید ابوبکر بدرخان
سر دبیر یا شورای نویسندگان: محمد گوران
نوع و زمینه: فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: ۲۲/۱۰/۲۰۰۰ م
ترتیب و محل انتشار: دوهفته نامه، هولیر
توضیحات: شماره ۱۳۰ آن در سال هشتم در ۲۰۰۸/۹/۸ م در ۲۴ صفحه رنگی منتشر شده است.^۳

عنوان: برابه تی، birāyati (برادری)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: حبیب محمد کریم
سر دبیر یا شورای نویسندگان: دارا توفیق
نوع و زمینه: سیاسی/اجتماعی/ادبی
زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: شماره صفر در تاریخ ۱۹۷۴/۱/۱ م با پیام مُلا مُصطفی بارزانی، و شماره اول آن در تاریخ ۱۹۷۴/۱/۸ م منتشر شد.
ترتیب و محل انتشار: روزانه، بغداد و مناطق گردنشین
توضیحات: ارگان رسمی پارت دمُکرات گردستان است، با همان کلیشه در سال ۱۹۹۱ م دوبار منتشر و اکنون هم انتشار آن ادامه دارد.

عنوان: برهه، Birav (ارزش)

^۱ - همان منبع قبلی ص ۹۱ [تُنیا اسماعیل]

^۲ - همان منبع قبلی [تُنیا اسماعیل]

^۳ - هفته نامه بدرخان، شماره ۱۳۰

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: سامان سرحد
 سردبیر یا شورای نویسندگان: مریوان توفیق
 نوع و زمینه: اجتماعی/فرهنگی/ادبی
 زبان نشریه: کردی
 تاریخ نخستین شماره: روزانه، نامنظم، سلیمانیه
 ترتیب و محل انتشار: توضحیات: این نشریه مستقل می باشد.^۱

عنوان: بریار، Biryār (تصمیم)
 صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: مسعود طاهر روژئیانی
 سردبیر یا شورای نویسندگان: عادل شیخانی
 نوع و زمینه: اجتماعی/فرهنگی/ادبی
 زبان نشریه: کردی
 تاریخ نخستین شماره: ماهانه، سلیمانیه
 ترتیب و محل انتشار: توضحیات: به مسائل اجتماعی و انسان معاصر می پردازد.^۲

عنوان: بلیسه‌ی باهه گورگور، Bilesay bābagorgor زبانه آتش باباگرگر
 صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: اتحادیه جوانان کردستان عراق
 سردبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای نویسندگان
 نوع و زمینه: فرهنگی/ادبی
 زبان نشریه: کردی
 تاریخ نخستین شماره: ماه تشرین یکم ۱۹۹۱ م د ۲۸ صفحه
 ترتیب و محل انتشار: ماهانه، کرکوک
 توضحیات

عنوان: بلیسه، Bilesa (زبانه آتش)
 صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: سندیکای کارگران کردستان
 سردبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای نویسندگان
 نوع و زمینه: سیاسی/اجتماعی/فرهنگی
 زبان نشریه: کردی
 تاریخ نخستین شماره: ماه شَباط سال ۱۹۹۲ م
 ترتیب و محل انتشار: ماهانه، هولیر

^۱ - همان منبع قبلی [تُنیا اسماعیل]

^۲ - همان منبع قبلی [تُنیا اسماعیل]

توضیحات: شماره ۳ آن در ماه نisan سال ۱۹۹۲ م منتشر شده است.^۱

عنوان: بو پیشه‌وه، Bo pešava (به پیش)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: سازمان کمونیست عراق شاخه گُردستان
سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای سردبیری
نوع و زمینه: سیاسی/اجتماعی/فرهنگی
زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: ماه تیر ۱۹۹۱ م
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، هولیر
توضیحات: شماره ۸ در ماه خُزیران ۱۹۹۲ م منتشر شده است و اکنون به صورت روزنامه هنری در قطع بزرگ چاپ می‌شود.^۲

عنوان: بوتان، Botān
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:
سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای سردبیری
نوع و زمینه: فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کردی کرمانجی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۹۱ م
ترتیب و محل انتشار: نامنظم، دهوک
توضیحات: ۱۹۱ شماره از آن منتشر شده است.^۳

عنوان: بوون، Būn، (هستی، وجود)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: خه‌لات عومه‌ر
سر دبیر یا شورای نویسندگان: خه‌لات عومه‌ر
نوع و زمینه: فکری
زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: فصل نامه، سلیمانیه
ترتیب و محل انتشار:
توضیحات: به موضوعات فکری/فلسفی مُدرّان می‌پردازد. شماره (۶) در پاییز ۱۹۹۸ م منتشر شده است.

عنوان: بیت النهین Bāytolnāhrāin
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: شورای نویسندگان

^۱ - همان منبع قبلی ص ۵۶ [تنیا اسماعیل]

^۲ - همان منبع قبلی ص ۴۴ [تنیا اسماعیل]

^۳ - از نشریه «الملکیه الدستوره تا بوتان» به ص ۱۰۱/ جاف وریا [کاروان روزنامه نگاری کردی] هولیر ۱۹۹۸ م مراجعه شود.

^۴ - بوون (وجود) شماره ۶، پاییز ۱۹۹۸ م

سردبیر یا شورای نویسندگان:

نوع و زمینه:

زبان نشریه: آشوری

تاریخ نخستین شماره: ۱۹۹۴

ترتیب و محل انتشار: ماهانه، هه‌ولیر

توضیحات: وابسته به آشوری‌ها می‌باشد.

عنوان:

به‌ره‌نگاری، Barangāri (مقاومت)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:

جمعیت ادیبان

سردبیر یا شورای نویسندگان:

شورای نویسندگان: توفیق‌عبدل، ح.بفرین، امین محمد

نوع و زمینه:

فرهنگی/ادبی

زبان نشریه:

کردی

تاریخ نخستین شماره:

ماه تشرین دوم ۱۹۹۱ م در ۴۰ صفحه

ترتیب و محل انتشار:

ماهانه، سلیمانیه

توضیحات:

عنوان:

به‌ره‌می‌باوهر، Barhami bāvar (محصول باور)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:

اتحادیه علماء اسلام

سردبیر یا شورای نویسندگان:

زیر نظر شورای سردبیری

نوع و زمینه:

دینی/اجتماعی/فرهنگی

زبان نشریه:

کردی و عربی

تاریخ نخستین شماره:

اواسط سال ۱۹۹۲ م

ترتیب و محل انتشار:

ماهانه، سلیمانیه

توضیحات: ناشر خطبه‌های دینی نماز جمعه در کردستان عراق^۱

عنوان:

به‌لین، Balen (قول)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:

مسلمانان روشنفکر کرد

سردبیر یا شورای نویسندگان:

زیر نظر شورای نویسندگان

نوع و زمینه:

ایدئولوژیکی/فرهنگی/ادبی

زبان نشریه:

کردی و عربی

تاریخ نخستین شماره:

شماره صفر: کانون دوم ۱۹۹۲ م در (۲۴) صفحه

ترتیب و محل انتشار:

ماهانه، کردستان عراق

توضیحات: در مورد همین یک شماره اطلاع در دست هست.^۲

^۱ - روزنامه پاریزگاران (محافظان) شماره ۵۶، دوم شَباط ۲۰۰۲ م

^۲ - همان منبع قبلی ص ۵۳ [تَنیا اسماعیل]

عنوان: به‌لینده‌ران، Balendarān (قول دهندگان)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: اتحادیه بلیندران

سر دبیر یا شورای نویسندگان: آوات علی

نوع و زمینه: سیاسی/فرهنگی/ادبی

زبان نشریه: کردی

تاریخ نخستین شماره: ماهانه، هولیر

ترتیب و محل انتشار: توضیحات: وابسته به اتحادیه بلیندران است.^۱

عنوان: پارزینگ، Pärzing

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: دانشکده حقوق دانشگاه صلاح الدین

سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای سردبیری

نوع و زمینه: حقوقی/فرهنگی

زبان نشریه: کردی و عربی

تاریخ نخستین شماره: ۱۹۹۲ م در ۳۸ صفحه

ترتیب و محل انتشار: گاهنامه، هولیر

توضیحات: در مورد فعالیت های آن اطلاعی در دست نیست.^۲

عنوان: پارلمان، Pärlamān

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: پارلمان کردستان

سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای سردبیری

نوع و زمینه: سیاسی/اجتماعی/فرهنگی/ادبی

زبان نشریه: کردی

تاریخ نخستین شماره: ماهانه، هولیر

ترتیب و محل انتشار: توضیحات: ارگان رسمی پارلمان کردستان عراق

عنوان: پارلمان‌تار، Pärlamāntār

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: نعمت عبدالله

سر دبیر یا شورای نویسندگان: خلیل ابراهیم دستیار سردبیر: حمه علی توفیق

نوع و زمینه: سیاسی/اجتماعی/فرهنگی/ادبی

زبان نشریه: کردی

تاریخ نخستین شماره: ۲۰۰۸ م

ترتیب و محل انتشار: فصل نامه، هولیر

^۱ - همان منبع قبلی [تُنیا اسماعیل]

^۲ - همان منبع قبلی ص ۶۵ [تُنیا اسماعیل]

توضیحات: ناشر دیدگاه های اتحادیه پارلمانتاران کردستان است.^۱

عنوان: پاریزگار، Pārezgārān (محافظان)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: ارگان پارت محافظان کردستان
سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای سردبیری
نوع و زمینه: سیاسی / اجتماعی / فرهنگی / ادبی
زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: ماه کانون یکم ۱۹۹۲ م در ۸ صفحه
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، هولیر
توضیحات: شماره ۵۶ آن در دوم شباط (۱۴ بهمن ماه) ۲۰۰۲ م منتشر شده است.^۲

عنوان: پاشکوی سهرده، Pāškoysardam ضمیمه سردم (معاصر)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: شیر کو بیگس
سر دبیر یا شورای نویسندگان: رؤف بیگرد
نوع و زمینه: هنری تأثر
زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: فصل نامه، سلیمانیه
ترتیب و محل انتشار: فصل نامه، سلیمانیه

توضیحات: این نشریه ضمیمه سردم (معاصر) منتشر می شود بیشتر به متون هنری و نمایشنامه می پردازد. شماره ۴ آن در ماه آزار ۲۰۰۳ منتشر شده است و اکنون هم ادامه دارد.^۳

عنوان: پاله، Pāla (رنجبر)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: زیر نظر شورای سردبیری
سر دبیر یا شورای نویسندگان: فرهنگي / ادبي
نوع و زمینه: کردی
زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: ماه آب ۱۹۹۲ م در ۸ صفحه
ترتیب و محل انتشار: دو هفتگی نامنظم، رانیه
توضیحات: اطلاعاتی در مورد سایر شماره های منتشره در دست نیست.^۴

عنوان: پاله، Pāla (رنجبر)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: جنبش دهقانان کردستان عراق

^۱ - مجله پارلمان، شماره ۳، بهار ۲۰۰۹ م

^۲ - همان منبع قبلی ص ۵۳ [تنبیا اسماعیل]

^۳ - مجله پاشکوی سردم (معاصر) شماره ۴ سال ۲۰۰۳ م، سلیمانیه

^۴ - همان منبع قبلی ص ۶۱ [تنبیا اسماعیل]

عنوان: سردبیر یا شورای نویسندگان:
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: زیر نظر شورای نویسندگان
نوع و زمینه: سیاسی/اجتماعی
زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۹۵ م
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، هولیر
توضیحات: شماره ۸ آن در ماه مایس ۱۹۹۵ م منتشر شده است.^۱

عنوان: پروژ، Piroža
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: اتحادیه نویسندگان کرکوک
سردبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای سردبیری
نوع و زمینه: انتقادی/سیاسی/اجتماعی
زبان نشریه: کردی و عربی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۹۲ م
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، کرکوک
توضیحات: شماره (۲ و ۳) آن در پاییز ۱۹۹۲ م در ۱۷۲ صفحه منتشر شده است.^۲

عنوان: پرولتاریا، Piroltāryā
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: سازمان کمونیست
سردبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای نویسندگان
نوع و زمینه: سیاسی/تیوریک
زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: سال ۱۹۹۱ م
ترتیب و محل انتشار: کردستان عراق
توضیحات: شماره ۸ در ماه خُزیران ۱۹۹۲ منتشر شده است.^۳

عنوان: پنج آذار، Panžaāzār
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: فعالین سیاسی
سردبیر یا شورای نویسندگان: سربست جهاد، نیازی حمه عزیز، محمد امین عارف، خدر گلانی و امیر حسین
نوع و زمینه: سیاسی/فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: شماره صفر: تیرماه ۱۹۹۱ م در ۱۶ صفحه
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، هولیر
توضیحات: شماره ۲ آن در ماه آیلول ۱۹۹۱ م منتشر شده است.^۱

^۱ - همان منبع قبلی ص ۹۵ [تُنیا اسماعیل]

^۲ - همان منبع قبلی ص ۶۵ [تُنیا اسماعیل]

^۳ - همان منبع قبلی ص ۵۲ [تُنیا اسماعیل]

عنوان: په پووله، Papūla (پروانه)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: هیرو احمد ابراهیم
سر دبیر یا شورای نویسندگان: یاسین قادر زرگویی
نوع و زمینه: فرهنگی/تربیتی
زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: ماهانه، سلیمانیه
ترتیب و محل انتشار: توضیحات: وابسته به سازمان پرورش کودکان است به ادبیات کودکان می پردازد. شماره ۳۴ آن در ماه آوریل ۲۰۰۰ م منتشر شده است.^۲

عنوان: په ره سیلکه، Paraselka (پرستو)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: سازمان پرورش فکری کودکان
سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای نویسندگان
نوع و زمینه: کودکان و نوجوانان
زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: ماه تشرین یکم ۱۹۹۱ م در ۲۰ صفحه رنگی
ترتیب و محل انتشار: کردستان عراق
توضیحات: شماره ۲ در تیرماه ۱۹۹۲ م منتشر شده است.^۳

عنوان: په پووله، Papūla (پروانه)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: هیرو احمد ابراهیم
سر دبیر یا شورای نویسندگان: یاسین قادر زرگویی
نوع و زمینه: فرهنگی/تربیتی
زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: ماهانه، سلیمانیه
ترتیب و محل انتشار: توضیحات: وابسته به سازمان پرورش کودکان است به ادبیات کودکان می پردازد. شماره ۳۴ آن در ماه آوریل ۲۰۰۰ م منتشر شده است.^۴

عنوان: په ریستان، Paristān (پرستان)

^۱ - همان منبع قبلی ص ۴۵ [تنبیا اسماعیل]

^۲ - مجله په پووله، شماره ۳۴، آوریل ۲۰۰۰ م

^۳ - همان منبع قبلی ص ۴۷ [تنبیا اسماعیل]

^۴ - مجله په پووله، شماره ۳۴، آوریل ۲۰۰۰ م

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: ضمیمه روزنامه کردستان نو
سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای نویسندگان
نویسندگان:
نوع و زمینه: کودکان
زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۹۲/۲/۳۱ م
ترتیب و محل انتشار: هفتگی، سلیمانیه
توضیحات: شماره ۱۶ در دور دوم به صورت مجله در تاریخ ماه شباط ۱۹۹۳ م در ۱۶ صفحه منتشر شده و هنوز هم ادامه دارد.^۱

عنوان: په یامی نازادی، Payāmi āzādi (پیام آزادی)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: ارگان حزب سوسیالیست کردستان عراق
سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای سردبیری
نویسندگان:
نوع و زمینه: سیاسی / اجتماعی / فرهنگی
زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: اواسط ۱۹۹۱ م
ترتیب و محل انتشار: روزانه نامنظم، دیاله
توضیحات: شماره ۳ آن در ماه تشرین دوم ۱۹۹۱ م منتشر شده است.^۲

عنوان: په یامی خوشکان، Payāmi xoškān (پیام خواهران)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: سعاد عثمان سعید
سر دبیر یا شورای نویسندگان: آمنه صدیق عبدالعزیز
نوع و زمینه: فرهنگی / دینی
زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۹۲ م
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، سلیمانیه
توضیحات: ناشر افکار اتحادیه زنان مسلمان کرد است شماره ۱ در سال پنجم دوره جدید در سال ۱۹۹۷ م منتشر شده است.^۳

عنوان: په یامی راستی Payāmi rāsti (پیام راستی)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: سالم الحاج
سر دبیر یا شورای نویسندگان: به کر محمد صدیق عارف

^۱ - همان منبع قبلی ص ۵۷ [تنبیا اسماعیل]

^۲ - همان منبع قبلی ص ۴۴ [تنبیا اسماعیل]

^۳ - ص ۱۶ / ریناس نوروژی [بیبیلوگرافی روزنامه نویسی زنان کردستان] پهرتوک، ۲۰۰۲ م

نوع و زمینه: فرهنگی/ادبی
 زبان نشریه: کردی و عربی
 تاریخ نخستین شماره: ماه شُباط ۱۹۹۲ م در ۳۰ صفحه
 ترتیب و محل انتشار: ماهانه، سلیمانیه
 توضیحات: شماره ۶۰ آن در ماه آیلول سال ۲۰۰۰ م منتشر شده است.^۱

عنوان: په یامی ریکار، Payāmi kirekār (پیام کارگر)
 صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: کارگران کُردستان عراق
 سردبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای نویسندگان
 نوع و زمینه: خبری/صنفي/اجتماعی
 زبان نشریه: کردی
 تاریخ نخستین شماره: تیرماه ۱۹۹۱ م در ۲۱ صفحه
 ترتیب و محل انتشار: روزانه نامنظم، کُردستان عراق
 توضیحات: شماره ۵ آن در ماه کانون یکم ۱۹۹۱ م منتشر شده است.^۲

عنوان: په یامی ماموستا، Payāmi māmosta (پیام معلم)
 صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: عفان نقشبندی
 سردبیر یا شورای نویسندگان: یوسف گرمیانی دستیار سردبیر: هوشیار حمد حاجی
 نوع و زمینه: تربیتی/علمی/آموزشی
 زبان نشریه: کردی و عربی
 تاریخ نخستین شماره: ماه خُزیران سال ۱۹۹۵ م
 ترتیب و محل انتشار: ماهانه، هولیر
 توضیحات: شماره ۸ آن در ماه تشرین یکم سال ۱۹۹۷ م منتشر شده است.^۳

عنوان: په یامی نوی، Payāmi nive (پیام نو)
 صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: ارگان اتحادیه میهنی کُردستان عراق
 سردبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای نویسندگان
 نوع و زمینه: سیاسی
 زبان نشریه: کردی
 تاریخ نخستین شماره: ۱۹۹۱/۱۰/۶ م
 ترتیب و محل انتشار: روزانه نامنظم، سلیمانیه
 توضیحات: شماره ۳ در کانون یکم ۱۹۹۱ م منتشر شده است.^۴

^۱ - مجله پیام راستی، شماره ۶۰، آیلول ۲۰۰۰ م، سلیمانیه

^۲ - همان منبع قبلی ص ۴۵ [تُنیا اسماعیل]

^۳ - همان منبع قبلی ص ۸۹ [تُنیا اسماعیل]

^۴ - همکان منبع قبلی ص ۴۹ [تُنیا اسماعیل]

- عنوان:** په یامی وه رگیر، Payāmi varger (پیام مترجم)
- صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:** جمعیت مترجمین کُردستان
- سر دبیر یا شورای نویسندگان:** زیر نظر شورای سردبیری
- نوع و زمینه:** سیاسی/فرهنگی/ادبی
- زبان نشریه:** کُردی
- تاریخ نخستین شماره:** پاییز ۱۹۹۲ م در ۱۴۴ صفحه
- ترتیب و محل انتشار:** گاهنامه، هولیر
- توضیحات:** به ترجمه متون خارجی به زبان کُردی می‌پردازند و هنوز هم فعالیت دارد.^۱

- عنوان:** په یف، Payv (گفتگو)
- صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:** خدر سلیمان، محسن قوچان، حسن سلیفانه یی، عبدالکریم افندی، رمضان عیسی
- سر دبیر یا شورای نویسندگان:** فاضل عمر و محمد امین محمد صالح
- نوع و زمینه:** فرهنگی/ادبی
- زبان نشریه:** کُردی کرمانجی و چند صفحه با رسم الخط لاتین
- تاریخ نخستین شماره:** ۱۹۹۳ م در ۶۴ صفحه
- ترتیب و محل انتشار:** ماهانه، دهوک
- توضیحات:** ارگان سندیکای نویسندگان کُرد شاخه دهوک است.^۲

- عنوان:** په یف، Payv (گفتگو)
- صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:** فریدون عبدالقادر
- سر دبیر یا شورای نویسندگان:** محمد مَکری
- نوع و زمینه:** فرهنگی/ادبی
- زبان نشریه:** کُردی و عربی
- تاریخ نخستین شماره:** ۱۹۹۷ م
- ترتیب و محل انتشار:** فصل نامه، سلیمانیه
- توضیحات:** شماره ۲ آن در ماه اکتبر ۱۹۹۷ م در ۳۵۰ صفحه منتشر شده است، نشریه ای بسیار وزین که به مسائل فرهنگی/ادبی به طور اختصاصی می‌پردازد.^۳

- عنوان:** پيشمه‌ر گه، Pešmarga (پیشمرگ)
- صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:** جبار فرمان
- سر دبیر یا شورای نویسندگان:** نجم الدین فقیه عبدالله دسته نویسندگان: ریگوت عثمان، آزادچالاک، احمد

^۱ - همان منبع قبلی ص ۶۵ [تُنیا اسماعیل]

^۲ - همان منبع قبلی ص ۶۸ [تُنیا اسماعیل]

^۳ - مجله په یف، شماره ۲، ماه اکتبر ۱۹۹۷ م

عارف
 نوع و زمینه: نظامی/فرهنگی/اجتماعی
 زبان نشریه: کردی و عربی
 تاریخ نخستین شماره: ماه آوریل ۱۹۹۵ م در ۶۸ صفحه
 ترتیب و محل انتشار: ماهانه، هولیر
 توضیحات: ناشر دیدگاه های فرماندهی کل نیروی پیشمرگ کردستان^۱

عنوان: پیلا سه‌ربه‌ست، Pelā sarbast
 صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: سندیکان دانشجویان و جوانان پیشرو کردستان عراق شاخه دهوک
 سردبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای نویسندگان
 نوع و زمینه: فرهنگی/ادبی
 زبان نشریه: کردی
 تاریخ نخستین شماره: ماه تشرین یکم ۱۹۹۱ م
 ترتیب و محل انتشار: ماهانه، دهوک-نینوا
 توضیحات: شماره ۷ از این نشریه منتشر شده است.^۲

عنوان: تابان، Tābān (روشن)
 صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: مؤسسه چهار جنبش اسلامی
 سردبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای سردبیری
 نوع و زمینه: سیاسی/اجتماعی
 زبان نشریه: کردی و عربی
 تاریخ نخستین شماره: ماه خزیران ۱۹۹۲ م در ۲۰ صفحه
 ترتیب و محل انتشار: ماهانه، کردستان عراق
 توضیحات: چندان اطلاعی در مورد فعالیت های بعدی این نشریه در دست نیست.^۳

عنوان: تاو، Tāv (تب)
 صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: جمعیت روشنفکران کردستان
 سردبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای سردبیری
 نوع و زمینه: فرهنگی/ادبی
 زبان نشریه: کردی
 تاریخ نخستین شماره: ماه نیسان ۱۹۹۶ م
 ترتیب و محل انتشار: ماهانه، هولیر
 توضیحات: نشریه مستقلی بوده است.^۴

^۱ - همان منبع قبلی ص ۸۷ [تنبیا اسماعیل]

^۲ - همان منبع قبلی ص ۴۹ [تنبیا اسماعیل]

^۳ - همان منبع قبلی ص ۶۰ [تنبیا اسماعیل]

عنوان: تایم، Tima
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: نزار خسرو
سر دبیر یا شورای نویسندگان: رفعت محمد یاسین دستیار: سوران داودی
نوع و زمینه: سیاسی/اجتماعی/فرهنگی
زبان نشریه: کُردی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۹۷ م
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، سلیمانیه
توضیحات: شماره ۴ آن در ماه تشرین دوم ۱۹۹۷ م منتشر شده است.^۲

عنوان: ترووسکه، Truska (پرتو)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: استیره عبدالجبار
سر دبیر یا شورای نویسندگان: روناک عثمان محمد
نوع و زمینه: اجتماعی/فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کُردی
تاریخ نخستین شماره: دوهفتگی، هولیر
ترتیب و محل انتشار: توضیحات: این نشریه اختصاص به مسائل زنان دارد.^۳

عنوان: ته کان، Takān (تکان)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: ارگان حزب رزگاری کُردستان
سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای نویسندگان
نوع و زمینه: فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کُردی و عربی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۹۷ م
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، هولیر
توضیحات: شماره ۴ آن در ماه ایلول سال ۱۹۹۷ م منتشر شده است.^۴

عنوان: ته ندروستی، Tandrosti (سلامت)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: وزارت بهداشت و سلامت
سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای سردبیری
نوع و زمینه: علمی/پزشکی/اجتماعی

^۱ - همان منبع قبلی ص ۹۱ [تُنیا اسماعیل]

^۲ - همان منبع قبلی ص ۹۴ [تُنیا اسماعیل]

^۳ - همان منبع قبلی [تُنیا اسماعیل]

^۴ - همان منبع قبلی ص ۸۹ [تُنیا اسماعیل]

زبان نشریه: کردی و عربی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۹۷ م
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، هولیر
توضیحات: شماره ۲ آن در ماه خُزیران سال ۱۹۹۷ م در ۴۰ صفحه منتشر شده است.^۱

عنوان: ته‌وار، Tavār (باز ماده)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: اتحادیه زنان کُرد
سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای سردبیری
نوع و زمینه: فرهنگی/اجتماعی
زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۹۰ م
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، سلیمانیه
توضیحات: دو شماره اول در شهر سقز و سایر شماره های دیگر در سلیمانیه منتشر می شده است. شماره ۸ آن در ماه ۱۹۹۴/۹ م منتشر شده است.^۲

عنوان: تیروژ، Tirož (خورشید، نورخورشید)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: اتحادیه نویسندگان گُردستان
سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای سردبیری
نوع و زمینه: فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کردی کرمانجی
تاریخ نخستین شماره: سال ۱۹۹۱ م در ۳۴ صفحه
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، سمیل
توضیحات: شماره ۴ در ماه تشرین دوم ۱۹۹۱ م منتشر شده است.^۳

عنوان: جیهان، jihān (جهان)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: نَبز گوران
سر دبیر یا شورای نویسندگان: نَبز گوران
نوع و زمینه: سیاسی
زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: دو هفتگی، هولیر
ترتیب و محل انتشار: دو هفتگی، هولیر
توضیحات: به مسائل سیاسی جهان می پردازد.^۱

^۱ - همان منبع قبلی ص ۹۰ [تنیا اسماعیل]

^۲ - ص ۵/ ریناس نوروزی [بیبیلوگرافی روزنامه نویسی زنان گُردستان]، پهرتوک، ۲۰۰۲ م

^۳ - همان منبع قبلی ص ۵۲ [تنیا اسماعیل]

- عنوان:** چاو، čāv (چشم)
- صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:** عمر شریف
- سر دبیر یا شورای نویسندگان:** آرام اکرام
- نوع و زمینه:** فرهنگی/اجتماعی/ادبی
- زبان نشریه:** کردی
- تاریخ نخستین شماره:**
- ترتیب و محل انتشار:** ماهانه، سلیمانیه
- توضیحات:** ناشر دیدگاه های مختلف با موضوعات متفاوت است.^۲

- عنوان:** چرای نازادی Čirāy āzādi (چراغ آزادی)
- صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:** سازمان جوانان انقلابی عراق
- سر دبیر یا شورای نویسندگان:** زیر نظر شورای نویسندگان
- نوع و زمینه:** سیاسی/اجتماعی/فرهنگی
- زبان نشریه:** کردی
- تاریخ نخستین شماره:** ۱۹۹۱/۱/۳۰ م
- ترتیب و محل انتشار:** روزانه نامنظم، هولیر
- توضیحات:** زمینه را برای قیام علیه رژیم بعث آماده می کرد در مدت کم هفت شماره از آن منتشر شده است.^۳

- عنوان:** چه پەر، çapar (حصار)
- صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:** ارگان حزب زحمتکشان کردستان عراق
- سر دبیر یا شورای نویسندگان:** زیر نظر شورای نویسندگان
- نوع و زمینه:** سیاسی/اجتماعی/فرهنگی
- زبان نشریه:** کردی و عربی
- تاریخ نخستین شماره:** شماره صفر: در دور یکم در ماه آب ۱۹۹۲ م در ۳۲ صفحه
- ترتیب و محل انتشار:** ماهانه، دهوک
- توضیحات:** شماره یک در ماه تشرین یکم ۱۹۹۲ م منتشر شده است.^۴

- عنوان:** چه له ننگ، çalang (چلنگ)
- صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:** گوهدار اسماعیل بروراری
- سر دبیر یا شورای نویسندگان:** زیر نظر شورای سردبیری
- نوع و زمینه:** فرهنگی/ادبی

^۱ - همان منبع قبلی [تنبیا اسماعیل]

^۲ - همان منبع قبلی [تنبیا اسماعیل]

^۳ - همان منبع قبلی ص ۴۱ [تنبیا اسماعیل]

^۴ - همان منبع قبلی ص ۶۱ [تنبیا اسماعیل]

زبان نشریه: کُردی کرمانجی با رسم الخط لاتین
تاریخ نخستین شماره: ماه آدار ۱۹۹۲ م در ۱۸ صفحه
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، زاخو
توضیحات: همین یک شماره منتشر شده است.^۱

عنوان: حکایه تی سهردهم Hekāyati sardam حکایت معاصر
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: شیر کوه بیکهس
سر دبیر یا شورای نویسندگان: رثوف بیگرد
نوع و زمینه: ادبیات داستانی
زبان نشریه: کُردی
تاریخ نخستین شماره: فصل نامه، سلیمانیه
ترتیب و محل انتشار: توضیحات: وابسته به مؤسسه انتشاراتی سهردهم (معاصر) است، به ادبیات داستانی معاصر می پردازد. شماره (۷) آن در ماه آب سال ۲۰۰۷ م منتشر شده است.^۲

عنوان: خابور، Xābur (ویران)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: فعالان فرهنگی
سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای نویسندگان
نوع و زمینه: فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کُردی
تاریخ نخستین شماره: ماه حزیران ۱۹۹۱ م در ۲۰ صفحه
ترتیب و محل انتشار: نشریه ای مستقل، شماره ۴ آن در ماه تشرین یکم سال ۱۹۹۱ م منتشر شده است
توضیحات: در مورد این نشریه همین اطلاعات در دست است.^۳

عنوان: خاک، Xāk
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: زیر نظر شورای نویسندگان
سر دبیر یا شورای نویسندگان: فرهنگی/ادبی
نوع و زمینه: کُردی و عربی
زبان نشریه: تیر ماه سال ۱۹۹۲ م
تاریخ نخستین شماره: روزانه نامنظم، هولیر
ترتیب و محل انتشار: توضیحات: روزنامه ای مستقل که چندان دوام نیافت.^۴

^۱ - همان منبع قبلی ص ۵۸ [تُنیا اسماعیل]

^۲ - مجله حکایه تی سهردهم (حکایت معاصر)، شماره (۷)، ماه آب سال ۲۰۰۷ م

^۳ - همان منبع قبلی ص ۴۳ [تُنیا اسماعیل]

^۴ - همان منبع قبلی ص ۶۰ [تُنیا اسماعیل]

عنوان: خاک، Xāk

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: باسط حمه غریب

سر دبیر یا شورای نویسندگان: ظاهر صدیق

نوع و زمینه: سیاسی/اجتماعی/فرهنگی/ادبی

زبان نشریه: کردی

تاریخ نخستین شماره: ۱۹۹۷ م

ترتیب و محل انتشار: ماهانه، سلیمانیه

توضیحات: وابسته به تلویزیون خاک است که توسط هیرو احمد همسر جلال طالبانی اداره می شود، با توجه به امکانات خوب، به طور منظم ماهانه منتشر می شود.^۱

عنوان: خه بات، xabāt (مبارزه)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: علی عبدالله

سر دبیر یا شورای نویسندگان: نژاد عزیز سُر می

نوع و زمینه: سیاسی/اجتماعی/فرهنگی

زبان نشریه: کردی

تاریخ نخستین شماره: در سال ۱۹۵۹ منتشر شده است.

ترتیب و محل انتشار: روزانه، هولیر

توضیحات: به دنبال دوره های گذشته ۱۹۵۹ و ۱۹۷۵ منتشر می شود و اکنون یکی از رزونامه های فعال کردستان عراق است.^۲

عنوان: خه باتی کریکار، Xabāti kirekār (مبارزه کارگر)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: اتحادیه کمونیزم کارگری

سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای نویسندگان

نوع و زمینه: سیاسی/فکری/اجتماعی

زبان نشریه: کردی و عربی

تاریخ نخستین شماره: ۱۹۹۲ م

ترتیب و محل انتشار: ماهانه، هولیر

توضیحات: شماره ۱۳ در ماه کانون یکم ۱۹۹۲ م منتشر شده است.^۳

عنوان: دژنبشت، Deg nabašt

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: سعید احمد شاکلی

سر دبیر یا شورای نویسندگان: ارغوان

^۱ - نگا ص ۸۷/ تنیا اسماعیل [بیبلوگرافی روزنامه های کردی] هولیر ۱۹۹۸ م و آرشیو نگارنده

^۲ - مشخصات این نشریه را آقای حمه علی توفیق عضو شورای نویسندگان نشریه پارلمانتار در اختیارم گذاشته است.

^۳ - همان منبع قبلی ص ۶۴ [تنیا اسماعیل]

نوع و زمینه:	بیبلوگرافی کتابخانه ها
زبان نشریه:	کردی
تاریخ نخستین شماره:	م ۲۰۰۴
ترتیب و محل انتشار:	گاه نامه
توضیحات:	وابسته به وزارت روشنبیری (فرهنگ) بخش کتابخانه های عمومی. شماره ۲ آن در سال ۲۰۰۵ م ۱۴۶ صفحه منتشر شده است ^۱

عنوان:	دمو کراسی، Demokirāsi
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:	فعالین سیاسی
سر دبیر یا شورای نویسندگان:	بهاءالدین نوری، محمد فریق حسن، محمود گوران، د. شیرکوه عبدالله، بکر حسن و محسن ابراهیم
نوع و زمینه:	فرهنگی/ادبی
زبان نشریه:	کردی
تاریخ نخستین شماره:	ماه آیلول ۱۹۹۱ مدر ۵۲ صفحه
ترتیب و محل انتشار:	ماهانه، سلیمانیه
توضیحات:	شماره ۱۵ ان در ماه کانون یکم سال ۱۹۹۲ م منتشر شده است. ^۲

عنوان:	دوزینه وه، Dozinava (پیدا کردن)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:	طارق جعفر لرستانی
سر دبیر یا شورای نویسندگان:	مظفر جعفر قیلی
نوع و زمینه:	هنری/فرهنگی/ادبی
زبان نشریه:	کردی و عربی و انگلیسی
تاریخ نخستین شماره:	م ۱۹۹۷/۸/۲۰ در ۷۶ صفحه
ترتیب و محل انتشار:	فصل نامه، هولیر
توضیحات:	وابسته به سازمان کل علم و هنر است. ^۳

عنوان:	ده‌روازه، Darvāza (دروازه)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:	روابط عمومی پارت دمکرات کردستان عراق شاخه رائیه
سر دبیر یا شورای نویسندگان:	زیر نظر شورای نویسندگان
نوع و زمینه:	سیاسی/اجتماعی/فرهنگی
زبان نشریه:	کردی
تاریخ نخستین شماره:	شماره صفر: ۱۹۹۲/۲/۸ م

^۱ - مجله دژنیش، شماره ۱، کتابخانه مرکزی سلیمانیه

^۲ - همان منبع قبلی ص ۴۶ [تنبیا اسماعیل]

^۳ - همان منبع قبلی ص ۸۹ [تنبیا اسماعیل]

ترتیب و محل انتشار: هفتگی نامنظم، رانیه
توضیحات: در مورد سایر شماره های آن اطلاعی در دست نیست.^۱

عنوان: ده‌نگی نافره‌تان، Dangi āfratān (صدای زنان)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: جمعیت زنان کُرد
سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای سردبیری
نوع و زمینه: فرهنگی/اجتماعی
زبان نشریه: کُردی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۹۳ م، هولیر
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، هولیر
توضیحات: ناشر افکار جمعیت زنان کُرد بوده شماره ۸ در ماه ۱۱/۱۹۹۹ م منتشر شده است.^۲

عنوان: ده‌نگی ئیزدیان، Dangi izadyān (ندای ایزدیان)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: جمعیت ایزدی‌ها
سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای سردبیری
نوع و زمینه: اجتماعی/فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کُردی، انگلیسی، آلمانی، عربی و تُرکی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۹۳ م
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، هولیر
توضیحات: این نشریه به علت حمایت مالی و تدارکاتی در خارج از کشور عراق چاپ و منتشر می‌شود.^۳

عنوان: ده‌نگی بیکاران، Dangi bekārān (ندای بیکاران)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: اتحادیه بیکاران کُردستان
سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای سردبیری
نوع و زمینه: اجتماعی/اقتصادی
زبان نشریه: کُردی
تاریخ نخستین شماره: ماه آب ۱۹۹۲ م
ترتیب و محل انتشار: ماهانه نامنظم، هولیر
توضیحات: شماره ۲ در مورخه ماه ایلول ۱۹۹۲ د ر ۴ صفحه منتشر شده است.^۴

^۱ - همان منبع قبلی ص ۵۶ [تنیا اسماعیل]

^۲ - ص ۷ / ریناس نوروزی [بیبیلوگرافی روزنامه نویسی زنان کُردستان] پهرتوک، ۲۰۰۲ م

^۳ - همان منبع قبلی ص ۹۳ [تنیا اسماعیل]

^۴ - همان منبع قبلی ص ۶۱ [تنیا اسماعیل]

عنوان: ده‌نگی خویندکاران، Dangi xivendkārān (ندای دانشجویان)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: دانشجویان مستقل کردستان

سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای نویسندگان

نوع و زمینه: سیاسی/فرهنگی/ادبی

زبان نشریه: کردی

تاریخ نخستین شماره: ماه آیلول ۱۹۹۱ م در ۱۶ صفحه

ترتیب و محل انتشار: ماهانه، سلیمانیه

توضیحات: همین یک شماره منتشر شده است.^۱

عنوان: ده‌نگی داد، Dangi dād (صدای عدالت)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: دانشکده حقوق سیاسی دانشگاه صلاح الدین

سر دبیر یا شورای نویسندگان: شورای نویسندگان: یارکمال سعدی مصطفی، عبدالملک یونس، طارق جامباز

نوع و زمینه: سیاسی/حقوقی

زبان نشریه: کردی و عربی

تاریخ نخستین شماره: ۱۰ نیسان ۱۹۹۷ م در ۲۴ صفحه

ترتیب و محل انتشار: ماهانه، هولیر

توضیحات: وابسته به دانشگاه صلاح الدین در هولیر بوده است.^۲

عنوان: ده‌نگی زانا، Dangi zānā (ندای عالم)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: اتحادیه علماء اسلام

سر دبیر یا شورای نویسندگان: سردبیر: مُلا محمد امین چمچمالی دسته نویسندگان: مُلا لطیف باموکی، مُلا عبدالرحمان میر سردری

نوع و زمینه: دینی/فرهنگی/اجتماعی

زبان نشریه: کردی و عربی

تاریخ نخستین شماره: ماه آدار ۱۹۹۲ م در ۲۴ صفحه

ترتیب و محل انتشار: فصل نامه، هولیر

توضیحات: شماره یک در ۵ صفحه در ماه آیلول سال ۱۹۹۲ م در چاپخانه دانشگاه صلاح الدین هولیر چاپ شده است.^۳

عنوان: ده‌نگی ژنان، Dangi žinān (صدای زنان)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: کوستان محمد عبدالله

سر دبیر یا شورای نویسندگان: اختر صابر

نوع و زمینه: فرهنگی/اجتماعی

^۱ - همان منبع قبلی ص ۴۶ [تُنیا اسماعیل]

^۲ - همان منبع قبلی ص ۸۸ [تُنیا اسماعیل]

^۳ - همان منبع قبلی ص ۵۸ [تُنیا اسماعیل]

زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۹۵/۹/۳ م
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، سلیمانیه
توضیحات: ناشر افکار اتحادیه زنان کردستان شاخه سلیمانیه، ابتدا به صورت ماهانه منتشر می شده سپس به روزنامه تبدیل شده، شماره ۲۳ آن در ۱۹۹۷/۱۰/۱ در ۴ صفحه مصور منتشر شده و تا سال ۲۰۰۰ م ادامه فعالیت داشته است.^۱

عنوان: ده‌نگی شاره‌زور، Dangi šārazur (ندای شهرزور)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: کمیته فرهنگی شارزور (شهرزور)، فریدون جلال
سر دبیر یا شورای نویسندگان: فریدون جلال دستیار سردبیر: بلین احمد مسئول اجرایی: بیستون محمد صالح
نوع و زمینه: مسئول هنری: بختیار سعید سیاسی / اجتماعی / فرهنگی / ادبی
زبان نشریه: کردی و عربی
تاریخ نخستین شماره: سال ۱۹۹۱ م در ۴۰ صفحه
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، منطقه شهرزور عراق
توضیحات: همان یک شماره شناخته شده است.^۲

عنوان: ده‌نگیک، Dangek (صدایی)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: پخشان زنگنه
سر دبیر یا شورای نویسندگان: بهار علی
نوع و زمینه: فرهنگی / اجتماعی
زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: ماه ۱۹۹۶/۳ م
ترتیب و محل انتشار: فصل نامه، هولیر
توضیحات: ناشر افکار جمعیت زنان دفاع از حقوق و آزادی زنان کرد شماره ۴ آن در ۱۹۹۷/۷/۷ م در ۱۱۲ صفحه به کتاب منتشر شده است.^۳

عنوان: ده‌نگی کلدان Dangi kildān (صدای کلدان)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: مه‌لبه‌ندی رؤشنیری و هونه‌ری کلدان
سر دبیر یا شورای نویسندگان: شورای نویسندگان
نوع و زمینه: فرهنگی / اجتماعی / سیاسی
زبان نشریه: کلدانی و کردی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۹۷

^۱ - نگا ص ۹ / ریناس نوروزی [بیبیلوگرافی روزنامه نویسی زنان کردستان] پهرتوک، ۲۰۰۲ م

^۲ - همان منبع قبلی ص ۵۲ [تنیا اسماعیل]

^۳ - نگا ص ۱۰ / ریناس نوروزی [بیبیلوگرافی روزنامه نویسی زنان کردستان] پهرتوک، ۲۰۰۲ م

ترتیب و محل انتشار: وه‌رزى ، دهۆك

توضیحات: وابسته به جمعیت کلدانی ها می باشد.

عنوان: ده‌نگى مروف، Dangi mirov (ندای انسان)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: سازمان کُرد برای حقوق بشر

سر‌دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای سردبیری

نوع و زمینه: اجتماعی/فرهنگی

زبان نشریه: کُردی

تاریخ نخستین شماره: ۱۹۹۱/۱۲/۱۰ م

ترتیب و محل انتشار: نامنظم، هولیر

توضیحات: بیشتر از این اطلاعی در دست نیست.^۱

عنوان: ده‌نگى میلیله‌ت، Dangi millat (ندای ملت)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: کمال حسین غمبار

سر‌دبیر یا شورای نویسندگان: غازی حسن

نوع و زمینه: سیاسی/اجتماعی

زبان نشریه: کُردی

تاریخ نخستین شماره: ۱۹۹۶/۱۲/۲۲ م

ترتیب و محل انتشار: هفتگی نامنظم، هولیر

توضیحات: شماره ۲۲ در تاریخ ۱۹۹۸/۳/۱ م منتشر شده است.^۲

عنوان: ده‌نگى نوی، Dangi nive صدای نو

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: اتحادیه چپ کوردستان عراق

سر‌دبیر یا شورای نویسندگان: شورای سردبیری

نوع و زمینه: سیاسی

زبان نشریه: کُردی

تاریخ نخستین شماره: اواسط ماه کانون دوم ۲۰۰۹ م

ترتیب و محل انتشار:

توضیحات: شماره صفر آن در تاریخ اواسط ماه کانون دوم ۲۰۰۹ م در ۷ صفحه منتشر شده است.^۳

عنوان: ده‌نگى هاورده‌کان، Dangi hāvirdakān (صدای واردات)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: مصطفی عبدالرحمان

سر‌دبیر یا شورای نویسندگان: حمه سعید حمه کریم

^۱ - همان منبع قبلی ص ۵۰ [ت‌نیا اسماعیل]

^۲ - همان منبع قبلی ص ۸۴ [ت‌نیا اسماعیل]

^۳ - روزنامه صدای نو، شماره صفر، نیمه ماه کانون دوم ۲۰۰۹ م

نوع و زمینه: اقتصادی
 زبان نشریه: کردی
 تاریخ نخستین شماره:
 ترتیب و محل انتشار: فصل نامه، سلیمانیه
 توضیحات: وابسته به اداره صادرات و واردات منطقه کردستان عراق^۱

عنوان: دهوک، Dihok
 صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: یونس عبدالعزیز
 سردبیر یا شورای نویسندگان: عبدالفتاح علی بوتانی دستیار سردبیر: مصدق توفی
 نوع و زمینه: اجتماعی/فرهنگی/ادبی
 زبان نشریه: کردی و عربی
 تاریخ نخستین شماره: ۱۹۹۷ م در ۱۲۰ صفحه
 ترتیب و محل انتشار: فصل نامه، دهوک
 توضیحات: وابسته به شهرداری دهوک است.^۲

عنوان: دیمو کراسی، Demokrāsi (دمو کراسی)
 صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: سردبیر یا شورای نویسندگان:
 نوع و زمینه: فرهنگی/ادبی
 زبان نشریه: کردی
 تاریخ نخستین شماره:
 ترتیب و محل انتشار:
 توضیحات: ناشر افکار جنبش دمکرات طلبان گرد بوده است.

عنوان: رابه ر، Rābar (رهبر)
 صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: اتحادیه روشنفکران مسلمان گرد
 سردبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای سردبیری
 نوع و زمینه: سیاسی/فرهنگی/ادبی
 زبان نشریه: کردی و عربی
 تاریخ نخستین شماره: ابتدای سال ۱۹۹۲ م
 ترتیب و محل انتشار: ماهانه، هولیر
 توضیحات: شماره ۷ آن در ماه آب ۱۹۹۲ م منتشر شده است.^۱

^۱ - همان منبع قبلی [تُنیا اسماعیل]

^۲ - همان منبع قبلی ص ۸ [تُنیا اسماعیل]

عنوان:	راپه‌رین، Rāparin (قیام)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:	توفیق کریم
سردبیر یا شورای نویسندگان:	یاسین احمد عبدول
نوع و زمینه:	سیاسی/اجتماعی
زبان نشریه:	کردی و عربی
تاریخ نخستین شماره:	۱۹۹۷/۱۱/۲۲ م
ترتیب و محل انتشار:	روزانه، نامنظم، هولیر
توضیحات:	وابسته به جنبش اسلامی راپه‌رین (قیام) است، تاریخ نشر شماره ۴ آن، ۱۹۹۸/۱/۵ م بوده است. ^۲

عنوان:	راسان، Rāsān (راستان)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:	سازمان زنان کردستان
سردبیر یا شورای نویسندگان:	سروه کاکه جوان
نوع و زمینه:	فرهنگی/اجتماعی
زبان نشریه:	کردی سورانی
تاریخ نخستین شماره:	۲۰۰۰ م
ترتیب و محل انتشار:	ماهانه، سلیمانیه
توضیحات:	نشریه زنان سلیمانیه کردستان عراق است. شماره (۲۲) آن در ماه (۱۰) سال (۲۰۰۳) در قطع روزنامه به صورت مصور منتشر شده است. ^۳

عنوان:	راسته‌ری، Rāstare (راسته‌راه)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:	اتحادیه علماء دینی کردستان
سردبیر یا شورای نویسندگان:	زیر نظر شورای نویسندگان
نوع و زمینه:	دینی/فرهنگی/اجتماعی
زبان نشریه:	کردی و عربی
تاریخ نخستین شماره:	ابتدای سال ۱۹۹۲ م
ترتیب و محل انتشار:	ماهانه، دهوک
توضیحات:	شماره ۶ آن در تاریخ ماه آب ۱۹۹۲ م منتشر شده است. ^۴

عنوان:	راستی، Rāsti
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:	جمعیت دانشجویان کردستان

^۱ - همان منبع قبلی ص ۵۶ [تنیا اسماعیل]

^۲ - همان منبع قبلی ص ۸۸ [تنیا اسماعیل]

^۳ - ص ۱۴/ ریناس نوروزی [بیلوگرافی روزنامه نویسی زنان کردستان] ناشر په‌توک، اکتبر ۲۰۰۲ م

^۴ - همان منبع قبلی ص ۵۶ [تنیا اسماعیل]

سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای سردبیری

نوع و زمینه: فرهنگی/ادبی

زبان نشریه: کردی

تاریخ نخستین شماره: ماه آيلول ۱۹۹۱ م

ترتیب و محل انتشار: روزانه نامنظم، هولیر

توضیحات: همین یک شماره از آن منتشر شده است.^۱

عنوان: راستی، Rāsti

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: گوران فتحی

سر دبیر یا شورای نویسندگان: گوران فتحی

نوع و زمینه: سیاسی/فرهنگی/ادبی

زبان نشریه: کردی

تاریخ نخستین شماره: شماره صفر ۲۰۰۵/۹/۱۵ م

ترتیب و محل انتشار: روزانه، کرکوک

توضیحات: روزنامه ای مستقل است که توسط نویسندگان مستقل اداره می شود.^۲

عنوان: رامان، Rāmān (تأمل)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: شوکت شیخ یزدین

سر دبیر یا شورای نویسندگان: آزاد عبدالواحد

نوع و زمینه: اجتماعی/فرهنگی/ادبی

زبان نشریه: کردی سورانی

تاریخ نخستین شماره: تیر ماه سال ۱۹۹۶ م

ترتیب و محل انتشار: ماهانه، هولیر

توضیحات: اولین شماره به تیرامان (نیک نگریستن) در ۵۸ صفحه منتشر شد، بعداً به (رامان) به معنی تأمل تغییر نام یافت و تا کنون نشر آن ادامه دارد و بیش از ۱۴۸ شماره از آن منتشر شده است.^۳

عنوان: راویژ، Rāvež (مشورت)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: مؤسسه روا در تربیت اسلامی

سر دبیر یا شورای نویسندگان: هاوار

نوع و زمینه: تربیتی/فرهنگی/اجتماعی

زبان نشریه: کردی و عربی

تاریخ نخستین شماره: ۱۹۹۲ م

^۱ - همان منبع قبلی ص ۴۶ [تنبیا اسماعیل]

^۲ - همان منبع قبلی [تنبیا اسماعیل]

^۳ - نگا ص ۸۷ / تنبیا اسماعیل [بیبیلوگرافی روزنامه های کردی] هولیر ۱۹۹۸ م و آرشیو نگارنده

ترتیب و محل انتشار: ماهانه، هولیر
 توضیحات: شماره ۲ آن در پایان سال ۱۹۹۲ م در ۵۴ صفحه منتشر شده است.^۱

عنوان: راویژ، Rāvež (مشورت)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: بختیار حیدر
سر دبیر یا شورای نویسندگان: سالار سلیمان
نوع و زمینه: اجتماعی/فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کُردی
تاریخ نخستین شماره: ماهانه، هولیر
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، هولیر
توضیحات: نشریه عمومی برای تمام آحاد جامعه است.^۲

عنوان: رزگاری، Rizgāri (رهایی)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: یوسف حنا یوسف
سر دبیر یا شورای نویسندگان: صلاح مزن
نوع و زمینه: سیاسی/اجتماعی/فرهنگی
زبان نشریه: کُردی و عربی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۹۳/۵/۳۰ م
ترتیب و محل انتشار: هفتگی نامنظم، هولیر
توضیحات: ارگان رسمی حزب کمونیست (شیوعی) کُردستان عراق است و چندین شماره از آن منتشر شده است.^۳

عنوان: رنسانس، Rinesāns
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: تحقیقات سیاسی علوم انسانی
سر دبیر یا شورای نویسندگان: کامران عبدالله، سرکوت محمد زکی، محسن ابراهیم حسن
نوع و زمینه: سیاسی/اجتماعی/فرهنگی
زبان نشریه: کُردی و عربی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۹۳ م در ۵۴ صفحه
ترتیب و محل انتشار: فصل نامه، هولیر
توضیحات: این نشریه هنوز هم در حال انتشار است.^۴

عنوان: روحا، Rohā (اسم زندان)

^۱ - همان منبع قبلی ص ۶۵ [تنیا اسماعیل]

^۲ - همان منبع قبلی [تنیا اسماعیل]

^۳ - همان منبع قبلی ص ۶۷ [تنیا اسماعیل]

^۴ - همان منبع قبلی ص ۶۷ [تنیا اسماعیل]

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: کانون انتشارات سربلند
سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای نویسندگان
نوع و زمینه: فرهنگی/اجتماعی/سیاسی
زبان نشریه: کردی کرمانجی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۹۴ م
ترتیب و محل انتشار: نامنظم، روحا
توضیحات: ناشر افکار زنان زندانی کرد در روحا بوده شماره ۴ آن در ماه ۱۲/۱۹۹۴ م منتشر شده است.^۱

عنوان: روداو، Rudāv (حادثه)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: مؤسسه فرهنگی روداو
سر دبیر یا شورای نویسندگان: آکو محمد
نوع و زمینه: اجتماعی/فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: هفتگی، سلیمانیه
ترتیب و محل انتشار: توضیحات: بیشتر به مسائل اجتماعی می پردازد.^۲

عنوان: روژنامه، Rožnāma (روزنامه)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: کومپانیای وشه شرکت (واژه)
سر دبیر یا شورای نویسندگان: عدنان عثمان
نوع و زمینه: فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: روزانه، سلیمانیه
ترتیب و محل انتشار: توضیحات: ارگان رسمی حزب گوران (تغییر) در کردستان عراق است، فعلاً به صورت هفتگی منتشر می شود، شماره ۵۴۸ آن در مورخه ۲۲/۹/۲۰۰۹ م منتشر شده است.^۳

عنوان: روژی گهل، Rožigal روز مردم
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: حزب رزگاری (رستگاری) کردستان
سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای سردبیری
نوع و زمینه: سیاسی
زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: ۲۰۰۰/۷/۱ م

^۱ - ص ۸/ریناس نوروزی [بیبیلوگرافی روزنامه نویسی زنان کردستان] پهرتوک، ۲۰۰۲ م

^۲ - همان منبع قبلی [تنبیا اسماعیل]

^۳ - روزنامه (روزنامه) شماره ۵۴۸، ۲۲/۹/۲۰۰۹ م

ترتیب و محل انتشار: هفتگی، هولیر
توضیحات: آرگان رسمی حزب رزگاری (رستگاری) کردستان عراق است. شماره ۲۳۲ آن در تاریخ ۲۰۰۹/۸/۱۷ منتشر شده است.^۱

عنوان: روشنایی، Rošināyi
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: جمعیت زنان آزاد کردستان
سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای سردبیری
نوع و زمینه: سیاسی
زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: ماه ۲۰۰۲/۴ م
ترتیب و محل انتشار: نامنظم، کردستان عراق
توضیحات: در مورد این نشریه همین اطلاعات در دست است.^۲

عنوان: روشنگری، Rošingari (روشنگری)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: شه‌مال عبدالوفا
سر دبیر یا شورای نویسندگان: مریوان علی
نوع و زمینه: سیاسی/فکری
زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: فصل نامه، سلیمانیه
ترتیب و محل انتشار: فصل نامه، سلیمانیه
توضیحات: به موضوعات فکری/سیاسی به شیوه‌ی انتقادی می پردازد. شماره (۲۰) آن (بدون تاریخ) منتشر شده است.^۳

عنوان: روفار، Rovār
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: دلشاد عبدالله
سر دبیر یا شورای نویسندگان: یاسین عمر
نوع و زمینه: سیاسی/فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: فصل نامه، سلیمانیه
ترتیب و محل انتشار: فصل نامه، سلیمانیه
توضیحات: وابسته به انتشاراتی سردم، در هر شماره به طور اختصاصی به یک شخصیت فرهنگی، ادبی، سیاسی، و ... می پردازد و تا کنون ۵۱ شماره از آن منتشر شده است.^۱

^۱ - روزی گهل (روز مردم)، شماره ۲۳۲، ۲۰۰۹/۸/۱۷ م

^۲ - نگا ص ۱۵/ ریناس نوروزی [بیبلوگرافی روزنامه نویسی زنان کردستان] پورتوک، ۲۰۰۲ م

^۳ - مجله روشنگری (روشنگری) شماره ۲۰ سلیمانیه

عنوان: رووناکی، Runāki (فروغ)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: حزب الله انقلابی کرد
سردبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای سردبیری
نوع و زمینه: سیاسی/اجتماعی/فرهنگی
زبان نشریه: کردی و عربی
تاریخ نخستین شماره: ماه شباط سال ۱۹۹۲ م
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، هولیر
توضیحات: شماره ۱۲ آن در ۱۹/۸/۱۹۹۲ م منتشر و اکنون هم در حال انتشار است.^۲

عنوان: ریبازی کارکه ر، Rebāzi kārkar (راه کارگر)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: جمعیت مبارزه سرخ
سردبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای سردبیری
نوع و زمینه: سیاسی/اجتماعی/کارگری
زبان نشریه: کردی و عربی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۹۱ م
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، سلیمانیه
توضیحات: شماره ۷ آن در ماه آب ۱۹۹۲ م منتشر شده است.^۳

عنوان: ریبازی نوی، Rebāzi nive (راه نو)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: ارگان رسمی اتحادیه میهنی کردستان
سردبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای سردبیری
نوع و زمینه: سیاسی/اجتماعی/فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: کانون دوم ۱۹۷۶ م
ترتیب و محل انتشار: سلیمانیه
توضیحات: ناشر سیاست های رسمی اتحادیه میهنی کردستان عراق است. شماره ۴ در سال ۱۹۷۵ م منتشر شده است.^۴ تا سال ۱۹۹۱ م ۸۵ شماره از آن منتشر شده و پس از قیام ۱۹۹۱ م، ۶ شماره دیگر منتشر و پس از آن به روزنامه کوردستانی نوی (کردستان نو) تغییر نام پیدا کرد.^۵

^۱ - مجله روفار، شماره ۵۰ آوریل ۲۰۰۸ م

^۲ - همان منبع قبلی ص ۵۷ [تنیا اسماعیل]

^۳ - همان منبع قبلی ص ۵۳ [تنیا اسماعیل]

^۴ - همان منبع قبلی ص ۷۷ [تنیا اسماعیل]

^۵ - نگا ص ۳۷/علی احمد نوزاد[رابعری روزنامه‌گری نهینی کوردی، راهنمایی روزنامه‌نویسی مخفی کردی]سلیمانیه ۲۰۰۱ م

عنوان:	ریگای نازادی، Regāy āzādi (راه آزادی)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:	ارگان حزب سوسیالیست کردستان
سر دبیر یا شورای نویسندگان:	زیر نظر شورای سردبیری
نوع و زمینه:	سیاسی/اجتماعی/فرهنگی/ادبی
زبان نشریه:	کردی سورانی
تاریخ نخستین شماره:	اواسط سال ۱۹۸۱ م
ترتیب و محل انتشار:	روزنامه، سلیمانیه
توضیحات:	ارگان رسمی حزب سوسیالیست کردستان عراق، تا تشرین دوم ۱۹۹۲ م، ۷۸ شماره از آن منتشر شده است. ^۱

عنوان:	ریگای دمکراسی، Regāy demokrāsi (راه دمکراسی)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:	احمد عبدالعزیز محمود
سر دبیر یا شورای نویسندگان:	همداد اسعد عبدالله دستیار سردبیر: ریدار زانا
نوع و زمینه:	سیاسی/اجتماعی/فرهنگی
زبان نشریه:	کردی
تاریخ نخستین شماره:	۱۹۹۸/۱/۸ م
ترتیب و محل انتشار:	ماهانه، هولیر
توضیحات:	ناشر دیدگاه های جنبش دمکراسی خواهان کردستان ^۲

عنوان:	ریگای رنجدهران، Regāy ranždarān (راه زحمتکشان)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:	سازمان زحمتکشان کردستان عراق
سر دبیر یا شورای نویسندگان:	زیر نظر شورای سردبیری
نوع و زمینه:	سیاسی/اجتماعی/فرهنگی
زبان نشریه:	کردی
تاریخ نخستین شماره:	آخر ماه نیشان ۱۹۹۳ م در ۸ صفحه
ترتیب و محل انتشار:	ماهانه، هولیر
توضیحات:	در مورد سایر فعالیت های آن اطلاعی در دست نیست. ^۳

عنوان:	ریگای کوردستان، Regāy kurdistān (راه کردستان)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:	حزب شیوعی کردستان
سر دبیر یا شورای نویسندگان:	زیر نظر شورای سردبیری

^۱ - نگا ص ۱۱۹ / تنیا اسماعیل [بیبیلوگرافی روزنامه های کردی] هولیر ۱۹۹۸ م

^۲ - همان منبع قبلی ص ۸۶ [تنیا اسماعیل]

^۳ - همان منبع قبلی ص ۶۷ [تنیا اسماعیل]

سیاسی	نوع و زمینه:
کردی	زبان نشریه:
۱۹۴۵ م	تاریخ نخستین شماره:
روزانه، هولیر	ترتیب و محل انتشار:
توضیحات: ارگان رسمی حزب شیوعی کردستان است. شماره ۸۵۵ آن در چهارشنبه ۲۰۰۹/۹/۲۰ م منتشر شده است. این روزنامه در سال ۱۹۴۵ م به نام روزنامه آزادی منتشر می شده است. ^۱	

ریوان، Revān (راهبان)	عنوان:
مرکز فرهنگی ریوان	صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:
زیر نظر شورای سردبیری	سردبیر یا شورای نویسندگان:
فرهنگی/زنان	نوع و زمینه:
کردی	زبان نشریه:
۱۹۹۸ م	تاریخ نخستین شماره:
ماهانه، هولیر	ترتیب و محل انتشار:
توضیحات: به مسائل زنان می پردازد. شماره ۱۵۹ آن در سال هفتم در ۲۰۰۵/۱۱/۱۶ م منتشر شده است. ^۲	

زاری کرمانجی، Zārikirmānži (گوش کرمانجی)	عنوان:
فرحان جوهر	صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:
اسماعیل ابراهیم	سردبیر یا شورای نویسندگان:
سیاسی	نوع و زمینه:
کردی کرمانجی	زبان نشریه:
هفتگی، هولیر	تاریخ نخستین شماره:
توضیحات: در مورد این نشریه همین اطلاعات در دست است. ^۳	

زانستی سه رده م، Zānisti sardam (علم معاصر)	عنوان:
کمال جلیل غریب	صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:
اکرم قره داغی	سردبیر یا شورای نویسندگان:
علمی/تخصصی	نوع و زمینه:
کردی	زبان نشریه:
تاریخ نخستین شماره:	

^۱ - ریگای کوردستان(راه کردستان)، شماره ۸۵۵، ۲۰۰۹/۹/۲۰ م

^۲ - مجله ریوان، شماره ۱۵۹، ۲۰۰۵/۱۱/۱۶ م

^۳ - همان منبع قبلی [آتیا اسماعیل]

ترتیب و محل انتشار: فصل نامه، سلیمانیه
توضیحات: وابسته به مرکز انتشاراتی سردم است که به نظریه های علم معاصر می پردازد و تا کنون ۱۶ شماره از آن منتشر شده است.^۱

عنوان: زانکو، Zānko (دانشگاه)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: دانشگاه صلاح الدین
سر دبیر یا شورای نویسندگان: شورای نویسندگان
نوع و زمینه: پژوهشی / فرهنگی / ادبی
زبان نشریه: کُردی و عربی
تاریخ نخستین شماره: ابتدای سال ۱۹۹۸ م
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، هولیر
توضیحات: به موضوعات پژوهشی / تحقیقی می پردازد.^۲

عنوان: زانکو، Zānko (دانشگاه)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: اتحادیه دانشجویان پیشرو کُردستان
سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای سردبیری
نوع و زمینه: فرهنگی / ادبی
زبان نشریه: کُردی
تاریخ نخستین شماره: ماه تشرین یکم ۱۹۹۱ د ۸ صفحه
ترتیب و محل انتشار: روزانه نامنظم، دهوک
توضیحات: در مورد همین یک شماره اطلاع در دست است.^۳

عنوان: زهنگ، Zang (زنګ)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: سندیکای نویسندگان کُردستان شاخه رانیه
سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای سردبیری
نوع و زمینه: فرهنگی / ادبی
زبان نشریه: کُردی
تاریخ نخستین شماره: ابتدای سال ۱۹۹۲ م
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، رانیه
توضیحات: شماره ۶ آن در مورخه ماه مارس ۱۹۹۲ م در ۱۳۳ صفحه منتشر شده است.^۱

^۱ - همان منبع قبلی [تُنیا اسماعیل]

^۲ - همان منبع قبلی ص ۹۴ [تُنیا اسماعیل]

^۳ - همان منبع قبلی ص ۴۹ [تُنیا اسماعیل]

عنوان: زهنگ، Zang (زنگ)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: سامان گرمیانی
سر دبیر یا شورای نویسندگان: سامان کریم
نوع و زمینه: فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کُردی
تاریخ نخستین شماره:
ترتیب و محل انتشار: هفتگی، سلیمانیه
توضیحات: بیشتر به مسائل اجتماعی می پردازد.^۲

عنوان: ژیانوه، žiyānava (احیاء)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: شه‌مام شوقی
سر دبیر یا شورای نویسندگان: هاوژین مه‌نمی
نوع و زمینه: فرهنگی/اجتماعی
زبان نشریه: کُردی
تاریخ نخستین شماره: ماه ۱۹۹۷/۶ م
ترتیب و محل انتشار: دوهفتگی، سلیمانیه

توضیحات: ناشر افکار کانون زنان کُردستان بوده و بعداً از شماره ۷، صاحب امتیاز و سر دبیر به روناک فرج و پیمان عزالدین تغییر پیدا کرده و شماره ۱۳۲ آن در ۲۰۰۳/۱۲/۱ م به صورت مصور منتشر شده است.^۳

عنوان: ژیانی نازاد، žiyāniāzād (زندگی آزاد)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: ارگان اتحادیه آزادی زنان کُردستان
سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای نویسندگان
نوع و زمینه: سیاسی/اجتماعی/فرهنگی
زبان نشریه: کُردی
تاریخ نخستین شماره:
ترتیب و محل انتشار: نامنظم، سلیمانیه

توضیحات: از شماره ۱۰ از تاریخ ۱۹۹۷/۱۲/۸ به صورت منظم هفتگی منتشر شده سپس از شماره ۱۰۶ به دوهفتگی تبدیل شده، شماره ۱۳۲ آن در ۲۸ اسفند ۲۰۰۲ م منتشر شده است، پس از انتشار شماره ۳۳ به تعطیلی انجامیده است.^۴

^۱ - همان منبع قبلی ص ۵۶ [تُنیا اسماعیل]

^۲ - همان منبع قبلی [تُنیا اسماعیل]

^۳ - نگا ص ۱۲ / ریناس نوروزی [بیبیلوگرافی روزنامه نویسی زنان کُردستان]، پرتووک، ۲۰۰۲ م

^۴ - ص ۱۱ / ریناس نوروزی [بیبیلوگرافی روزنامه نویسی زنان کُردستان]، پرتووک، ۲۰۰۲ م

عنوان: ژبانی نوی، žiyāninive (زندگی نو)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: پیام کوشش جبهه همکاری)
سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای نویسندگان
نوع و زمینه: اجتماعی/فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۹۱ م در ۲۴ صفحه
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، هولیر
توضیحات: همان یک شماره شناخته شده است.^۱

عنوان: ژین، žin (زندگی)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: اتحادیه زنان کردستان، شاخه دهوک-نینوا
سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای سردبیری
نوع و زمینه: فرهنگی/اجتماعی
زبان نشریه: کردی کرمانجی با رسم الخط عربی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۹۲/۳ م در ۳۲ صفحه
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، دهوک
توضیحات: ناشر افکار اتحادیه زنان کردستان شاخه دهوک-نینوا است در مورد شماره های بعدی اطلاعی در دست نیست.^۲

عنوان: ستادیوم، Stādīyom (استادیوم)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: روزنامه کردستان نو
سر دبیر یا شورای نویسندگان: اسماعیل محمود
نوع و زمینه: ورزشی
زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: روزانه، سلیمانیه
توضیحات: ضمیمه ورزشی روزنامه کردستان نو است شماره ۹۰۸ آن در ۲۰۰۹/۹/۳۰ م منتشر شده است.^۳

عنوان: سپیده، Speda
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: ارکان رسمی پارت دمکرات کردستان عراق شاخه ۸ به سرپرستی عبدالرحمان پاشا
سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای سردبیری

^۱ - همان منبع قبلی ص ۵۳ [تنبیا اسماعیل]

^۲ - ص ۱۶ ریناس نوروژی [بیبیلوگرافی روزنامه نویسی زنان کردستان]، پورتوک، ۲۰۰۲ م

^۳ - ستادیوم، شماره ۹۰۸، ۲۰۰۹/۹/۳۰ م

نویسندگان:
نوع و زمینه: سیاسی/اجتماعی/فرهنگی
زبان نشریه: کُردی و عربی
تاریخ نخستین شماره: تابستان ۱۹۹۲ م
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، کرج
توضیحات: این نشریه در ایران چاپ و منتشر می شده است.^۱

عنوان: Speda، سپیده
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: دانشجویان اسلامی کُرد شاخه خواهران
سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای سردبیری
نوع و زمینه: فرهنگی/اجتماعی
زبان نشریه: کُردی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۹۵/۹/۲۰ م
ترتیب و محل انتشار: نامنظم، سلیمانیه
توضیحات: ناشر افکار روابط عمومی دانشجویان اسلامی کُردستان بوده شماره ۳ آن در پایان سال ۱۹۹۵ م منتشر شده است.^۲

عنوان: سنور، Sinur (مرز)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: دایکی بنان
سر دبیر یا شورای نویسندگان: ژیان عبدالقادر
نوع و زمینه: اجتماعی/فرهنگی
زبان نشریه: کُردی و عربی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۹۷ م
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، هولیر
توضیحات: وابسته به شورای خواهران اسلامی بوده و شماره ۲۹ آن در ماه ۳/۱۹۹۸ م منتشر شده است.^۳

عنوان: سهر به خویی، Sarbaxoyi (استقلال)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: پارت سه ر به خویی کُردستان
سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای نویسندگان
نوع و زمینه: فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کُردی

^۱ - همان منبع قبلی ص ۶۳ [تنیا اسماعیل]

^۲ - نگا ص ۹/ ریناس نوروزی [بیبیلوگرافی روزنامه نویسی زنان کُردستان] پهرتوک، ۲۰۰۲ م

^۳ - همان منبع قبلی ص ۹ [ریناس نوروزی]

تاریخ نخستین شماره: هفتگی نامنظم، سلیمانیه
ترتیب و محل انتشار: وابسته به حزب استقلال کردستان عراق است.
توضیحات

عنوان: سه‌رخوبون، SARXOBÛN (آرامش)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: سه‌ربه‌ست محمد
سر دبیر یا شورای نویسندگان: آکو عمر
نوع و زمینه: فکری/فرهنگی
زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: فصل نامه، هولیر
ترتیب و محل انتشار: وابسته به اتحادیه ملی دموکرات کردستان است. شماره ۷۸ در تابستان و پاییز ۲۰۰۱ م منتشر شده است.^۱
توضیحات:

عنوان: سه‌رده‌م، Sardam (معاصر)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: شیرکو بیگس
سر دبیر یا شورای نویسندگان: رثوف بیگرد
نوع و زمینه: سیاسی/فلسفی/فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: ماهانه، سلیمانیه
ترتیب و محل انتشار: وابسته به مرکز انتشاراتی سردم است، به ترجمه متون خارجی می‌پردازد تا کنون چندین شماره از آن به طور منظم منتشر شده است و هنوز هم فعال است.^۲
توضیحات:

عنوان: سه‌رده‌می ره‌خنه، Sardami raxna عصر نقد
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: شیرکو بیگس
سر دبیر یا شورای نویسندگان: آراس فتاح
نوع و زمینه: تئوری/فکری/انتقادی
زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: ۲۰۰۵ م
ترتیب و محل انتشار: فصل نامه، سلیمانیه
توضیحات: ناشر آن مؤسسه چاپ و انتشاراتی سردم (معاصر) است، به نقد و بررسی موضوعات نظری می‌پردازد، شماره ۲ آن در زمستان ۲۰۰۵ م منتشر شده است.^۱

^۱ - مجله سه‌رخوبون (آرامش)، شماره ۷۸ تابستان و پاییز ۲۰۰۱ م

^۲ - همان منبع قبلی [تنبیا اسماعیل]

- عنوان:** سه‌رده‌م (مندالان)، Sardam (معاصر، کودکان)
- صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:** شیرکو بی‌کس
- سر‌دبیر یا شورای نویسندگان:** هلکوژ عبدالله
- نوع و زمینه:** کودکان
- زبان نشریه:**
- تاریخ نخستین شماره:**
- ترتیب و محل انتشار:** ماهانه، سلیمانیه
- توضیحات:** وابسته به مرکز انتشاراتی سردم (معاصر) است که به ادبیات کودکان می‌پردازد.^۲

- عنوان:** سه‌ره‌لدان، Sarhaldān (خاستگاه)
- صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:** اتحادیه میهنی کردستان عراق منطقه ۴
- سر‌دبیر یا شورای نویسندگان:** زیر نظر شورای نویسندگان
- نوع و زمینه:** سیاسی/فرهنگی/ادبی
- زبان نشریه:** کردی
- تاریخ نخستین شماره:** ماه آوریل ۱۹۹۱ در ۱۲ صفحه
- ترتیب و محل انتشار:** روزانه نامنظم، سلیمانیه
- توضیحات:** شماره (۴ و ۳) در کانون یکم ۱۹۹۱ م و کانون دوم ۱۹۹۲ م به‌گوش کردی کرمانجی منتشر شده است و بعداً از روزنامه به مجله تغییر می‌داده و شماره ۳ دوره جدید در ماه نیسان ۱۹۹۳ م منتشر گشته است.^۳

- عنوان:** سه‌نته ری‌برایه‌تی، Santari birāyati (کانون اخوت)
- صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:** جوهر نامق سالم
- سر‌دبیر یا شورای نویسندگان:** فرهاد عون‌ی دستیار: آسو کریم
- نوع و زمینه:** فکری/سیاسی
- زبان نشریه:** کردی
- تاریخ نخستین شماره:** ماه تموز ۱۹۹۷ م
- ترتیب و محل انتشار:** ماهانه، هولیر
- توضیحات:** به موارد فکری و فلسفی اهتمام می‌بخشید.^۴

^۱ - مجله ره‌خنه‌ی سردم (نقد معاصر) شماره ۲ زمستان ۲۰۰۵ م

^۲ - شماره‌های سردم (مندالان)، انتشاراتی معاصر (کودکان)

^۳ - همان منبع قبلی ص ۴۵ [تنیا اسماعیل]

^۴ - همان منبع قبلی ص ۹۴ [تنیا اسماعیل]

عنوان:	سه‌نگەر، Sangar (سنگر)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:	عبدالله شارباژیری
سردبیر یا شورای نویسندگان:	عبدالله شارباژیری معاون سردبیر: محمد مردان مجید
نوع و زمینه:	شورای نویسندگان: امید حسین رضا، غمگین فرج، حمه علی صدیق
زبان نشریه:	فرهنگی/ادبی
تاریخ نخستین شماره:	گُردی
ترتیب و محل انتشار:	ماه کانون یکم ۱۹۹۲ م در ۴۴ صفحه
توضیحات:	ماهانه، نامنظم، سلیمانیه
	همین یک شماره از آن منتشر شده است. ^۱

عنوان:	سیاسه‌تی ده‌ولی، Siyāsati davli (سیاست دولتی)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:	مرکز تحقیقات استراتژی
سردبیر یا شورای نویسندگان:	زیر نظر شورای نویسندگان
نوع و زمینه:	سیاسی/اقتصادی
زبان نشریه:	گُردی
تاریخ نخستین شماره:	ماه نیشان ۱۹۹۲ م
ترتیب و محل انتشار:	ماهانه، هولیر
توضیحات:	چندین شماره از آن منتشر شده و هنوز هم ادامه دارد. ^۲

عنوان:	سییه‌ر، Sebar (سایه)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:	سندیکا‌ی زنان گُردستان شاخه ارپیل
سردبیر یا شورای نویسندگان:	زیر نظر شورای نویسندگان
نوع و زمینه:	اجتماعی/فرهنگی/ادبی
زبان نشریه:	گُردی
تاریخ نخستین شماره:	اواسط سال ۱۹۹۱ م
ترتیب و محل انتشار:	ماهانه، هولیر (ارپیل)
توضیحات:	شماره ۳ آخرین شماره، در ماه آوریل ۱۹۹۱ م در چاپخانه فرهنگی جوانان در ارپیل چاپ و منتشر شده است. ^۳

عنوان:	سیخورمه، Sixurma (مشت)
---------------	------------------------

^۱ - همان منبع قبلی ص ۵۴ [تُنیا اسماعیل]

^۲ - همان منبع قبلی ص ۵۹ [تُنیا اسماعیل]

^۳ - همان منبع قبلی ص ۴۴ [تُنیا اسماعیل]

- عنوان:** صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: آراس شیخ جنگی
سردبیر یا شورای نویسندگان: دکتر شیر کو عبدالله
- نوع و زمینه:** طنز و کاریکاتور
زبان نشریه: کردی
- تاریخ نخستین شماره:** ۱۹۹۸ م
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، سلیمانیه
- توضیحات:** شماره ۲۳ آن در تاریخ سال یکم ۱۹۹۸/۱/۱۵ م منتشر شده است.^۱

- عنوان:** سینه‌ما، Sinamā (سینما)
سردبیر یا مدیر مسؤل: سینماگران کردستان
- سردبیر یا شورای نویسندگان:** زیر نظر شورای سردبیری
- نوع و زمینه:** هنری/فرهنگی
زبان نشریه: کردی
- تاریخ نخستین شماره:** ماه آیلول ۱۹۹۱ م
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، کردستان عراق
- توضیحات:** شماره ۲ آن در ماه نیشان ۱۹۹۲ م منتشر شده است.^۲

- عنوان:** سی و یکم ئاب Siüyaki Āb (۳۱ آب)
سردبیر یا مدیر مسؤل: زیر نظر شورای نویسندگان
- سردبیر یا شورای نویسندگان:** سیاسی/فرهنگی
- نوع و زمینه:** کردی
- زبان نشریه:** ۱۹۹۸ م
- تاریخ نخستین شماره:** ماهانه، سلیمانیه
- ترتیب و محل انتشار:** ماهانه، سلیمانیه
- توضیحات:** شماره ۱۰ آن در همان سال در ماه کانون دوم منتشر شده است.^۳

- عنوان:** شانو، šāno (تأتر)
سردبیر یا مدیر مسؤل: احمد سالار
- سردبیر یا شورای نویسندگان:** ارسلان درویش دبیر بخش کردی: انور قادر رشید دبیر بخش عربی: د. فاضل خلیل شوری نویسندگان: یاسین النصیر، دانا رثوف، شورش محمد و برهان قره داغی
- نوع و زمینه:** تأتر و نمایشنامه

^۱ - همان منبع قبلی ص ۹۱ [تُنیا اسماعیل]

^۲ - همان منبع قبلی ص ۴۶ [تُنیا اسماعیل]

^۳ - همان منبع قبلی ص ۹۵ [تُنیا اسماعیل]

زبان نشریه: کردی و عربی
تاریخ نخستین شماره: ۲۰۰۸ م
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، سلیمانیه
توضیحات: ناشر دیدگاه های گروه تأثر سالار است به طور تخصصی و علمی به تیوری های تأثر کردی می پردازد و شماره ۱۲ آن در ماه آزار سال ۲۰۰۹ م منتشر شده است.^۱

عنوان: شانهدەر، šānadar (منطقه شانهدەر)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: دکتر فلک الدین کاکه یی
سر دبیر یا شورای نویسندگان: کنعان رشاد مُقتی دستیار سردبیر: رشید رسول
نوع و زمینه: فرهنگی / ادبی
زبان نشریه: کردی، عربی و انگلیسی
تاریخ نخستین شماره: اول آزار ۱۹۹۷ م
ترتیب و محل انتشار: فصل نامه، هولیر
توضیحات: نشریه ای باستان شناسی است، شماره ۴ آن در ماه کانون اول ۱۹۹۷ در ۹۵ صفحه در سایز بزرگ منتشر شده است.^۲

عنوان: شاووشکا، šāvūškā (الهه مادر)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: د. سُهام نجار
سر دبیر یا شورای نویسندگان: د. مَکریان کُردستانی
نوع و زمینه: فرهنگی / اجتماعی
زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: دو ماهنامه، هولیر
ترتیب و محل انتشار: توضیحات: به مسائل زنان می پردازد، شماره ۳۴ آن در ۲۰۰۹ م منتشر شده است.^۳

عنوان: شورشی کَریکاری، šoriškirekārī (انقلاب کارگری)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: ارگان اتحادیه کارگران کمونیست عراق
سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای نویسندگان
نوع و زمینه: تیوریک / سیاسی / اجتماعی
زبان نشریه: کردی و عربی

^۱ - مجله شانو، شماره ۱۲، ۲۰۰۸ سلیمانیه. شماره ۱۲ لازم به یادآوری است در سال ۱۹۹۸ م فصل نامه (شانو، تأثر) از طرف گروه تأثر کُردستان منتشر می شده است. به ص ۹۱ / کتاب اسماعیل تَنیا [بیبیلوگرافی روزنامه های کُردی] مراجعه شود.

^۲ - نگا ص ۸۵ / تَنیا اسماعیل [بیبیلوگرافی روزنامه های کُردی] هولیر ۱۹۹۸ م

^۳ - شاووشکا، شماره ۳۴ سال ۲۰۰۹ میلادی

تاریخ نخستین شماره: ۱۹۹۴ م
 ترتیب و محل انتشار: ماهانه، هولیر
 توضیحات: شماره ۷ در سال دوم و دوره دوم در ماه تشرین سال ۱۹۹۵ م در ۸۵ صفحه منتشر شده است.^۱

عنوان: شه‌هید، šahid (شهید)
 صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: بنیاد شهید
 سردبیر یا شورای نویسندگان: نعمت عبدالله
 نوع و زمینه: اجتماعی/فرهنگی
 زبان نشریه: کُردی
 تاریخ نخستین شماره:
 ترتیب و محل انتشار: فصل نامه، سلیمانیه
 توضیحات: ناشر دیدگاه‌های بنیاد شهید کردستان است.^۲

عنوان: شه‌هادت، šahādat (شهادت، گواهی)
 صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: ارگان مجلس‌اعلی انقلاب اسلامی عراق
 سردبیر یا شورای نویسندگان: شورای سردبیری
 نوع و زمینه: سیاسی/اجتماعی/فرهنگی
 زبان نشریه: کُردی و عربی
 تاریخ نخستین شماره: ۱۹۹۲/۱۰/۱۶ م
 ترتیب و محل انتشار: هفتگی، تهران
 توضیحات: ناشر افکار مجلس‌اعلی انقلاب اسلامی عراق است.^۳

عنوان: شیع‌رستان، šeristān (شعرستان)
 صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: حسین عارف
 سردبیر یا شورای نویسندگان: دلشاد عبدالله
 نوع و زمینه: ادبی (ویژه شعر)
 زبان نشریه: کُردی
 تاریخ نخستین شماره: تموز ۱۹۹۹ م
 ترتیب و محل انتشار: فصل نامه، سلیمانیه

^۱ - همان منبع قبلی ص ۹۰ [تنیا اسماعیل]

^۲ - همان منبع قبلی [تنیا اسماعیل]

^۳ - همان منبع قبلی ص ۶۴ [تنیا اسماعیل]

توضیحات: ضمیمه مجله آینده است که به مباحث تئوریک شعر به طور اختصاصی می پردازد.^۱

عنوان:	فه ژین، Vazın (احیاء)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:	تحسین ابراهیم
سر دبیر یا شورای نویسندگان:	زیر نظر شورای نویسندگان
نوع و زمینه:	فرهنگی/ادبی
زبان نشریه:	کردی کرمانجی
تاریخ نخستین شماره:	۱۹۹۵ م
ترتیب و محل انتشار:	فصل نامه، دهوک
توضیحات:	ناشر افکار مؤسسه فرهنگی، دینی «ته بایی» شماره ۳ آن در بهار ۱۹۹۶ م در ۱۷۴ صفحه منتشر شده است. ^۲

عنوان:	قهه چووغ، Qaraçux
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:	غفور مخموری
سر دبیر یا شورای نویسندگان:	عبدالرحمان بیلاف
نوع و زمینه:	فرهنگی/ادبی
زبان نشریه:	کردی
تاریخ نخستین شماره:	ماه تشرین دوم ۱۹۹۱ م در ۸۸ صفحه
ترتیب و محل انتشار:	ماهانه، هولیر
توضیحات:	همین یک شماره منتشر شده است. ^۳

عنوان:	قه لا، Qalā (قلعه)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:	فعالان فرهنگی
سر دبیر یا شورای نویسندگان:	زیر نظر شورای سردبیری
نوع و زمینه:	فرهنگی/ادبی
زبان نشریه:	کردی
تاریخ نخستین شماره:	ماه شباط ۱۹۹۱ م
ترتیب و محل انتشار:	ماهانه، نامنظم، هولیر
توضیحات:	شماره ۱۰ آن در ماه آب ۱۹۹۲ م منتشر شده است. ^۴

^۱ - مجله شعرستان، شماره ۱، ماه تموز ۱۹۹۹م، سلیمانیه

^۲ - همان منبع قبلی ص ۸۷ [تُنیا اسماعیل]

^۳ - همان منبع قبلی ص ۵۰ [تُنیا اسماعیل]

^۴ - همان منبع قبلی ص ۴۱ [تُنیا اسماعیل]

- عنوان:** کادر، Kādir (عضو)
- صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:** پارت دمکرات گوردستان
- سر دبیر یا شورای نویسندگان:** زیر نظر شورای نویسندگان
- نوع و زمینه:** سیاسی/فرهنگی/ادبی
- زبان نشریه:** کردی
- تاریخ نخستین شماره:** ۱۹۶۷ م
- ترتیب و محل انتشار:** روزانه، شَقلاوه، هولیر
- توضیحات:** ارگان رسمی پارت دمکرات گوردستان عراق و ۲۷۸ شماره از آن منتشر شده است.^۱

- عنوان:** کاروانی ئاکادیمی، Kārvāni ākādimi (کاروان آکادمی)
- صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:** دکتر فلک الدین کاکه بی
- سر دبیر یا شورای نویسندگان:** دکتر عبدالله احمد محمد حداد دستیار سردبیر: عبدالکریم فندیه
- نوع و زمینه:** علمی/انسانی/فرهنگی
- زبان نشریه:** کردی
- تاریخ نخستین شماره:** زمستان ۱۹۹۷ م
- ترتیب و محل انتشار:** فصل نامه، هولیر
- توضیحات:** وابسته به وزارت روشنیبری (فرهنگ) گوردستان عراق است.^۲

- عنوان:** کشت و کال kištukāl
- صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:** شیخ الله ابراهیم
- سر دبیر یا شورای نویسندگان:** شمال خویزی
- نوع و زمینه:** علمی/کشاورزی
- زبان نشریه:** کردی و عربی
- تاریخ نخستین شماره:** کانون یکم ۱۹۹۷ م
- ترتیب و محل انتشار:** فصل نامه، هولیر
- توضیحات:** ناشر افکار و اهداف وزارت کشاورزی گوردستان عراق است.^۳

- عنوان:** کوردستان راپورت، kurdistān rāport
- صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:** جوهر محمد عبدالله

^۱ - همان منبع قبلی ص ۵۸ [تُنیا اسماعیل]

^۲ - همان منبع قبلی ص ۹۵ [تُنیا اسماعیل]

^۳ - همان منبع قبلی ص ۸۶ [تُنیا اسماعیل]

مسؤل:

سردبیر یا شورای

صدیق حسن شُکری

نویسندگان:

سیاسی/اجتماعی/فرهنگی
کردی

نوع و زمینه:

زبان نشریه:

تاریخ نخستین شماره:

روزانه، هولیر

ترتیب و محل انتشار:

توضیحات: شماره ۷۰۵ آن در مورخه ۲۸/۹/۲۰۰۹ م منتشر شده است.^۱

عنوان:

کُردستان قرن (۲۱) K۲۱

صاحب امتیاز یا مدیر

زیلان حیدری

مسؤل:

ممتاز حیدری

سردبیر یا شورای

نویسندگان:

فرهنگی/ادبی/علمی/تاریخی/ادو کومنتی
کردی و عربی

نوع و زمینه:

زبان نشریه:

تاریخ نخستین شماره:

م ۲۰۰۸

ترتیب و محل انتشار:

فصل نامه، هولیر

توضیحات: فصل نامه ای بسیار وزین با مطالب تخصصی، اولین شماره که در آرشیو نگارنده موجود است در ۴۴۰ صفحه با تکنیک هنری به زیور طبع آراسته شده است.^۲

عنوان:

کوردستانی نوی، Kurdistāni niwe (کُردستان نو)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:

دکتر فؤاد معصوم

سردبیر یا شورای

کاوه محمد

نویسندگان:

سیاسی/اجتماعی/فرهنگی/ادبی

نوع و زمینه:

زبان نشریه:

تاریخ نخستین شماره:

م ۱۹۹۲/۱/۱۲

ترتیب و محل انتشار:

روزنامه، سلیمانیه

توضیحات: ارگان رسمی اتحادیه میهنی کُردستان عراق است، شماره ۴۹۸۶ آن در ۲۰ صفحه در روز چهارشنبه ۲۰۰۹/۹/۳۰ م منتشر شده است.^۳

عنوان:

کونگره، Kongira (کنگره)

^۱ - کوردستان راپورت، شماره ۷۰۵ تاریخ ۲۸/۹/۲۰۰۹ م^۲ - مجله K۲۱، شماره ۱، ۲۰۰۸ هولیر^۳ - الف) همان منبع قبلی ص ۵۴ [آنتیا اسماعیل] ب) کوردستانی نوی (کُردستان نو)، شماره ۴۹۸۶، ۲۰۰۹/۹/۳۰ م

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: سندیکای نویسندگان کُرد
سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای نویسندگان
نوع و زمینه: فرهنگی / ادبی
زبان نشریه: کُردی
تاریخ نخستین شماره: روزانه، هولیر
ترتیب و محل انتشار: توضیحات: سه شماره از این نشریه منتشر شده است.^۱

عنوان: کووار، Kovār (مجله)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: بدران احمد
سر دبیر یا شورای نویسندگان: فرحان جوهر
نوع و زمینه: سیاسی / اجتماعی
زبان نشریه: کُردی
تاریخ نخستین شماره: ماهانه، هولیر
ترتیب و محل انتشار: توضیحات: به تعقیب و پیگیری مسائل سیاسی و اجتماعی می پردازد.^۲

عنوان: کهر کووک، Karkük (کر کوک)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: ارگان پارت دمکرات کردستان عراق شاخه ۴
سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای سردبیری
نوع و زمینه: سیاسی / اجتماعی / فرهنگی
زبان نشریه: کُردی
تاریخ نخستین شماره: ماه آیلول ۱۹۹۱ م در ۱۶ صفحه
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، کر کوک
توضیحات: شماره ۳ آن در ماه کانون یکم ۱۹۹۱ منتشر شده است.^۳

عنوان: کهلتور، Kaltur (فرهنگ)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: آکادمی هوشیاری و... اعضای اتحادیه میهنی کردستان
سر دبیر: فرید اسه سرد
شورای نویسندگان: جمیله شیخ ممود، محمد فاتح، رفعت مرادی و خلف غفور

^۱ - همان منبع قبلی ص ۴۹ [تنیا اسماعیل]

^۲ - همان منبع قبلی [تنیا اسماعیل]

^۳ - همان منبع قبلی ص ۴۷ [تنیا اسماعیل]

سیاسی / فکری / فرهنگی	نوع و زمینه:
کردی	زبان نشریه:
	تاریخ نخستین شماره:
فصل نامه، سلیمانیه	ترتیب و محل انتشار:
توضیحات: شماره (۸) آن در سال سوم ماه کانون یکم ۲۰۱۲ م منتشر شده است. ^۱	
کله‌پووری کورد، Kalapuri kurd (ادب عامیانه کرد)	عنوان:
گروه ادبیات عامیانه کردستان	صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:
زیر نظر شورای سردبیری	سردبیر یا شورای نویسندگان:
	نوع و زمینه:
فرهنگی / ادبی	زبان نشریه:
کردی	تاریخ نخستین شماره:
ماه نیشان ۱۹۹۲ م	ترتیب و محل انتشار:
فصل نامه، سلیمانیه	توضیحات: به ادب عامیانه اهتمام می بخشد و چندین شماره از آن منتشر شده است. ^۲

کله‌لی خان، Kalixān	عنوان:
محمد رحیم رمضان نیروانی	صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:
امید کاکه رَش	سردبیر یا شورای نویسندگان:
	نوع و زمینه:
فرهنگی / ادبی	زبان نشریه:
کردی	تاریخ نخستین شماره:
۱۹۹۷ م	ترتیب و محل انتشار:
ماهانه، هولیر	توضیحات: شماره ۲ آن در ماه نیشان ۱۹۹۶ م منتشر شده است. ^۳

گازی، Gāzi (بانگ، صدا)	عنوان:
مؤسسه فرهنگی گازی	صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:
زیر نظر شورای نویسندگان	سردبیر یا شورای نویسندگان:
	نوع و زمینه:
فرهنگی / ادبی	زبان نشریه:
کردی کرمانجی	تاریخ نخستین شماره:
	ترتیب و محل انتشار:
دهوک	

^۱ - فصلنامه کلتور، فرهنگ، شماره (۸) سال سوم، ماه کانون یکم ۲۰۱۲ م

^۲ - همان منبع قبلی ص ۵۹ [تُنیا اسماعیل]

^۳ - همان منبع قبلی ص ۸۸ [تُنیا اسماعیل]

توضیحات: شماره ۱۲ آن در تاریخ ۱۹۹۵ م منتشر شده است.

عنوان: گو فار، Govār (مجله)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: سردار عبدالله
سر دبیر یا شورای نویسندگان: سردار عبدالله
نوع و زمینه: سیاسی/فرهنگی
زبان نشریه: کُردی
تاریخ نخستین شماره: کانون دوم ۱۹۹۸ م
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، کلار
توضیحات: به موضوعات روشنفکری روز می پرداخت در چاپخانه قَلا (قلعه) هولیر چاپ شده است.^۱

عنوان: گولان العربی
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: مؤسسه فرهنگی گولان
سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای سردبیری
نوع و زمینه: فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: عربی
تاریخ نخستین شماره:
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، هولیر
توضیحات: وابسته به مؤسسه فرهنگی گولان است.

عنوان: گولان، Golān (گلان)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: شوکت شیخ یزدین
سر دبیر یا شورای نویسندگان: فؤاد صدیق
نوع و زمینه: سیاسی/فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کُردی
تاریخ نخستین شماره:
ترتیب و محل انتشار: هفتگی، هولیر
توضیحات: این نشریه با انتشار چندین شماره اکنون متوقف شده است.^۲

عنوان: گولانی ئیواره، Golāni evāra (گل های عصر)

^۱ - همان منبع قبلی ص ۹۳ [تُنیا اسماعیل]

^۲ - همان منبع قبلی [تُنیا اسماعیل]

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: شوکت شیخ یزدین
سردبیر یا شورای نویسندگان: سرو قادر دستیار سردبیر: بیوار عبدالرحمان
نوع و زمینه: سیاسی
زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: شماره صفر: یکشنبه ۲۶ تشرین یکم سال ۱۹۹۷ م
ترتیب و محل انتشار: روزانه عصر، هولیر
توضیحات: ناشر دیدگاه های کانون فرهنگی گل ها است.^۱

عنوان: گهپ، Gap (طنز)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: اسماعیل برزنجی
سردبیر یا شورای نویسندگان: محمد قادر
نوع و زمینه: طنز و کاریکاتور
زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: ۲۰۰۴ م
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، هولیر
توضیحات: شماره ۱۰۴ آن در سال پنجم در مورخه ۲۵/۹/۲۰۰۹ م منتشر شده است.^۲

عنوان: گهلاویژی نوی، Galāveži niwe (ستاره نو، ماه مرداد)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: عبدالله طاهر برزنجی
سردبیر یا شورای نویسندگان: عطا قره داغی، صلاح محمد و ارخوان
نوع و زمینه: فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: ماه مایس ۱۹۹۷ م
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، سلیمانیه
توضیحات: ابتدا صاحب امتیاز آن محمد دلیر امین و سردبیر حسین عارف و دستیار سردبیر آزاد برزنجی بود و بعداً ساختار اجرایی آن تغییر یافت و هنوز هم در حال انتشار است.^۳

عنوان: گیرفان، Gîrfān (جیب)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: ملا تحسین گرمیانی
سردبیر یا شورای نویسندگان: ملا تحسین گرمیانی

^۱ - همان منبع قبلی ص ۹۵ [تنیا اسماعیل]

^۲ - گهپ(طنز) شماره ۱۰۴، ۲۵/۹/۲۰۰۹ م

^۳ - همان منبع قبلی، ص ۹۴ [تنیا اسماعیل] و آرشیو نگارنده

نوع و زمینه:	اجتماعی/فرهنگی/ادبی
زبان نشریه:	کُردی
تاریخ نخستین شماره:	
ترتیب و محل انتشار:	فصل نامه، سلیمانیه
توضیحات:	مستقل و منتقد و ناشر مسائل مختلف کُردستان است. ^۱

عنوان:	لالش، Lliš
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:	خدر پیر سلیمان
سر دبیر یا شورای نویسندگان:	عیدو بابه شیخ معاون سر دبیر: زیدو باعدری مسؤل اجرایی: مرادمادو
نوع و زمینه:	فرهنگی/ادبی
زبان نشریه:	کُردی و عربی
تاریخ نخستین شماره:	۱۹۹۴م
ترتیب و محل انتشار:	فصل نامه، دهوک
توضیحات ناشر دیدگاه های کانون فرهنگی/ادبی لالش است شماره های (۲و۳) در ۱۲۶ صفحه در سال ۱۹۹۴ و شماره ۸ در ماه آوریل ۱۹۹۷ م منتشر شده است و هنوز هم ادامه دارد. ^۲	

عنوان:	لاوک، Lāvīk (آواز)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:	جمعیت فولکلور کُردی
سر دبیر یا شورای نویسندگان:	شورای نویسندگان: خالد جوتیار، طارق جامباز، عمر دشتکی، عباس عبدالله یوسف، سید مولود بیخالی، اسعد عدو، صدرالدین خوشناو، کریم دشتی و عمر ابراهیم
نوع و زمینه:	فرهنگی/ادبی
زبان نشریه:	کُردی
تاریخ نخستین شماره:	ماه آدار ۱۹۹۲ م در ۱۰۴ صفحه
ترتیب و محل انتشار:	فصل نامه، هولیر
توضیحات:	در مورد همین یک شماره اطلاع در دست است. ^۳

عنوان:	لفین، Lvin
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:	احمد میره
سر دبیر یا شورای نویسندگان:	احمد میره
نوع و زمینه:	سیاسی/انتقادی/اجتماعی/فرهنگی
زبان نشریه:	کُردی

^۱ - همان منبع قبلی [تُنیا اسماعیل]

^۲ - همان منبع قبلی ص ۸۸ [تُنیا اسماعیل]

^۳ - همان منبع قبلی ص ۵۸ [تُنیا اسماعیل]

تاریخ نخستین شماره:

دوهفتگی، سلیمانیه

ترتیب و محل انتشار:

توضیحات: به تعقیب و انتقاد رویدادهای متنوع می پردازد.^۱

عنوان:

ماف، Māf (حقوق)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:

داود باغستانی

سر دبیر یا شورای

هوشیار ریکانی دستیار سر دبیر: هفال زاخویی

نویسندگان:

نوع و زمینه:

حقوقی، اجتماعی/فرهنگی

زبان نشریه:

کردی و عربی

تاریخ نخستین شماره:

۱۹۹۷ م

ترتیب و محل انتشار:

ماهانه، دهوک

توضیحات: وابسته به کمیته امنیت همکاری بین المللی (I.C.S.C) است شماره ۹ آن در ۱۵ ماه آیار ۱۹۹۷ م در ۳۰ صفحه منتشر شده است.^۲

عنوان:

مافناس، Māfnās (حقوقدان)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:

کانون حقوقدانان کردستان

سر دبیر یا شورای

زیر نظر شورای نویسندگان

نویسندگان:

نوع و زمینه:

حقوقی/اجتماعی

زبان نشریه:

کردی و عربی

تاریخ نخستین شماره:

ماه آیلول ۱۹۹۱ م

ترتیب و محل انتشار:

ماهانه، هولیر

توضیحات: شماره ۳ آن در تشرین دوم و کانون یکم ۱۹۹۱ م منتشر شده است.^۳

عنوان:

مافی ئافرت، Māfi āfrat، (حقوق زن)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:

داود باغستانی

سر دبیر یا شورای

شورای نویسندگان: ریناس علی، مدیحه هموندی، سنور محمد

نویسندگان:

نوع و زمینه:

فرهنگی/اجتماعی

زبان نشریه:

کردی و عربی

تاریخ نخستین شماره:

۱۹۹۴/۴/۱ م

ترتیب و محل انتشار:

ماهانه، هولیر

^۱ - همان منبع قبلی [تُنیا اسماعیل]

^۲ - همان منبع قبلی ص ۸۸ [تُنیا اسماعیل]

^۳ - همان منبع قبلی ص ۴۷ [تُنیا اسماعیل]

توضیحات: وابسته به کمیته بین المللی امنیت و آسایش اروپا است شماره صفر آن در ۱/۴/۱۹۹۴ م ۳۲ صفحه منتشر شده است.^۱

عنوان: مافی ئافرت، Māfi āfrat، (حقوق زن)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: جمعیت زنان کردستان
سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای نویسندگان
نوع و زمینه: فرهنگی/اجتماعی
زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۹۸ م
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، هولیر
توضیحات: نشریه زنان هولیر است، شماره صفر آن در ۱/۴/۱۹۹۸ م در قطع بزرگ تصویری با جلد رنگی منتشر شده است.^۲

عنوان: مروف، Mirov (انسان)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: یوسف محمد عزیز
سر دبیر یا شورای نویسندگان: ناظم دلبد
نوع و زمینه:
زبان نشریه:
تاریخ نخستین شماره: کردی
ترتیب و محل انتشار: دو ماهنامه، هولیر
توضیحات: به موضوعات انسانی و فرهنگی روز می پردازد.^۳

عنوان: موژده، Mužda
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: اتحادیه دانشجویان و جوانان کردستان شاخه سلیمانیه
سر دبیر یا شورای نویسندگان: ئامانج ژاژله بی دستیار: ئاراس عبدالکریم
نوع و زمینه: سیاسی/اجتماعی
زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: ماه تشرین ۱۹۹۱ م در ۵۵ صفحه
ترتیب و محل انتشار:
توضیحات: بیشتر از این اطلاعی در دست نیست.^۴

^۱ - نگا مجله مافی ئافره ت، حقوق زن، شماره صفر ۱/۴/۱۹۹۴ م

^۲ - ص ۱۳/ ریناس نوروزی [بیلوگرافی روزنامه نویسی زنان کردستان فرهنگی ادبی] ناشر په‌رتوک، اکتبر ۲۰۰۲ م

^۳ - همان منبع قبلی [تنبیا اسماعیل]

^۴ - همان منبع قبلی ص ۴۹ [تنبیا اسماعیل]

عنوان: الملکیه الدستوریه
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: حزب مشروطه خواهان
سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای نویسندگان
نوع و زمینه: سیاسی/فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: عربی
تاریخ نخستین شماره: ماهانه، بغداد
ترتیب و محل انتشار:
توضیحات: ارگان رسمی جنبش پادشاهی عراق است.

عنوان: مه تین، Matin (متین)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: پارت دمکرات کردستان عراق شاخه یک
سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای سردبیری
نوع و زمینه: سیاسی / اجتماعی/فرهنگی
زبان نشریه: کردی و عربی
تاریخ نخستین شماره: شماره اول از دوره سوم در ماه آیلول ۱۹۹۱ م
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، هولیر
توضیحات: دوره اول و دوم آن در بیرون و شماره ۲۳ آن از دور سوم در مورخه ماه آوریل ۱۹۹۳ م منتشر شده است.^۱

عنوان: مه دهنیه ت، Madanyat، مدنیت
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: مکتب سازمان های مستقل
سر دبیر یا شورای نویسندگان: آزادجندیانی دستیار سردبیر: سامی هادی
نوع و زمینه: فرهنگی/مدنی
زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: دو ماهنامه، سلیمانیه
توضیحات: مجله وزین با ۳۹۵ صفحه به مفاهیم مدرن جامعه مدنی و دموکراسی می پردازد. شماره ۵-۶ آن در سال یکم ۲۰۰۰ م منتشر شده است.^۲

عنوان: مه لا مه شهور، Malā mašhur (مُلائی مشهور)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: عبدالرحمان پاشا
سر دبیر یا شورای نویسندگان: حیدر قادر دستیار سردبیر: غلو سندی

^۱ - همان منبع قبلی ص ۴۷ [تُنیا اسماعیل]

^۲ - مدنیت شماره ۵-۶، تشرین دوم ۲۰۰۰ م

نویسندگان:
نوع و زمینه: طنز انتقادی
زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۹۷/۷/۱ م
ترتیب و محل انتشار: هفتگی، هولیر
توضیحات: شماره ۶ در تاریخ ماه کانون یکم سال ۱۹۹۷ منتشر شده است.^۱

عنوان: مه م، Mam (مم)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: اتحادیه نویسندگان
سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای سردبیری
نوع و زمینه: فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۹۱ م در ۷۴ صفحه
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، شَقلاوه
توضیحات: شماره ۲ در ماه کانون یکم سال ۱۹۹۱ م منتشر شده است.^۲

عنوان: مه‌هاباد، Mahābād (مه‌آباد)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: صدای زنان گُردستان
سر دبیر یا شورای نویسندگان: شورای نویسندگان: ماجد خانقینی، ابراهیم احمد، دایکی رنجبر
نوع و زمینه: اجتماعی / فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کردی و عربی
تاریخ نخستین شماره: تیر ماه ۱۹۹۲ م در ۲۰ صفحه
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، هولیر
توضیحات: شماره ۲ آن در ماه آب ۱۹۹۲ م منتشر شده است.^۳

عنوان: میدیا، Medyā (مدیا)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: ارگان رسمی جمعیت فرهنگی-اطلاعاتی
سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای نویسندگان
نوع و زمینه: فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: کانون دوم ۱۹۹۳ م

^۱ - همان منبع قبلی ص ۹۰ [تُنیا اسماعیل]

^۲ - همان منبع قبلی ص ۵۳ [تُنیا اسماعیل]

^۳ - همان منبع قبلی ص ۶۱ [تُنیا اسماعیل]

ترتیب و محل انتشار: ماهانه، هولیر
توضیحات: شماره اول آن در ۵۰ صفحه منتشر شده است.^۱

عنوان: میدیا، Medyā (مدیا)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: غفور مخموری
سر دبیر یا شورای نویسندگان: کاوه نادر قادر
نوع و زمینه: سیاسی
زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: شماره صفر: ماه آذار ۱۹۹۶ م
ترتیب و محل انتشار: روزنامه هفتگی، هولیر
توضیحات: ناشر دیدگاه های کانون اتحاد ملی دموکراسی کردستان (YNDK) شماره ۴۰۵ آن در ۲۰۰۹/۹/۲۹ م منتشر شده است.^۲

عنوان: نفار، Nvār (ابداع)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: ریکه وت عثمان مجید
سر دبیر یا شورای نویسندگان: کازیوه صالح
نوع و زمینه: مدنی/فکری
زبان نشریه: کردی و عربی
تاریخ نخستین شماره: فصل نامه، سلیمانیه
ترتیب و محل انتشار: به مفاهیم جامعه مدنی و جهانی شدن می پردازد. شماره ۵ آن در بهار سال دوم ۱۹۹۹ م در ۳۰۲ صفحه منتشر شده است.^۳

عنوان: نواله، Nvāla (دره کوچک)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: ارگان جمعیت دانشجویان کردستان
سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای سردبیری
نوع و زمینه: اجتماعی/فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: ماه آوریل ۱۹۹۱ م
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، سلیمانیه ماهانه، سلیمانیه
توضیحات: شماره (۴ و ۵) در تشرین دوم و کنون یکم ۱۹۹۱ م منتشر شده است.^۱

^۱ - همان منبع قبلی ص ۹۱ [تُنیا اسماعیل]

^۲ - میدیا شماره ۴۰۵، ۲۰۰۹/۹/۲۹ م و همان منبع قبلی ص ۹۱ [تُنیا اسماعیل]

^۳ - مجله نفار(ابداع) شماره ۵، سال دوم ۱۹۹۹ م

عنوان:	نوخازی، Noxāzi
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:	گروه ادب و هنر
سر دبیر یا شورای نویسندگان:	شورای نویسندگان: شکری شهباز، محسن قوچان، محسن عثمان، سعید دیرشی، سلمان کوفلی و اسماعیل بادی
نوع و زمینه:	هنری/ادبی
زبان نشریه:	کردی
تاریخ نخستین شماره:	ماه تشرین دوم ۱۹۹۱ م
ترتیب و محل انتشار:	ماهان، دهوک
توضیحات:	در مورد سایر فعالیت های آن اطلاعی در دست نیست. ^۲

عنوان:	نه‌وروز، Navroz (نوروز)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:	پاسوک (پارتی سه ر به خوبی کردستان)
سر دبیر یا شورای نویسندگان:	زیر نظر شورای سردبیری
نوع و زمینه:	سیاسی/اجتماعی/فرهنگی/ادبی
زبان نشریه:	کردی و عربی
تاریخ نخستین شماره:	ماه کانون دوم ۱۹۹۲ م
ترتیب و محل انتشار:	روزانه، نامنظم، دهوک
توضیحات:	شماره ۶ در سال یکم ماه مایس ۱۹۹۲ م در ۲۰ صفحه منتشر شده است. ^۳

عنوان:	نوژن، Nožan (نوزایی)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:	ئالای شورش
سر دبیر یا شورای نویسندگان:	زیر نظر شورای نویسندگان
نوع و زمینه:	علمی/فکری/فرهنگی
زبان نشریه:	کردی
تاریخ نخستین شماره:	زمستان ۱۹۹۱ م در ۳۲۰ صفحه
ترتیب و محل انتشار:	فصل نامه، هولیر
توضیحات:	شماره ۲ آن در ماه تشرین اول ۱۹۹۲ م منتشر شده است. ^۴

عنوان:	نوشدار، Nošdār (نوشنده، معالج)
--------	--------------------------------

^۱ - همان منبع قبلی ص ۴۶ [تنبیا اسماعیل]

^۲ - همان منبع قبلی ص ۵۰ [تنبیا اسماعیل]

^۳ - همان منبع قبلی ص ۵۴ [تنبیا اسماعیل]

^۴ - همان منبع قبلی ص ۴۲ [تنبیا اسماعیل]

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: سازمان صنفی پزشکان کردستان عراق
سردبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای سردبیری زیر نظر شورای سردبیری
نوع و زمینه: علمی/پزشکی
زبان نشریه: کردی و انگلیسی
تاریخ نخستین شماره: ماه کنون دوم ۱۹۹۲ م
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، هولیر
توضیحات: تاکنون چندین شماره از آن منتشر شده و هنوز هم ادامه دارد.^۱

عنوان: نووسه‌ری کورد، Nusari kurd (نویسنده کرد)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: کانون نویسندگان کرد
سردبیر یا شورای نویسندگان: فرهنگی/ادبی
نوع و زمینه: کردی
زبان نشریه: هولیر
تاریخ نخستین شماره: هولیر
ترتیب و محل انتشار: هولیر
توضیحات: به دنبال شماره‌های گذشته چاپ و منتشر می‌شد.

عنوان: نه‌وشه‌فه‌ق، Navšafaq (نو شفق)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: احمد تاخانه
سردبیر یا شورای نویسندگان: یوسف لطیف شورای نویسندگان: محمد سعید زنگنه و بکر درویش دستیار سردبیر:
نویسندگان: صباح اسماعیل دستیار سردبیر: صباح اسماعیل
نوع و زمینه: فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: ماهانه، کر کوک
ترتیب و محل انتشار: کر کوک
توضیحات: شماره ۶۸ در ماه آیار ۲۰۰۹ م منتشر شده است.^۲

عنوان: نه‌وشه‌فه‌ق، Navšafaq (نو شفق)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: بدران احمد حبیب
سردبیر یا شورای نویسندگان: محمد کریم عارف
نویسندگان: فرهنگی
نوع و زمینه: کردی و عربی
زبان نشریه: کردی و عربی
تاریخ نخستین شماره: کردی و عربی

^۱ - همان منبع قبلی ص ۶۴ [تنیا اسماعیل]

^۲ - مجله نوشفق، شماره ۶۸ آیار ۲۰۰۹ م

ترتیب و محل انتشار: ماهانه، کر کوک
توضیحات: شماره ۳۲ آن در ماه تشریندوم ۲۰۰۵ م منتشر شده است.^۱

عنوان: نیشتمان، Ništīmān (میهن)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: زیر نظر شورای نویسندگان
سردبیر یا شورای نویسندگان: فرهنگی/ادبی
نوع و زمینه: کُردی
زبان نشریه: ۱۹۹۲/۹/۲۸ م
تاریخ نخستین شماره: دو هفتگی، هولیر
ترتیب و محل انتشار: توضیحات: شماره ۴ در ۱۹۹۲/۱۲/۱۸ م منتشر شده است.^۲

عنوان: نیوهی له یاد کراو Nivaylayādkirāv (نصف فراموش شده)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: جمعیت زنان کُردستان
سردبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای نویسندگان
نوع و زمینه: فرهنگی/اجتماعی
زبان نشریه: کُردی
تاریخ نخستین شماره: ماه ۱۹۹۷/۴ م
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، هولیر
توضیحات: در مورد همین یک شماره اطلاع در دست است.^۳

عنوان: والا پرس، vālā prass
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: مؤسسه والا
سردبیر یا شورای نویسندگان: عدالت عبدالله
نوع و زمینه: سیاسی/اجتماعی
زبان نشریه: کُردی
تاریخ نخستین شماره: ۲۰۰۹/۵/۱۹ م
ترتیب و محل انتشار: دو هفته نامه، هولیر
توضیحات: این نشریه از طرف مؤسسه سیاسی-فکری-اجتماعی «والا» منتشر می‌شود. بخش اجتماعی آن منفک شده و به نام که‌پر (Kāpr) جدا چاپ و منتشر می‌شود. مسؤل بخش فکری دلشاد خوشناو و بخش اجتماعی آن لطیف حسین

^۱ - مجله نوشفق، شماره ۳۲ ماه تشرین دوم ۲۰۰۵ م

^۲ - همان منبع قبلی ص ۶۳ [تنیا اسماعیل]

^۳ - ص ۱۰/ ریناس نوروزی [بیلوگرافی روزنامه نویسی زنان کُردستان] پهرتوک، ۲۰۰۲ م

است. تا کنون (۴۷) شماره از آن منتشر گشته است و هنوز هم در حال فعالیت است.^۱

عنوان:	ولات، Valāt (میهن)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:	سرفراز نقشبندی
سر دبیر یا شورای نویسندگان:	سرفراز نقشبندی
نوع و زمینه:	فرهنگی/ادبی
زبان نشریه:	کُردی
تاریخ نخستین شماره:	ماه نisan ۱۹۹۳ م
ترتیب و محل انتشار:	روزانه نامنظم، هولیر
توضیحات:	این نشریه از طرف حزب کارگران کُردهای تَرکیه حمایت می شد، ۱۰ شماره از آن منتشر و سپس به تعطیلی انجامید. ^۲

عنوان:	وه‌رزش و لاوان، Varzişulāvān (ورزش و جوانان)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:	سازمان ورزش کُردستان
سر دبیر یا شورای نویسندگان:	زیر نظر شورای نویسندگان
نوع و زمینه:	ورزشی
زبان نشریه:	کُردی
تاریخ نخستین شماره:	شماره صفر: ۱۶/۴/۱۹۹۲ م
ترتیب و محل انتشار:	هفتگی نامنظم، هولیر
توضیحات:	در مورد سایر شماره های آن اطلاعی در دست نیست. ^۳

عنوان:	وه‌رزشی برایه‌تی، Varzişi birāyati (ورزش اخوت)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:	جوهر نامق سالم
سر دبیر یا شورای نویسندگان:	فرهاد عونی دستیار: یاور نامق سالم
نوع و زمینه:	ورزشی/فرهنگی
زبان نشریه:	کُردی
تاریخ نخستین شماره:	روز یکشنبه ۲۶/۱۰/۱۹۹۷ م
ترتیب و محل انتشار:	روزانه، هولیر
توضیحات:	

عنوان:	وه‌رگیران، Vargerān (ترجمه)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:	فلک الدین کاکه بی وزیر روشنبیری (فرهنگ)

^۱ - این اطلاعات را کاک دلشاد خوشنوو در اختیارم گذاشته است.

^۲ - همان منبع قبلی ص ۶۷ [تَنیا اسماعیل]

^۳ - همان منبع قبلی ص ۵۴ [تَنیا اسماعیل]

عنوان: سردبیر یا شورای نویسندگان:
نوع و زمینه: هنری/فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: ماه ایلول ۱۹۹۷ م در ۱۲۳۰ صفحه
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، هولیر
توضیحات: به ترجمه متون خارجی به زبان کردی می پرداخت.^۱

عنوان: ویران، Verān (ویران)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: فرهاد پیربال
سردبیر یا شورای نویسندگان: فرهاد پیربال
نوع و زمینه: هنری/فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: ماه نوامبر ۱۹۹۴ م
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، هولیر
توضیحات: این نشریه به هنر و ادبیات آوانگارد و مدرن می پرداخت، شماره ۵ در تابستان ۱۹۹۷ م منتشر شده است.^۲

عنوان: هاواری گهرمیان، Hāvārigarmiyān (فریاد گرمیان)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: روشنفکران آواره گرمیان
سردبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای نویسندگان
نوع و زمینه: فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: ماه شباط ۱۹۹۲ م در ۴ صفحه
ترتیب و محل انتشار:
توضیحات: بیشتر از این اطلاعی در دست نیست.^۳

عنوان: هاولاتی، Hāvilāti (شهروند)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: طارق فاتح
سردبیر یا شورای نویسندگان: کمال رئوف

^۱ - همان منبع قبلی ص ۸۷ [تنبیا اسماعیل]

^۲ - همان منبع قبلی ص ۸۶ [تنبیا اسماعیل]

^۳ - همان منبع قبلی ص ۵۷ [تنبیا اسماعیل]

نوع و زمینه: سیاسی
زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: روزانه، سلیمانیه
ترتیب و محل انتشار:
توضیحات: یکی از روزنامه های وزین اقلیم کردستان عراق است توسط چاپخانه رنج با تیراژ (۱۰۰۰۰) روزانه چاپ می شود. شماره (۵۶۵) آن در (۲۰۰۹/۱۰/۴م) در (۲۰) صفحه منتشر شده است.^۱

عنوان: هزر، Hizir (فکر)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: عطا طالبانی
سر دبیر یا شورای نویسندگان: آری بابان
نوع و زمینه: فرهنگی/فکری
زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۹۹ م
ترتیب و محل انتشار: فصل نامه، سلیمانیه
توضیحات: به مسائل فکری و فلسفی می پردازد ناشر افکار مؤسسه فرهنگی هیوا(امید) اسات شماره ۲ آن در سال ۱۹۹۹ م در ۱۷۵ صفحه منتشر شده است.^۲

عنوان: هزار میرد، Hazārmerd (هزارمرد)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: جمال عبدل
سر دبیر یا شورای نویسندگان: دکتر نه به ز امین شورای نویسندگان: عبدالرقيب يوسف، رافیده عبدالله عبدالصمد، هاشم حمه عبدالله، پخشان عبدالله، نسرین خداکرم و وفا خلوق سعید دستیار سردبیر: کمال نوری معروف
نوع و زمینه: باستان شناسی
زبان نشریه: کردی و عربی
تاریخ نخستین شماره: ماه آب سال ۱۹۹۷ م
ترتیب و محل انتشار: فصل نامه، سلیمانیه
توضیحات: ناشر دیدگاه های سازمان باستان شناسی و میراث فرهنگی است.^۳

عنوان: ههفته نامه، Haftanāma (هفته نامه)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: مؤسسه خندان
سر دبیر یا شورای نویسندگان: ستران عبدالله
نوع و زمینه: سیاسی

^۱ - روزنامه هاوالاتی(شهروند)، شماره (۵۶۵)، ۲۰۰۹/۱۰/۴م

^۲ - مجله هزر(فکر) شماره ۲ سال ۱۹۹۹م

^۳ - مجله هزار میرد(هزارمرد)، شماره ۱، سال ۱۹۹۷ م

زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره:
ترتیب و محل انتشار: هفتگی، سلیمانیه
توضیحات: بیشتر به مسائل سیاسی روز می پردازد.^۱

عنوان: هورامان، Horāmān (اورامان)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: نعمان فائق توفیق
سر دبیر یا شورای نویسندگان: نعمان فائق توفیق
نوع و زمینه: فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کردی هورامی
تاریخ نخستین شماره:
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، سلیمانیه
توضیحات: نشریه ای مستقل و تخصصی است به زبان، فرهنگ و ادبیات هورامان می پردازد و تا کنون ۲۵ شماره از آن منتشر شده است.^۲

عنوان: هه ولیر، Havler (اریل)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: شهرداری اریل
سر دبیر یا شورای نویسندگان: یاسین طاها محمود دستیار سردبیر: شیرزاد هینی
نوع و زمینه: اجتماعی/فرهنگی
زبان نشریه: کردی و عربی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۹۲/۱۱/۱۵ م
ترتیب و محل انتشار: دوهفتگی، هولیر
توضیحات: شماره (۳-۲) د ر تاریخ ۱۹۹۲/۱۲/۳۱ م منتشر شده است و هنوز هم انتشار آن ادامه دارد.^۳

عنوان: هه ریم، Harem (حریم، اقلیم)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: وزیر روشنیری (وزیر ارشاد)
سر دبیر یا شورای نویسندگان: دکتر شیرزاد عبدالرحمان
نوع و زمینه: سیاسی/اجتماعی/فرهنگی/ادبی/هنری/خبری
زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: شماره صفر پنج شنبه ۱۹۹۲/۱۱/۲۶ م در ۸ صفحه
ترتیب و محل انتشار: هفته نامه، هولیر (اریل)
توضیحات: ارگان رسمی حکومت منطقه ای کردستان عراق

^۱ - همان منبع قبلی [تنبیا اسماعیل]

^۲ - همان قبلی، شماره ۲۱ و ۲۲ و ۲۳ و ۲۴

^۳ - همان منبع قبلی ص ۶۴ [تنبیا اسماعیل]

عنوان: هه‌فال، Havāl (رفیق)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: مؤسسه خبر

سردبیر یا شورای نویسندگان: شوان داودی

نوع و زمینه: خبری/فرهنگی

زبان نشریه: کُردی

تاریخ نخستین شماره:

ترتیب و محل انتشار: هفتگی، کرکوک

توضیحات: بیشتر به اخبار و حوادث می پردازد.^۱

عنوان: هه‌لبون، Halbun (افروختن)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: کاروان احمد

سردبیر یا شورای نویسندگان: بیستون نوری

نوع و زمینه: سیاسی/اجتماعی/فرهنگی/ادبی

زبان نشریه: کُردی

تاریخ نخستین شماره:

ترتیب و محل انتشار: دوهفتگی، هولیر

توضیحات: مجله ای است مستقل و به دیدگاه های متفاوت و مختلف می پردازد.^۲

عنوان: هه‌لویستی نیشتمانی، Halvesiništīmāni (موضع میهنی)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: اتحادیه روشنفکران ملی کُردستان عراق

سردبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای سردبیری

نوع و زمینه: اجتماعی/سیاسی/فرهنگی

زبان نشریه: کُردی

تاریخ نخستین شماره: کانون دوم ۱۹۹۸ م

ترتیب و محل انتشار: ماهانه، هولیر

توضیحات: بیشتر به موضوعات ملی می پردازد.^۳

عنوان: هه‌له‌بچه، Halabja (حلبچه)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: نوری حمه علی

سردبیر یا شورای نویسندگان: حکیم ملا صالح

نویسندگان:

^۱ - همان منبع قبلی [تُنیا اسماعیل]

^۲ - همان منبع قبلی [تُنیا اسماعیل]

^۳ - همان منبع قبلی ص ۹۵ [تُنیا اسماعیل]

نوع و زمینه: سیاسی/فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کُردی سورانی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۹۹ م
ترتیب و محل انتشار: فصل نامه، هُولیر
توضیحات: وابسته به مرکز فرهنگی حلبچه است، شماره ۳ و ۴ آن در اسفند سال ۱۹۹۹ در ۱۷۶ صفحه منتشر شده است.^۱

عنوان: هه‌نگ، Hang (زنیور عسل)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: وزارت (روشنیری) فرهنگ و ارشاد کُردستان عراق
سر دبیر یا شورای نویسندگان: مولود ابراهیم حسن
نوع و زمینه: کودکان
زبان نشریه: کُردی
تاریخ نخستین شماره: نوروز سال ۱۹۹۳ م
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، هُولیر
توضیحات: چندین شماره از آن منتشر و هنوز هم ادامه دارد.^۲

عنوان: هه‌نگاو، Hangāv (گام)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: اتحادیه نویسندگان شاخه فُلاذزی
سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای نویسندگان
نوع و زمینه: فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کُردی
تاریخ نخستین شماره: ماه آوریل ۱۹۹۱ م در ۸۸ صفحه
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، فُلاذزی
توضیحات: شماره ۳ آن در سال ۱۹۹۲ م منتشر شده است. با آن ضمیمه ای به نام ضمیمه گو‌فاری هه‌نگاو (گام) منتشر می‌شد.^۳

عنوان: هه‌والنامه‌ی کریکار، Havālnāmay kirekār (خبرنامه کارگر)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: کارگران سوسیالیست
سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای نویسندگان
نوع و زمینه: سیاسی/اجتماعی/فرهنگی
زبان نشریه: کُردی

^۱ - مجله هه‌نگ، شماره ۳ و ۴

^۲ - همان منبع قبلی ص ۶۵ [تُنیا اسماعیل]

^۳ - همان منبع قبیل صص ۴۹-۴۶ [تُنیا اسماعیل]

تاریخ نخستین شماره: اواسط سال ۱۹۹۱ م
 ترتیب و محل انتشار: ماهانه، نامنظم، هولیر
 توضیحات: شماره (۳-۴) آن در پایان تشرین اول سال ۱۹۹۱ م منتشر شده است^۱

عنوان: ههورامان، Havrāmān (اورامان)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: مؤسسه فرهنگی هورامان
سر دبیر یا شورای نویسندگان: ایوب رستم
نوع و زمینه: فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کردی سورانی
تاریخ نخستین شماره: فصل نامه، سلیمانیه
ترتیب و محل انتشار: فصل نامه، سلیمانیه
 توضیحات: ناشر دیدگاه های مؤسسه فرهنگی هورامان است به مسائل زبان، فرهنگ و تاریخ ادبیات هورامان می پردازد. تا کنون بیش ۲۰ شماره از آن منتشر شده است.^۲

عنوان: ههولیر، Havler (اریبل)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: شهرداری هولیر
سر دبیر یا شورای نویسندگان: یاسین طاها محمد
نوع و زمینه: سیاسی/فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۹۲/۱۱/۱۵
ترتیب و محل انتشار: روزانه، هولیر
 توضیحات: شماره ۲-۳ در ۱۹۹۲/۱۲/۳۱ منتشر شده است.^۳

عنوان: هیفی، Hivi (امید)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: دارا محمد یاسین
سر دبیر یا شورای نویسندگان: دارا محمد یاسین
نوع و زمینه: کودکان
زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۹۵ در ماه ایلول
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، سلیمانیه
 توضیحات: ضمیمه روزنامه کردستان نو است شماره ۴ در ماه خُزیران سال ۱۹۹۶ م منتشر شده است.^۱

^۱ - همان منبع قبلی ص ۴۴ [تُنیا اسماعیل]

^۲ - مجله ههورامان(اورامان)، شماره ۱۱، ۱۶/۵/۲۰۰۸ م سلیمانیه

^۳ - همان منبع قبلی ص ۶۴ [تُنیا اسماعیل]

عنوان: یه کسانێ (یکسانی)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: نادیه علی مجید

سردبیر یا شورای نویسندگان: ناسک احمد

نوع و زمینه: اجتماعی / فرهنگی / ادبی

زبان نشریه: کردی

تاریخ نخستین شماره: تیر ماه ۱۹۹۳ م

ترتیب و محل انتشار: ماهانه، هولیر

توضیحات: ناشر افکار جمعیت مستقل زنان کردستان بوده سه بار مدیر مسؤل و سردبیر آن تغییر یافته اند. آخرین شماره (۵۷) در ماه ۲۰۰۳/۲ م منتشر شده است.^۲

عنوان: یه کگرتن، Yagirtin (اتحاد)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: ارگان پارت سوسیالیست کردستان عراق

سردبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای سردبیری

نوع و زمینه: سیاسی / اجتماعی

زبان نشریه: کردی

تاریخ نخستین شماره: ماه مایس ۱۹۹۲ م در ۸ صفحه

ترتیب و محل انتشار: ماهانه، هولیر

توضیحات: شماره ۶ در پایان کانون یکم ۱۹۹۲ م منتشر شده است و پس از ادغام این حزب در پارت دمکرات کردستان متوقف شد.^۳

عنوان: یه کگرتن، Yagirtin (اتحاد)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: حزب متحد کردستان

سردبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای سردبیری

نوع و زمینه: سیاسی / اجتماعی / ادبی

زبان نشریه: کردی سورانی

تاریخ نخستین شماره: ۱۹۹۲ م

ترتیب و محل انتشار: حزب اتحاد کردستان است.

^۱ - همان منبع قبلی ص ۹۰ [تنیا اسماعیل]

^۲ - همان منبع قبلی ص ۶۸ [تنیا اسماعیل] و نگا ص ۱۷ / ریناس نوروزی [بیلوگرافی روزنامه نویسی زنان کردستان] پەرتوک، ۲۰۰۲ م

^۳ - همان منبع قبلی ص ۵۹ [تنیا اسماعیل]

عنوان: یه کگرتوو، Yakgirtu (متحد)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: زهیر محمد امین
سر دبیر یا شورای نویسندگان: محمد عبدالعزیز
نوع و زمینه: سیاسی/اجتماعی/فرهنگی
زبان نشریه: کُردی و عربی
تاریخ نخستین شماره: ۲۲ نisan سال ۱۹۹۴ م
ترتیب و محل انتشار: هفتگی، هولیر
توضیحات: وابسته به حزب یه کگرتوی اسلامی (متحد اسلامی) است.^۱

^۱ - همان منبع قبلی ص ۸۷ [تُنیا اسماعیل]

سیر تاریخی مطبوعات کُردی در کُردستان ایران

در این بخش از پژوهش در دو مقطع تاریخی ایران؛ دوران قبل از انقلاب و بعد از انقلاب، سیر تاریخی جرائد منتشره کُردستان ایران مورد بررسی و شناخت قرار می گیرد:

۱) دوره قبل از انقلاب

این دوره تاریخی خود در بردارنده ی دو مقطع تاریخی دیگر است که از نظر گاه سیاسی و تحول تاریخی شایان اهمیت است:

نخست در دوران انقلاب مشروطه^۱: تحولات سیاسی و فکری ایران در دوره مشروطه و بعد از آن در وضعیت سیاسی، فرهنگی و اجتماعی کُردستان بدون تأثیر نبوده است. به دنبال تأسیس «جمعیت فرهنگی زانیاری» در شهر خوی، مصادف با استبداد صغیر، میر عبدالرزاق بیگ بدرخان جهت نشر افکار این جمعیت، نشریه ی کُردی-تُرکی (کُردستان) را در سال (۱۲۸۷ ه.ش/۱۹۰۸ م) منتشر کرد. سه سال بعد (۱۲۹۱ ه.ش/۱۹۱۲ م) نشریه دیگری تحت همان نام به وسیله کشیشان (مبشران) مسیحی در شهر ارومیه فعالیت آغاز نمود.^۲ در سال (۱۳۰۰ ه.ش/۱۹۲۱ م) روزنامه کُرد - ناشر افکار اسماعیل آغای سمکو - توسط شیخ محمد قزلجی در همان شهر منتشر شد.^۳ در فاصله تقریباً دو دهه به جز یکی دو نشریه محلی^۴ (۱۳۰۰ تا ۱۳۲۰ ه.ش) هیچ نشریه ای مهم منتشر و یا حداقل شناسایی نشده است.

^۱ - پس از سپری شدن دوره استبداد و اعلام مشروطیت در سال ۱۲۸۵ ه.ش (۱۳۲۵ ق.ه) نشریه محلی (تمدن) در سنندج توسط ابوالیقا سنندجی مدیر مدرسه سالاریه به زبان فارسی منتشر شده است. مشعوف، ۱۳۷۶: ۲۱

^۲ - جباری، ۱۹۷۰: ۱۴۴-۱۳۴

^۳ - همان منبع قبلی/ ۱۳۷

^۴ - در سال ۱۳۰۸ ه.ش هفته نامه (آارات) به مدیر مسؤلی میرزا غلامعلی هوشمند کرمانشاهی و سردبیری ناصر توانا در سنندج جمعاً در چهار شماره منتشر شده است. مشعوف ایرج، ۱۳۷۶: ۸

دوم فضای باز سیاسی - مطبوعاتی بعد از شهریور (۱۳۲۰ ه.ش): با تأسی از این شرائط سیاسی و شکوفایی مطبوعات فارسی، مطبوعات گُردی هم در این دوره آهنگ رو به رشدی پیدا کرد. در سال (۱۳۲۱ ه.ش / ۱۹۴۲ م) جمعیت احیاء گُردستان (کومه‌له‌ی ژیانه‌وه‌ی کوردستان = ژ.ک) در شهر مهاباد تأسیس گردید و چاپخانه توسط ملا محمد تُرجانی‌زاده (قزلبجی) وارد مهاباد شد و شروع به کار کرد. این جمعیت برای ترویج افکار و ایده‌های خود در سال (۱۳۲۲ ه.ش / ۱۹۴۳ م) مجله «نیشتمان، میهن» را منتشر کرد. این نشریه دو سال ادامه داشت و نُه شماره از آن منتشر شد، تاریخ آخرین شماره آن شهریور ماه (۱۳۲۴ ه.ش) است. پس از آن نشریات دیگری مثل «گُردستان (۱۳۲۴ ه.ش)، کوهستان (۱۳۲۳ ه.ش)، هلاله (شکوفه) در سال ۱۳۲۴ ه.ش، ریگا (راه) (۱۳۲۶ ه.ش، هاواری نیشتمان (فریاد میهن)) و... فعالیت آغاز کردند که البته بعضی از آن‌ها چندان نپاییدند^۱. در سطح کودکان اولین نشریه گُردی به نام «گروگالی مندالانی کورد، زمزمه کودکان گُرد» در سال (۱۳۲۵ ه.ش) توسط «مُلا عبدالقادر مُدرسی» در مهاباد منتشر شد. نکته حائز اهمیت آن است پس از شهریور (۱۳۲۰ ه.ش) خارج از حال و هوای سیاسی و حزبی، نشریاتی هم با زمینه علمی / فرهنگی و تاریخی به صورت مستقل و رسمی و قانونی منتشر شدند. مثل نشریات «گُردستان و ماد» که اولی مدیر آن «عبدالحمید بدیع الزمانی» و سردبیر «دکتر محمد صدیق مفتی زاده» بود و نویسندگانی مثل «رشید یاسمی کرمانشاهی» با آن همکاری می کردند و تا سال (۱۳۵۰ ه.ش) ادامه داشت و دومی مدیر مسؤل و سردبیر آن «محمد کیوان پورمُکری» بود به موضوعات علمی / تاریخی / باستان شناسی می پرداخت، اما عمرش کوتاه بود و زود به تعطیلی انجامید. به موازات نشریات منطقه ای در فاصله سال‌های (۱۳۲۵ تا کودتای ۲۸ مرداد ۳۲) چند نشریه محلی در سنج و تهران - بیشتر به زبان فارسی - منتشر شده اند؛ از آن جا که مدیریت و یا سردبیری آن‌ها گُرد بوده و نیز به مسائل روز گُردستان می پرداخته اند؛ به همین دلیل آن‌ها را در حوزه نشریات گُردی قید کرده ایم. مثل: «آریز، آرارات، آزادگان، اردلان انقلاب کاوه، بغستان، پیکار گُرد و ...» هفته نامه محلی

^۱ - الول ساتن و گوئل کهن، ۱۳۸۶: ۴۲

«آبیدر» در سال (۱۳۳۴ ه.ش) در سندج منتشر می شده و در مورد توقیف آن اطلاعی در دست نیست^۱. تقریباً از دهه (۵۰) و شاید قبل تر از آن، تا دوران بعد از انقلاب اسلامی جز نشریات «بولتونی - زیرزمینی و حزبی» اطلاع کاملی در مورد انتشار جرائد گُردی در دست نیست. جرائد منتشره‌ی گُردی از سرآغاز انتشار تا انقلاب به ترتیب الفبا آمده است.

۱) دوره پس از انقلاب

در اوایل پیروزی انقلاب اسلامی ایران بنا به عدم ثبات سیاسی در گُردستان؛ نشریات گُردی به صورت «بولتنی - غیر رسمی» منتشر می شدند و بیشتر رنگ و صبغه‌ی «سیاسی - حزبی» داشته‌اند تا یک نشریه مستقل و آزاد. با فروکش نمودن تب و تاب و استقرار ثبات سیاسی در مناطق گُردنشین، برای نخستین بار با همت «استاد هیمن مهابادی» شاعر، روزنامه نگار و نویسنده بزرگ، «مرکز انتشارات فرهنگ و ادبیات گُردی صلاح الدین» راه اندازی و با مجوز رسمی ماهنامه «سروه» را در سال (۱۳۶۴ ه.ش) در ارومیه مرکز آذربایجان غربی، انتشار داد. انتشار سروه توانست از طریق قانونی و رسمی به فرهنگ و ادبیات گُردی خدمات شایانی را بنماید و بسیاری از ادیبان و نویسندگان گُرد را دور خود جمع کند. به دنبال انتشار «سروه»، انجمن‌های ادبی/فرهنگی در چند شهر مختلف مجوز فعالیت گرفتند و به فعالیت ادبی و فرهنگی و آموزش زبان گُردی پرداختند. این دو عامل (انتشار سروه و تشکیل انجمن‌های ادبی/فرهنگی) باعث شد بعداً در مناطق گُردنشین نشریات دیگری به شیوه رسمی فعالیت آغاز کنند. به دنبال نشریه سروه، ماهنامه «ئاوینه، آینه» در سال (۱۳۶۸ ه.ش) با نقش سترگ «علی فیلی و محمد کمانگر»، با روی کردی ادبی/فرهنگی، در چندین شماره منتشر گردید و بعداً به تعطیلی انجامید. به دنبال آن هفته نامه دولتی «آبیدر» در سال (۱۳۷۵ ه.ش) به مدیر مسؤلی محمد رضا رحیمی و سردبیری بهرام ولدبگی منتشر شد. سپس برای اولین بار نشریه زریبار به صورت مستقل و شخصی در پاییز سال (۱۳۷۶ ه.ش) منتشر گردید و زمینه را برای انتشار نشریات مستقل آماده ساخت. از آن پس نشریات دیگری مانند «سیروان، ئاسو، روزه‌ه‌لات، مهاباد و...» به جرگه‌ی مطبوعات گُردی در گُردستان ایران پیوستند. یکی از نکات حائز اهمیت انتشار نشریات دانشجویی در اوایل دهه

^۱ - همان منبع قبلی / ۷

(۸۰) است که توسط دانشجویان کُرد دانش‌گاه‌های سراسر کشور منتشر می‌شدند و دیگری انتشار نشریات صنفی انجمن‌های فرهنگی/ادبی/اجتماعی غیر دولتی است که نقش آن‌ها را در روند توسعه نسبی مسائل فرهنگی نمی‌توان نادیده گرفت. در فاصله سال (۱۳۶۴ش) زمان نشر «سروه» تاکنون سه نوع نشریه منتشر شده‌اند: یکی نشریات کُردی و یا کُردی-فارسی که به صورت هفته‌نامه، دوهفته‌نامه، ماهنامه و فصل‌نامه در گستره اُستانی و فرا اُستانی منتشر شده و می‌شوند. دوم نشریات دانشگاهی دانشجویان کُرد دانشگاه‌های سراسر کشور به زبان‌های کُردی یا کُردی-فارسی. سوم نشریات صنفی کُردی یا کُردی-فارسی انجمن‌های فرهنگی/ادبی و اجتماعی شهرهای کُردنشین. اینک اسامی این‌گونه نشریات با راهنمای ساختاری آن‌ها آورده می‌شوند.

نشریات کُردی در کُردستان ایران به ترتیب الفبا

۱) قبل از انقلاب

عنوان: ناوات، āvāt (آرزو)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: محمد شاه پسندی

سر دبیر یا شورای

نویسندگان:

نوع و زمینه: علمی/اجتماعی

زبان نشریه: کُردی

تاریخ نخستین شماره: ۱۳۲۴ ه.ش (۱۹۴۶م)

ترتیب و محل انتشار: ماهانه، مهاباد

توضیحات: از نظر تکنیک روزنامه نویسی این نشریه بسیار ضعیف بوده و تنها سه شماره از آن منتشر شد.^۱

عنوان: آیدر، ābidar

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: عبدالحمید فریدونی

سر دبیر یا شورای نویسندگان: عبدالحمید فریدونی

نوع و زمینه: ادبی/سیاسی/اجتماعی/اخلاقی

زبان نشریه: فارسی

تاریخ نخستین شماره: فروردین ماه سال ۱۳۳۴ ه.ش

ترتیب و محل انتشار: هفتگی، سنندج

توضیحات: با حروف سری و روی کاغذ کاهی در قطع ۴۲ در ۳۰ در ۴ صفحه و گاهی مواقع در ۶ صفحه با بهای اشتراک سالیانه ۱۵۰ ریال و تک شماره ۱/۵ ریال منتشر می شده و مشخص نیست از این نشریه چند شماره به چاپ رسیده و در چه تاریخی متوقف شده است.^۲

عنوان: آرارات، ārārāt

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: میرزا غلامعلی هوشمند کرمانشاهی

سر دبیر یا شورای ناصر توانا

نویسندگان:

^۱ - همان قبلی: الف) ص ۶۷ [همداد د. حسین] ب) ص ۱۴۳ [جباری] ج) ص ۱۹۶ [شهریور ۲۰ و مطبوعات ایران]
^۲ - نگا الف) صص ۶ تا ۷ / مشعوف ایرج [پیشینه مطبوعات محلی استان کُردستان از سال ۱۲۸۵ تا ۱۳۵۷ شمسی] آرشیو مطالعات کُردستان شناسی اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی کُردستان، خرداد ماه ۱۳۷۶
ب) ص ۲۴۹ / صالحیار غلامحسین [چهره مطبوعات معاصر] تهران، پرس اجنت، ۱۳۵۱

نوع و زمینه: سیاسی / اجتماعی
زبان نشریه: فارسی
تاریخ نخستین شماره: ۱۳۰۸ ه.ش
ترتیب و محل انتشار: هفتگی، سندج
توضیحات: جمعاً چهار شماره از آن انتشار یافته و با وجود تأثیر خوبی که در مردم داشت به علت مشکلات مالی، دوامی پیدا نکرد و در همان سال تعطیل شد.^۱

عنوان: آرمان غرب، ārmāne γerb
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: مظفر اقبال پور
سر دبیر یا شورای نویسندگان:
نوع و زمینه: اجتماعی / فرهنگی / سیاسی
زبان نشریه: فارسی
تاریخ نخستین شماره: ۱۳۲۰ ه.ش
ترتیب و محل انتشار: نامنظم، سندج
توضیحات: این نشریه بین سال های ۱۳۲۰ تا ۱۳۵۱ شمسی به طور متناوب چاپ و منتشر می شده است و بیش از این اطلاع دیگری به دست نیامد.^۲

عنوان: آریز، āraz
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: میر موسی مشیری
سر دبیر یا شورای نویسندگان: سیاسی / اجتماعی / فرهنگی
نوع و زمینه: فارسی
زبان نشریه: ۱۳۳۰ ه.ش
تاریخ نخستین شماره: هفتگی، سندج
ترتیب و محل انتشار:
توضیحات: با چاپ حروف سربی دستی روی کاغذ کاهی در قطع (۴۰ در ۲۸) سم در دو صفحه منتشر می شده و جهت گیری سیاسی آن حمایت از جبهه ملی و دکتر مصدق بوده است. تا سال ۱۳۳۱ بدون وقفه انتشار یافته ولی با انتقال صاحب امتیاز به تهران انتشار آن متوقف گردیده و در آن جا ایشان به انتشار نشریه دیگری به نام «آرین» پرداخته است.^۳

عنوان: آرین، ārin
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: میر موسی مشیری
سر دبیر یا شورای نویسندگان:

^۱ - همان منبع قبلی ص ۸ [مشعوف]

^۲ - همان منبع قبلی ص ۹ [مشعوف]

^۳ - همان منبع قبلی صص ۱۰ تا ۱۱ [مشعوف]

نویسندگان:
نوع و زمینه: سیاسی/اجتماعی/فرهنگی
زبان نشریه: فارسی
تاریخ نخستین شماره: ۱۳۳۱ ه.ش
ترتیب و محل انتشار: روزنامه، تهران
توضیحات: توزیع سراسری داشته و در گُردستان نیز توزیع می شده است.^۱

عنوان: آزادگان
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: ستاره اردلان
سر دبیر یا شورای نویسندگان:
نوع و زمینه: فرهنگی/اجتماعی
زبان نشریه: فارسی
تاریخ نخستین شماره: ۱۳۲۰ ه.ش
ترتیب و محل انتشار: تهران
توضیحات: بین سال های ۱۳۲۰ تا ۱۳۵۱ به طور متناوب در تهران چاپ و توزیع می شده، بیش از این اطلاعی به دست نیامد.^۲

عنوان: اردلان
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: هوشنگ اردلان
سر دبیر یا شورای نویسندگان:
نوع و زمینه: فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: فارسی
تاریخ نخستین شماره: ۱۳۲۰ ه.ش
ترتیب و محل انتشار: نامنظم، تهران
توضیحات: این نشریه بین سال های ۱۳۲۰ الی ۱۳۵۱ ه.ش به طور تناوب چاپ و در تهران و گُردستان توزیع می شده است.^۳

عنوان: اشک دهقان
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: حسن علی آزموده اردلان
سر دبیر یا شورای نویسندگان:
نوع و زمینه: سیاسی/اجتماعی

^۱ - همان منبع قبلی ص ۱۲ [مشعوف]

^۲ - همان منبع قبلی ص ۱۳ [مشعوف]

^۳ - همان منبع قبلی ص ۱۴ [مشعوف]

زبان نشریه: فارسی
تاریخ نخستین شماره: ۱۳۲۰ ه.ش
ترتیب و محل انتشار: هفتگی، ساوه
توضیحات: حدود یک سال دوام داشته و در ساوه چاپ و در سندج توزیع می شده است.^۱

عنوان: انقلاب کاوه
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: عبدالرحیم پورآزادی
سر دبیر یا شورای نویسندگان:
نوع و زمینه: سیاسی/اجتماعی
زبان نشریه: فارسی
تاریخ نخستین شماره: ۱۳۳۰ ه.ش سندج
ترتیب و محل انتشار:
توضیحات: در فضای باز سیاسی سال های قبل از ۱۳۳۲ انتشار یافته و پس از فعالیتی محدود از انتشار باز ایستاده است.^۲

عنوان: بَغستان
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: دکتر محمد مَکری
سر دبیر یا شورای نویسندگان:
نوع و زمینه: فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: فارسی
تاریخ نخستین شماره: آذر ماه سال ۱۳۳۱ ه.ش
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، تهران
توضیحات: شماره یک آن در ۴۸ صفحه و در قطع (۴۲ در ۱۷) سم و بهای ۱۰ ریال با نقش برجسته بیستون و پایین تر نقش سواری گُرد نشسته بر اسب روی جلد گراوری، منتشر شده است. مشخص نیست چند شماره از آن منتشر شده و در چه تاریخی از فعالیت باز ایستاده است.^۳

عنوان: بیستون
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: فریدون معتمدیان
سر دبیر یا شورای نویسندگان:
نوع و زمینه: فرهنگی/اجتماعی/ورزشی
زبان نشریه: فارسی
تاریخ نخستین شماره: پیش شماره اول ۲۱ آبان ۱۳۷۶ ه.ش

^۱ - همان منبع قبلی ص ۱۵ [مشعوف]

^۲ - همان منبع قبلی ص ۱۶ [مشعوف]

^۳ - همان منبع قبلی ص ۱۷ تا ۱۹ [مشعوف]

ترتیب و محل انتشار: هفتگی، کرمانشاه^۱

توضیحات: در مورد نخستین شماره بیستون دوره قدیم چنان که در پی می آید اختلاف نظر وجود دارد. این روزنامه (هفته نامه) پیش از این سه بار در سال های ۱۲۹۸^۲ (یا ۱۲۸۵ ه.ش / ۱۳۲۵ ه.ق)^۳ و ۱۳۰۴ و ۱۳۲۲ ه.ش منتشر می می شده و در دوره اول مدیریت آن را «صدیق دفتر» به عهده داشته است و هر هفته دو نوبت و در هر نوبت ۵۰۰ شماره از آن منتشر می نمود.^۴ و دوره دوم آن به عنوان: ارگان محلی حزب توده در کرمانشاه به مدیریت «مهدی فرح پور» و سردبیری «سعادت» به زیر چاپ می رفته است.^۵ «قدیمی ترین شماره ی این روزنامه که در دسترس بود تاریخ اسد ۱۳۰۱/۲۶ ذیحجه ۱۳۴۰/۲۰ اوت ۱۹۲۲ م را دارد» (الول ساتن) در مقاله ای می نویسد: «نخستین بار در سپتامبر ۱۹۱۹ و سپس در ۱۳۰۴/۱۹۲۵ ش منتشر شد که تاریخ اولی غلط و تاریخ دومی مشکوک به نظر می رسد»^۶.

عنوان: پیک گُرد

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: منصور اردلان

سردبیر یا شورای

نویسندگان:

نوع و زمینه: سیاسی / اجتماعی

زبان نشریه: فارسی

تاریخ نخستین شماره: ۱۳۲۰ ه.ش

ترتیب و محل انتشار: نامنظم، سنج

توضیحات: بین سال های ۱۳۲۰ تا ۱۳۵۱ به طور متناوب چاپ و در سنج و دیگر شهرهای گردنشین توزیع شده است.^۷

عنوان: پیکار گُرد

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: غلامعلی ملکی

سردبیر یا شورای

نویسندگان:

نوع و زمینه: سیاسی / اجتماعی / فرهنگی

^۱ - نگا ص ۳۶ / راهنمای مجله ها و روزنامه های ایران ۱۳۸۳ و ۱۳۸۴ ج ۲ ، سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران، تهران ۱۳۸۵

^۲ - نگا ص ۹۲ / خمای زاده [روزنامه های ایران، از آغاز تا سال ۱۳۲۹ ه.ق ۱۲۸۹ ه.ش] تهران، انتشارات اطلاعات ۱۳۸۰

^۳ - آقای معین الدین محرابی تاریخ انتشار آن را ۱۲۸۵ ش / ۱۳۲۵ ق ذکر نموده است. رسانه شماره ۴، سال ۱۲، زمستان ۱۳۸۰ ۱۳۸۰

^۴ - نگا ص ۹۲ / خمای زاده [روزنامه های ایران، از آغاز تا سال ۱۳۲۹ ه.ق ۱۲۸۹ ه.ش] تهران، انتشارات اطلاعات ۱۳۸۰

^۵ - نگا ص ۸۲ / پروفوسور الول ساتن، دکتر گوئل کهن، کتاب [شهریور ۲۰ و مطبوعات ایران] تهران، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی؛ سازمان چاپ و انتشارات، ۱۳۸۰

^۶ - محمد علی سلطانی در متن کتاب خود از زبان کسی که نخستین شماره های بیستون را دیده نوشته « این روزنامه در سال ۱۲۹۶ ش / ۱۳۳۶ ق افق مطبوعات کرمانشاه را روشن کرد... نگا ص ۱۳۶ / سلطانی محمد علی [احزاب سیاسی و انجمن های

سری در کرمانشاه] تهران نشر سها

^۷ - همان منبع قبلی ص ۲۰ [مشعوف]

زبان نشریه: فارسی
تاریخ نخستین شماره: ۱۳۲۹ ه.ش
ترتیب و محل انتشار: هفتگی، سنندج
توضیحات: تا سال ۱۳۳۰ ادامه داشته، بیش از این اطلاع دیگری در دست نیست.^۱

عنوان: تمدن
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: ابوالبقا سنندجی
سر دبیر یا شورای نویسندگان: سردبیر یا شورای نویسندگان
نوع و زمینه: سیاسی/اجتماعی
زبان نشریه: فارسی
تاریخ نخستین شماره: ۱۲۸۵ ه.ش
ترتیب و محل انتشار: روزانه
توضیحات: این نشریه پس از سپری شدن دوره ی استبداد و اعلام مشروطیت برای نخستین بار در سال ۱۳۲۵ ه.ق مطابق با ۱۲۸۵ ه.ش توسط مرحوم ابوالبقا سنندجی ملقب به مظهرالاسلام از علماء به نام و بنیانگذار مدرسه سالاریه، منتشر شده است. از چند و چون آن بیش از این اطلاعی دیگر در دست نیست.^۲

عنوان: جَوْر آباد
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: عبدالحمید طاهایی
سر دبیر یا شورای نویسندگان: سردبیر یا شورای نویسندگان
نوع و زمینه: سیاسی/اجتماعی/ادبی
زبان نشریه: فارسی
تاریخ نخستین شماره: ۱۳۳۰ ه.ش
ترتیب و محل انتشار: نامنظم، سنندج
توضیحات: در برخی از منابع اشتباهاً نام نشریه «جوی آباد» و نام صاحب امتیاز عبدالحمید کاهانی ثبت گردیده است بدینوسیله تصحیح می گردد، جز این اطلاع دیگری در مورد این نشریه به دست نیامده است.^۳

عنوان: خبر شرق
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: ابراهیم کُردستانی
سر دبیر یا شورای نویسندگان: سردبیر یا شورای نویسندگان

^۱ - همان منبع قبلی ص ۲۰ [مشعوف]

^۲ - همان منبع قبلی ص ۲۱ [مشعوف]

^۳ - همان منبع قبلی ص ۲۲ [مشعوف]، در مورد اشتباه نام نشریه و صاحب امتیاز مراجعه شود به : صالحیار غلامحسین [چهره مطبوعات معاصر ایران] پرس اجنت، ۱۳۵۱

نوع و زمینه: فرهنگی/ادبی

زبان نشریه: فارسی

تاریخ نخستین شماره:

ترتیب و محل انتشار:

توضیحات: هیچ اطلاعی در مورد این نشریه به دست نیامد.^۱

عنوان:

خواندنی های غرب

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:

محمد شریف معتمد وزیری / مصطفی شرافت وزیری

سر دبیر یا شورای نویسندگان:

محمد شریف معتمد وزیری / مصطفی شرافت وزیری

نوع و زمینه:

اجتماعی/ادبی

زبان نشریه:

فارسی

تاریخ نخستین شماره:

۱۳۳۱ ه.ش

ترتیب و محل انتشار:

هفتگی، کرمانشاه

توضیحات: به جز این موارد، اطلاع دیگری از این نشریه به دست نیامد.^۲

عنوان:

خورنشین

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:

عبدالحمید معرفت

سر دبیر یا شورای نویسندگان:

مدیر داخلی: دکتر وکیل گُردستانی

نوع و زمینه:

سیاسی/ادبی/اجتماعی

زبان نشریه:

فارسی

تاریخ نخستین شماره:

۱۳۳۰ ه.ش

ترتیب و محل انتشار:

هفتگی، تهران

توضیحات: از نشریات معتبر کشور با هیأت تحریریه معتبر و مجرب بوده که به صورت مصور و با کاغذ مرغوب و کیفیت چاپ خوب در قطع ۵۴ د ۳۰ سم و مطالب خواندنی منتشر می شده است، تا سال ۱۳۳۲ دوام داشته و دو نسخه در آرشیو کتابخانه ملی ایران موجود است.^۳

عنوان:

دیدنی ها

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:

علی اصغر امیرانی

سر دبیر یا شورای

نویسندگان:

نوع و زمینه:

سیاسی/خبری

زبان نشریه:

فارسی

تاریخ نخستین شماره:

۱۳۲۲ ه.ش

ترتیب و محل انتشار:

هفتگی، تهران

^۱ - همان منبع قبلی ص ۲۳ [مشعوف]

^۲ - همان منبع قبلی ص ۲۴ [مشعوف]

^۳ - همان منبع قبلی ص ۲۵ تا ۲۶ [مشعوف]

توضیحات: مجله مصور هفتگی، خبری-سیاسی بود.^۱

عنوان: راویژ، Rāvež (مشورت)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:

سردبیر یا شورای

نویسندگان:

نوع و زمینه: فرهنگی/ادبی

زبان نشریه: کُردی

تاریخ نخستین شماره:

ترتیب و محل انتشار: سندج

توضیحات: در مورد این نشریه بیشتر از این اطلاعی در دست نیست.^۲

عنوان: رهبر کُرد

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: خسرو اکبری کُردستانی و کیل پایه یک دادگستری

سردبیر یا شورای مدیر داخلی: علیمردان دشتی (اکبری)

نویسندگان:

نوع و زمینه: سیاسی/فرهنگی/اجتماعی

زبان نشریه: فارسی

تاریخ نخستین شماره: ۱۳۳۱/۴/۷ ه.ش

ترتیب و محل انتشار: هفتگی، کرمانشاه

توضیحات: شماره اول آن در آرشیو کتابخانه ملی ایران موجود و تنها دو یا سه شماره از آن منتشر شده است.^۳

عنوان: ریگا، Regā (راه)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: استاد حسن قزلجی

سردبیر یا شورای نویسندگان: استاد حسن قزلجی

نوع و زمینه: فرهنگی/ادبی

زبان نشریه: کُردی

تاریخ نخستین شماره: در اواخر سال ۱۳۲۶ ه.ش

ترتیب و محل انتشار: نامشخص، مهاباد

توضیحات: تنها یک شماره از آن منتشر شده است.^۱

^۱ - همان منبع قبلی ص ۲۷ [مشعوف]

^۲ - الف) همان منبع قبلی، ص ۱۴۴ [عبدالجبار محمد جباری] ب) ص ۳۲ [مشعوف]

^۳ - همان منبع قبلی ص ۲۸ و ۲۹ [مشعوف] در این باره نگا الف) ص ۲۱۹/ برزین مسعود، [شناسنامه مطبوعات ایران از ۱۲۱۵ تا ۱۳۵۷] تهران انتشارات بهجت، ۱۳۷۱ ب) ص ۵۸/ خَزَنَدَار جمال روزنامه نگاری در کُردستان [ترجمه احمد شریفی، مهاباد، نشر کاک، ۱۳۵۷]

ج) ص ۲۸۵/ صالحیار غلامحسین [چهره مطبوعات معاصر] پرس اجنت، ۱۳۵۱

د) ص ۳۴۲/ سلطانی محمد علی [جغرافیای تاریخی و تاریخ مفصل کرمانشاهان] ج ۱، تهران ناشر مؤسسه فرهنگی سهبا، ۱۳۷۴

عنوان: زاگرس
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: ناصر آزادپور
سر دبیر یا شورای نویسندگان: سیاسی/اجتماعی
نوع و زمینه: فارسی
زبان نشریه: خرداد ماه سال ۱۳۳۰ ه.ش
تاریخ نخستین شماره: هفتگی، سندج
ترتیب و محل انتشار: توضیحات: از این هفته نامه ۳۲ شماره که اغلب دارای ۴ صفحه است در آرشیو کتابخانه ملی ایران موجود است. تاریخ فعالیت آن مشخص نیست.^۲

عنوان: ژین
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: محمد صدیق مفتی زاده
سر دبیر یا شورای نویسندگان: فرهنگی/اجتماعی/ادبی
نوع و زمینه: کُردی
زبان نشریه: ۱۳۴۶ ه.ش
تاریخ نخستین شماره: نامنظم، تهران
ترتیب و محل انتشار: توضیحات: این نشریه تا سال ۱۳۴۹ به طور متناوب چاپ و منتشر شده است.^۳

عنوان: سندج
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: احمد کمانگر
سر دبیر یا شورای نویسندگان: نیی اقبال پور
نوع و زمینه: سیاسی/اجتماعی/فکاهی
زبان نشریه: فارسی
تاریخ نخستین شماره: ۱۳۲۸ ه.ش
ترتیب و محل انتشار: هفتگی، سندج
توضیحات: با چاپ سری و روی کاغذ کاهی در ابعاد ۴۵ در ۳۰ سم و بهای اشتراک سالیانه ۲۰۰ ریال و برای دانش آموزان نصف قیمت چاپ و منتشر شده است.^۴

^۱ - ص ۱۹۶ / پروفیسور الول ساتن، دکتر گوئل کهن، کتاب [شهریور ۲۰ و مطبوعات ایران] تهران، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی؛ سازمان چاپ و انتشارات، ۱۳۸۰

^۲ - همان منبع قبلی صص ۳۰ و ۳۱ [مشعوف]

^۳ - همان منبع قبلی ص ۳۲ [مشعوف]

^۴ - همان منبع قبلی صص ۳۳ و ۳۴ [مشعوف]

عنوان: صدای گُردستان
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: محمد کریم معتمد وزیری
سر دبیر یا شورای نویسندگان: سردبیر یا شورای نویسندگان
نوع و زمینه: سیاسی/اجتماعی
زبان نشریه: فارسی
تاریخ نخستین شماره: ۱۳۲۵ ه.ش
ترتیب و محل انتشار: سنندج
توضیحات: در مورد این نشریه بیشتر از این اطلاعات بیشتری به دست نیامد.^۱

عنوان: صرصر
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: علی اردلان
سر دبیر یا شورای نویسندگان: سردبیر یا شورای نویسندگان
نوع و زمینه: اجتماعی/انتقادی
زبان نشریه: فارسی
تاریخ نخستین شماره: ۱۳۳۲ ه.ش
ترتیب و محل انتشار: نامنظم، تهران
توضیحات: در مورد این نشریه همین اطلاع در دست است.^۲

عنوان: طلای سیاه
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: میر ناصرالدین مشیرپور
سر دبیر یا شورای نویسندگان: سردبیر یا شورای نویسندگان
نوع و زمینه: سیاسی/خبری
زبان نشریه: فارسی
تاریخ نخستین شماره: ۱۳۳۲ ه.ش
ترتیب و محل انتشار: نامنظم، تهران
توضیحات: اطلاع بیشتری پیرامون این نشریه به دست نیامد.^۳

عنوان: عصر گروس
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: رحمت الله فریدونی
سر دبیر یا شورای نویسندگان: فرهنگی/ادبی

^۱ - الف) همان منبع قبلی ص ۳۵ [مشعوف] ب) ص ۲۷۲ / برزین مسعود [شناسنامه مطبوعات ایران از ۱۲۱۵ تا ۱۳۵۷] تهران، انتشارات بهجت، ۱۳۷۱

ج) ص ۲۹۶ / صالحیار غلامحسین [چهره مطبوعات معاصر] تهران، پرس اجنت، ۱۳۵۱

^۲ - نگا الف) همان منبع قبلی ص ۳۷ [مشعوف ایرج] ب) ص ۲۷۴ [برزین مسعود] ج) ص ۲۹۷ [صالحیار غلامحسین]

^۳ - همان منبع قبلی ص ۳۸ [مشعوف]

نویسندگان:

نوع و زمینه:

زبان نشریه:

تاریخ نخستین شماره:

ترتیب و محل انتشار:

توضیحات: بیشتر از این اطلاعی به دست نیامد.^۱

عنوان:

غوغا

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: علی اردلان

سر دبیر یا شورای

نویسندگان:

نوع و زمینه:

زبان نشریه: فرهنگی/ادبی

تاریخ نخستین شماره:

ترتیب و محل انتشار: تهران

توضیحات: در مورد این نشریه همین اطلاع در دست است.^۲

عنوان:

کُرد و کُردستان

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: کریم کُرد

سر دبیر یا شورای

نویسندگان:

نوع و زمینه:

سیاسی/اجتماعی/فرهنگی

زبان نشریه: فارسی

تاریخ نخستین شماره: ۱۳۳۰ ه.ش

ترتیب و محل انتشار: سنندج

توضیحات: به دلیل انصراف مدیر مسؤل تنها یک شماره از آن منتشر شده است.^۳

عنوان:

کُردان

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: تیمور افشار نادری

سر دبیر یا شورای نویسندگان:

نوع و زمینه:

فرهنگی/ادبی

زبان نشریه:

تاریخ نخستین شماره:

^۱ - همان منبع قبلی ص ۳۹ [مشعوف]

^۲ - همان منبع قبلی ص ۴۰ [مشعوف] و ص ۳۰۲ [صالحیار غلامحسین]

^۳ - همان منابع قبلی: الف) ص ۴۶ [مشعوف] ب) ص ۳۰۸ [صالحیار غلامحسین] ج) ص ۵۷ [خزندار جمال]

ترتیب و محل انتشار:

توضیحات: به جز این موارد، اطلاع دیگری در دست نیست.^۱

عنوان:	کُردستان
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:	عبدالحمید بدیع الزمانی
سر دبیر یا شورای نویسندگان:	دکتر محمد صدیق مفتی زاده همکاری هیأت تحریریه: احمد مفتی زاده، عابد سراج
نوع و زمینه:	الدینی، شکرالله بابان و خسرو شیخکانلو
زبان نشریه:	سیاسی/اجتماعی/فرهنگی/علمی
تاریخ نخستین شماره:	فارسی
ترتیب و محل انتشار:	۱۳۲۰ ه.ش
توضیحات:	هفته نامه، تهران
	در بین سال های ۱۳۲۰ تا ۱۳۵۰ ه.ش در تهران به صورت رسمی و قانونی منتشر می شد و نویسندگانی مثل رشید یاسمی کرمانشاهی با آن همکاری می کردند. ^۲

عنوان:	کُردستان
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:	دکتر محمد کیوان پورمُکری
سر دبیر یا شورای نویسندگان:	فرهنگی/ادبی
نوع و زمینه:	
زبان نشریه:	تهران
تاریخ نخستین شماره:	
ترتیب و محل انتشار:	
توضیحات:	اطلاعات دیگری پیرامون این نشریه به دست نیامد. ^۳

عنوان:	کُردستان
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:	عبدالرحمان سرنجداغی
سر دبیر یا شورای نویسندگان:	
نوع و زمینه:	فرهنگی/ادبی
زبان نشریه:	
تاریخ نخستین شماره:	
ترتیب و محل انتشار:	تهران
توضیحات:	در مورد این نشریه همین اطلاعات دانسته شده است. ^۴

^۱ - همان منبع قبلی ص ۴۱ [مشعوف]

^۲ - نگا همان قبلی، الف) ص ۱۹۶ [شهریور ۲۰ و مطبوعات ایران] و ب) ص ۱۴۴ [عبدالجبار محمد جباری ج] ص ۴۲ [مشعوف
[مشعوف ایرج د] ص ۵۷ [خزندهار جمال ه] ص ۳۴۴ [برزین مسعود] و ص ۳۰۷ [صالحیار غلامحسین]

^۳ - همان منابع قبلی ص ۴۳ [مشعوف] و ص ۵۷ [خزندهار جمال]

^۴ - همان منابع قبلی: الف) ص ۴۵ [مشعوف ب] ص ۲۸۷ [صالحیار غلامحسین ج] ص ۵۸ [خزندهار جمال]

عنوان:	کُردستان
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:	عبدالرزاق آل بدرخان
سردبیر یا شورای نویسندگان:	عبدالرزاق آل بدرخان
نوع و زمینه:	فرهنگی/ادبی
زبان نشریه:	کُردی-ترکی
تاریخ نخستین شماره:	۱۹۰۸ م (۱۲۸۷ ه.ش)
ترتیب و محل انتشار:	روزانه، ارومیه
توضیحات:	این روزنامه به مسائل اجتماعی و فرهنگی می پرداخت پس از مدتی روزنامه تعطیل و مدیرمسؤل آن دستگیر و به روسیه تبعید شد. ^۱

عنوان:	کُردستان
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:	گروه مبشران مسیحی
سردبیر یا شورای نویسندگان:	شورای نویسندگان
نوع و زمینه:	فرهنگی/ادبی
زبان نشریه:	کُردی
تاریخ نخستین شماره:	۱۹۱۲ م (۱۲۹۱ ه.ش)
ترتیب و محل انتشار:	ماهنامه، ارومیه
توضیحات:	این نشریه هم عمر کوتاهی داشت خیلی زود متوقف شد. ^۲

عنوان:	کرمانشاه
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:	فرج الله کاویانی
سردبیر یا شورای نویسندگان:	
نوع و زمینه:	فرهنگی/اجتماعی
زبان نشریه:	
تاریخ نخستین شماره:	سال ۱۲۸۸
ترتیب و محل انتشار:	هفتگی، کرمانشاه
توضیحات:	این نشریه به همت میرزا احمدخان وزیری فصیح المتکلمین به مدت سه ماه در سال ۱۲۸۸ منتشر شد و پس از یک وقفه پنج ساله بار دیگر با کوشش فرج الله کاویانی در سال ۱۳۰۴ به زیر چاپ رفت. ^۳

^۱ - ص، ۱۴۰/ جباری عبدالجبار محمد[میژوی روزنامه گه ری کوردی، تاریخ مطبوعات کُردی]، سلیمانیه، چاپخانه ژین، ۱۹۷۰

^۲ - همان قبلی ص ۱۴۰ [جباری]

^۳ - نگا ص ۱۳۴/ پروفیسور الول ساتن و دکتر گوئل کهن [شهریور ۲۰ و مطبوعات ایران] وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، سازمان سازمان چاپ و انتشارات، تهران ۱۳۸۶

عنوان: کورد(گُرد)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: گروه اسماعیل آغای سمکو
سر دبیر یا شورای نویسندگان: شیخ محمد قزلجی
نوع و زمینه: سیاسی/اجتماعی/فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کُردی و فارسی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۲۱ م
ترتیب و محل انتشار: روزانه، ارومیه
توضیحات: ناشر افکار اماعیل آغای سمکو و تنها چهار شماره از آن منتشر شده است.

عنوان: کوردستان
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: حزب دُمکرات کُردستان
سر دبیر یا شورای نویسندگان: سید محمد حمیدی
نوع و زمینه: سیاسی/اجتماعی/فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کُردی
تاریخ نخستین شماره: ۶ دسامبر ۱۹۴۵ م برابر با ۱۰ اذر (۱۳۲۴ ه.ش)
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، مهاباد
توضیحات: ... تا سال ۱۹۴۶ (۱۸) شماره از آن منتشر شد! ... اکنون هم با همین نام منتشر می شود.

عنوان: کوردستانی ئیران (Kurdistāni erān) (کُردستان ایران)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: ...
سر دبیر یا شورای نویسندگان: شورای نویسندگان: هاشم خلیل زاده، هیمن، زَبیحی، مُلا قادر مدرسی و علی خسروی
نوع و زمینه: سیاسی/اجتماعی
زبان نشریه: کُردی
تاریخ نخستین شماره: ۱۳۲۴ ه.ش برابر با ۱۱ م کانون دوم ۱۹۴۶ م
ترتیب و محل انتشار: دو روزانه، مهاباد
توضیحات: ناشر دیدگاه های... و حکومت موقت قاضی محمد بود، تا پایان حکومت قاضی (۱۱۳) شماره از آن منتشر شد و پس از سقوط این حکومت تا سال ۱۳۳۹ ه.ش و ممنوعیت چاپ و انتشار آن، مخفیانه در ایران منتشر می شد و پس از آن در باکو و اروپا و ... زیر چاپ رفت.^۲

^۱ - الف) همان قبلی، ص ۷۲ [همداد د. حسین] ب) ص ۵۰ [جمال خزندار] ج) ص ۵۵۷ / سجادی علاءالدین [میژوی] نه ده بی کوردی، تاریخ ادبیات کُردی [د] ص ۲۳۸ [دکتر کمال مظهر]

ه) صص ۱۵۴-۱۵۶ / نوشیروان مصطفی [حکومت کُردستان] و) ص ۲۱۵، مجله رامن شماره ۴ (ز) ص ۱۴۱ [جباری]
^۲ - همان قبلی: الف) ص ۸۰ [همداد حسین] ب) ب) ص ۱۴۲ [جباری] ج) ص ۱۹۶ [شهرپور ۲۰ و مطبوعات ایران]

عنوان:	کوھستان
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:	دکتر اسماعیل اردلان
سردبیر یا شورای نویسندگان:	دکتر اسماعیل اردلان
نوع و زمینه:	سیاسی/اجتماعی
زبان نشریه:	فارسی
تاریخ نخستین شماره:	دوشنبه ۲۶ شَباط ۱۹۴۵ م برابر با ۱۳۲۳ ه.ش
ترتیب و محل انتشار:	هفتگی، تهران

توضیحات: این نشریه مستقل و در باره مسائل و رخدادها و ویژه [شرح حال مردم] کردستان بوده و از مردم خواسته شده عقاید اصلاح طلبانه، شکایات و دردهای درونی خود را به وسیله نامه کوھستان به سمع اولیای امور برسانند و ۱۰۰ شماره از آن منتشر شده و تا سال ۱۳۲۵ ه.ش ادامه داشته است.^۱

عنوان:	گروس، Garûs
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:	
سردبیر یا شورای نویسندگان:	مسعود کبودوند
نوع و زمینه:	فرهنگی/ادبی
زبان نشریه:	
تاریخ نخستین شماره:	
ترتیب و محل انتشار:	

توضیحات: در مورد این نشریه همین اطلاعات به دست آمد.^۲

عنوان:	گروگالی مندالانی کورد، girûgālî mindālânî kurd (زمزمه کودکان کُرد)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:	مُلا عبدالقادر مدرسی
سردبیر یا شورای نویسندگان:	مُلا عبدالقادر مدرسی
نوع و زمینه:	کودکان
زبان نشریه:	کُردی
تاریخ نخستین شماره:	اول بانه‌مه‌ر (اردیبهشت) سال ۱۳۲۵ ه.ش
ترتیب و محل انتشار:	ماهانه منظم، مهاباد

^۱ - نگا الف) صص ۱۲۲ تا ۱۵۴/حسین د. همداد[روژنامه وانی کُردی، روزنامه نگاری کُردی...] هولیر، چاپخانه آراس، ۲۰۰۸ م
 ب) ص ۱۳۶/پروفیسور الول ساتن، دکتر گوئل کهن، کتاب [شهریور ۲۰ و مطبوعات ایران] تهران، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی؛ سازمان چاپ و انتشارات، ۱۳۸۰ این منبع تاریخ اولین شماره را ۷ اسفند ۱۳۲۳ ه.ش ذکر کرده است.
 ج) ص ۴۷/مشعوف ایرج [پیشینه مطبوعات محلی کُردستان از سال ۱۲۸۵ تا ۱۳۵۷ شمسی] آرشیو مطالعات کردستان شناسی، اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی، خرداد ماه ۱۳۷۶

^۲ - همان منبع قبلی: الف) ص ۴۹ [مشعوف] ب) ص ۳۰۹ [صالحیار غلامحسین]

توضیحات: اولین نشریه در تاریخ روزنامه نگاری کُردی در سطح کودکان است در چاپخانه کُردستان در مهاباد چاپ می شد و ناشر دیدگاه های آنان بود، تنها سه شماره از آن منتشر گردید، تاریخ انتشار شماره ۲ اول خرداد سال ۱۳۲۵ و شماره ۳، اول تیرماه سال ۱۳۲۵ ه.ش بوده است.^۱

عنوان: ماد
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: محمد کیوان پورمکری
سر دبیر یا شورای نویسندگان: علمی/فرهنگی/ادبی/تاریخی
نوع و زمینه: کُردی و فارسی
زبان نشریه: مرداد ۱۳۲۴ ه.ش
تاریخ نخستین شماره: ماهنامه، تهران
ترتیب و محل انتشار: توضیحات: ماهنامه ای حاوی مطالب ادبی و تاریخی و باستان شناسی بود و منظومه های هجایی کُردی هورامی را به زبان فارسی ترجمه می کرده است و تنها دو شماره از آن منتشر شد و به تعطیلی انجامید.^۲

عنوان: مبارز دیدار
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: کلهر
سر دبیر یا شورای نویسندگان: سیاسی
نوع و زمینه: فارسی
زبان نشریه: ۱۳۳۰ ه.ش
تاریخ نخستین شماره: نامنظم، سنج
ترتیب و محل انتشار: توضیحات: در مورد این نشریه اطلاع بیشتری به دست نیامد.^۳

عنوان: مدافع
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: موسی دانش
سر دبیر یا شورای نویسندگان: سیاسی/اجتماعی/فرهنگی
نوع و زمینه: فارسی
زبان نشریه: ۱۳۲۸ ه.ش
تاریخ نخستین شماره:

^۱ - همان قبلی: الف) ص ۱۱۳ [همداد د. حسین] ب) ص ۱۴۳ [جباری] ج) ص ۱۹۶ [شهریور ۲۰ و مطبوعات ایران] و ص ۴۷، جمال خزندار [رهبری روزنامه نگاری کُردی]

^۲ - همان قبلی، الف) ص ۱۴۰ [شهریور ۲۰ و مطبوعات ایران] ب) ص ۱۴۲ [عبدالجبار محمد جباری] ج) ص ۵۱ و ۵۲/مشعوف ایرج [پیشینه مطبوعات محلی استان کردستان از سال ۱۲۸۵ تا ۱۳۵۷] آرشیو مطالعات کردستان شناسی اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی کردستان، خرداد ۱۳۷۶

^۳ - همان منبع قبلی ص ۵۳ [مشعوف]

ترتیب و محل انتشار: نامنظم، تهران
توضیحات: سه شماره در هفته چاپ می شد.^۱

عنوان: ندای غرب
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: عبدالحسین منیعی
سر دبیر یا شورای نویسندگان: مدیر داخلی: عبدالخالق امینی
نوع و زمینه:
زبان نشریه: فارسی
تاریخ نخستین شماره:
ترتیب و محل انتشار: ۱۳۲۸ ه.ش

توضیحات: آقای منیعی از اهالی کرمانشاه و ساکن سنندج بوده است، این نشریه در گستره استان های گُردستان و کرمانشاه توزیع می شد و تا اواسط سال ۱۳۵۷ ه.ش ادامه داشته و پس از عزیمت خانواده مرحوم منیعی به تهران، انتشار آن پس از ۳۰ سال متوقف شد.^۲

عنوان: نیشتمان، Ništīmān (میهن)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: جمعیت (ژ.ک)
سر دبیر یا شورای نویسندگان:
نوع و زمینه: سیاسی/فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کُردی سورانی
تاریخ نخستین شماره: سال ۱۳۲۲ ه.ش برابر با ماه خُزیران ۱۹۴۳ م
ترتیب و محل انتشار: ماهنامه، مهاباد

توضیحات: ناشر افکار جمعیت (ژ.ک) بود، جمعاً ۹ شماره از آن تا تاریخ ۱۹۴۵ (۱۳۲۲ ه.ش)، دو سال ادامه داشت و آخرین شماره آن (شماره ۹) در شهریور ماه ۱۳۲۴ ه.ش منتشر شد.^۳ از نظر تأثیرگذاری دومین نشریه بعد از نشریه گُردستان است. بسیار از مورخین و روزنامه نگاران به این نشریه توجه کرده اند و در بار آن مطالب نوشته اند.^۴

عنوان: هاواری کورد، Hvārikurd (فریاد کُرد)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: ابتدا بیژن زیبچی و بعداً سید محمد حمیدی

^۱ - همان منبع قبلی ص ۵۴ [مشعوف]

^۲ - همان منابع قبلی: الف) ص ۵۶ [مشعوف] ب) ص ۱۳۷ [صالحیار غلامحسین]

^۳ - برای آشنایی بیشتر مراجعه شود به:

الف) ص ۱۹۶ / پروفیسور الول ساتن، دکتر گوئل کهن، کتاب [شهریور ۲۰ و مطبوعات ایران] تهران، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی؛ سازمان چاپ و انتشارات، ۱۳۸۰

ب) صص ۶۶-۵۸ / حسین دکتر همداد [روزنامه نگاری کُردی دوره جمهوری مهاباد، انتشاراتی آراس، هولیر، ۲۰۰۸

ج) ص، ۱۴۱ / جباری عبدالجبار محمد [میژوی روزنامه گه ری کوردی، تاریخ مطبوعات کُردی]، سلیمانیه، چاپخانه ژین، ۱۹۷۰

^۴ - مراجعه شود به: الف) ص ۱۲ / دکتر کمال مظهر [اهمیت نشریه (نیشتمان) از نظرگاه دو سند از روزنامه کردستان] و ص

۱۳ [درک حقیقت] ب) ص ۴۴ / دکتر جمال خُزندار [رهبری روزنامه نگاری کُردی]

سردبیر یا شورای

نویسندگان:

سیاسی

نوع و زمینه:

کردی

زبان نشریه:

مهر ۱۳۲۴ ه.ش

تاریخ نخستین شماره:

ماهانه، مهاباد

ترتیب و محل انتشار:

توضیحات: ناشر افکار حکومت مهاباد و ادامه دهنده ی مجله نیشتمان بود پس از از بین رفتن جمعیت (ژ.ک) و روی کار آمدن حزب دمکرات کردستان، منتشر می شده است!

عنوان: هاواری نیشتمان، Hāvāri ništīmān (فریاد میهن)

صاحب امتیاز یا مدیر

صدیق انجیری آذر

مسؤل:

سردبیر یا شورای

صدیق انجیری آذر

نویسندگان:

سیاسی/اجتماعی/فرهنگی/ادبی

نوع و زمینه:

کردی

زبان نشریه:

۵ فروردین ۱۳۲۵ ه.ش ۵/۱۲/۱۹۴۶ م

تاریخ نخستین شماره:

ماهانه، مهاباد

ترتیب و محل انتشار:

توضیحات: از طرف سازمان جوانان دمکرات کردستان انتشار می یافت. با فروپاشی حکومت مهاباد این نشریه هم به تعطیلی انجامید!

عنوان: هه لاله، Halāla (شکوفه)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:

حسن قزلجی ترجانی زاده

سردبیر یا شورای

زیر نظر شورای نویسندگان

نویسندگان:

سیاسی فرهنگی/ادبی

نوع و زمینه:

کردی سورانی

زبان نشریه:

آخر اسفند ۱۳۲۴ (به قول همداد حسین) و برابر با ۲۱ مارس ۱۹۴۶ م

تاریخ نخستین شماره:

ماهانه، بوکان

ترتیب و محل انتشار:

توضیحات: در مجموع سه شماره از آن منتشر شد، تاریخ انتشار شماره ۲ فروردین ۱۳۲۵ و شماره ۳ آن خرداد ۱۳۲۵ ه.ش بوده است، پس از آن به تعطیلی انجامید!

^۱ - همان قبلی: الف) ص ۶۹ [همداد حسین] ب) ب) ص ۱۴۴ [جباری] ج) ص ۱۹۶ [شهریور ۲۰ و مطبوعات ایران] و ص ۴۹، جمال خزندار [رهبری روزنامه نگاری کردی]

^۲ - همان قبلی: الف) ص ۱۰۴ [همداد د. حسین] ب) ص ۵۱ [جمال خزندار] ج) ص ۲۳۹ [دکتر کمال مظهر] د) ص ۱۴۲ [جباری] ه) ص ۱۹۷ [شهریور ۲۰ و مطبوعات ایران]

(ا) نشریات کُردی پس از انقلاب اسلامی ایران

(الف) نشریات رسمی با مجوز وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی:

عنوان:	ئاگرین روژ، āgrin rož (آتشین روز)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:	افشین شعبانی
سر دبیر یا شورای نویسندگان:	چنور محمودی، دبیر هیأت تحریریه: کمال طاهر نژاد، مسئول خبر: مژگان وفائی و ثریا باغبانی
نوع و زمینه:	فرهنگی / اجتماعی / اقتصادی
زبان نشریه:	کُردی و فارسی
تاریخ نخستین شماره:	۱۳۹۰/۱۰/۳ ه.ش
ترتیب و محل انتشار:	دو هفته نامه، سنندج
توضیحات:	روز شنبه ۱۳۹۰/۱۰/۳ ه.ش اولین شماره آن منتشر شد. به نظر می‌رسد در راستای تمهید سازوکار انتخابات مجلس در ۱۲ اسفند ماه ۱۳۹۰ ه.ش به دنیای روزنامه‌نگاری کُردی پیوسته باشد. ^۲

عنوان:	ئامانج، āmānj (هدف)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:	زیر نظر شورای نویسندگان
سر دبیر یا شورای نویسندگان:	
نوع و زمینه:	سیاسی / دینی / فرهنگی
زبان نشریه:	کُردی
تاریخ نخستین شماره:	۱۹۸۵ م ۱۹۸۵ م
ترتیب و محل انتشار:	ماهان، ایران
توضیحات:	شماره ۱۳ این مجله در مورخه ۱۹۸۶ منتشر شده است. دارای ضمیمه کودکان به نام «ئامانج بو زاروکا، آمانج برای کودکان» بوده که شماره ۲۷ آن در سال پنجم، ۱۹۸۹ م منتشر شده است. ^۳

^۱ - همان قبلی، (الف): ص ۹۵ [همداد د. حسین] ب) ص ۵۱ [جمال خزندار] ج) ص ۲۳۹ [دکتر کمال مظهر] د) ص ۱۴۲ [جباری] و د) ص ۱۹۷ / پروفیسور الول ساتن، دکتر گوئل کهن، کتاب «شهریور ۲۰ و مطبوعات ایران» تهران، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی؛ سازمان چاپ و انتشارات، ۱۳۸۰

^۲ - ئاگرین روژ، ش اول، ۱۳۹۰/۱۰/۳ ه.ش

^۳ - نگا ص ۹۲-۹۳ / تنیا اسماعیل [بیبیلوگرافی روزنامه های کُردی] هولیر، ۱۹۹۸ م

عنوان: ئەله‌ند، Aland (نخستین پرتو خورشید)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: کامران مکاری

سردبیر یا شورای نویسندگان: فرشید صلواتی، صباح حسنی و محمد شریف علیرمائی

نوع و زمینه: فرهنگی / هنری / اجتماعی

زبان نشریه: کُردی و فارسی

تاریخ نخستین شماره: شهریور ۱۳۹۱ ه.ش

ترتیب و محل انتشار: ماهانه، استان کُردستان

توضیحات: شماره نخست آن در شهریور ماه سال ۱۳۹۱ ه.ش کتشر شده است.^۱

عنوان: آبیدر، ābidar

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: محمد رضا رحیمی

سردبیر یا شورای نویسندگان: بهرام ولد بیگی، فرزاد پورانی

نوع و زمینه: فرهنگی / هنری / ادبی

زبان نشریه: کُردی

تاریخ نخستین شماره: اسفند ۱۳۷۵

ترتیب و محل انتشار: هفتگی، سنندج

توضیحات: ابتدا سردبیری آن را بهرام ولدبیگی به عهده داشت و بعداً به فرزاد پورانی واگذار شد و پس از مدتی به علت اختلافات جناحی به تعطیلی انجامید.^۲

عنوان: آسو، āso (افق)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: حسین احمدی نیاز

سردبیر یا شورای نویسندگان: جلیل آزادخواه

نوع و زمینه: فرهنگی / ادبی / اجتماعی

زبان نشریه: کُردی و فارسی

تاریخ نخستین شماره: ۱۳۸۱ ه.ش

ترتیب و محل انتشار: هفتگی، سنندج

توضیحات: این نشریه برای مدتی منتشر و بعداً به تعطیلی انجامید.^۳

عنوان: آشتی، āšti

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: برهان لهونی

سردبیر یا شورای نویسندگان: برهان لهونی معاون سردبیر: خسرو قاضی زاده

^۱ - ئەله‌ند، سال اول ش ۱، شهریور ماه ۱۳۹۱ ه.ش

^۲ - نگا راهنمایی مجله‌ها و روزنامه‌های ایران، ۱۳۸۲ کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران، جلد دوم، ص ۱

^۳ - راهنمایی مجله‌ها و روزنامه‌های ایران ۱۳۸۲ کتابخانه جمهوری اسلامی ایران، جلد دوم ص ۱۷۲

نوع و زمینه: سیاسی/اقتصادی/اجتماعی/فرهنگی
زبان نشریه: کُردی و فارسی
تاریخ نخستین شماره: دوهفتگی نامنظم، تهران
ترتیب و محل انتشار: در دور اول آقای بهرام ولدبیگی سردبیر آن بودند، به تعطیلی انجامید و در دور دوم برهان لهونی هم مدیر مسؤل و صاحب امتیاز و هم سردبیر هستند. در دور جدید تا ۹ خرداد سال ۱۳۸۸ ه.ش، ۱۶ شماره از آن منتشر شده است.^۱

عنوان: آوای کُردستان
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: علی نعمت زاده
سردبیر یا شورای نویسندگان: صلاح الدین محمدی بانه
نوع و زمینه: فرهنگی/سیاسی/اقتصادی/اجتماعی
زبان نشریه: فارسی و کُردی
تاریخ نخستین شماره: ۱۳۸۱ ه.ش
ترتیب و محل انتشار: هفتگی، سقز
توضیحات: این نشریه مدتی فعال بود و اکنون متوقف شده است.^۲

عنوان: آوای ماد، *Āvāya mād*
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: مرتضی زرین گل
سردبیر یا شورای نویسندگان: فریدون نوری/زیر نظر شورای نویسندگان
نوع و زمینه: سیاسی/فرهنگی/اجتماعی
زبان نشریه: کُردی و فارسی
تاریخ نخستین شماره: نیمه‌ی دوم آبان ماه سال ۱۳۹۰ ه.ش
ترتیب و محل انتشار: دوهفته نامه، تهران-سنندج
توضیحات:

عنوان: آوینه، *Avena* (آینه)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: سید محمد موسوی
سردبیر یا شورای نویسندگان: محمد علی چاوشی
نوع و زمینه: فرهنگی/ادبی/اجتماعی
زبان نشریه: کُردی سر مقاله به فارسی
تاریخ نخستین شماره: بهمن ۱۳۶۸ ه.ش
ترتیب و محل انتشار: دو ماهنامه، تهران

توضیحات: دومین نشریه دولتی پس از نشریه سروه که خوانندگان زیادی را به خود جلب نموده بود. بخش کُردی آن زیر نظر (علی قلی) روزنامه نگار بود با مطالب خوب ادبی و زبان‌شناسی پخته، اهمیت فراوانی پیدا نموده بود پس از چند

^۱ - آشتی، شماره ۱۶ نهم خرداد ماه ۱۳۸۸

^۲ - همان منبع قبلی، ص ۱۰ [راهنمایی مجله‌ها و روزنامه‌های ایران ۱۳۸۲ کتابخانه جمهوری اسلامی ایران، جلد دوم]

سال فعالیت و انتشار چندین شماره متوقف شد.^۱

عنوان: اصحاب انقلاب
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: سپاه پاسداران انقلاب اسلامی
سر دبیر یا شورای نویسندگان: شورای نویسندگان
نوع و زمینه: سیاسی/اجتماعی/فرهنگی
زبان نشریه: کُردی و فارسی
تاریخ نخستین شماره: ماهانه، مناطق کُردنشین ایران
ترتیب و محل انتشار: توضیحات: شماره ۳۷ در سال ششم ۱۹۹۲ منتشر شده است.^۲

عنوان: به هیز، Bahez، نیرومند
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: محمد مهرداد حق گو
سر دبیر یا شورای نویسندگان: افشین خوشگوار
نوع و زمینه: ورزشی
زبان نشریه: فارسی و کُردی
تاریخ نخستین شماره: ۳۰ آذر ۱۳۹۰ ه.ش
ترتیب و محل انتشار: دو هفته نامه، سندج
توضیحات: به مسائل ورزش استان کُردستان می پردازد.

عنوان: پیام کُردستان
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: اردشیر صدرالدینی
سر دبیر یا شورای نویسندگان: سلیمان منگوری
نوع و زمینه: سیاسی/اقتصادی/هنری
زبان نشریه: فارسی و کُردی
تاریخ نخستین شماره: ۱۳۸۴ ه.ش
ترتیب و محل انتشار: هفتگی، مهاباد
توضیحات: شماره ۴۵ در سال دوم در ۱۶ صفحه در شنبه ۳۰/۱۳۸۵/۱۰/۳۰ ذیحجه ۲۰/۱۴۲۰ ژانویه ۲۰۰۷ م در ۱۶ صفحه منتشر شده است.^۳

عنوان: پیام مردم

^۱ - نگا ص ۱۵ / راهنمایی مجله ها و روزنامه های ایران ۱۳۷۶-۱۳۷۷ کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

^۲ - نگا ص ۶۵ / اَبیلوگرافی روزنامه نگاری کُردی در سال های در سال های ۱۹۷۵-۱۹۹۳ م [اسماعیل تَنیا، هولیر، ۱۹۹۸

^۳ - پیام کُردستان شماره ۴۵ دی ماه ۱۳۸۵ ه.ش

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: محمد صدیق کبودوند
 سردبیر یا شورای نویسندگان:
 نوع و زمینه: سیاسی/اجتماعی/فرهنگی
 زبان نشریه: کُردی و فارسی
 تاریخ نخستین شماره:
 ترتیب و محل انتشار:
 توضیحات: این نشریه اکنون متوقف شده است.

عنوان:
 صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: سید موسی موسوی
 سردبیر یا شورای نویسندگان:
 نوع و زمینه: علمی/فرهنگی/اجتماعی
 زبان نشریه: فارسی
 تاریخ نخستین شماره: ۱۳۷۱ ه.ش
 ترتیب و محل انتشار: دو ماه یکبار، سنندج
 توضیحات: وابسته به مرکز بزرگ اسلامی غرب کشور

عنوان:
 صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: جرس، Jaras، زنگ
 سردبیر یا شورای نویسندگان: مهندس امیر امجد رُخزادی
 نوع و زمینه: زیر نظر شورای سردبیری
 زبان نشریه: تحلیلی
 تاریخ نخستین شماره: فارسی و کُردی
 ترتیب و محل انتشار: فروردین ۱۳۷۷ ه.ش/مارس ۱۹۹۸ م
 ماهانه، سنندج
 توضیحات: شماره ۳ آن در بهمن ۱۳۸۰ ه.ش در ۸ صفحه منتشر شده است.^۱

عنوان:
 صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: جهاد
 سردبیر یا شورای نویسندگان: فرهنگی/ادبی
 نوع و زمینه:
 زبان نشریه:
 تاریخ نخستین شماره: کُردی
 ترتیب و محل انتشار: ۱۹۸۲ م
 روزانه، تهران

^۱ - جرس شماره ۱، ۲، ۳ به ترتیب فروردین ۱۳۷۷، آذر ۱۳۸۰ و بهمن ۱۳۸۰

توضیحات: شماره ۵۴ آن در ۱۹۸۸/۹/۲۷ م منتشر شده است.^۱

چرو، Ćiro، شکوفه	عنوان:
محمد هادیفر	صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:
اسکندر مرادی، قدرت احمدیان، بهرام نصراللهی زاده، اردشیر پشنگ، جلال ملک‌شاه، عدنان برزنجی، شهباز محسنی، لیلا مامی و وریا شیخ ذکریانی مدیر داخلی: هورامان بهرامی، ویراستار لیلا مامی	سردبیر یا شورای نویسندگان:
فرهنگی/اجتماعی/سیاسی	نوع و زمینه:
فارسی و گردی	زبان نشریه:
۱۳۹۱/۱/۲۹	تاریخ نخستین شماره:
دوهفته نامه، سندج	ترتیب و محل انتشار:
توضیحات: مدیر داخلی: هورامان بهرامی، ویراستار لیلا مامی و قیمت آن تک شماره: ۵۰۰ تومان است. ^۲	

دریابار،	عنوان:
محمدعلی دریابار	صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:
قیاسی	سردبیر یا شورای نویسندگان:
فرهنگی/ورزشی	نوع و زمینه:
فارسی و گردی	زبان نشریه:
هفته نامه، کرمانشاه	تاریخ نخستین شماره:
ترتیب و محل انتشار:	
توضیحات: شماره ۱۹ در اسفندماه ۱۳۸۸ ه.ش منتشر شده است. ^۳	

دیار کهن	عنوان:
علی لکی زاده	صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:
مسؤل شورای نویسندگان: اسکندر مرادی	سردبیر یا شورای نویسندگان:
ایرج عبادی	مسؤل بخش فارسی:
محمد رحیمی	مسؤل بخش گردی:
فرهنگی/ادبی	نوع و زمینه:
گردی و فارسی	زبان نشریه:
۱۳۸۸ ه.ش	تاریخ نخستین شماره:
دوهفته نامه، سندج	ترتیب و محل انتشار:
توضیحات: شماره(۳۴) آن در سال دوم در(۲)آبان سال (۱۳۹۰) منتشر شده است. ^۱	

^۱ - نگا ص ۲۱/ تنیا اسماعیل [اییلوگرافی روزنامه های گردی] هولیر ۱۹۸۸ م

^۲ - چرو، ش ۱، ۲۹ فروردین ماه ۱۳۹۱

^۳ - دریابار، شماره ۱۹، اسفندماه ۱۳۸۸ ه.ش

عنوان: دیدگاه
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: کیوان عزیزی
سردبیر یا شورای نویسندگان: ناصر خالدیان زیر نظر شورای نویسندگان
نوع و زمینه: اجتماعی/فرهنگی/اقتصادی
زبان نشریه: کُردی و فارسی
تاریخ نخستین شماره: ۱۳۸۷ ه.ش
ترتیب و محل انتشار: فعلاً دوهفتگی، سنندج
توضیحات: در ۸ صفحه، در سراسر ایران توزیع می گردد، در سال سوم تاکنون ۳۷ شماره از آن منتشر شده است.^۲

عنوان: راسان، Rāsān
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: رؤیا طلوعی
سردبیر یا شورای نویسندگان:
نوع و زمینه: سیاسی/اجتماعی/فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کُردی و فارسی
تاریخ نخستین شماره: ماهانه، سنندج
ترتیب و محل انتشار:
توضیحات: بیشتر به موضوع زنان و مسائل اجتماعی می پرداخت. در دو دوره منتشر شد؛ دور اول رؤیا طلوعی سردبیر آن بود.

عنوان: روزان، Rožān
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: ناصر خالدیان
سردبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای نویسندگان
نوع و زمینه: فرهنگی/اجتماعی/اقتصادی
زبان نشریه: فارسی و کُردی
تاریخ نخستین شماره: ۱۳۹۰/۱۲/۲۳ ه.ش
ترتیب و محل انتشار: هفته نامه
توضیحات: اولین شماره آن در سه شنبه (۲۳) اسفند ماه (۱۳۹۰) ه.ش منتشر شده است.

عنوان: روژ ره‌وه‌ند، Rož ravand
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: عماد حسینی
سردبیر یا شورای نویسندگان: شورای سردبیری

^۱ - دیار کهن، شماره ۳۴ سال دوم سال ۱۳۹۰ ه.ش

^۲ - برخی از شماره های آن آرشیو نگارنده

نویسندگان:
نوع و زمینه: آموزشی/پرورشی/تحلیلی/خبری/اطلاع رسانی
زبان نشریه: فارسی
تاریخ نخستین شماره: ۱۳۸۹/۱۲/۱ ش. هفته نامه
ترتیب و محل انتشار:
توضیحات: اولین شماره آن در اول اسفند ماه ۱۳۸۹ ه.ش در ۱۲ صفحه منتشر شده است.

عنوان: روژه‌ه‌لات، Rožhrlāt (شرق)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: عبدالله سهرابی
سردبیر: سامان سلیمانی
نوع و زمینه: سیاسی/اجتماعی/فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کردی و فارسی
تاریخ نخستین شماره: ۱۳۸۲/۱۰/۲۹
ترتیب و محل انتشار: دو هفته‌گی، سندج
دبیر بخش فارسی: فرهاد امین پور
دبیر بخش کردی: رضا علی پور
توضیحات: مدیر مسؤل آن عبدالله سهرابی نماینده پیشین مجلس ششم میوان و سروآباد بود. آخرین شماره (۶۵) در تاریخ ۱۳۸۵/۷/۱۷ منتشر شد. پس از انتشار (۶۵) شماره فعالیت آن متوقف شد. در اواخر سال ۱۳۸۷ ه.ش برای بار دوم با ترکیب جدید و سردبیری د. محمد علی توفیقی منتشر شد و پس از دو سه شماره دوباره به تعطیلی انجامید.^۱

عنوان: زریبار، Zirebār
صاحب امتیاز و مدیر مسؤل: عادل محمدپور
سردبیر یا شورای نویسندگان: سردبیر: مسعود بیننده^۲، شورای نویسندگان: حمزه محمدی، علی دلاویز، عادل محمدپور، مسعود بیننده، رضا شجعی
نوع و زمینه: فرهنگی/ادبی/اجتماعی
زبان نشریه: کردی و فارسی
تاریخ نخستین شماره: آذر ۱۳۷۶ ه.ش
ترتیب و محل انتشار: فصل نامه، میوان گستره ی توزیع استان های: کردستان، کرمانشاه، ایلام، آذربایجان غربی
توضیحات: این نشریه به عنوان خاستگاه اولین نشریه مستقل در حوزه روزنامه‌نگاری کردستان ایران در اردیبهشت ماه (۱۳۷۶) به صورت فصل نامه مجوز انتشار گرفت. در آذر (۱۳۷۶) اولین شماره آن با پشتوانه مردمی به زبان فارسی منتشر و از شماره

^۱ - برخی از شماره های این نشریه د رآرشو نگارنده

^۲ - از شماره (۱) تا شماره (۵۳) علاوه بر صاحب امتیازی و مدیر مسؤلی سردبیری آن نیز به عهده عادل محمدپور و از (۵۴) تا نگارش این متن سردبیری آن به عهده مسعود بیننده واگذار شده است.

(۲) بخش زبان کردی به آن اضافه شد. در راستای تداوم آن شماره (۸۷-۸۸) فایل داعش بهار و تابستان (۱۳۹۴) ه.ش منتشر شده است.^۱ توضیح اینکه «به دلیل چاپ مقاله ای از پاییز (۱۳۹۴) متأسفانه متوقف شده و هنوز سرنوشت آن مشخص نگردیده است!».

عنوان: ژيوار، živār

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: محمد رحیم غلام ویسی

سر دبیر یا شورای نویسندگان: شورای سردبیری

نوع و زمینه: علمی/ادبی/فرهنگی/اجتماعی

زبان نشریه: فارسی و کردی

تاریخ نخستین شماره: بهار ۱۳۸۷ ه.ش

ترتیب و محل انتشار: فصل نامه، سندج

توضیحات: شماره ۳ آن در اسفند ۱۳۸۷ ه.ش منتشر شده است.^۲

عنوان: سروه ، Sirva (نسیم)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: مرکز نشر فرهنگ و ادبیات کردی

سر دبیر یا شورای نویسندگان: اسفندیار رحیم مشائی شورای نویسندگان: بهروز جعفری، بهروز خیریه، علی دستمالی، کیومرث رحمانی و کامل صفریان

نوع و زمینه: فرهنگی/ادبی/اجتماعی

زبان نشریه: کردی

تاریخ نخستین شماره: اردیبهشت ۱۳۶۴ ه.ش

ترتیب و محل انتشار: ماهانه، ارومیه و سندج

توضیحات: این نشریه به سرپرستی و نظارت «همین» شاعر نامدار راه اندازی شد و توانست برای مدتی کوتاه بسیاری از شاعران و نویسندگان مناطق گردنشین ایران را به دور خودش جمع کند، پس از مرگ همین، احمد قاضی سردبیری آن را به عهده گرفت و تا سه سال پیش در ارومیه فعالیت می کرد اما بنا به دلایل نامشخص از ارومیه به سندج انتقال داده شد و اکنون زیر نظر شورای نویسندگان به انتشار خود ادامه می دهد و تا کنون ۲۸۱ شماره از آن منتشر شده است.^۳ اما مدتی است به دلایل نامعلومی متوقف شده است.

عنوان: سوران، Sorān

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: عارف رحیمی

سر دبیر یا شورای نویسندگان: شورای سردبیری مدیر اجرایی: سمیرا کریمی

نوع و زمینه: فرهنگی/سیاسی/اجتماعی

زبان نشریه: کردی و فارسی

^۱ - مجله زریبار (۸۷-۸۸) بهار و تابستان (۱۳۹۴) ه.ش

^۲ - فصل نامه ژيوار، شماره ۳ اسفند ماه ۱۳۸۷ ه.ش

^۳ - نگا ص ۱۷۶/راهنمایی مجله ها و روزنامه های ایران حلد اول، ۱۳۸۳ و ۱۳۸۴ و سروه شماره ۲۸۱ تیرماه سال ۱۳۸۹ ه.ش

تاریخ نخستین شماره: ۲۴ اردیبهشت ۱۳۸۸ ه.ش
 ترتیب و محل انتشار: هفتگی، سندج
 توضیحات: ۲۴ اردیبهشت ۱۳۸۸ ه.ش به جرگه‌ی مطبوعات کردی پیوسته است.^۱

عنوان: سیروان، Sirvān
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: سازمان همیاری شهرداری‌های استان کردستان و مدیر مسؤل: مسعود احمدی
سر دبیر یا شورای نویسندگان: شیروان یاری
نوع و زمینه: خبری/فرهنگی/ادبی/اجتماعی/سیاسی
زبان نشریه: فارسی و کردی
تاریخ نخستین شماره: پیش شماره: ۱۳۷۷/۱/۲۲ ه.ش
ترتیب و محل انتشار: هفتگی، سندج
توضیحات: هفته‌نامه دولتی وابسته به جناح‌های سیاسی در استاندار کردستان است با پیروزی هر جناح در انتخابات ساختار اجرایی آن نیز تغییر پیدا می‌کند، در دوره خاتمی مدیر مسؤل جلال جلالی زاده و سردبیر محمد کریم اسدیگی بودند. پس از مدتی دوباره مدیر مسؤل به عطاءالله قادری و سردبیر به کامبیز کریمی و شورای سردبیری به ناصر حسنی، فیض‌الله پیری و جمال ملایی و مدیریت اجرایی به حمید رضا جوادیان رسید. اکنون (زمان نگارش این متن) مجدداً با تغییر ستاف آن، مدیر مسؤل به مسعود احمدی، سردبیری به شیروان یاری، شورای نویسندگان به جمال ملایی، حمیدرضا جوادیان، فیض‌الله پیری و امید بهمنی واگذار شده است.^۲

عنوان: شوخ و شه‌نگ، Sox o Šang
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: حمیده قادری
سر دبیر یا شورای نویسندگان: محمد صدیق کریم پور / شورای سیاست‌گذاری: نژاد جهانی، ناصر امینی، حمیده قادری، سوران حسینی، محمد صدیق کریم پور، فواد جهانی و هیوا حاج محمدی /
نوع و زمینه: هیأت تحریریه: سوران حسینی، بختیار احمدی، محمد صدیق کریم پور و فواد جهانی
زبان نشریه: فرهنگی/کودک و نوجوان
تاریخ نخستین شماره: فارسی و کردی
ترتیب و محل انتشار: شماره (۷) تابستان ۱۳۹۲ ه.ش
توضیحات: این نشریه در حوزه ادبیات کودک و نوجوان فعالیت می‌کند و شماره (۷) در تابستان ۱۳۹۲ چاپ و منتشر شده است.^۳

عنوان: کرفتو، Karaftu
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: لیلا مدنی

^۱ - سوران در ۲۴ اردیبهشت سال ۱۳۸۸ ه.ش

^۲ - همان منبع قبلی، ص ۹۴ [راهنمای مجله‌ها و روزنامه‌های ایران حلد اول، ۱۳۸۳ و ۱۳۸۴] و هفته‌نامه سیروان ش (۷۵۳)، (۱۳) مهر سال (۱۳۹۲) ه.ش

^۳ - ماهنامه شوخ و شه‌نگ، ش (۷) تابستان (۱۳۹۲) ه.ش

مسؤل:**سردبیر یا شورای**

جهانگیر مدنی

نویسندگان:

فرهنگی / اجتماعی / هنری

نوع و زمینه:

فارسی

زبان نشریه:

پیش شماره ۱۳۸۲ ه.ش

تاریخ نخستین شماره:هفتگی، سندج^۱**ترتیب و محل انتشار:****توضیحات:** بعد از انتشار چندین شماره از روند حرکت افتاد.**عنوان:**

کوردستان (کُردستان)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:

انستیتوی فرهنگی کُردستان

سردبیر یا شورای

شورای سردبیری

نویسندگان:

سیاسی / اجتماعی / فرهنگی

نوع و زمینه:

فارسی، کُردی

زبان نشریه:

بهار ۱۳۸۰ ه.ش

تاریخ نخستین شماره:

فصل نامه، تهران

ترتیب و محل انتشار:**توضیحات:** ناشر افکار انستیتوی کُردستان ایران بود، شماره (۲) آن در تابستان (۱۳۸۲ ه.ش/۲۰۰۳م) منتشر شده است.پس از نشر چند شماره فعالیت آن متوقف گردید.^۲**عنوان:**

کوردناسی، Kurdnāsi کوردشناسی

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:

شهرام حاتمی

سردبیر یا شورای

شهرام حاتمی

نویسندگان:

فرهنگی / سیاسی / اجتماعی

نوع و زمینه:

کُردی و فارسی

زبان نشریه:

پاییز ۲۰۰۸م

تاریخ نخستین شماره:

گاهنامه

ترتیب و محل انتشار:**توضیحات:** اولین شماره آن در (۸۱۶) صفحه در پاییز (۲۰۰۸م) منتشر شده است.^۳**عنوان:**

کوشک، kuşk

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:

حسن افشار

سردبیر یا شورای

کامران محمد رحیمی

^۱ - همان منبع قبلی، ص ۱۲۶ [راهنمایی مجله ها و روزنامه های ایران حلد اول، ۱۳۸۳ و ۱۳۸۴]^۲ - فصل نامه کُردستان، شماره اول / سال اول، بهار سال ۱۳۸۰ ه.ش^۳ - گاهنامه کورد ناسی، شماره ۱ سال اول پاییز ۲۰۰۸م

نویسندگان:

نوع و زمینه: فرهنگی/اقتصادی

زبان نشریه: کُردی و فارسی

تاریخ نخستین شماره: ۱۳۹۰ ش

ترتیب و محل انتشار: ماهنامه

توضیحات: اولین شماره آن در (۸) ص در ماه سال ۱۳۹۰ و شماره (۸) آن در مهر ۱۳۹۱ منتشر شده است.^۱

عنوان:

گرشهی کُردستان، Girša (درخشش کُردستان)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:

محمد صالح ابراهیمی (شه پول)

سر دبیر یا شورای نویسندگان:

محمد صالح ابراهیمی (شه پول)

نوع و زمینه:

فرهنگی/ادبی/هنری/اجتماعی فرهنگی/ادبی/هنری/اجتماعی

زبان نشریه:

کُردی کُردی

تاریخ نخستین شماره:

اواسط سال ۱۹۸۰ م یا ۱۹۸۱ م

ترتیب و محل انتشار:

ماهنامه، تهران

توضیحات: در طول انتشار خود (۹) شماره از آن در (۳۲) صفحه منتشر و به علت مشکلات چاپ آن متوقف شد.^۲

عنوان:

مه‌هاباد (مه‌باد)

صاحب امتیاز یا مدیر

احمد بحری

مسؤل:

سر دبیر یا شورای

شورای نویسندگان نسرین جعفری، کمال حسو، سواره فتوحی، امین گردیگلانی

نویسندگان:

وعلی اسماعیل زاده

نوع و زمینه:

فرهنگی/ادبی/اجتماعی

زبان نشریه:

کُردی و فارسی

تاریخ نخستین شماره:

۱۳۸۰ ه.ش

ترتیب و محل انتشار:

ماهنامه، مه‌باد

توضیحات: ماهنامه ای مستقل و تاکنون شماره‌های زیادی از آن منتشر شده است^۳ و هنوز هم در حال انتشار است.

عنوان:

ندای جامعه

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:

خانم نوشین محمدی

سر دبیر یا شورای

رضا جمشیدی

نویسندگان:

نوع و زمینه:

سیاسی/اجتماعی/فرهنگی

زبان نشریه:

کُردی کرمانشاهی و سورانی

^۱ - ماهنامه کوشک، شماره ۸ سال دوم پاییز ۱۳۹۱^۲ - نگا (الف) ص ۹۶/ جاف وریا، [کاروانی روزنامه گه ری کوردی، کاروان روزنامه نگاری کُردی] وزارت ارشاد، هولیر، ۱۹۹۸

(ب) ص ۱۹ / [بیلوگرافی روزنامه نگاری کُردی در سال های در سال های (۱۹۷۵-۱۹۹۳ م)] اسماعیل تنیا، هولیر، ۱۹۹۸

^۳ - شماره ۱۲۵ آن در سال یازدهم سال (۱۳۹۰) منتشر شده است.

تاریخ نخستین شماره: ۱۳۸۰ ه.ش
ترتیب و محل انتشار: هفتگی، کرمانشاه گستره ی توزیع: مناطق گردنشین ایران
توضیحات: اولین نشریه است که به دو زبان کردی و فارسی در استان کرمانشاه از طرف سازمان دانش آموختگان کرمانشاه منتشر می شود و به زبان، فرهنگ و ادبیات کردی اهتمام ویژه دارد و تا کنون بیش ۱۹۰ شماره از آن منتشر شده است.^۱

عنوان: ندای زاگروس
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: عبدالقادر چهل امیرانی
سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای سردبیری
نوع و زمینه: اجتماعی/سیاسی/فرهنگی/ورزشی
زبان نشریه: فارسی
تاریخ نخستین شماره: ۱۳۸۴ ه.ش، تهران
ترتیب و محل انتشار: هفتگی
توضیحات: شماره سیزدهم در سال چهارم در نیمه دوم شهریورماه ۱۳۸۸ ه.ش در ۸ صفحه منتشر شده است.^۲

عنوان: ندای گروس
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: عبدالقادر چهل امیرانی
سر دبیر یا شورای نویسندگان: اجتماعی/فرهنگی سیاسی
نوع و زمینه: فارسی
زبان نشریه: فارسی
تاریخ نخستین شماره: ۱۳۸۹ ه.ش
ترتیب و محل انتشار: دو هفتگی
توضیحات: نشریه اس است محلی، شماره ۱۹ در نیمه دوم خردادماه ۱۳۸۹ ه.ش در ۸ صفحه منتشر شده است.^۳

عنوان: نیشتمان، Ništimān (میهن)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: شعله عزیزی
سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای سردبیری
نوع و زمینه: سیاسی/اجتماعی
زبان نشریه: کردی و فارسی
تاریخ نخستین شماره: ۱۳۸۸/۷/۵ ه.ش

^۱ - گفتگو با سردبیر آن آقای رضا جمشیدی

^۲ - ندای زاگرس شماره ۱۳، سال چهارم، نیمه دوم شهریور ماه ۱۳۸۸ ه.ش

^۳ - ندای گروس شماره ۱۹ نیمه دوم خرداد سال ۱۳۸۹ ه.ش

ترتیب و محل انتشار: هفتگی، سنندج
توضیحات: این نشریه تازگی به جرگه نشریات کُردی پیوسته، گستره توزیع آن مناطق کُردنشین کُردستان، آذربایجان غربی، کرمانشاه و ایلام است.^۱

عنوان: هاوار، Hāvār (فریاد)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: هاشم هدایتی

سردبیر یا شورای نویسندگان: محمد علی توفیقی

نوع و زمینه: اجتماعی/فرهنگی/اقتصادی/سیاسی

زبان نشریه: کُردی و فارسی

تاریخ نخستین شماره:

ترتیب و محل انتشار: فعلاً دو هفتگی، سنندج

توضیحات:

عنوان: هایا، Hāyā (آگاه)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: آزاد محمدی

سردبیر: انور روشن

شورای نویسندگان: عدنان حسینی، اسماعیل محمودی، حامد کهنه پوشی، امید ورزنده، صدیق زاهدی، ابراهیم محمد حسینی

نوع و زمینه: فرهنگی

زبان نشریه: کُردی و فارسی

تاریخ نخستین شماره: زمستان ۱۳۹۰ ه.ش

ترتیب و محل انتشار: فصل نامه، مریوان

توضیحات: بنا به گفته شورای نویسندگان در سرمقاله اولین شماره این نشریه این در راستای خدمت با فرهنگ و ادبیات کُردی به دنیا آمده است. نخست قرار بوده تحت عنوان «گه‌شه» چاپ و منتشر شود، اما بر اساس تصمیم شورای نویسندگان به «هایا» به معنی «هوشیار و آگاه» تغییر نام پیدا نموده است. ابتدا اعضای هیات تحریریه اینها بودند: مهدی خوندل، رئوف جهانی، حامد کهنه پوشی، انور روشن و ابراهیم محمد حسینی. شماره (۲۰-۱۹) آن پاییز (۱۳۹۶) منتشر شده است و اکنون هم در حال تداوم است.

^۱ - نیشتمان پیش شماره ۱، پنجم مهرماه سال ۱۳۸۸ ه.ش

ب) نشریاتِ دانشجوییِ دانشجویان کُرد دانشگاه های کشور

عنوان:	ناشتی، āšti (آشتی)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:	ص: رحمان سلیمی م: دلیر نوری
سردبیر یا نویسدگان:	شورای مسعود حقیقت فر
نوع و زمینه:	فرهنگی/اجتماعی/سیاسی
زبان نشریه:	کُردی و فارسی
تاریخ نخستین شماره:	۱۳۸۳ ه.ش
ترتیب و محل انتشار:	دوماهنامه، زنجان
توضیحات:	نشریه دانشجویی دانشجویان کُرد دانشگاه زنجان است. شماره (۳) در سال اول در مرداد ماه ۱۳۸۳ ه.ش منتشر شده است. ^۱

عنوان:	نامانج، āmānj (هدف)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:	چیا حجازی
سردبیر یا نویسدگان:	زیر نظر شورای سردبیری
نوع و زمینه:	سیاسی/اجتماعی/فلسفی
زبان نشریه:	کُردی و فارسی
تاریخ نخستین شماره:	ماهانه، سنندج
ترتیب و محل انتشار:	ماهانه، سنندج
توضیحات:	نشریه دانشجویی است چندین شماره از آن منتشر شده است. ^۲

عنوان:	ئاوات، āwāt، (آرزو)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:	یدالله پشادی
سردبیر یا نویسدگان:	اشرف محمدی
نوع و زمینه:	فرهنگی/ادبی
زبان نشریه:	کُردی و فارسی
تاریخ نخستین شماره:	فروردین ۱۳۸۰ ه.ش
ترتیب و محل انتشار:	ماهانه، اهواز
توضیحات:	نشریه دانشجویی دانشگاه شهید چمران اهواز معاونت دانشجویی شماره ۱ آن در فروردین ۱۳۸۰ ه.ش در ۲۴

^۱ - مجله ناشتی (آشتی)، شماره ۳، سال اول مرداد ۱۳۸۳ ه.ش

^۲ - مجله نامانج

عنوان: ناووز، āwaz (عقل)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: کیهان عزیزی
سردبیر یا شورای نویسندگان: فرشید شریفی
نوع و زمینه: ادبی/فرهنگی/فلسفی
زبان نشریه: فارسی و کردی
تاریخ نخستین شماره: پاییز ۱۳۸۱
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، تبریز
توضیحات: نشریه دانشجویی دانشگاه تبریز شماره ۱ در پاییز ۱۳۸۱ ه.ش منتشر شده است. از شماره های دیگر آن اطلاع در دست نیست.^۲

عنوان: ئه هورا، āhūrā (آهورا)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: هورامان بهرامی
سردبیر یا شورای نویسندگان: فواد ابراهیمی
نوع و زمینه: فرهنگی/ادبی/اجتماعی/سیاسی
زبان نشریه: فارسی و کردی
تاریخ نخستین شماره: بهار ۱۳۸۴ ه.ش
ترتیب و محل انتشار: فصل نامه، سنندج
توضیحات: ناشر افکار انجمن ادبی فرهنگی اهورا است وابسته به مرکز پژوهش های کردستان شناسی دانشگاه کردستان است. شماره ۲ آن در پاییز ۱۳۸۵ منتشر شده است.^۳

عنوان: آفاق نو، āfāqanav
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: حسین رضانی سراجاری
سردبیر یا شورای نویسندگان: مسعود بیننده
نوع و زمینه: فرهنگی/ادبی/هنری
زبان نشریه: فارسی و کردی
تاریخ نخستین شماره: نامنظم، زنجان
ترتیب و محل انتشار: زنجان
توضیحات: نشریه دانشجویان کرد دانشگاه زنجان است. شماره ۲ در بهار ۱۳۷۹ ه.ش منتشر شده است.^۴

^۱ - مجله ئاوات(آرزو) شماره ۱، فروردین ۱۳۸۰ ه.ش

^۲ - مجله ناووز(عقل) شماره ۱، پاییز ۱۳۸۱ ه.ش

^۳ - مجله اهورا، شماره ۱ بهار ۱۳۸۴ ه.ش

^۴ - مجله آفاق نو، شماره ۲، بهار ۱۳۷۹ ه.ش

عنوان: بروسکه، Birūska (پیام)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: قادر عزیزی

سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای نویسندگان

نوع و زمینه: فرهنگی/اجتماعی/ادبی/هنری

زبان نشریه: کُردی و فارسی

تاریخ نخستین شماره: فروردین ماه ۱۳۷۹ ه.ش

ترتیب و محل انتشار: ماهانه، کرمانشاه

توضیحات: نشریه دانشجویی دانشجویان دانشگاه رازی کرمانشاه.^۱

عنوان: به یان، Bayān (بامداد)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: کاوه اسعدی

سر دبیر یا شورای نویسندگان: جلیل تیره

نوع و زمینه: فرهنگی/ادبی

زبان نشریه: کُردی و فارسی

تاریخ نخستین شماره: ماهانه، همدان

ترتیب و محل انتشار: ماهانه، همدان

توضیحات: نشریه دانشجویی انجمن ادبی بیان دانشگاه بوعلی همدان شماره ۳ آن بدون تاریخ در ۳۲ صفحه منتشر شده است.^۲

عنوان: بی ده‌نگی، Bedangi (سکوت)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: عبید زارعی

سر دبیر یا شورای نویسندگان: عبید زارعی

نوع و زمینه: سیاسی/فرهنگی/انتقادی

زبان نشریه: کُردی و فارسی

تاریخ نخستین شماره: بهمن سال ۱۳۸۴ ه.ش

ترتیب و محل انتشار: دو هفته‌گی، سنندج

توضیحات: نشریه دانشجویی وابسته به دانشگاه کُردستان است در مجموع چهار شماره از آن چاپ شده است.

عنوان: پرسپیار، Pirsiyār (پرسش)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: فرهاد رضانی

سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای سردبیری

نوع و زمینه: فرهنگی/اجتماعی (تئوری-تحلیلی)

^۱ - مجله بروسکه شماره ۱ فروردین ماه ۱۳۷۹ ه.ش

^۲ - مجله بیان شماره ۳ (بدون تاریخ)

زبان نشریه: فارسی
 تاریخ نخستین شماره: ۱۳۸۲ ه.ش
 ترتیب و محل انتشار: گاهنامه، تهران
 توضیحات: نشریه دانشجویی دانشگاه شهید بهشتی تهران است، شماره (۲) در آبان ماه ۱۳۸۲ ه.ش منتشر شده است.^۱

عنوان: تریفه، Tirifa، (نور)
 صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: سید عرفان حسینی
 سردبیر یا شورای نویسندگان: سیف الله فرجیان
 نوع و زمینه: فرهنگی/اجتماعی/سیاسی
 زبان نشریه: کردی و فارسی
 تاریخ نخستین شماره: ۱۳۷۹ ه.ش
 ترتیب و محل انتشار: گاهنامه، دانشگاه اراک
 توضیحات: نشریه دانشجویی دانشجویان دانشگاه اراک است شماره ۲ آن در اردیبهشت ماه ۱۳۸۱ ه.ش در ۴۸ صفحه منتشر شده است.^۲

عنوان: چریکه‌ی به‌یان، Ćirikay bayān (نغمه بامداد)
 صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: برهان امین‌زاده
 سردبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای نویسندگان
 نوع و زمینه: فرهنگی/اجتماعی ادبی
 زبان نشریه: کردی و فارسی
 تاریخ نخستین شماره: ماهانه، تبریز
 توضیحات: نشریه دانشجویان کرد دانشگاه تبریز است.^۳

عنوان: چیا، čiyā (کوه، کوهستان)
 صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: خالد توکلی
 سردبیر یا شورای نویسندگان: بهزاد حکیمی نیا
 نوع و زمینه: فرهنگی/اجتماعی/سیاسی
 زبان نشریه: کردی و فارسی
 تاریخ نخستین شماره: ۱۳۸۰ ه.ش

^۱ - مجله پرسپار(پرسش)، شماره ۲، آبان ماه ۱۳۸۲ ه.ش

^۲ - مجله تریفه شماره ۲ آن در اردیبهشت ماه ۱۳۸۱ ه.ش

^۳ - مجله چریکه‌ی به‌یان(نغمه بامداد)، شماره اول، سال اول، اردیبهشت ۲۷۰۷ ک/۱۳۸۶ ه.ش

ترتیب و محل انتشار: گاهنامه، دانشگاه اصفهان
توضیحات: نشریه دانشجویان کرد دانشگاه اصفهان است شماره ۸ در خرداد ۱۳۸۷ ه.ش در ۱۲۵ صفحه منتشر شده است.^۱

عنوان: ده نگ، Dang، (صدا)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: آسو صالح
سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای سردبیری
نوع و زمینه: فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کردی و فارسی
تاریخ نخستین شماره: ۱۳۸۳ ه.ش
ترتیب و محل انتشار: هفتگی، سندج
توضیحات: وابسته به کانون فرهنگی (هژان) دانشگاه کردستان است و نزدیک به ۴۰ شماره از آن منتشر شده است.^۲

عنوان: رابوون، Rābun (خیزش، قیام)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: لیلانیت زاد م:نرین سلیمی
سر دبیر یا شورای نویسندگان: فرهنگی/اجتماعی/سیاسی
نوع و زمینه: زیر نظر شورای نویسندگان
زبان نشریه: فارسی و کردی
تاریخ نخستین شماره: اسفند ۱۳۸۵ ه.ش
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، تهران
توضیحات: نشریه دانشجویی دانشجویان کرد دانشگاه تهران است. شماره اول آن در سال اول در اسفند ماه ۱۳۸۵ ه.ش منتشر شده است.^۳

عنوان: رافه، Rāva (تحلیل)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: کاوه دستوره
سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای نویسندگان
نوع و زمینه: سیاسی/فرهنگی اجتماعی
زبان نشریه: فارسی
تاریخ نخستین شماره:
ترتیب و محل انتشار: فصل نامه، تهران
توضیحات: نشریه دانشجویی دانشجویان کرد دانشکده‌ی علوم اجتماعی دانشگاه تهران از سوی کانون فرهنگی کازیوه منتشر می شود. شماره (۳) آن در تابستان (۱۳۸۱ ه.ش) در (۴۳۶) صفحه منتشر شده است.^۱

^۱ - گاهنامه چیا(کوه، کوهستان)، شماره ۸، سال ۷، خرداد ۱۳۸۷ ه.ش

^۲ - ده‌نگ(صدا)خبرنامه دانشگاه کردستان، مرکز پژوهش‌های کردستان شناسی، معرفی نشریات دانشجویی، شماره ۶

^۳ - مجله رابوون(خیزش)، شماره اول، سال اول، اسفند ۱۳۸۵ ه.ش

عنوان: رسکان، Riskān (رویش)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: قاسم تاباک

سردبیر یا شورای نویسندگان: جهان الله کرم

نوع و زمینه: فرهنگی / ادبی / اجتماعی

زبان نشریه: فارسی و کُردی

تاریخ نخستین شماره: دو ماهنامه، مهاباد

ترتیب و محل انتشار:

توضیحات: وابسته به دانشجویان کُرد دانشگاه پیام نور مهاباد است. در مورد سایر شماره‌های منتشره اطلاعی در دست نیست.^۱

عنوان: روژانو، Rožāno (روزنو)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: سیروان نعیمی

سردبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای سردبیری

نوع و زمینه: فرهنگی / اجتماعی

زبان نشریه: کُردی و فارسی

تاریخ نخستین شماره: اسفند ماه ۱۳۷۹ ه.ش

ترتیب و محل انتشار: ماهانه، ارومیه

توضیحات: نشریه دانشجویی دانشجویان دانشگاه ارومیه، شماره ۱ آن در اسفند ماه ۱۳۷۹ ه.ش در ۲۶ صفحه منتشر شده است.^۲

عنوان: روژه‌ف، Rožav

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: قاسم احمدی

سردبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای سردبیری

نوع و زمینه: سیاسی / اجتماعی / فرهنگی

زبان نشریه: فارسی

تاریخ نخستین شماره: بهار ۱۳۸۵ ه.ش / ۲۰۰۶ م

ترتیب و محل انتشار: فصل نامه، تهران

توضیحات: نشریه دانشجویان کُرد دانشگاه تهران، شماره (۵ و ۴) در زمستان و بهار ۱۳۸۶/۱۳۸۵ ه.ش در (۳۱۸) صفحه منتشر شده است.^۳

^۱ - مجله رافه (تحلیل)، شماره سوم تابستان ۱۳۸۱ ه.ش

^۲ - مجله رسکان (رویش)، شماره اول، سال اول، بدون تاریخ

^۳ - مجله روژانو (روزنو) شماره ۱، اسفند ماه ۱۳۷۹ ه.ش

^۴ - مجله روژه‌ف، شماره (۵ و ۴) زمستان و بهار ۸۵/۸۶ ه.ش

عنوان: روژه لات، Rožhalāt (شرق)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: افراسیاب جمالی

سر دبیر یا شورای نویسندگان: فخرالدین حسنلویی

نوع و زمینه: فرهنگی/ادبی/هنری/اجتماعی

زبان نشریه: کُردی و فارسی

تاریخ نخستین شماره: فصل نامه، بیرجند

ترتیب و محل انتشار: توضیحات: وابسته به کانون کتابخوانی و مطالعات فرهنگی دانشگاه بیرجند است شماره ۵ آن در بهار ۱۳۸۳ ه.ش منتشر شده است.^۱

عنوان: ژوان، Živān (وعده گاه)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: فاضل شریعتی

سر دبیر یا شورای نویسندگان: شورای سردبیری

نوع و زمینه: فرهنگی/ادبی/اجتماعی

زبان نشریه: کُردی و فارسی

تاریخ نخستین شماره: ۱۳۷۹ ه.ش

ترتیب و محل انتشار: فصل نامه، سندج

توضیحات: شماره ۳ در سال ۱۳۸۰ منتشر شده است.^۲

عنوان: ژیار، Žiyār (فرهنگ)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: خبات فرامرزی

سر دبیر یا شورای نویسندگان: خبات فرامرزی

نوع و زمینه: فرهنگی

زبان نشریه: کُردی و فارسی

تاریخ نخستین شماره: فصل نامه، تهران

ترتیب و محل انتشار: توضیحات: نشریه انجمن فرهنگی دانشجویان کُرد دانشگاه بین المللی امام خمینی است، شماره (۶) در اسفند ماه ۱۳۸۵ ه.ش منتشر شده است.^۳

^۱ - مجله روژه لات(شرق)، شماره ۵، بهار ۱۳۸۳ ه.ش

^۲ - مجله ژوان شماره ۳ سال ۱۳۰۸ ه.ش

^۳ - مجله ژیار، شماره ۶، اسفند ۱۳۸۵ ه.ش

عنوان: ژيوار، Živār (جای زندگی)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: زینب عزیزاده
سر دبیر یا شورای نویسندگان: شورای سردبیری
نوع و زمینه: ادبی/فرهنگی/اجتماعی
زبان نشریه: فارسی و کردی
تاریخ نخستین شماره:
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، سنج
توضیحات: از طرف دانشجویان دانشگاه کردستان منتشر می شود و شماره ۲۲ آن در اسفندماه ۱۳۸۴ منتشر شده است.^۱

عنوان: سامال، Sāmāl (آسمان صاف)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: فرانک ساعدپناه
سر دبیر یا شورای نویسندگان: هورامان بهرامی
نوع و زمینه: فرهنگی/ادبی/اجتماعی/سیاسی
زبان نشریه: فارسی و کردی
تاریخ نخستین شماره: پاییز ۱۳۸۴ ه.ش
ترتیب و محل انتشار: فصل نامه، سنج
توضیحات: نشریه دانشجویی دانشگاه کردستان است شماره ۳ آن در سال سوم در پاییز ۱۳۸۵ ه.ش منتشر شده است.^۲

عنوان: سوما، Somā (نور چشم)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: صلاح الدین چلبیانی
سر دبیر یا شورای نویسندگان: شورای سردبیری
نوع و زمینه: فرهنگی/ادبی/اجتماعی
زبان نشریه: کردی و فارسی
تاریخ نخستین شماره: اردیبهشت ماه سال ۱۳۸۰ ه.ش
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، سنج
توضیحات: نشریه دانشجویی دانشگاه کردستان، شماره ۲ و ۳ آن در آبان ۱۳۸۰ ه.ش منتشر شده است.^۳

عنوان: فراسو، Farāsu
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: مسعودبینه
سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای سردبیری
نوع و زمینه: فرهنگی
زبان نشریه: کردی و فارسی

^۱ - مجله ژيوار، شماره ۲۲ اسفند ماه ۱۳۸۴ ه.ش

^۲ - مجله سامال(آسمان صاف)، شماره ۳، سال سوم پاییز ۱۳۸۵

^۳ - مجله سوما(نور چشم) شماره ۳۲ آبان ۱۳۸۰ ه.ش

تاریخ نخستین شماره: ۱۳۷۹.ش
ترتیب و محل انتشار: گاهنامه، زنجان
توضیحات: ویژه‌نامه فاجعه حلبچه شماره ۲ در اسفندماه ۱۳۷۹.ش منتشر شده است.^۱

عنوان: فه ژین، Važin (احیاء، از نو زنده شدن)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: محمد رسول‌پور
سردبیر یا شورای نویسندگان: شورای سردبیری: جهانگیر کس‌نزانی، ماح‌علوی‌جانی
نوع و زمینه: فرهنگی / اجتماعی
زبان نشریه: کردی و فارسی
تاریخ نخستین شماره: ۱۳۸۲.ش
ترتیب و محل انتشار: گاهنامه، زنجان
توضیحات: شماره ۸ در سال سوم در آذر ماه ۱۳۸۵.ش منتشر شده است.

عنوان: کوردستان (کُردستان)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: هورامان بهرامی
سردبیر یا شورای نویسندگان: سرگل مرادی
نوع و زمینه: فرهنگی / ادبی / سیاسی / اجتماعی
زبان نشریه: فارسی و کردی
تاریخ نخستین شماره: فصل‌نامه، سنندج
ترتیب و محل انتشار: مرکز پژوهش‌های کُردستان‌شناسی دانشگاه کُردستان است. شماره ۳ آن در سال سوم در پاییز سال ۱۳۷۵ منتشر شده است.^۲

عنوان: مانا، Mānā (معنا)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: لیلای عنایت‌زاده
سردبیر یا شورای نویسندگان: امجد غلامی
نوع و زمینه: فرهنگی / اجتماعی / سیاسی
زبان نشریه: فارسی و کردی
تاریخ نخستین شماره: بهار ۱۳۸۴.ش / ۲۰۰۵م
ترتیب و محل انتشار: گاهنامه، همدان
توضیحات: وابسته به انجمن ادبی بیان شاخه کردی دانشجویان کُرد دانشگاه بوعلی همدان است. شماره اول آن در بهار ۱۳۸۴.ش در ۱۳۰ صفحه منتشر شده است.^۳

^۱ - گاهنامه فراسو، شماره ۲، اسفند ماه ۱۳۷۹.ش

^۲ - مجله کوردستان، شماره ۳ سال سوم، پاییز ۱۳۷۵.ش

^۳ - گاهنامه مانا(معنا)، شماره اول، سال اول، بهار ۱۳۸۴.ش

عنوان: نویسا، Nivisā
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: کیوان فرهمندی
سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای نویسندگان
نوع و زمینه: سیاسی/فرهنگی/اجتماعی
زبان نشریه: فارسی
تاریخ نخستین شماره: گاهنامه، تهران
ترتیب و محل انتشار: نشریه دانشجویان گُرد دانشکده پزشکی کانون نشریات دانشجویی، شماره (۳) در پاییز (۱۳۸۳ ه.ش) در (۲۲۰) صفحه منتشر شده است.^۱

عنوان: نیشتمان، Ništīmān (میهن)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: رضا یادگار نوین
سر دبیر یا شورای نویسندگان: محمد احمدی
نوع و زمینه: فرهنگی/ادبی/اجتماعی
زبان نشریه: فارسی و کُردی
تاریخ نخستین شماره: فصل نامه، سنج
ترتیب و محل انتشار: نشریه دانشجویی دانشگاه کُردستان است، شماره ۸ و ۹ آن در اسفند ماه ۱۳۸۷ ه.ش منتشر شده است.^۲

عنوان: ولات، Vilāt (میهن)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: امید ترکه
سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای سردبیری
نوع و زمینه: سیاسی/اجتماعی/فرهنگی
زبان نشریه: کُردی و فارسی
تاریخ نخستین شماره: ۱۳۸۵ ه.ش
ترتیب و محل انتشار: فصل نامه، کرج
توضیحات: نشریه دانشجویان گُرد دانشگاه تربیت معلم تهران (واحد حصارک کرج) است. پیش شماره دوره جدید، سال چهارم در زمستان ۱۳۸۵ ه.ش منتشر شده است.^۳

^۱ - مجله نویسا، شماره سوم، پاییز ۱۳۸۳ ه.ش

^۲ - مجله نیشتمان (میهن)، شماره ۸ و ۹ اسفند ماه ۱۳۸۷ ه.ش

^۳ - مجله ولات (کشور، میهن)، پیش شماره، دوره جدید، سال چهارم، زمستان ۱۳۸۵ ه.ش

عنوان: هاوری، Hāvre (دوست)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: سوران حسینی

سر دبیر یا شورای نویسندگان: آکو قیصری

نوع و زمینه: خبیری/تحلیلی

زبان نشریه: فارسی و کُردی

تاریخ نخستین شماره: گاهنامه، سندج

ترتیب و محل انتشار: گاهنامه دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد سندج است. شماره (۸) در سال دوم نیمه دوم آذرماه ۱۳۸۵ ه.ش منتشر شده است.^۱

عنوان: هه‌راله، Harāla (شکوفه)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: شاپور مَکری

سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای سردبیری

نوع و زمینه: فرهنگی/ادبی/اجتماعی

زبان نشریه: کُردی و فارسی

تاریخ نخستین شماره: آذر ماه ۱۳۸۳ ه.ش

ترتیب و محل انتشار: ماهانه، کرمانشاه

توضیحات: شماره یک در آذرماه ۱۳۸۳ ه.ش منتشر شده است.^۲

عنوان: هه‌ژان، Hažān (اهتزاز)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: وحید بهرامی

سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای سردبیری

نوع و زمینه: خبری/فرهنگی/سیاسی/اجتماعی/ادبی

زبان نشریه: کُردی و فارسی

تاریخ نخستین شماره: دو روزنامه، سندج

ترتیب و محل انتشار: نشریه کانون(خانه) فرهنگی/پژوهشی (هه‌ژان) دانشجویان کُرد دانشگاه کُردستان است. شماره (۲۱) در سال دوم در ۱۲ آذر ۱۳۸۶ ه.ش منتشر شده است.^۳

^۱ - گاهنامه هاوری(دوست)، شماره ۸ نیمه دوم آذر ۱۳۸۵ ه.ش

^۲ - مجله هه‌راله(شکوفه) شماره ۱، آذرماه ۱۳۸۳ ه.ش

^۳ - روزنامه هه‌ژان(اهتزاز)، شماره ۲۱، ۱۲ آذر ماه ۱۳۸۶ ه.ش

عنوان: هه‌ژان، Hažān (اهتزاز)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: آوات رضانیا
سر‌دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای سردبیری
نوع و زمینه: فرهنگی/سیاسی/اجتماعی
زبان نشریه: کُردی و فارسی
تاریخ نخستین شماره: اردیبهشت ماه ۱۳۸۶ ه.ش
ترتیب و محل انتشار: گاهنامه، تهران
توضیحات: وابسته به دانشجویان کُرد دانشگاه تهران شماره (۱) آن در سال اول، اردیبهشت ماه ۱۳۸۶ ه.ش در ۳۲ صفحه منتشر شده است.^۱

عنوان: هه‌وال، Havāl (دوست، خبر)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: ارکان محمدی
سر‌دبیر یا شورای نویسندگان: محسن محمدی
نوع و زمینه: فرهنگی/سیاسی/اجتماعی/خبری
زبان نشریه: کُردی و فارسی
تاریخ نخستین شماره: ۱۳۷۶ ه.ش
ترتیب و محل انتشار: گاهنامه، تهران
توضیحات: گاهنامه دانشجویی دانشجویان دانشگاه شهید رجایی است. شماره (۳) در دوره جدید، سال نهم در آذرماه ۱۳۸۵ ه.ش منتشر شده است.^۲

^۱ - گاهنامه هه‌ژان(اهتزاز)، شماره اول، سال اول، اردیبهشت ماه ۱۳۸۶ ه.ش

^۲ - گاهنامه هه‌وال(دوست، خبر)، شماره ۳، دوره جدید، سال نهم، آذر ۱۳۸۵ ه.ش

ج) نشریات صنفی سازمان های دولتی و انجمن های (دبی، فرهنگی و اجتماعی غیر دولتی) (NGO)

عنوان:	انجمن زبان، فرهنگ و هنر کُرد
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:	تھمورث کُرد ایلامی
سردبیر یا شورای نویسندگان:	تھمورث کُرد ایلامی
نوع و زمینه:	فرهنگی/ادبی
زبان نشریه:	کُردی و فارسی
تاریخ نخستین شماره:	۱۳۷۸ ه.ش
ترتیب و محل انتشار:	دو ماهنامه، تهران
توضیحات:	شماره ۷ ویژه نامه همایش حلبچه در دانشگاه کُردستان و دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی تهران در ۷۲ صفحه منتشر شده است. ^۱

عنوان:	تافگه، Tāvga (آبشار)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:	ایرج عبادی
سردبیر یا شورای نویسندگان:	زیر نظر شورای سردبیری
نوع و زمینه:	ادبی/فرهنگی/هنری
زبان نشریه:	کُردی و فارسی
تاریخ نخستین شماره:	۱۳۷۷ ه.ش
ترتیب و محل انتشار:	دو هفته نامه، سنندج
توضیحات:	شماره ۵ در خرداد ماه ۱۳۷۷ ه.ش منتشر شده است. ^۲

عنوان:	چیا، čiyā، (کوه)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:	انجمن سبز چیا
سردبیر یا شورای نویسندگان:	انجمن سبز چیا
نوع و زمینه:	خبری/زیست محیطی
زبان نشریه:	کُردی و فارسی
تاریخ نخستین شماره:	۱۳۸۷ ه.ش

^۱ - مجله انجمن زبان، فرهنگ و هنر کُرد شماره ۷

^۲ - مجله تافگه(آبشار) شماره ۵، ۱۳۷۷ ه.ش

ترتیب و محل انتشار: ماهنامه، مریوان
توضیحات: وابسته به انجمن سبز چیا است به معضلات زیست محیطی می پردازد. شماره ۲۴-۲۵ آن در سال دوم در شهریور (۱۳۸۸ ه.ش) در ۱۰ صفحه منتشر شده است.^۱ یکی از رسانه‌های زیست محیطی در مریوان به شمار می‌رود و نقش بارزی را در روند فعالیت‌های خود بازی نموده است.

عنوان: ده ق، Daq (متن)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:

سر دبیر یا شورای نویسندگان: بختیار سجادی، رضا علیپور، ابراهیم مینویی

نوع و زمینه: تیوری و نقد ادبی

زبان نشریه: کُردی

تاریخ نخستین شماره: ۱۳۷۹ ه.ش

ترتیب و محل انتشار:

توضیحات: اولین شماره در زمستان ۱۳۷۹ ه.ش منتشر شده است.

عنوان: ده لاقه، Dalāqa (پنجره)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: سرکوت عزیز

سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای نویسندگان

نوع و زمینه: فرهنگی/ادبی/اجتماعی

زبان نشریه: فارسی هورامی

تاریخ نخستین شماره:

ترتیب و محل انتشار: گاهنامه

توضیحات: نشریه داخلی انجمن فرهنگی-ادبی بیسارانی در طی فعالیت خود چندین شماره از آن منتشر شده است.

عنوان: رچه، Riča

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: انجمن ادبی، هنری لیلاخ

سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای سردبیری

نوع و زمینه: ادبی/هنری

زبان نشریه: فارسی و کُردی

تاریخ نخستین شماره: اسفند ۱۳۷۸ ه.ش

ترتیب و محل انتشار: ماهانه، دهگلان

توضیحات: شماره اول آن در اسفند ماه ۱۳۷۸ ه.ش منتشر شده است.^۲

عنوان: روژ Rož، (روز)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: علی سهرابی

^۱ - چیا شماره ۲۴-۲۵ شهریور ماه ۱۳۸۸ ه.ش

^۲ - مجله رچه شماره ۱ اسفند ۱۳۷۸ ه.ش

عنوان: سردبیر یا شورای نویسندگان: منصور رحمانی
نوع و زمینه: ادبی/هنری/آموزشی
زبان نشریه: فارسی و کُردی
تاریخ نخستین شماره: پاییز ۱۳۸۳ ه.ش
ترتیب و محل انتشار: فصل نامه، سندج
توضیحات: وابسته به انجمن علمی آموزشی دبیران ادبیات استان کُردستان است. شماره ۴ و ۵ آن در زمستان ۱۳۸۷ منتشر شده است.^۱

عنوان: روجیار، Rojyār خورشید
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: انجمن فرهنگی/ادبی/هنری روجیار
سردبیری یا شورای نویسندگان: زیر نظر هیأت مدیره و هیأت علمی
نوع و زمینه: فرهنگی، ادبی و هنری
زبان نشریه: فارسی و کُردی (هورامی و سورانی)
تاریخ نخستین شماره: شهریور ۱۳۸۹ ه.ش
ترتیب و محل انتشار: گاهنامه، مریوان
توضیحات: نشریه داخلی انجمن فرهنگی، هنری و ادبی روجیار(خورشید) که در راستای خدمت به فرهنگ، هنر، زبان و ادبیات کُردی هورامی می باشد، اولین شماره در سال اول در شهریورماه سال ۱۳۸۹ ه.ش منتشر شده است.^۲

عنوان: رهوت، Ravit (شیوه، آهنگ)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: انجمن فرهنگی/ادبی مریوان
سردبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای نویسندگان
نوع و زمینه: فرهنگی/ادبی/اجتماعی
زبان نشریه: فارسی و کُردی
تاریخ نخستین شماره: گاهنامه، مریوان
ترتیب و محل انتشار: گاهنامه، مریوان
توضیحات: وابسته به انجمن ادبی مریوان بود، دو شماره از آن منتشر و به تعطیلی انجامید. قبل از آن نشریه‌ای به نام «میراجی» وابسته به انجمن ادبی، یک شماره از آن منتشر شد.

عنوان: ره‌وند Ravand (مهاجر، چادر نشین)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: روند
سردبیر یا شورای نویسندگان: شیرکو سلیمی
نوع و زمینه: فکری/ادبی
زبان نشریه: فارسی و کُردی

^۱ - مجله روژ، شماره ۴ و ۵، زمستان ۱۳۸۷ ه.ش

^۲ - گاهنامه روجیار، اولین شماره، شهریورماه سال ۱۳۸۹ ه.ش

تاریخ نخستین شماره: اسفند ۱۳۸۳ ه.ش
ترتیب و محل انتشار: فصل نامه، بانه
توضیحات: وابسته به مرکز فکر و ادب روند بانه است. این نشریه بیشتر به مسائل و موضوعات فکری، فلسفی و ادب روز در حوزه ادب جهانی، فارسی و کُردی می پردازد.^۱

عنوان: زمانه وان، Zimānavān (زبان شناس)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: بهرام ولدییگی
سر دبیر یا شورای نویسندگان: منصور طیفوری
نوع و زمینه: علمی/زبان شناسی
زبان نشریه: کُردی
تاریخ نخستین شماره: ۱۳۸۱ ه.ش
ترتیب و محل انتشار: فصل نامه، تهران
توضیحات: وابسته به انستیتو فرهنگی کُردستان ایران بود، شماره ۲ آن در سال ۱۳۸۱ ه.ش در ۱۹۴ صفحه منتشر شده است.^۲

عنوان: فرهنگ کُردستان
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: محمد حسن مهاجری
سر دبیر یا شورای نویسندگان: ایرج مشعوف
نوع و زمینه: پژوهشی/فرهنگی
زبان نشریه: فارسی، کُردی
تاریخ نخستین شماره: ۱۳۷۸ ه.ش
ترتیب و محل انتشار: فصل نامه، سنندج
توضیحات: وابسته به اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی، شماره ۱۳ آن در زمستان ۱۳۸۱ ه.ش منتشر شده است.^۳

عنوان: کشت و کال
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: سازمان جهاد کشاورزی کُردستان مدیریت مریوان
سر دبیر یا شورای نویسندگان: محمد سعید رشیدی
نوع و زمینه: آموزشی/ترویجی
زبان نشریه: فارسی و کُردی
تاریخ نخستین شماره:
ترتیب و محل انتشار: فصل نامه، مریوان
توضیحات: شماره ۹ آن در پاییز ۱۳۸۱ با جلد رنگی در ۳۲ صفحه منتشر شده است.^۴

^۱ - مجله روند، شماره ۱ اسفند ماه ۱۳۸۳ ه.ش

^۲ - زمانه وان، شماره ۲ تهران ۱۳۸۱ ه.ش

^۳ - راهنمایی مجله ها و روزنامه های ایران ۱۳۸۳-۱۳۸۴ ه.ش، کتابخانه جمهوری اسلامی ایران، جلد اول ص ۳۴۷

^۴ - مجله کشت و کال شماره ۹ پاییز ۱۳۸۱/۲۰۰۲ م

عنوان: ماف، Māf (حقوق)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: انجمن حمایت از حقوق کودکان کُردستان
سر دبیر یا شورای نویسندگان: مختار زارعی
نوع و زمینه: فرهنگی/سیاسی/حقوقی
زبان نشریه: فارسی و کُردی
تاریخ نخستین شماره: پاییز ۱۳۸۴.ش/۲۰۰۵م
ترتیب و محل انتشار: فصل نامه، سندج
توضیحات: شماره اول آن در پاییز ۱۳۸۴.ش در ۱۲۵ صفحه منتشر شده است.^۱

عنوان: ماریوان، Marivān
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: نشریه داخلی شورای اسلامی شهر مریوان
سر دبیر یا شورای نویسندگان: شورای اسلامی شهر مریوان
نوع و زمینه: فرهنگی/اجتماعی/خبری
زبان نشریه: فارسی و کُردی
تاریخ نخستین شماره: ۱۳۸۱.ش
ترتیب و محل انتشار: گاهنامه
توضیحات: شماره (۶) در مردادماه ۱۳۸۱.ش منتشر شده است.^۲

عنوان: نامه ادب
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: انجمن فرهنگی ادب
سر دبیر یا شورای نویسندگان: مصطفی ایلخانی زاده، سید یاسین قریشی، حسین شیرینگی، لایلا صالحی و امین گردیگلانی
نوع و زمینه: فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کُردی
تاریخ نخستین شماره: ۱۳۸۹.ش
ترتیب و محل انتشار: گاهنامه، بوکان

^۱ - مجله ماف (حقوق)، شماره ۱، سال اول، پاییز ۱۳۸۴.ش

^۲ - مریوان، شماره ۶، سال اول، مردادماه ۱۳۸۱.ش

عنوان: ویرا، Virā (فکر)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: شیر کو حسینیانی
سر دبیر یا شورای نویسندگان: کامران محمد رحیمی
نوع و زمینه: فرهنگی/ادبی/اجتماعی
زبان نشریه: فارسی و کُردی
تاریخ نخستین شماره: ۱۳۸۱ ه.ش
ترتیب و محل انتشار: گاهنامه، تهران
توضیحات: وابسته به کُردهای مقیم مرکز است. شماره ۲۱ و ۲۰ در سال ۱۳۸۰ ه.ش در ۱۲۴ صفحه با کیفیت خوب منتشر شده است.^۱

---

^۱ - مجله ویرا شماره ۲۱ و ۲۰ سال ۱۳۸۰ ه.ش

سیر تاریخی مطبوعات کردی در سایر کشورهای جهان
(روسیه، قفقاز، کشورهای اروپایی، آمریکایی و سایر کشورهای جهان)

مدفح:

گردها در جغرافیای چهار کشور ترکیه، سوریه، عراق و ایران پراکنده‌اند. غیر از این چهار کشور، بنا به موقعیت‌های مختلف گردها در جهان به طور پراکنده زندگی می‌کنند. از جمله در بسیاری از کشورهای استقلال یافته شوروی سابق به ویژه در کشورهای ارمنستان، گرجستان و آذربایجان، گردهای زیادی از دیر زمان، سکونت داشته‌اند. پس از انقلاب اکتبر ۱۹۱۷م در روسیه، در پرتو این تحولات، زمینه‌ی مناسب برای گردها فراهم شد تا برای پیشبرد اهداف سیاسی و فرهنگی خود به تکاپو و فعالیت بيفتند. مدارس و مطبوعات و کتابخانه‌ها جهت فراگیری و نشر زبان کردی تأسیس شدند، یکی از این نشریات روزنامه‌ی (ری یا تازه، Rêyataze، راه تازه) بود که توانست در آن شرایط نقشی اساسی در پیشبرد این اهداف داشته باشد. در دیگر کشورهای اروپایی و آمریکایی و سایر نقاط جهان، دو قشر در زمینه نشر فرهنگ و ادبیات کردی فعال بوده‌اند: یکی گردهای اپوزیسیون و مهاجر و دیگری دانشجویان مشغول به تحصیل در این کشورها. دانشجویان در خلال دو جنگ جهانی در اروپا حضور داشته‌اند و دارای جمعیت و اتحادیه‌های دانشجویان کرد (کومه‌له‌ی خویندکارانی کورد، Komeley xiwêndkaranî kurd)^۱ بوده‌اند؛ آنان توانستند با حضور خود نشریاتی را تأسیس کنند و باعث نشر و گسترش فرهنگ و ادبیات کردی در آن کشورها گردند. لازم به یادآوری است برخی از نشریات به ویژه نشریات دانشجویی با نام عاریتی و یا فاقد نام مدیر مسؤل و سردبیر و یا شورای نویسندگان است این بدان معنا است بنا به شرایط ناهموار سیاسی

^۱ - علی احمد نوزاد، روزنامه‌گه‌ری خویندکارانی کورد له نامریکا و ئوروپا، ۲۰۰۸.

این نشریات به صورت مخفی منتشر شده‌اند. اینک به بازشناسی و معرفی آن دسته از نشریاتی که در روسیه، قفقاز، اروپا، آمریکا و سایر کشورهای جهان، منتشر شده‌اند، می‌پردازیم:

عنوان: Bilān
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: جمعیت دانشجویان کُرد در اروپا
سردبیر یا شورای نویسندگان: سیاسی/فرهنگی
نوع و زمینه:
زبان نشریه: فرانسوی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۸۳ م
ترتیب و محل انتشار: گاهنامه، بلژیک
توضیحات: شماره ۴-۵ در یک مجلد در سال ۱۹۸۶-۱۹۸۷ م منتشر و در سال ۱۹۸۸ م متوقف شده است.^۱

عنوان: Dar Horizont
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: جمعیت دانشجویان کُرد در اروپا (آکسا)
سردبیر یا شورای نویسندگان: سیاسی
نوع و زمینه: آلمانی
زبان نشریه: ۱۹۸۴ م
تاریخ نخستین شماره:
ترتیب و محل انتشار: آلمان
توضیحات: شماره یک در ماه تموز سال ۱۹۸۴ م منتشر شده و اطلاع دیگری در دست نیست.^۲

عنوان: Diakurdisha ravulātion (شورش کُرد)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: جمعیت دانشجویان کُرد در اروپا
سردبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای سردبیری
نوع و زمینه: سیاسی/فرهنگی
زبان نشریه: آلمانی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۷۱ م
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، آلمان
توضیحات: ناشر افکار جمعیت دانشجویان کُرد در اروپا شاخه آلمان بوده شماره ۴ آن در ماه نisan ۱۹۷۲ م منتشر شده است.^۳

عنوان: Info-Blād
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: جمعیت دانشجویان کُرد در اروپا

^۱ - ص ۱۰۵ / علی احمد نوزاد [ارابه‌ریک بو روزنامه‌گه‌ری خویندکارانی کورد له ئوروپا و ئامریکا ۱۹۴۹-۱۹۹۱ م، راهنمایی روزنامه‌نویسی دانشجویان کُرد در اروپا و آمریکا]، چاپخانه تیشک، سلیمانیه ۲۰۰۸ م
^۲ - همان منبع قبلی ص ۱۰۸ [علی احمد نوزاد]
^۳ - ص ۹۳ / علی احمد نوزاد [روزنامه‌گه‌ری خویندکارانی کورد له ئامریکا و ئوروپا، روزنامه نویسی دانشجویان کُرد در اروپا و آمریکا] چاپخانه تیشک، چاپ اول، سلیمانیه ۲۰۰۸ م

عنوان: سردبیر یا شورای نویسندگان:
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: زیر نظر شورای نویسندگان
نوع و زمینه: سیاسی/فرهنگی
زبان نشریه: هلندی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۸۳م
ترتیب و محل انتشار: ماهانه نامنظم، بلژیک
توضیحات: آخرین شماره (۶) در سال ۱۹۸۸م منتشر شده است.^۱

عنوان: Fraa Kurdistan (گردستان آزاد)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: جمعیت دانشجویان گرد اروپا
نوع و زمینه: سیاسی/فرهنگی
زبان نشریه: انگلیسی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۷۷م
ترتیب و محل انتشار: بریتانیا
توضیحات: شماره (۸) آن در ماه مارت (۱۹۷۹م) منتشر شده است.^۲

عنوان: Kssā
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: جمعیت دانشجویان گرد اروپا
نوع و زمینه: سیاسی
زبان نشریه: کردی و عربی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۸۱م
ترتیب و محل انتشار: چکوسلواکی
توضیحات: شماره (۹) در ماه کانون دوم سال ۱۹۸۸م منتشر شده است.^۳

عنوان: K.S.S.C.Ā.voica
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: جمعیت دانشجویان گرد اروپا
نوع و زمینه: زیر نظر شورای نویسندگان
زبان نشریه: سیاسی/فرهنگی
تاریخ نخستین شماره: انگلیسی
 پاییز سال ۱۹۸۴م

^۱ - ص ۱۰۴/علی احمد نوزاد[ارابه‌ریک بو روزنامه‌گه‌ری خویندکارانی کورد له ئوروپا و ئامریکا ۱۹۴۹-۱۹۹۱م، راهنمایی روزنامه‌نویسی دانشجویان گرد در اروپا و آمریکا]، چاپخانه تیشک، سلیمانیه ۲۰۰۸م

^۲ - ص ۹۶/علی احمد نوزاد[روزنامه‌گه‌ری خویندکارانی کورد له ئامریکا و ئوروپا، روزنامه نویسی دانشجویان گرد در اروپا و آمریکا] چاپخانه تیشک، چاپ اول، سلیمانیه ۲۰۰۸ م

^۳ -همان منبع قبلی ص ۱۰۰[علی احمد نوزاد]

ترتیب و محل انتشار: آمریکا
توضیحات: همین یک شماره منتشر شده است.^۱

عنوان: Kurdistān Āktuall
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: ارگان جمعیت جوانان و دانشجویان سوسیالیست کرد در اروپا (سوکسه)
سردبیر یا شورای نویسندگان: سردبیر یا شورای نویسندگان
نوع و زمینه: سیاسی
زبان نشریه: آلمانی
تاریخ نخستین شماره: ماه کانون دوم سال ۱۹۹۰م
ترتیب و محل انتشار: آلمان
توضیحات: در مورد همین یک شماره اطلاع در دست است.^۲

عنوان: Kurdistān informātion
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: اتحادیه ملی دانشجویان کرد
سردبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای سردبیری
نوع و زمینه: فرهنگی/سیاسی
زبان نشریه: آلمانی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۶۶م
ترتیب و محل انتشار: نامنظم، آلمان
توضیحات: شماره ۲۲ آن در ۱۹۷۵/۳/۲۷ م منتشر شده است.^۳

عنوان: Kurdistān stār
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: اتحادیه ملی دانشجویان کرد
سردبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای سردبیری
نوع و زمینه: فرهنگی/سیاسی
زبان نشریه: انگلیسی
تاریخ نخستین شماره: آمریکای شمالی
ترتیب و محل انتشار: آمریکای شمالی
توضیحات: شماره (۱۱) در نوروز/مارت سال ۱۹۸۶م منتشر شده است.^۴

عنوان: Kurdistān todāy (کردستان امروز)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: شورای نویسندگان

^۱ - همان منبع قبلی ص ۱۰۸ [علی احمد نوزاد]

^۲ - همان منبع قبلی ص ۱۱۳ [علی احمد نوزاد]

^۳ - همان منبع قبلی ص ۹۲ [علی احمد نوزاد]

^۴ - همان منبع قبلی ص ۱۰۸ [علی احمد نوزاد]

سردبیر یا شورای نویسندگان:

نوع و زمینه:

سیاسی

زبان نشریه:

انگلیسی

تاریخ نخستین شماره:

۱۹۸۷ م

ترتیب و محل انتشار:

آمریکا و کانادا

توضیحات: ارگان حزب دمکرات کردستان عراق شاخه (۷) آمریکا و کانادا بوده، از شماره ۲ به عنوان: Navs-KDP-Viavs تغییر پیدا کرده است.^۱

عنوان:

Tha Kurdish žournāl (روزنامه کردی)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:

اتحادیه دانشجویان کرد

سردبیر یا شورای نویسندگان:

زیر نظر شورای سردبیری

نوع و زمینه:

سیاسی/فرهنگی

زبان نشریه:

کردی و انگلیسی

تاریخ نخستین شماره:

۱۹۶۳ م

ترتیب و محل انتشار:

نامنظم، آمریکا

توضیحات: شماره ۶ ان در سال ۱۹۶۸ م منتشر شده است.^۲

عنوان:

Tha voica of Kurdistan (صدای کردستان)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:

اتحادیه دانشجویان کرد در اروپا(اکسا)

سردبیر یا شورای نویسندگان:

سیاسی/فرهنگی

نوع و زمینه:

انگلیسی

تاریخ نخستین شماره:

ماه کانون یکم سال ۱۹۸۱ م

ترتیب و محل انتشار:

بریتانیا

توضیحات: شماره (۳) در ۱۸ ماه مارس سال ۱۹۸۳ م منتشر شده است.^۳

عنوان:

Uprising

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:

اتحادیه دانشجویان کرد در آمریکای شمالی(اکسا)

سردبیر یا شورای نویسندگان:

سیاسی/فرهنگی

نوع و زمینه:

انگلیسی

زبان نشریه:

^۱ - ص ۱۰۶/علی احمد نوزاد[رابه‌ری روزنامه‌گه‌ری نهینی کوردی، راهنمایی روزنامه نویسی مخفی کردی]، وزارت روشنبیری(فرهنگ)، سلیمانیه ۲۰۰۱

^۲ - همان منبع قبلی ص ۹۱ [علی احمد نوزاد]

^۳ - ص ۱۹۹/علی احمد نوزاد[روزنامه‌گه‌ری خویندکارانی کورد له ئامریکا و ئوروپا، روزنامه نویسی دانشجویان کرد در اروپا و آمریکا] چاپخانه تیشک، چاپ اول، سلیمانیه ۲۰۰۸ م

تاریخ نخستین شماره: ۱۹۸۲ م
 ترتیب و محل انتشار: آمریکای شمالی
 توضیحات: شماره (۲) در ماه حزیران سال ۱۹۸۴ م منتشر شده است.^۱

عنوان: ئارمانج، ārmānj (هدف)
 صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: اتحادیه دانشجویان کُرد در اروپا
 سردبیر یا شورای نویسندگان:
 نوع و زمینه: سیاسی/اجتماعی
 زبان نشریه: کُردی
 تاریخ نخستین شماره: ۱۹۷۷ م
 ترتیب و محل انتشار: ماهانه، نه مسا
 توضیحات: شماره یک آن در ماه کانون دوم ۱۹۷۷ م منتشر شده است.^۲

عنوان: ئاسو، āso (افق)
 صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: ارگان اتحادیه دانشجویان کُرد اروپا شاخه سوئد
 سردبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای سردبیری
 نوع و زمینه: فرهنگی/سیاسی
 زبان نشریه: کُردی
 تاریخ نخستین شماره: ۱۹۷۶ م
 ترتیب و محل انتشار: سوئد
 توضیحات: شماره ۱۲ در سال ۱۹۸۳ م منتشر شده است.^۳

عنوان: ئاسو، āso (افق)
 صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: ارگان اتحادیه دانشجویان کُرد اروپا شاخه هلند
 سردبیر یا شورای نویسندگان:
 نوع و زمینه: سیاسی/فرهنگی
 زبان نشریه: عربی
 تاریخ نخستین شماره: ۱۹۷۹ م
 ترتیب و محل انتشار: هلند
 توضیحات: شماره (۶) در ماه مارت و نیسان (۱۹۸۰ م) منتشر شده است.^۴

عنوان: ئالا، ālā (پرچم)

^۱ - همان منبع قبلی ص ۱۰۲ [علی احمد نوزاد]

^۲ - همان منبع قبلی ص ۹۵ [علی احمد نوزاد]

^۳ - همان منبع قبلی ص ۹۵ [علی احمد نوزاد]

^۴ - همان منبع قبلی ص ۹۷ [علی احمد نوزاد]

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: ارگان اتحادیه میهنی کردستان عراق شاخه امریکا
سردبیر یا شورای نویسندگان: شورای نویسندگان
نوع و زمینه: سیاسی / اجتماعی / فرهنگی / ادبی
زبان نشریه: کردی و عربی
تاریخ نخستین شماره: ماه آوریل ۱۹۷۹ م
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، آمریکا
توضیحات: شماره ۲۸ آن در تاریخ ۱۹۸۳ منتشر شده است.^۱

عنوان: ئالای ئیسلام، ālāy islām (پرچم اسلام)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: روابط عمومی جوانان اسلام در کانادا و ایالات متحده آمریکا
سردبیر یا شورای نویسندگان: شورای نویسندگان: د. عائشه گرمیانی، د. کاوه عبدالله، ناصح امین و سرتیپ قادر
نوع و زمینه: دینی / سیاسی / فرهنگی
زبان نشریه: کردی و عربی و انگلیسی
تاریخ نخستین شماره: ابتدای سال ۱۹۸۹ م
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، کانادا و آمریکا
توضیحات: شماره ۳ و ۴ در همان سال به انتشار رسیده است. پس از قیام ۱۹۹۱ م نیز منتشر شده است.

عنوان: ئهرکی نوی، Arkinive (وظیفه نو)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: ارگان اتحادیه میهنی کردستان عراق
سردبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای سردبیری
نوع و زمینه: سیاسی / اجتماعی / فرهنگی
زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: اواسط ۱۹۸۹ م
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، اروپا
توضیحات: شش شماره از آن منتشر شده است.^۳

عنوان: ئهستیره‌ی کوردستان، Asteray kurdistan (ستاره کردستان)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: اتحادیه میهنی کردستان در آمریکا
سردبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای نویسندگان
نوع و زمینه: فرهنگی / ادبی

^۱ - همان منبع قبلی ص ۱۵ [تئیا اسماعیل]

^۲ - الف) همان منبع قبلی، ص ۳۸ [تئیا اسماعیل] و نگا ص ۱۱۱ / علی احمد نوزاد [روژنامه‌گری خویندکارانی کورد له ئامریکا و ئوروپا، روزنامه نویسی دانشجویان کُرد در اروپا و آمریکا] چاپخانه تیشک، چاپ اول، سلیمانیه ۲۰۰۸ م

ب) صص ۵۳ تا ۵۹ / هزار حاتم [روژنامه‌نووسی ئیسلامی له کوردستانی عیراق، ۱۹۹۱-۱۹۸۲ م، روزنامه‌نگاری اسلامی در کردستان عراق] سلیمانیه، چاپخانه روون، ۲۰۵۵ م

^۳ - همان منبع قبلی، ص ۳۶ [تئیا اسماعیل]

زبان نشریه: کُردی و عربی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۸۹ م
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، آمریکا
توضیحات: در مورد همین یک شماره اطلاع در دست است.^۱

عنوان: الاتحاد
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: اتحادیه دانشجویان عراق شاخه سوئد
سر دبیر یا شورای نویسندگان: سیاسی/فرهنگی
نوع و زمینه: عربی و کُردی
زبان نشریه: ۱۹۸۱ م
تاریخ نخستین شماره: فصلنامه، سوئد
ترتیب و محل انتشار: توضیحات: شماره (۲) در سال دهم در ماه آیار سال (۱۹۹۰م) منتشر شده است.^۲

عنوان: الاتحاد
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: اتحادیه دانشجویان کُرد (یوکسی) شاخه یوگسلاوی
سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای نویسندگان
نوع و زمینه: سیاسی/فرهنگی
زبان نشریه: عربی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۸۷-۱۹۸۶ م
ترتیب و محل انتشار: یوگسلاوی
توضیحات: شماره (۱) در دوره دوم در ماه تشرین یکم سال ۱۹۸۹ منتشر شده است.^۳

عنوان: الحریه
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: اتحادیه دانشجویان کُرد (یوکسی)
سر دبیر یا شورای نویسندگان: سیاسی
نوع و زمینه: عربی
زبان نشریه: ۱۹۸۵ م
تاریخ نخستین شماره: هلند
ترتیب و محل انتشار: توضیحات: همین یک شماره منتشر شده است.^۴

^۱ - همان منبع قبلی، ص ۳۸ [تنیا اسماعیل]

^۲ - ص ۱۰۱ / علی احمد نوزاد [روزنامه‌گری خویندکارانی کورد له ئامریکا و ئوروپا، روزنامه نویسی دانشجویان کُرد در اروپا و آمریکا] چاپخانه تیشک، چاپ اول، سلیمانیه ۲۰۰۸ م

^۳ - همان منبع قبلی ص ۱۰۹ [علی احمد نوزاد]

^۴ - همان منبع قبلی ص ۱۱۰ [علی احمد نوزاد]

عنوان: صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: رابطہ الطلبة العراقيين في الاتحاد السوفيتي

سرديبر یا شورای نویسدگان: السباع

نوع و زمينه: سياسي

زبان نشریه: عربي و کُردی

تاریخ نخستین شماره: ۱۹۸۴م

ترتیب و محل انتشار: اتحاد شوروی سابق

توضیحات: شماره (۴) در (۴۴) صفحه به زبان عربي و (۵) صفحه به زبان کُردی در ماه کانون دوم سال ۱۹۸۴م منتشر شده است.^۱

عنوان: صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: الشعله

سرديبر یا شورای نویسدگان: ارگان رسمی اتحادیه دانشجویان کُرد (اکسا) در اروپا

نوع و زمينه: سياسي / فرهنگي

زبان نشریه: عربي

تاریخ نخستین شماره: کانون دوم سال ۱۹۷۸م

ترتیب و محل انتشار: ماهانه، هلند

توضیحات: شماره (۲) در سال دوم در ماه نیسان (۱۹۷۹م) منتشر شده است.^۲

عنوان: صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: النشرة الاخباریه

سرديبر یا شورای نویسدگان: جمعیت دانشجویان کُرد در اروپا (اکسا)

نوع و زمينه: سياسي / فرهنگي / اجتماعي

زبان نشریه: عربي

تاریخ نخستین شماره: ماه کانون دوم سال ۱۹۸۹م

ترتیب و محل انتشار: آلمان

توضیحات: در مورد همین یک شماره اطلاع در دست است.^۳

^۱ - همان منبع قبلی ص ۱۰۶ [علی احمد نوزاد]

^۲ - همان منبع قبلی ص ۹۷ [علی احمد نوزاد]

^۳ - همان منبع قبلی ص ۱۱۳ [علی احمد نوزاد]

عنوان: النشرة الكُردية
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: اتحادیه دانشجویان شاخه آمریکا
سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای نویسندگان
نوع و زمینه: سیاسی
زبان نشریه: عربی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۶۵ م
ترتیب و محل انتشار: آمریکا
توضیحات: شماره (۲) آن در ماه حزیران سال ۱۹۶۵ م منتشر شده است.^۱

عنوان: الوحده
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: اتحادیه دانشجویان کُرد (اکسا) در اروپا
سر دبیر یا شورای نویسندگان: سیاسی/فرهنگی
نوع و زمینه: عربی
زبان نشریه: عربی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۸۲ م
ترتیب و محل انتشار: اتریش
توضیحات: شماره یک در ماه کانون یکم سال ۱۹۸۲ م منتشر شده است.^۲

عنوان: بانگی حهق، Bāngi haq (صدای حق)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: اتحادیه اسلامی کُرد
سر دبیر یا شورای نویسندگان: ابو توانا قره داغی دستیار سردبیر: برهان الدین شیروان
نوع و زمینه: سیاسی/فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کُردی و عربی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۹۱ م
ترتیب و محل انتشار: مجله، پاکستان
توضیحات: شماره ۳ آن در تشرین دوم ۱۹۹۱ م منتشر شده است.^۳

عنوان: بانگی راستی، Bāngi rāsti (صدای راستی)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: لشکر اسلام کُرد
سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای نویسندگان
نوع و زمینه: دینی/سیاسی/انتقادی/فرهنگی

^۱ - همان منبع قبلی ص ۹۲ [علی احمد نوزاد]

^۲ - همان منبع قبلی ص ۱۰۱ [علی احمد نوزاد]

^۳ - همان منبع قبلی، ص ۵۲ [آتیا اسماعیل] و ص ۱۱۶ [هژار حاتم]

زبان نشریه: کردی و عربی
تاریخ نخستین شماره: دور دوم ماه آیلول ۱۹۹۱ م
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، لندن
توضیحات: در مورد سایر فعالیت‌های این اطلاعی در دست نیست.^۱

عنوان: بانگی کوردستان، Bāngi Kurdistān (صدای کُردستان)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: اتحادیه دانشجویان کُرد(اکسا) در اروپا
سر دبیر یا شورای نویسندگان:
نوع و زمینه: سیاسی/فرهنگی
زبان نشریه: کردی و عربی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۸۲ م
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، مجارستان
توضیحات: شماره (۷) در سال ۱۹۸۶ م منتشر شده است.^۲

عنوان: بلیسه، Bilesa (زبانہ آتش)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: ارگان رسمی جمعیت دانشجویان کُردستان(اکسا)
سر دبیر یا شورای نویسندگان:
نوع و زمینه: سیاسی/فرهنگی
زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: کانون دوم ۱۹۷۸ م
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، هلند
توضیحات: شماره (۲) آن در نوروز سال ۱۹۷۸ م منتشر شده است.^۳

عنوان: به‌بانگ، Barbāng (افطار)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: فدراسیون جمعیت کُردهای مقیم سوئد
سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای نویسندگان
نوع و زمینه: سیاسی/فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: ماه تیر ۱۹۸۲ م

^۱ - همان منبع قبلی، ص ۴۶ [تُنیا اسماعیل] و ص ۱۲۲/هزار حاتم [روزنامه‌نویسی ئیسلامی له کوردستانی عیراق، ۱۹۹۱-۱۹۸۲ م، روزنامه های اسلامی در کُردستان عراق] سلیمانہ، چاپخانه روون، ۲۰۰۵ م

^۲ - ص ۱۱۰۳ / علی احمد نوزاد [روزنامه‌گه‌ری خویندکارانی کورد له ئامریکا و ئوروپا، روزنامه نویسی دانشجویان کُرد در اروپا و آمریکا] چاپخانه تیشک، چاپ اول، سلیمانیه ۲۰۰۸ م

^۳ - همان منبع قبلی ص ۹۶ [علی احمد نوزاد]

ترتیب و محل انتشار: ماهانه، سوئد
توضیحات: شماره ۷۷ آن در پایان سال ۱۹۹۱ م منتشر شده است.^۱

عنوان: بهر گه، Bargah
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: کُردهای مهاجر در اروپا
سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای نویسندگان
نوع و زمینه: فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کُردی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۹۰ م
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، سوئد
توضیحات: شماره ۵ آن در پایان همان سال منتشر شده است.

عنوان: بیوار، Bevār (نازا)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: خانه کُرد در روتردام هلند
سر دبیر یا شورای نویسندگان: هیوا سرهنگ
نوع و زمینه: اجتماعی/فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کُردی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۹۶/۸/۱۵ م
ترتیب و محل انتشار:
توضیحات: بیشتر شماره ها تا شماره ۱۵ در ۴ صفحه منتشر شده و شماره ۱۶ در تاریخ کانون دوم ۱۹۹۷ در ۸ صفحه به چاپ رسیده است.^۲

عنوان: پرشنگ، Piršing (فروغ)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: د. کمال فؤاد
سر دبیر یا شورای نویسندگان: شورای نویسندگان: دکتر مارف خَزَنَدَار (در لنینگراد)، کاوس قَفْتان (در لنینگراد)، احسان فؤاد (در موسکو)، کمال فؤاد (در برلین)
نوع و زمینه: سیاسی/فرهنگی/ادبی/علمی
زبان نشریه: کُردی
تاریخ نخستین شماره: ماه خُزیران ۱۹۶۶ م
ترتیب و محل انتشار: ماهانه نامنظم، اروپا
توضیحات: ناشر افکار اتحادیه دانشجویان مقیم اروپا بوده است. بیشتر به مسائل سیاسی و تاریخی و ادبی می پرداخته، با ریختی زیبا و آراسته منتشر می شده است و دو شماره از آن (شماره اول خُزیران ۱۹۶۶ و شماره دوم آگوست

^۱ - همان منبع قبلی ص ۲۰ [تَنیا اسماعیل]

^۲ - همان منبع قبلی، ص ۸۴ [تَنیا اسماعیل]

۱۹۶۷) منتشر و در مورد توقف و یا ادامه آن اطلاعی در دست نیست.^۱

عنوان: په یف، Payv (گفتگو)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: د. کمال میراودلی

سردبیر یا شورای نویسندگان: د. کمال میراودلی

نوع و زمینه: فرهنگی/ادبی

زبان نشریه: کُردی

تاریخ نخستین شماره: ماه آزار ۱۹۹۱ م

ترتیب و محل انتشار: ماهانه نامنظم، سوئد

توضیحات: اولین شماره در ۸۲ صفحه و شماره ۲ در سال ۱۹۹۲ منتشر و اسم نشریه به په یفی نوی (گفتگوی نو) تغییر یافت.^۲

عنوان: په ره‌نگ، Parang (اخگر)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: زیر نظر شورای سردبیری

سردبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای سردبیری

نوع و زمینه: سیاسی/فرهنگی

زبان نشریه: کُردی

تاریخ نخستین شماره: ۱۹۸۸ م

ترتیب و محل انتشار: ماهانه، آلمان

توضیحات: شماره ۶ آن در تاریخ ۱۹۹۱ م بیرون آمده است این نشریه از نظر تکنیک هنری متنوع و پربار بوده است.^۳

عنوان: په‌نا به ری کورد، Panābari kurd (پناهنده ی کُرد)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: اتحادیه پناهجویان کُرد در کشور پاکستان

سردبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای نویسندگان

نوع و زمینه: عمومی/فرهنگی

زبان نشریه: کُردی

تاریخ نخستین شماره: تموز ۱۹۹۱ م

ترتیب و محل انتشار: ماهانه، پاکستان

توضیحات: شماره ۳ آن در تشرین دوم ۱۹۹۱ م منتشر شده است.^۴

^۱ - نگا الف) ص ۲۳۸-۲۳۹ /بوز ارسلان محمد امین، [مجله پَینین، Peyvîn، (گفتگو)] ش. ۲ اکتبر ۱۹۹۷ ب) همان منبع قبلی ص ۱۵۸ [جباری عبدالجبار محمد] ج) ص ۱۲۳/علی احمد نوزاد [رابه‌ری روزنامه‌گه‌ری کوردی، راهنمای روزنامه نویسی مخفی کُردی]، وزارت روشنبیری (فرهنگ)، سلیمانیه ۲۰۰۱ م

^۲ - همان منبع قبلی، ص ۴۳ [تَنا اسماعیل]

^۳ - همان منبع قبلی، ص ۳۵ [تَنا اسماعیل]

^۴ - همان منبع قبلی، ص ۴۵ [تَنا اسماعیل]

عنوان: په یام (پیام)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: جمعیت فرهنگی کُردهای مقیم سوئد
سردبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای سردبیری
نوع و زمینه: فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کُردی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۹۷ م
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، سوئد
توضیحات: شماره (۸،۹) در همان سال منتشر شده است.^۱

عنوان: په یف، Payv (گفتگو)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: فصلنامه فرهنگی وابسته به موسسه فرهنگی کُرد در لندن
سردبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای سردبیری
نوع و زمینه: فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کُردی
تاریخ نخستین شماره: ماه آزار سال ۱۹۸۶
ترتیب و محل انتشار: فصل نامه، لندن
توضیحات: تنها دو سه شماره از آن منتشر و در سال ۱۹۸۸ م متوقف شد.^۲

عنوان: په یمان، Paymān (پیمان)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: اتحادیه دانشجویان کُرد
سردبیر یا شورای نویسندگان: سیاسی/فرهنگی
نوع و زمینه: کُردی
زبان نشریه: کُردی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۷۶ م
ترتیب و محل انتشار: اروپا
توضیحات: شماره ۴ در سال اول در سال ۱۹۷۶ منتشر شده است.^۳

عنوان: په یشره، Pešrav (پیشرو)

^۱ - همان منبع قبلی، ص ۹۴ [تنیا اسماعیل]

^۲ - همان منبع قبل ص ۳۰ [تنیا اسماعیل] و ص ۹۳/ علی احمد نوزاد [روژنامه‌گه‌ری خویندکارانی کورد له ئامریکا و ئوروپا، روزنامه نویسی دانشجویان کُرد در اروپا و آمریکا] چاپخانه تیشک، چاپ اول، سلیمانیه ۲۰۰۸ م

^۳ - ص ۹۴/ علی احمد نوزاد [روزنامه نویسی دانشجویان کُرد در اروپا و آمریکا] چاپخانه تیشک، چاپ اول، سلیمانیه ۲۰۰۸ م

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: اتحادیه دانشجویان کرد
 سردبیر یا شورای نویسندگان:
 نوع و زمینه: سیاسی/فرهنگی
 زبان نشریه: کردی و عربی
 تاریخ نخستین شماره: ۱۹۸۴م
 ترتیب و محل انتشار: سوئد

توضیحات: ارگان رسمی اتحادیه دانشجویان کرد در سوئد بوده و در مورد سایر موارد اطلاعی در دست نیست.^۱

عنوان: پیشه‌نگ، Pešang (پیشرو)
 صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: کانون هنر و ادبیات کارگری کردستان
 سردبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای نویسندگان
 نوع و زمینه: سیاسی/فرهنگی/ادبی
 زبان نشریه: کردی
 تاریخ نخستین شماره: ۱۹۸۹م
 ترتیب و محل انتشار: ماهنامه، آلمان شرقی

توضیحات: شماره ۹ در ماه تشرین یکم ۱۹۸۹ به ۱۱۶ صفحه و شماره ۱۳ در ماه خُزیران ۱۹۹۲ منتشر شده است.^۲

عنوان: ترووسکه، Tirüska (فروغ)
 صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: جمعیت دانشجویان کرد سوسیالیست (اکسا)
 سردبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای سردبیری
 نوع و زمینه: فرهنگی/سیاسی
 زبان نشریه: کردی
 تاریخ نخستین شماره: ۱۹۸۵م
 ترتیب و محل انتشار: برلین
 توضیحات: در مورد همان یک شماره اطلاع در دست است.^۳

عنوان: تریسکه، Tiriska (فروغ)
 صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: جمعیت دانشجویان کرد در اروپا
 سردبیر یا شورای نویسندگان: سیاسی/فرهنگی
 نوع و زمینه:

^۱ - همان منبع قبلی ص ۱۰۷ [علی احمد نوزاد]

^۲ - همان منبع قبلی، ص ۳۷ [تنیا اسماعیل]

^۳ - ص ۱۱۰ / علی احمد نوزاد [روزنامه نویسی دانشجویان کرد در اروپا و آمریکا] چاپخانه تیشک، چاپ اول، سلیمانیه ۲۰۰۸ م

زبان نشریه: کُردی و عربی
 تاریخ نخستین شماره: ۱۹۸۳ م
 ترتیب و محل انتشار: سوئد
 توضیحات: در مورد همین یک شماره اطلاع در دست است.^۱

عنوان: تیکوشهر، Tekošar (مبارز)
 صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: اتحادیه کارگران و دانشجویان کُرد در بلژیک
 سردبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای نویسندگان
 نوع و زمینه: سیاسی/فرهنگی
 زبان نشریه: کُردی
 تاریخ نخستین شماره: ماه تموز سال ۱۹۷۹ م
 ترتیب و محل انتشار: ماهانه، بلژیک
 توضیحات: شماره (۴۳) که آخرین شماره آن است در ماه مارت (۱۹۸۹ م) منتشر شده است.^۲

عنوان: چاندا گه ل، čāndāgal
 صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: اتحادی نویسندگان کُردستان شاخه بیروت
 سردبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای سردبیری
 نوع و زمینه: فرهنگی/ادبی
 زبان نشریه: عربی و کُردی
 تاریخ نخستین شماره: ۱۹۹۱ م
 ترتیب و محل انتشار: مجله ماهانه، بیروت
 توضیحات: بیشتر مطالب عربی بوده و بخش کُردی آن به رسم الخط لاتین نوشته می شده شماره اول آن در ۵۶ صفحه بوده و شماتره دوم در تشرین دوم سال ۱۹۹۱ م منتشر شده است.^۳

عنوان: چراخان، čirāxān (چراغان)
 صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: کُردهای مقیم لوند سوئد
 سردبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای سردبیری
 نوع و زمینه: فرهنگی/ادبی
 زبان نشریه: کُردی
 تاریخ نخستین شماره: پایان سال ۱۹۹۷ م

^۱ - همان منبع قبلی ص ۱۰۶ [علی احمد نوزاد]

^۲ - همان منبع قبلی ص ۹۸ [علی احمد نوزاد]

^۳ - همان منبع قبلی، ص ۵۲ [آنتیا اسماعیل]

ترتیب و محل انتشار: ماهانه / لوند سوئد
توضیحات: در مورد این نشریه همین اطلاعات در دست است.^۱

عنوان: چریکه ی کوردستان، čirikay kurdistān (نغمه ی کُردستان)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: دکتر کمال میراودلی
سر دبیر یا شورای نویسندگان: دکتر کمال میراودلی
نوع و زمینه: فرهنگی / ادبی
زبان نشریه: فارسی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۸۲ م
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، لندن
توضیحات: پس از مدتی ضمیمه ای به زبان عربی به نام «صرخه کُردستان» اضافه شد، در ماه تشرین دوم ۱۹۸۳ شماره ۷ آن در ۱۰۸ صفحه به صورت کتاب منتشر گردید.^۲

عنوان: چوار چرا، čiwārčirā (چهار چراغ)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: کانون انتشارات آزاد
سر دبیر یا شورای نویسندگان: فُردان توران شورای نویسندگان: جمشید حیدری، کمال علی و روژن بارناس
نوع و زمینه: فرهنگی / ادبی
زبان نشریه: کُردی
تاریخ نخستین شماره: شُباط سال ۱۹۸۶ م
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، استکهلم سوئد
توضیحات: شش شماره از آن منتشر و تعطیلی انجامید.^۳

عنوان: چوار چرا، čiwārčirā (چهار چراغ)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: کنفدراسیون دانشجویان کُرد کُردستان ایران
سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای سردبیری
نوع و زمینه: سیاسی
زبان نشریه: کُردی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۷۸ م
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، آلمان شرقی
توضیحات: شماره یک آن در سال یکم در بهمن ماه (۱۳۵۶.ه.ش / فوریه ۱۹۷۸م) منتشر شده است.^۱

^۱ - همان منبع قبلی، ص ۸۵ [تُنیا اسماعیل]

^۲ - همان منبع قبلی ص ۲۱ [تُنیا اسماعیل]

^۳ - همان منبع قبلی ص ۲۹ [تُنیا اسماعیل]

عنوان: چیا، Ciyā، (کوه)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: کردهای مقیم اروپا
سر دبیر یا شورای نویسندگان: رشوی
نوع و زمینه: سیاسی / اجتماعی / فرهنگی / ادبی / رسانه ای
زبان نشریه: کردی با لاتین کردی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۶۶ م
ترتیب و محل انتشار: نامنظم، اروپا
توضیحات: بیشتر نویسندگان و هنرمندان و ادیبان مقیم اروپا با این نشریه کار می کردند، تاریخ دقیقی در مورد ادامه و یا توقیف اکنون در دست نیست.^۱

عنوان: خبرنامه کردستان
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: کنفدراسیون دانشجویان کرد کردستان ایران
سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای نویسندگان
نوع و زمینه: سیاسی / فرهنگی / اجتماعی
زبان نشریه: فارسی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۷۹ م
ترتیب و محل انتشار: سوئد
توضیحات: شماره (۵) در ۱۳۵۸/۶/۹ ش / ۱۹۷۹/۹/۱۰ م منتشر شده است.^۲

عنوان: خویندکاری کورد، Xivendkārî kurd (دانشجویی کرد)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: جمعیت دانشجویان سوسیالیست کرد در اروپا
سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای نویسندگان
نوع و زمینه: سیاسی / فرهنگی / ادبی
زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: ماه آبلول سال ۱۹۸۹ م
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، اروپا
توضیحات: شماره ۱۶ آن در ماه آزار ۱۹۹۰ م منتشر شده است.^۳

^۱ - ص ۹۶ / علی احمد نوزاد [روزنامه‌گه‌ری خویندکارانی کورد له ئامریکا و ئوروپا، روزنامه نویسی دانشجویان کرد در اروپا و آمریکا] چاپخانه تیشک، چاپ اول، سلیمانیه ۲۰۰۸ م

^۲ - نگا همان منبع قبلی ص ۱۵۷ [جباری عبدالجبار محمد]

^۳ - ص ۹۸ / علی احمد نوزاد [روزنامه‌گه‌ری خویندکارانی کورد له ئامریکا و ئوروپا، روزنامه نویسی دانشجویان کرد در اروپا و آمریکا] چاپخانه تیشک، چاپ اول، سلیمانیه ۲۰۰۸ م

- عنوان:** خویندکاری کورد، Xivendkārī kurd (دانشجوی کُرد)
- صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:** اتحادیه ملی دانشجویان کُرد
- سر دبیر یا شورای نویسندگان:** زیر نظر شورای نویسندگان
- نوع و زمینه:** سیاسی/فرهنگی
- زبان نشریه:** کُردی
- تاریخ نخستین شماره:** ۱۹۶۶/۲/۱ م
- ترتیب و محل انتشار:** نامنظم، آلمان
- توضیحات:** ناشر افکار اتحادیه ملی دانشجویان کُرد در آلمان بوده شماره ۲ در ۱۹۶۷/۱۰/۷ منتشر شده است.^۲

- عنوان:** خویندکاری کورد، Xivendkārī kurd (دانشجوی کُرد)
- صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:** ارگان رسمی دانشجویان سوسیالیست کُرد (پاسوک)
- سر دبیر یا شورای نویسندگان:**
- نوع و زمینه:** سیاسی/انتقادی/تحقیقی
- زبان نشریه:** کُردی و عربی
- تاریخ نخستین شماره:** ماه شُباط ۱۹۸۱ م
- ترتیب و محل انتشار:** ماهانه، آلمان، سوئد و نه‌مسا
- توضیحات:** آخرین شماره (۲۸) در سال (۲۰۰۱ م) منتشر شده است.^۳

- عنوان:** خویندکاری کورد، Xivendkārī kurd (دانشجوی کُرد)
- صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:** جمعیت دانشجویان کُرد در اروپا
- سر دبیر یا شورای نویسندگان:**
- نوع و زمینه:** سیاسی/فرهنگی
- زبان نشریه:** کُردی و عربی و یوگسلاوی
- تاریخ نخستین شماره:** ۱۹۸۲ م
- ترتیب و محل انتشار:** فصلنامه، یوگسلاوی
- توضیحات:** آخرین شماره (۹) در سال ۱۹۸۶ م منتشر شده است.^۴

- عنوان:** خه‌باتی قوتابیان، Xabāti qutābiyān (مبارزه دانشجویان)

^۱ - همان منبع قبلی، ص ۳۷ [تنیا اسماعیل]

^۲ - ص ۹۲/ علی احمد نوزاد [روزنامه‌گری خویندکارانی کورد له ئامریکا و ئوروپا، روزنامه نویسی دانشجویان کُرد در اروپا و آمریکا] چاپخانه تیشک، چاپ اول، سلیمانیه ۲۰۰۸ م

^۳ - همان منبع قبلی ص ۱۰۰. [علی احمد نوزاد]

^۴ - همان منبع قبلی ص ۱۰۳ [علی احمد نوزاد]

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: اتحادیه دانشجویان سوسیالیست کُرد در اروپا (اکسا)

سر دبیر یا شورای نویسندگان:

نوع و زمینه:

سیاسی

زبان نشریه:

کُردی

تاریخ نخستین شماره:

شماره صفر در کانون دوم سال ۱۹۸۳م

ترتیب و محل انتشار:

ماهانه، سوئد

توضیحات: در مجموع (۱۲) شماره از این نشریه منتشر شده است.^۱

عنوان:

خهرمانه، Xarmāna (هاله)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:

محمد سعید حسن

سر دبیر یا شورای نویسندگان:

محمد سعید حسن

نوع و زمینه:

فرهنگی/ادبی

زبان نشریه:

کُردی

تاریخ نخستین شماره:

کانون دوم ۱۹۹۱ م

ترتیب و محل انتشار:

فصل نامه، سوئد

توضیحات: شورای نویسندگان: فاضل کریم و پشکو بوده اند، در چاپخانه حلبچه چاپ می شد و شماره (۵-۶) آن در

پایان سال ۱۹۹۲ م در همان کشور به انتشار رسیده است.^۲

عنوان:

دالیان، Dālyān

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:

زیر نظر شورای سردبیری

سر دبیر یا شورای نویسندگان:

فرهنگی/هنری/اجتماعی

نوع و زمینه:

کُردی

تاریخ نخستین شماره:

۲۰۰۰ م

ترتیب و محل انتشار:

ماهانه، آلمان، کلن

توضیحات: شماره ۱۲ در سال سوم در سال ۲۰۰۳ م منتشر شده است.^۳

عنوان:

درک (دَرک)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:

جمعیت جوانان مقیم آلمان

سر دبیر یا شورای نویسندگان:

شورای نویسندگان

نوع و زمینه:

سیاسی/فرهنگی/ادبی

^۱ - ص ۱۰۴/علی احمد نوزاد[رابعریک بو روزنامه گهری خویندکارانی کورد له ئورویا و ئامریکا ۱۹۴۹-۱۹۹۱م، راهنمایی

روزنامه نویسی دانشجویان کُرد در اروپا و آمریکا]، چاپخانه تیشک، سلیمانیه ۲۰۰۸م

^۲ - همان منبع قبلی، ص ۴۱ [تُنیا اسماعیل]

^۳ - مجله دالیان، شماره ۱۲، ۲۰۰۳ م

زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره:
ترتیب و محل انتشار: ماهانه نامنظم، آلمان
توضیحات: شماره ۵ آن در ماه ايار سال ۱۹۸۵ م در ۸۰ صفحه منتشر شده است.^۱

عنوان: دلنپار، Dilnpar (پاره دلان)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: صدای کمیته صلح و آشتی در کردستان
سردبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای سردبیری
نوع و زمینه: فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۹۱ م
ترتیب و محل انتشار: نامنظم، فلاند
توضیحات: شماره ۷ در همان سال منتشر شده است.^۲

عنوان: ده‌روازه، Darvāza (دروازه)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: مؤسسه فرهنگی اتحاد در دانمارک
سردبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای نویسندگان
نوع و زمینه: اجتماعی/فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: کانون اول سال ۱۹۹۳ م
ترتیب و محل انتشار: گاهنامه، دانمارک
توضیحات: شماره اول آن در ۲۳۴ صفحه منتشر شده است.^۳

عنوان: ده‌نگ، Dang (صدا)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: جمعیت دانشجویان کرد در اروپا
سردبیر یا شورای نویسندگان:
نوع و زمینه: سیاسی
زبان نشریه: کردی و عربی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۸۵ م

^۱ - همان منبع قبلی ص ۲۷ [تُنیا اسماعیل]

^۲ - همان منبع قبلی، ص ۵۳ [تُنیا اسماعیل]

^۳ - همان منبع قبلی، ص ۶۶ [تُنیا اسماعیل]

ترتیب و محل انتشار: سوئد
 توضیحات: شماره یک در دور سوم و سال سوم انتشار در سال ۱۹۸۷ م منتشر شده است.^۱

عنوان: ده‌نگ و باس، Dang u bās (خبر)
 صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: اتحادیه دانشجویان کرد در اتحاد شوروی سابق
 سردبیر یا شورای نویسندگان:
 نوع و زمینه: سیاسی/فرهنگی/خبری
 زبان نشریه: کردی
 تاریخ نخستین شماره: ۱۹۸۳ م
 ترتیب و محل انتشار: اتحاد جماهیر شوروی سابق
 توضیحات: در مورد همین یک شماره اطلاع در دست است.^۲

عنوان: ده‌نگی خویندکارانی کوردستان Dangi xivedkārāni kurdistān
 صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: اتحادیه دانشجویان کرد در اروپا(اکسا)
 سردبیر یا شورای نویسندگان:
 نوع و زمینه: سیاسی/فرهنگی
 زبان نشریه: کردی
 تاریخ نخستین شماره: کانون دوم سال ۱۹۸۳ م
 ترتیب و محل انتشار: ماهانه، آلمان
 توضیحات: شماره یک در سال پنجم انتشار در ماه آدار سال ۱۹۸۷ م منتشر شده است.^۳

عنوان: ده‌نگی خویندکاران و لاوان، Dangi xivedkārān u lāvān (ندای)
 صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: دانشجویان و جوانان اتحادیه دانشجویان
 سردبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای سردبیری
 نوع و زمینه: خبری/اجتماعی/فرهنگی/ادبی
 زبان نشریه: کردی
 تاریخ نخستین شماره: ۱۹۸۷ م
 ترتیب و محل انتشار: ماهانه، بریتانیا
 توضیحات: شماره ۸ آن در هشتم ماه تشرین یکم سال ۱۹۸۷ م منتشر شده است.^۱

^۱ - ص ۱۱۰ / علی احمد نوزاد [روژنامه‌گری خویندکارانی کورد له نامریکا و ئوروپا، روزنامه نویسی دانشجویان کرد در اروپا و آمریکا] چاپخانه تیشک، چاپ اول، سلیمانیه ۲۰۰۸ م
^۲ - همان منبع قبلی ص ۱۰۶ [علی احمد نوزاد]
^۳ - همان منبع قبلی ص ۱۰۴ [علی احمد نوزاد]

عنوان: ده‌نگی خویندکار Dangi xivedkār
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: اتحادیه دانشجویان کُرد در اروپا
سر دبیر یا شورای نویسندگان:
نوع و زمینه: سیاسی/اجتماعی
زبان نشریه: کُردی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۸۱م
ترتیب و محل انتشار: ایتالیا
توضیحات: تنها در مورد یک شماره اطلاع در دست است.^۱

عنوان: ده‌نگی خوینده‌وان، Dangi xivedavān (صدای دانشجو)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: اتحادیه دانشجویان کُرد
سر دبیر یا شورای نویسندگان:
نوع و زمینه: فرهنگی/سیاسی
زبان نشریه: کُردی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۹۰م
ترتیب و محل انتشار: بلغارستان
توضیحات: شماره ۲ در سال ۱۹۹۱ م منتشر شده است.^۲

عنوان: ده‌نگی خوینده‌وان، Dangi xivedavān (صدای دانشجو)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: اتحادیه دانشجویان کُرد
سر دبیر یا شورای نویسندگان:
نوع و زمینه: سیاسی/فرهنگی
زبان نشریه: کُردی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۹۰م
ترتیب و محل انتشار: یوگسلاوی
توضیحات: شماره ۵ در تشرین دوم سال ۱۹۹۱ م منتشر شده است.^۳

عنوان: ده‌نگی ژنان، Dangižinān صدای زنان

^۱ - همان منبع قبلی ص ۹۲ [تنیا اسماعیل]
^۲ - ص ۱۹۹ / علی احمد نوزاد [روژنامه‌گری خویندکارانی کورد له ئامریکا و ئوروپا، روزنامه نویسی دانشجویان کُرد در اروپا و آمریکا] چاپخانه تیشک، چاپ اول، سلیمانیه ۲۰۰۸ م
^۳ - همان منبع قبلی ص ۱۱۳ [علی احمد نوزاد]
^۴ - همان منبع قبلی ص ۱۱۳ [علی احمد نوزاد]

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: زیر نظر شورای سردبیری

سردبیر یا شورای نویسندگان:

نوع و زمینه:

سیاسی/اجتماعی

زبان نشریه:

روسی

تاریخ نخستین شماره:

۲۰۰۱ م

ترتیب و محل انتشار:

ماهانه، مسکو

توضیحات: تا سال ۲۰۰۲ م چند شماره به صورت تصویری و رنگی از آن منتشر شده است.^۱

عنوان:

ده‌نگی ژنین کوردستان Kurdistān Dangizinen (صدای زنان کوردستان)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:

جمعیت زنان کوردستان

سردبیر یا شورای نویسندگان:

زیر نظر شورای سردبیری

نوع و زمینه:

سیاسی/فرهنگی

زبان نشریه:

کردی کرمانجی با رسم الخط لاتین

تاریخ نخستین شماره:

۱۹۹۳ م

ترتیب و محل انتشار:

نامنظم، بُن آلمان

توضیحات: شماره ۳ آن در ماه ۴ و ۱۹۹۴/۵ م منتشر شده است.^۲

عنوان:

ده‌نگی کورد، Dangikurd (ندای کرد)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:

گُردهای مهاجر مقیم فنلاند

سردبیر یا شورای نویسندگان:

شورای سردبیری: روین یا کوب، گُرمانج حقیه

نوع و زمینه:

فرهنگی/ادبی

زبان نشریه:

کردی

تاریخ نخستین شماره:

۱۹۹۴ م

ترتیب و محل انتشار:

ماهانه، فنلاند

توضیحات: شماره (۶-۷) آن در تاریخ بهار ۱۹۹۵ م منتشر شده است.^۳

عنوان:

ده‌نگی کوردستان، Dangi kurdistan (ندای کوردستان)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:

جمعیت دانشجویان کُرد

سردبیر یا شورای نویسندگان:

زیر نظر شورای نویسندگان

نوع و زمینه:

سیاسی/فرهنگی

زبان نشریه:

فرانسوی و کردی

تاریخ نخستین شماره:

۱۹۴۹ م

^۱ - ص ۱۵/ریناس نوروزی [بیلوگرافی روزنامه نویسی زنان کوردستان]، پهرتوک، ۲۰۰۲ م

^۲ - همان منبع قبلی ص ۱۷ [ریناس نوروزی]

^۳ - همان منبع قبلی، ص ۹۵ [تنیا اسماعیل]

ترتیب و محل انتشار: نامنظم، سویس
توضیحات: شماره ۵ در ماه تشرین دوم سال ۱۹۴۹ م منتشر شده است.^۱

عنوان: ده‌نگی کوردستان، Dangi kurdistān (ندای کُردستان)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: جمعیت دانشجویان کُرد در بریتانیا (اکسا)
سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای نویسندگان
نوع و زمینه: سیاسی/فرهنگی
زبان نشریه: کُردی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۸۴ م
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، بریتانیا
توضیحات: شماره (۳) در سال ۱۹۸۴ م منتشر شده است.^۲

عنوان: ده‌نگی کومه‌له، Dangi komala (صدای جمعیت)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: جمعیت دانشجویان کُرد در اروپا
سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای نویسندگان
نوع و زمینه: سیاسی
زبان نشریه: کُردی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۷۲ م
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، اروپا
توضیحات: شماره (۱۲) در ماه کانون دوم ۱۹۷۵ م منتشر شده است.^۳

عنوان: ده‌نگی کومه‌له، Dangi komala (صدای جمعیت)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: جمعیت دانشجویان کُرد در اروپا (اکسا)
سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای سردبیری
نوع و زمینه: سیاسی/فرهنگی
زبان نشریه: کُردی و عربی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۷۸ م
ترتیب و محل انتشار: آلمان
توضیحات: ناشر افکار اتحادیه دانشجویان کُرد است از طرف حزب دُمکرات کُردستان عراق حمایت می‌شد، شماره (۷) آن در ماه حزیران سال ۱۹۸۵ م منتشر شده است.^۴

^۱ - ص ۹۰/علی احمد نوزاد [روزنامه‌گه‌ری خویندکارانی کورد له ئوروپا و ئامریکا، روزنامه نویسی دانشجویان کُرد در اروپا و آمریکا، آمریکا، ۱۹۹۱-۱۹۴۹] چاپخانه تیشک، سلیمانیه ۲۰۰۸ م

^۲ - همان منبع قبلی ص ۱۰۷ [علی احمد نوزاد]

^۳ - همان منبع قبلی، ص ۹۴ [علی احمد نوزاد]

عنوان: ده‌نگی کومه‌له، Dangi komala (صدای جمعیت)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: جمعیت دانشجویان کُرد در اروپا (اکسا)
سردبیر یا شورای نویسندگان:
نوع و زمینه: فرهنگی / سیاسی
زبان نشریه: کُردی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۸۳م
ترتیب و محل انتشار: رومانی
توضیحات: شماره یک در سال ۱۹۸۳م منتشر شده و تنها در مورد همین یک شماره اطلاع در دست است.^۲

عنوان: ده‌نگی گهل، Dangigal (ندای مردم)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: ارگان پارت خلق دمکرات کُردستان عراق
سردبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای سردبیری
نوع و زمینه: سیاسی / فرهنگی / ادبی
زبان نشریه: کُردی و عربی
تاریخ نخستین شماره: ماه ايار ۱۹۸۲ م
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، آمریکا
توضیحات: تنها سه شماره از آن منتشر شده است.^۳

عنوان: ده‌نگی لاوانی کوردستان، Dangi lāvāni kurdistān (ندای جوانان کُردستان)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: سازمان جوانان و دانشجویان سوسیالیست کُردستان
سردبیر یا شورای نویسندگان:
نوع و زمینه: سیاسی
زبان نشریه: کُردی و عربی
تاریخ نخستین شماره: ماه کانون دوم سال ۱۹۸۳م
ترتیب و محل انتشار:
توضیحات: در مورد همین یک شماره اطلاع در دست است.^۴

عنوان: ده‌نگی یانه، Dangi yāna (صدای خانه)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: خانه کُردستان در سوئد

^۱ - همان منبع قبلی ص ۹۷ [علی احمد نوزاد]

^۲ - همان منبع قبلی ص ۱۰۶ [علی احمد نوزاد]

^۳ - نگا ص ۲۰ / تنیا اسماعیل [ایبیلوگرافی روزنامه های کُردی] هولیر ۱۹۹۸ م

^۴ - ص ۱۰۴ / علی احمد نوزاد [رابه‌ریک بو روژنامه‌گه‌ری خویندکارانی کورد له ئورویا و ئامریکا ۱۹۴۹-۱۹۹۱م، راهنمایی روزنامه‌نویسی دانشجویان کُرد در اروپا و آمریکا]، چاپخانه تیشک، سلیمانیه ۲۰۰۸م

عنوان: سردبیر یا شورای نویسندگان:
نوع و زمینه: زیر نظر شورای نویسندگان
زبان نشریه: فرهنگی/ادبی
تاریخ نخستین شماره: کردی
ترتیب و محل انتشار: م ۱۹۸۹
توضیحات: فصل نامه، سوئد
 در مورد همین شماره اطلاع در دست است.^۱

عنوان: ده‌نگی یه‌کیه تی Dangi yakyati (ندای اتحاد)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: اتحادیه دانشجویان گُردستان
سردبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای نویسندگان
نوع و زمینه: سیاسی/فرهنگی
زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: م ۱۹۸۸
ترتیب و محل انتشار: آلمان غربی
توضیحات: شماره ۲ در ماه آوریل سال ۱۹۸۸ م منتشر شده است.^۲

عنوان: دیدار
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: شه مال
سردبیر یا شورای نویسندگان: شه مال
نوع و زمینه: سیاسی/فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کردی دو گویش سورانی (با رسم الخط عربی) و کرمانجی (با رسم الخط لاتین)
تاریخ نخستین شماره: نیشان م ۱۹۹۲
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، سوئد
توضیحات: شماره اول در ۳۵ صفحه و شماره دوم در ماه تموز (تیر) ۱۹۹۲ م در ۳۰ صفحه و شماره ۳ در ماه مرداد ۱۹۹۲ م منتشر شده است.^۳

عنوان: دیمانه، Dimāna (گفتگو)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: جوانان مهاجر گُرد در سوئد
سردبیر یا شورای نویسندگان: گوشان سه رکو
نوع و زمینه: فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کردی

^۱ - همان منبع قبلی، ص ۳۷ [تنیا اسماعیل]
^۲ - نگا ص ۱۱۲ / علی احمد نوزاد [روژنامه‌گه‌ری خویندکارانی کورد له نامریکا و ئوروپا، روزنامه نویسی دانشجویان گُرد در اروپا و آمریکا] چاپخانه تیشک، چاپ اول، سلیمانیه ۲۰۰۸ م
^۳ - همان منبع قبلی، ص ۵۹ [تنیا اسماعیل]

تاریخ نخستین شماره: ۱۹۹۱ م
 ماهانه، شهر ویستروس سوئد
 ترتیب و محل انتشار:
 توضیحات: شماره ۳-۴ آن در سال ۱۹۹۲ منتشر شده است.^۱

عنوان: رابون، Rābun (به پاخاستن، هم رأی)
 صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: گُردهای مقیم اروپا
 سردبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای سردبیری
 نوع و زمینه: فرهنگی/ادبی
 زبان نشریه: کُردی
 تاریخ نخستین شماره: بهار ۱۹۹۱ م
 ترتیب و محل انتشار: ماهانه، سوئد
 توضیحات: شماره ۳ در تشرین دوم سال ۱۹۹۲ م منتشر شده است.^۲

عنوان: راپهرین، Rāparin (قیام)
 صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: جمعیت دانشجویان کُرد در آمریکا(اکسا)
 سردبیر یا شورای نویسندگان:
 نوع و زمینه: سیاسی/فرهنگی
 زبان نشریه: انگلیسی
 تاریخ نخستین شماره: ۱۹۸۳ م
 ترتیب و محل انتشار: آمریکا
 توضیحات: در مورد همین یک شماره اطلاع در دست است.^۳

عنوان: راپهرین، Rāparin (قیام)
 صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: جمعیت دانشجویان کُرد در اتحاد شوروی
 سردبیر یا شورای نویسندگان:
 نوع و زمینه: سیاسی
 زبان نشریه: کُردی و عربی
 تاریخ نخستین شماره:
 ترتیب و محل انتشار: شوروی سابق

^۱ - همان منبع قبلی، ص ۵۳ [تنیا اسماعیل]

^۲ - همان منبع قبلی، ص ۴۴ [تنیا اسماعیل]

^۳ - ص ۱۹۹/ علی احمد نوزاد [روزنامه‌گری خویندکارانی کورد له ئامریکا و ئوروپا، روزنامه نویسی دانشجویان کُرد در اروپا و آمریکا] چاپخانه تیشک، چاپ اول، سلیمانیه ۲۰۰۸ م

توضیحات: تنها در مورد شماره (۲) اطلاع در دست است که بدون تاریخ منتشر شده است.^۱

عنوان: راستی
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: سازمان جوانان و دانشجویان دمکرات کُردستان ایران
سردبیر یا شورای نویسندگان: سردبیر
نوع و زمینه: سیاسی/فرهنگی
زبان نشریه: کُردی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۷۸ م
ترتیب و محل انتشار: آلمان
توضیحات: شماره یک در نوروز ۱۳۵۷ ه.ش پایان ماه مارت ۱۹۷۸ م منتشر شده است.^۲

عنوان: رزگار کردنا ژن، Rizgār kirdinā žin (رهایی زن)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: ه. دوران
سردبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای سردبیری
نوع و زمینه: سیاسی/فرهنگی
زبان نشریه: کُردی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۸۹ م
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، کُلن، آلمان
توضیحات: شماره ۲ آن در ما ۱۹۸۹/۴ م منتشر شده است.^۳

عنوان: روانگهی نازاد، Rivāngay āzād (دیدگاه آزاد)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: سازمان سوسیالیست های کُرد در اروپا
سردبیر یا شورای نویسندگان: سردبیر
نوع و زمینه: سیاسی/فرهنگی
زبان نشریه: کُردی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۸۱ م
ترتیب و محل انتشار: اروپا
توضیحات: شماره (۴) در ماه خرداد سال ۱۹۸۱ م منتشر شده است.^۴

^۱ - همان منبع قبلی ص ۱۰۵ [علی احمد نوزاد]

^۲ - همان منبع قبلی ص ۹۶ [علی احمد نوزاد]

^۳ - ص ۴/ ریناس نوروزی [بیبیلوگرافی روزنامه نویسی زنان کُردستان] پهرتوک، ۲۰۰۲ م

^۴ - ص ۱۰۲/ علی احمد نوزاد [روزنامه گه ری خویندکارانی کورد له نامریکا و ئوروپا، روزنامه نویسی دانشجویان کُرد در اروپا و آمریکا] چاپخانه تیشک، چاپ اول، سلیمانیه ۲۰۰۸ م

عنوان: روژی کوردستان، Roژی Kurdistan (روز کُردستان)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: جمعیت دانشجویان کُرد در اروپا

سردبیر یا شورای نویسندگان: سیاسی/فرهنگی

نوع و زمینه: کُردی

زبان نشریه: ۱۹۷۹ م

تاریخ نخستین شماره: آلمان

ترتیب و محل انتشار: توضیحات: شماره (۷) در ماه آیار سال ۱۹۸۲ م منتشر شده است. جمعاً (۱۲) شماره از آن منتشر شده است.^۱

عنوان: روناکبیری، Runākbi (روشنفکری)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: زیر نظر شورای سردبیری

سردبیر یا شورای نویسندگان: فرهنگی/ادبی

نوع و زمینه: کُردی

زبان نشریه: ماه مارس ۱۹۹۲

تاریخ نخستین شماره: ماهانه نامنظم، سوئد

ترتیب و محل انتشار: توضیحات: گویا همین یک شماره در ۱۳۳ صفحه منتشر شده است.^۲

عنوان: ره‌وشه‌ن، (روشن)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: وابسته به GRVK

سردبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای سردبیری

نوع و زمینه: تاریخی/هنری/فرهنگی/ادبی

زبان نشریه: کُردی

تاریخ نخستین شماره: ۱۹۸۸ م

ترتیب و محل انتشار: ماهانه، بُن آلمان

توضیحات: وابسته به اتحادیه حفاظت از میهن (GRVK) بوده شماره ۶ در سه هزار دانه و شماره ۷ در بهار ۱۹۹۱ م در ۶۶ صفحه منتشر شده است.^۳

عنوان: ره‌ه‌ند، Rahand (بُعد)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: مؤسسه ره‌ه‌ند

سردبیر یا شورای نویسندگان: شورای سردبیری: بختیار علی، آراس فتاح، ربین هردی

نوع و زمینه: علمی/تئوری/فرهنگی/تحلیلی

^۱ - همان منبع قبلی ص ۹۸ [علی احمد نوزاد]

^۲ - همان منبع قبلی، ص ۵۶ [تُنیا اسماعیل]

^۳ - نگا ص ۳۴ / تُنیا اسماعیل [بیلوگرافی روزناه های کُردی] هُولیر ۱۹۹۸ م

زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره:
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، آلمان
توضیحات: نشریه‌ای مستقل به موضوعات علمی/فلسفی/فرهنگی و... به صورت مُدرن می‌پردازد. شماره (۱۸-۱۹) در سال ۲۰۰۶م ۳۳۲ صفحه منتشر شده است.

عنوان: ریبا تازه، Reyātāza، (راه نو)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: میرو اسد
سر دبیر یا شورای نویسندگان: با همکاری: حاجی جندو، شاکر خدو، شرف چچان، قَچاخ مرادف، علی ممدف، امین عبدال
نوع و زمینه: فرهنگی/ادبی در چهار صفحه
زبان نشریه: کردی مدتی با رسم الخط لاتین کردی بعداً با رسم الخط روسی نگاشته می‌شده.
تاریخ نخستین شماره: تشرین اول ۱۹۳۰
ترتیب و محل انتشار: ماهانه (۱۹۳۰)، و هفتگی (۱۹۳۸)، ارمنستان
توضیحات: این نشریه تا فروپاشی شوروی سابق به مدت ۶۱ سال ادامه داشت و با فروپاشی اتحادیه جماهیر شوروی متوقف شد. «نشریه راه تازه، نقشی اساسی در نشر و توسعه زبان و فرهنگ کردی در ارمنستان داشته است، در حقیقت این نشریه به سان مدرسه‌ای در خدمت نشر زبان و فرهنگ کردی بوده است».^۱

عنوان: زاگرس
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: ارگان پارت دمکرات کردستان عراق در آمریکا و کانادا
سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای نویسندگان
نوع و زمینه: سیاسی/هنری/فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کردی و عربی
تاریخ نخستین شماره: ماه تیر ۱۹۷۸ م
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، نامنظم، آمریکا و کانادا
توضیحات: شماره ۹ آن که آخرین شماره آن بوده در ماه آوریل سال ۱۹۸۴ م منتشر شده است.^۲

عنوان: زیلان (اسم خاص)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:
سر دبیر یا شورای نویسندگان:
نوع و زمینه: سیاسی

^۱ - مجله ره‌ه‌ه‌ند(بعد)، شماره ۱۸-۱۹ سال ۲۰۰۶م

^۲ - نگا همان منابع قبلی صص: ۱۵۵-۱۵۶ [جباری] و ۴۴ [اوریا جاف]

^۳ - نگا ص ۱۱۳/ تنیا اسماعیل [بیبیلوگرافی روزنامه های کردی] هولیر، ۱۹۹۸ م

زبان نشریه: کردی و آلمانی
 تاریخ نخستین شماره: ۱۹۹۷ م
 ترتیب و محل انتشار:
 توضیحات: تنها همین شماره به صورت مصور و رنگی منتشر شده است.^۱

عنوان: ژبو رزگاریا ژنان Žiborizgāriyā žinān (برای رهایی زنان)
 صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: ارگان رسمی جمعیت زنان دموکرات و میهنی
 سردبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای سردبیری
 نوع و زمینه: سیاسی/اجتماعی
 زبان نشریه: اروپا
 تاریخ نخستین شماره: ۱۹۹۳ م
 ترتیب و محل انتشار:
 توضیحات: نشریه زنان کرد در اروپا است. شماره یک آن در سال ۱۹۹۳ م منتشر شده است.

عنوان: ژن، žin (زن)
 صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: اتحادیه زنان کرد
 سردبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای نویسندگان
 نوع و زمینه: سیاسی/اجتماعی
 زبان نشریه: سوئدی
 تاریخ نخستین شماره: ۱۹۹۴ م
 ترتیب و محل انتشار:
 توضیحات: نشریه زنان کرد در سوئد، شماره یک آن در سال ۱۹۹۴ م منتشر شده است.^۲

عنوان: ژنا سه ریلند، žinā sarbilind (زن سریلند)
 صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: اتحادیه زنان کردستان
 سردبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای نویسندگان
 نوع و زمینه: سیاسی/فرهنگی
 زبان نشریه: کردی لاتین
 تاریخ نخستین شماره: ۱۹۹۲ م
 ترتیب و محل انتشار: ماهانه، هلند
 توضیحات: نشریه زنان، تاکنون ۶۰ شماره از آن منتشر شده است.^۱

^۱ - ص ۱۰/نوروزی ریناس [بیلوگرافی روزنامه نویسی زنان کردستان]، پرتووک، ۲۰۰۲ م

^۲ - همان منبع قبلی، ص ۷ [نوروزی ریناس]

^۳ - همان منبع قبلی، ص ۸ [نوروزی ریناس]

عنوان: ژنان، žinān (زنان)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: اتحادیه زنان دُمکرات گُردستان ایران
سردبیر یا شورای نویسندگان: شورای نویسندگان: خدیجه معذور، کویستان فتحی، عصمت نستانی و نسرین حسن‌زاده
نوع و زمینه: سیاسی/فرهنگی/اجتماعی
زبان نشریه: کُردی
تاریخ نخستین شماره: ۲۰۰۲م
ترتیب و محل انتشار: سه‌ماهانه، خارج از ایران
توضیحات: نشریه اتحادیه زنان دُمکرات گُردستان ایران است. شماره (۷) آن در ماه (۱۱) سال (۲۰۰۳م) مصور و رنگی منتشر شده است.^۱

عنوان: ژنی راه‌بر، žini rābar (زن رهبر)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: اتحادیه زنان میهن‌پرست
سردبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای نویسندگان
نوع و زمینه: سیاسی/اجتماعی
زبان نشریه: کُردی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۹۳م
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، آلمان
توضیحات: نشریه زنان گُردستان است شماره یک آن در سال ۱۹۹۳م در (۷۶) صفحه در قطع بزرگ و تصویری منتشر شده است.^۲

عنوان: ژوان، živān (وعده‌گا)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: وابسته به مؤسسه روابط گُردستان
سردبیر یا شورای نویسندگان: شورای سردبیری: هافال ابوبکر و فریاد عزیز
نوع و زمینه: فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کُردی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۹۷/۴/۱۵ م^۳
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، مونیخ آلمان
توضیحات: تاریخ نشر شماره ۸ ۱۹۹۷/۱۱/۲۰ م در ۱۲ صفحه

^۱ - همان منبع قبلی، ص ۶ [نوروزی ریناس]

^۲ - همان منبع قبلی، ص ۱۵ [نوروزی ریناس]

^۳ - همان منبع قبلی ص ۷ [نوروزی ریناس]

^۴ - همان منبع قبلی، ص ۸۴ [آتِنیا اسماعیل]

عنوان: ژیان، Žiyān، زندگی
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: اتحادیه زنان کُردستان
سر دبیر یا شورای نویسندگان: شورای نویسندگان: ژبیده، زرین، به‌لگین
نوع و زمینه: فرهنگی/اجتماعی
زبان نشریه: کُردی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۹۱/۳ م
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، کُن آلمان
توضیحات: مجله زنان، شماره ۲۶ آن در ۱۹۹۸ م منتشر شده است.^۱

عنوان: سه‌رده‌می نوی، Sardaminive (عصر نوین)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: دکتر جمشید حیدری
سر دبیر یا شورای نویسندگان: کریم حسامی
نوع و زمینه: سیاسی/فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کُردی
تاریخ نخستین شماره: تشرین اول ۱۹۸۶ م
ترتیب و محل انتشار: روزانه، استکهلم
توضیحات: شماره ۵۴ آخرین شماره آن است که در تشرین دوم ۱۹۹۰ منتشر شده و سپس چاپ آن متوقف شده است.^۲

عنوان: سه کو، Sako (سکو)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: پیشرو سید ابراهیم برزنجی، عبدالمؤمن دشتی
سر دبیر یا شورای نویسندگان: فرهنگی/ادبی
نوع و زمینه: کُردی
زبان نشریه: کُردی
تاریخ نخستین شماره: ماه تشرین سال ۱۹۹۶ م
ترتیب و محل انتشار: ماهانه نامنظم، برلین آلمان
توضیحات: شماره ۱۴ آن در ۱۶ صفحه در تاریخ ماه کانون اول ۱۹۹۷ م منتشر شده است.^۳

عنوان: شانو، šāno (تاتر)

^۱ - ۵/ نوروزی ریناس [بیبیلوگرافی روزنامه نویسی زنان کُردستان] پرتوک، ۲۰۰۲ م

^۲ - همان منبع قبلی ص ۳۰ [تُنیا اسماعیل]

^۳ - همان منبع قبلی، ص ۸۵ [تُنیا اسماعیل]

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: گروه نمایش اروپا
 سردبیر یا شورای نویسندگان: شورای سردبیری
 نوع و زمینه: هنری/فرهنگی
 زبان نشریه: کُردی
 تاریخ نخستین شماره: ۱۹۸۷ م
 ترتیب و محل انتشار: ماهانه، سوئد
 توضیحات: شماره ۳ در سال ۱۹۸۷ م منتشر شده است.^۱

عنوان: شهبه‌نگ، šabang (افق)
 صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: جمعیت کُردهای مقیم نروژ
 سردبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای نویسندگان
 نوع و زمینه: فرهنگی/ادبی
 زبان نشریه: کُردی
 تاریخ نخستین شماره: ۱۹۹۱ م
 ترتیب و محل انتشار: ماهانه، نروژ
 توضیحات: شماره ۲ آن در همان سال منتشر شده است.^۲

عنوان: صوت الرابطة (صدای اتحاد)
 صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: جمعیت دانشجویان کُرد در اروپا
 سردبیر یا شورای نویسندگان: سیاسی/فرهنگی
 نوع و زمینه: عربی و کُردی
 تاریخ نخستین شماره: ۱۹۸۲ م
 ترتیب و محل انتشار: اتریش
 توضیحات: شماره یک در ماه تموز سال ۱۹۸۱ م منتشر شده است.^۳

عنوان: کاروان، kārwan
 صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: اتحادیه جمعیت دانشجویان کُرد
 سردبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای نویسندگان

^۱ - همان منبع قبلی ص ۳۳ [تنیا اسماعیل]

^۲ - همان منبع قبلی، ص ۵۳ [تنیا اسماعیل]

^۳ - ص ۱۰۲ / علی احمد نوزاد [روژنامه‌گه‌ری خویندکارانی کورد له ئامریکا و ئوروپا، روزنامه نویسی دانشجویان کُرد در اروپا و آمریکا] چاپخانه تیشک، چاپ اول، سلیمانیه ۲۰۰۸ م

نویسندگان:
 نوع و زمینه:
 زبان نشریه:
 تاریخ نخستین شماره:
 ترتیب و محل انتشار:
 توضیحات: در مورد همین یک شماره اطلاع در دست است.^۱

عنوان: کردستان، kurdistān
 صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: اتحادیه جمعیت دانشجویان کرد
 سردبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای نویسندگان
 نوع و زمینه: فرهنگی/سیاسی
 زبان نشریه: کردی و عربی
 تاریخ نخستین شماره: ۱۹۸۳ م
 ترتیب و محل انتشار: چکوسلواکی
 توضیحات: شماره (۷) در ماه تشرین یکم سال ۱۹۸۷ م منتشر شده است.^۲

عنوان: کردستان، kurdistān
 صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: ارگان حزب دموکرات
 سردبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای سردبیری
 نوع و زمینه: سیاسی/فرهنگی/ادبی
 زبان نشریه: کردی و رسم الخط کردی لاتین
 تاریخ نخستین شماره: ۱۹۴۶ میلادی
 ترتیب و محل انتشار: هفتگی، ماهانه(نامنظم)، باکو و وین
 توضیحات: ابتدا در باکو منتشر می شده بعداً به وین پایتخت اتریش منتقل شده است.

عنوان: کردستان، kurdistān
 صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: ارگان انجمن علمی دانشجویان کرد
 سردبیر یا شورای نویسندگان: صلاح الدین محمد سعدالله
 نوع و زمینه: سیاسی/اجتماعی
 زبان نشریه: کردی، عربی، انگلیسی و آلمانی

^۱ - همان منبع قبلی ص ۹۲ [علی احمد نوزاد]

^۲ - همان منبع قبلی ص ۱۰۷ [علی احمد نوزاد]

تاریخ نخستین شماره: ۱۹۵۸ م
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، بریتانیا
توضیحات: شماره ۱۶ آن در ماه شَباط سال ۱۹۷۲ منتشر شده است.^۱

عنوان: کُردستان، kurdistān
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: دانشجویان مقیم اروپا
سر دبیر یا شورای نویسندگان: شورای نویسندگان: عصمت شریف، طاهر حسین، عمر قاضی، صلاح سعدالله، عبدالقادر عبدالرزاق و وریا رواندزی
نوع و زمینه: فرهنگی/ادبی/هنری
زبان نشریه: کردی، عربی، انگلیسی و فرانسوی
تاریخ نخستین شماره: مارس ۱۹۵۸ م
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، اروپا
توضیحات: این نشریه به شیوه «رونوی» منتشر می شده، در مورد توقف آن اطلاعی در دست نیست.^۲

عنوان: کُردستان، kurdistān
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: نویسندگان مقیم اروپا
سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای سردبیری
نوع و زمینه: سیاسی/فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: نامشخص
ترتیب و محل انتشار: اروپا
توضیحات: در سایر موارد در مورد این نشریه اطلاعی در دست نیست.^۳

عنوان: کُردستان، kurdistān
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: جمعیت دانشجویان کُرد در اروپا
سر دبیر یا شورای نویسندگان: سیاسی
نوع و زمینه: انگلیسی
زبان نشریه: ۱۹۷۲ م
تاریخ نخستین شماره: بریتانیا
ترتیب و محل انتشار:

^۱ - همان منبع قبلی، ص ۹۰ [علی احمد نوزاد]

^۲ - نگا ص ۱۵۷ جباری عبدالجبار محمد [میژووی روزنامه‌گری کوردی، تاریخ مطبوعات کُردی]، سلیمانیه، چاپخانه ژین، ۱۹۷۰

^۳ - نگا همان منبع قبلی ص ۱۵۸ [جباری عبدالجبار محمد]

توضیحات: شماره (۱۲) آن در کانون دوم (۱۹۷۵م) منتشر شده است.^۱

عنوان: کردستان، kurdistān
 صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: جمعیت دانشجویان کرد در اروپا (اکسا)
 سردبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای نویسندگان
 نوع و زمینه: سیاسی/فرهنگی
 زبان نشریه: کردی
 تاریخ نخستین شماره: ۱۹۸۴م
 ترتیب و محل انتشار: لهستان
 توضیحات: شماره یک در سال سوم در سال ۱۹۸۶م منتشر شده است.^۲

عنوان: کردستان، kurdistān
 صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: جمعیت دانشجویان کرد در اروپا
 سردبیر یا شورای نویسندگان: نویسندگان
 نوع و زمینه: سیاسی/اجتماعی
 زبان نشریه: کردی
 تاریخ نخستین شماره: ماه نisan سال ۱۹۸۳م
 ترتیب و محل انتشار: ماهانه، آلمان
 توضیحات: ناشر افکار اتحادیه دانشجویان کرد در اروپا (یوکسی) بوده شماره یک در دور دوم در ماه شباط سال ۱۹۸۹م منتشر شده است.^۳

عنوان: کردستان، kurdistān
 صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: وابسته به کنگره ملی کرد در آمریکای شمالی
 سردبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای نویسندگان
 نوع و زمینه: سیاسی/فرهنگی/ادبی
 زبان نشریه: کردی
 تاریخ نخستین شماره: ۱۹۹۰م
 ترتیب و محل انتشار: آمریکای شمالی
 توضیحات: همین یک شماره منتشر شده است.^۱

^۱ -ص ۹۴/ علی احمد نوزاد [روژنامه‌گری خویندکارانی کورد له ئامریکا و ئوروپا، روزنامه نویسی دانشجویان کرد در اروپا و آمریکا] آمریکا [چاپخانه تیشک، چاپ اول، سلیمانیه ۲۰۰۸ م
^۲ - همان منبع قبلی ص ۱۰۶ [علی احمد نوزاد]
^۳ - همان منبع قبلی ص ۱۰۵ [علی احمد نوزاد]

عنوان: Kurdistān dangi xivendkārān u lāvān (کردستان صدای دانشجویان و جوانان جمعیت دانشجویان کرد در اروپا/یوکی)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: سردبیر یا شورای نویسندگان

نوع و زمینه: سیاسی/فرهنگی/ادبی

زبان نشریه: کردی

تاریخ نخستین شماره: ۱۹۸۴م

ترتیب و محل انتشار: انگلستان

توضیحات: شماره (۸) در ماه تشرین اول در سال ۱۹۸۷م و شماره (۱) در دور دوم در ماه شباط سال ۱۹۸۹م منتشر شده است.^۲

عنوان: Kurmānji، گُرمَانجی

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: وابسته به انستیتیوی کرد در پاریس

سردبیر یا شورای نویسندگان: تخصصی/ادبی

نوع و زمینه: کردی با رسم الخط عربی و کردی لاتین

زبان نشریه: تابستان سال ۱۹۸۷م در ۴ صفحه

تاریخ نخستین شماره: ماهانه نامنظم، پاریس

ترتیب و محل انتشار: توضیحات: به موضوعات تخصصی زبان شناسی کردی می‌پرداخت.^۳

عنوان: Kilāva rožna (روزنه‌ی بام)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: گُردهای مهاجر پاکستان

سردبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای سردبیری

نوع و زمینه: فرهنگی/ادبی

زبان نشریه: کردی

تاریخ نخستین شماره: پاییز ۱۹۹۱م

ترتیب و محل انتشار: فصل نامه، شهر کوئته پاکستان

توضیحات: ناشر دیدگاه‌های گُردهای مقیم پاکستان بوده و شماره (۳-۴) آن در مورخه سال ۱۹۹۲م منتشر شده است.^۴

^۱ - همان منبع قبلی، ص ۴۱ [تُنیا اسماعیل]

^۲ - ص ۱۰۹ / علی احمد نوزاد [روژنامه‌گری خویندکارانی کورد له نامریکا و ئوروپا، روزنامه نویسی دانشجویان کرد در اروپا و آمریکا] چاپخانه تیشک، چاپ اول، سلیمانیه ۲۰۰۸ م

^۳ - نگا ص ۳۱ / جباری عبدالجبار محمد [میژووی روژنامه‌گری کوردی، تاریخ مطبوعات کردی]، سلیمانیه، چاپخانه ژین، ۱۹۷۰

^۴ - همان منبع قبلی، ص ۵۰ [تُنیا اسماعیل]

عنوان: کوچەر، Koçar (مهاجر)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: عاصی رباطی

سردبیر یا شورای نویسندگان: عاصی رباطی

نوع و زمینه: کودکان

زبان نشریه: کُردی

تاریخ نخستین شماره: ۱۹۸۸ م

ترتیب و محل انتشار: ماهانه، سوئد

توضیحات: تاکنون ۱۲ شماره از آن منتشر شده است.^۱

عنوان: کورد(کُرد)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: اتحادیه کُردهای کشور قزاقستان

سردبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای نویسندگان

نوع و زمینه: فرهنگی/ادبی

زبان نشریه: کُردی و روسی

تاریخ نخستین شماره: اواسط سال ۱۹۹۲ م

ترتیب و محل انتشار: ماهانه، پایتخت قزاقستان

توضیحات: این نشریه ناشر دیدگاه های کُردهای مقیم کشور قزاقستان است.^۲

عنوان: کورد(کُرد)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: جمعیت دانشجویان مقیم آمریکا و کانادا

سردبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای سردبیری

نوع و زمینه: سیاسی/فرهنگی/ادبی

زبان نشریه: کُردی و عربی

تاریخ نخستین شماره: ماه تشرین یکم ۱۹۸۲ م

ترتیب و محل انتشار: ماهانه نامنظم، آمریکا و کانادا

توضیحات: جهت اطلاع بیشتر به نشریه پیف شماره ۱۰ و ۱۱ مراجعه شود.^۳

عنوان: کوردستان پرس

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: کُردهای مقیم سوئد

^۱ - همان منبع قبلی ص ۳۵ [تُنیا اسماعیل]

^۲ - همان منبع قبلی، ص ۶۰ [تُنیا اسماعیل]

^۳ - همان منبع قبلی ص ۲۱ [تُنیا اسماعیل]

سردبیر یا شورای نویسندگان: شورای نویسندگان
نوع و زمینه: اجتماعی/فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کُردی با رسم الخط لاتین، تُرکی و سوئدی
تاریخ نخستین شماره: تابستان ۱۹۸۶ م به نقل از نشریه په یف شماره ۱۰ و ۱۱
ترتیب و محل انتشار: روزانه، نامنظم، سوئد
توضیحات: شماره ۸۸ سال ششم آن در ۱۶ صفحه با سه زبان کُردی، تُرکی و سوئدی در تاریخ ۱۰/۲۸ ۱۹۹۱ م منتشر شده است.

عنوان: کولنه‌دان، Kolnadān (تسلیم نشدن)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: دانشجویان کُرد مقیم انگلیس
سردبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای سردبیری
نوع و زمینه: فرهنگی/سیاسی
زبان نشریه: کُردی و عربی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۷۶ م
ترتیب و محل انتشار: انگلیس
توضیحات: شماره ۷ در سال ۱۹۸۷ م منتشر شده است.^۱

عنوان: کومار، Komār (جمهور)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: جمعیت کُرد هاس مقیم سوئد
سردبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای نویسندگان
نوع و زمینه: سیاسی/فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کُردی
تاریخ نخستین شماره: تشرین اول ۱۹۹۰ م
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، سوئد
توضیحات: شماره ۸ در پایان ۱۹۹۱ م منتشر شده است.

عنوان: کینه‌م‌ئه‌م، Kinam am
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: جمعیت جوانان و دانشجویان کُرد در اروپا (اکسا)
سردبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای نویسندگان
نوع و زمینه: سیاسی

^۱ -نگا (الف) ص ۹۵/ علی احمد نوزاد [روژنامه‌گه‌ری خویندکارانی کورد له نامریکا و ئوروپا، روزنامه نویسی دانشجویان کُرد در اروپا و آمریکا] چاپخانه تیشک، چاپ اول، سلیمانیه ۲۰۰۸ م و (ب) ص ۱۳۲/ علی احمد نوزاد [ارابه‌ری روزنامه‌گه‌ری کوردی، راهنمایی روزنامه نویسی مخفی کُردی]، وزارت روشنبیری (فرهنگ)، سلیمانیه ۲۰۰۱ م

زبان نشریه: کردی و تُرکی

تاریخ نخستین شماره: ۱۹۸۹ م

ترتیب و محل انتشار: ماهانه، آلمان

توضیحات: شماره (۱۴) در سال ۱۹۹۹ م منتشر شده است.^۱

عنوان:

گاورباغی، Gāvīrbāyi

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:

ناشر افکار کمونیست های انترناسیوالیست

سر دبیر یا شورای

زیر نظر شورای سردبیر

نویسندگان:

سیاسی/تیوریک

نوع و زمینه:

کردی

زبان نشریه:

تاریخ نخستین شماره:

ماه اکتبر ۱۹۹۶ م در ۴۰ صفحه

ترتیب و محل انتشار:

ماهانه، شهر آخت آلمان

توضیحات: شماره ۲ در ماه آزار ۱۹۹۷ م در ۷۶ صفحه منتشر شده است.

عنوان:

ماموستای کورد، Māmōstāy kurd (استاد، معلم کُرد)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:

دکتر فرهاد شاکلی

سر دبیر یا شورای

دکتر فرهاد شاکلی

نویسندگان:

سیاسی/فرهنگی/ادبی

نوع و زمینه:

کردی

زبان نشریه:

تاریخ نخستین شماره:

ابتدای سال ۱۹۸۵ م

ترتیب و محل انتشار:

ماهنامه، اروپا کشور سوئد

توضیحات: شماره ۱۷-۱۸ آن در سال ۱۹۹۳ منتشر شده است، این مجله مستقل بود و به مسائل اساسی زبان، تاریخ و فرهنگ کُردستان می پرداخت.^۲

عنوان:

مه لبه ند، Malband (منطقه، معدن)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:

جمعیت کُردهای مقیم لندن

سر دبیر یا شورای

شورای سردبیری

نویسندگان:

فرهنگی/ادبی

نوع و زمینه:

کردی

زبان نشریه:

تاریخ نخستین شماره:

۱۹۸۷ م

ترتیب و محل انتشار:

ماهانه، لندن

^۱ - همان منبع قبلی ص ۱۱۲ [علی احمد نوزاد]^۲ - همان منبع قبلی ص ۲۷ [تُنیا اسماعیل]

توضیحات: شماره ۲۵ در ماه شَباط ۱۹۹۲ م به انتشار رسیده است.^۱

عنوان: مه‌شخهل، Mašxal (مشعل)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: اتحادیه دانشجویان کُرد در اروپا
سردبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای سردبیری
نوع و زمینه: سیاسی/فرهنگی
زبان نشریه: کُردی و عربی
تاریخ نخستین شماره: ماه آب ۱۹۷۵ م
ترتیب و محل انتشار: هلند
توضیحات: شماره ۵ در ماه حزیران ۱۹۷۶ م منتشر شده است.^۲

عنوان: مه‌هاباد، Mahābād (مه‌آباد)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: اتحادیه دانشجویان کُرد در اروپا
سردبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای سردبیری
نوع و زمینه: سیاسی/فرهنگی
زبان نشریه: کُردی
تاریخ نخستین شماره: ماه آدار سال ۱۹۸۶ م
ترتیب و محل انتشار: بلغارستان
توضیحات: در مورد همین یک شماره اطلاع در دست است.^۳

عنوان: میدیا (مدیا)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: کانون جمعیت دانشجویان کُرد
سردبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای سردبیری
نوع و زمینه: سیاسی/اجتماعی/فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کُردی
تاریخ نخستین شماره: ابتدای سال ۱۹۹۳ م
ترتیب و محل انتشار: فصل نامه، آمستردام
توضیحات: شماره (۴،۵،۶) آن در سال ۱۹۹۳ م منتشر شده است.^۴

^۱ - همان منبع قبلی ص ۶۶ [تنیا اسماعیل]

^۲ - ص ۹۴ / علی احمد نوزاد [روژنامه‌گری خویندکارانی کورد له ئامریکا و ئوروپا، روزنامه نویسی دانشجویان کُرد در اروپا و آمریکا] چاپخانه تیشک، چاپ اول، سلیمانیه ۲۰۰۸ م

^۳ - همان منبع قبلی ص ۱۰۸ [علی احمد نوزاد]

^۴ - همان منبع قبلی، ص ۶۸ [تنیا اسماعیل]

عنوان: نامه‌ی کوردستان، Nāmay Kurdistan (نامه‌ی کُردستان)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: اتحادیه دانشجویان کُرد در اروپا (اکسا)
سر دبیر یا شورای نویسندگان:
نوع و زمینه: سیاسی
زبان نشریه: کُردی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۸۲ م
ترتیب و محل انتشار: یونان
توضیحات: شماره یک در سال (۱۹۸۲ م) منتشر شده است.^۱

عنوان: نشره الطلبة
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: جمعیت الطلبة العراقيين فی الدانمارک فرع اتحاد الطلبة العام فی الجمهوریه العراقیه
سر دبیر یا شورای نویسندگان:
نوع و زمینه: سیاسی
زبان نشریه: عربی و کُردی
تاریخ نخستین شماره:
ترتیب و محل انتشار: دانمارک
توضیحات: شماره (۴) در (۱۲) صفحه عربی و (۴) صفحه کُردی در ماه تموز سال ۱۹۸۵ م منتشر شده است.^۲

عنوان: نضال الطلبة
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: اتحادیه دانشجویان کُرد در اروپا (اکسا)
سر دبیر یا شورای نویسندگان:
نوع و زمینه: سیاسی/فرهنگی
زبان نشریه: عربی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۸۲ م
ترتیب و محل انتشار: فصل نامه، بلغارستان
توضیحات: شماره یک در ماه آدار سال ۱۹۸۲ م منتشر شده است.^۳

عنوان: نووده‌م، Nudam (جوان)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: فرات جوهری

^۱ - ص ۱۰۳ / علی احمد نوزاد [روژنامه‌گری خویندکارانی کورد له ئامریکا و ئوروپا، روزنامه نویسی دانشجویان کُرد در اروپا و آمریکا] چاپخانه تیشک، چاپ اول، سلیمانیه ۲۰۰۸ م
^۲ - همان منبع قبلی ص ۱۰۵ [علی احمد نوزاد]
^۳ - همان منبع قبلی ص ۱۰۲ [علی احمد نوزاد]

- سر دبیر یا شورای نویسندگان:** فرات جوهری
- نوع و زمینه:** هنری/ادبی
- زبان نشریه:** کردی
- تاریخ نخستین شماره:** ۱۹۹۳ م
- ترتیب و محل انتشار:** ماهانه، سوئد
- توضیحات:** شماره ۵ آن در ماه آذر ۱۹۹۳ م منتشر شده است.^۱
- عنوان:** نووسەر Nusar (نویسنده)
- صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:** کانون نویسندگان کرد در سوئد
- سر دبیر یا شورای نویسندگان:** زیر نظر شورای نویسندگان
- نوع و زمینه:** فرهنگی/ادبی
- زبان نشریه:** کردی
- تاریخ نخستین شماره:** آیلول ۱۹۹۰ م
- ترتیب و محل انتشار:** ماهانه، سوئد
- توضیحات:** تنها در مورد همین یک شماره اطلاع در دست هست.

- عنوان:** نه‌وروز، Navroz (نوروز)
- صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:** اتحادیه دانشجویان کرد در اروپا (اکسا)
- سر دبیر یا شورای نویسندگان:** سیاسی/فرهنگی
- نوع و زمینه:** کردی
- زبان نشریه:** کردی
- تاریخ نخستین شماره:** ۱۹۸۲ م
- ترتیب و محل انتشار:** مجارستان
- توضیحات:** در مورد همین یک شماره اطلاع در دست است.^۲

- عنوان:** نیشتمان، Ništīmān (میهن)
- صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:** گروه‌های مهاجر اروپا
- سر دبیر یا شورای نویسندگان:** زیر نظر شورای نویسندگان
- نوع و زمینه:** فرهنگی/ادبی
- زبان نشریه:** کردی و ترکی با رسم الخط لاتین

^۱ - همان منبع قبلی، ص ۶۷ [تنیا اسماعیل]

^۲ - ص ۱۰۳ / علی احمد نوزاد [روژنامه‌گری خویندکارانی کورد له نامریکا و نوروپا، روزنامه نویسی دانشجویان کرد در اروپا و آمریکا] چاپخانه تیشک، چاپ اول، سلیمانیه ۲۰۰۸ م

تاریخ نخستین شماره: ۱۹۹۱ م
 ترتیب و محل انتشار: ماهانه، سوئد
 توضیحات: شماره (۱۷-۱۶) در ۳۰ صفحه در ماه آذر ۱۹۹۱ منتشر شده است.^۱

عنوان: نیشتمان، Ništimān (میهن)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:

سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای نویسندگان

نوع و زمینه: فرهنگی/ادبی

زبان نشریه: کُردی و تُرکی به رسم الخط لاتین

تاریخ نخستین شماره: ۱۹۹۱ م

ترتیب و محل انتشار: مجله نامنظم، سوئد

توضیحات: شماره (۱۷-۱۸) آن در ۳۰ صفحه و در سایز ۲۱ در ۳۰ در ماه آزار ۱۹۹۱ م منتشر شده است.^۲

عنوان: وان، van

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:

کانون نویسندگان کُرد در سوئد

سر دبیر یا شورای نویسندگان:

زیر نظر شورای سردبیری

نوع و زمینه:

فرهنگی/ادبی

زبان نشریه: کُردی با رسم الخط عربی و لاتین

تاریخ نخستین شماره: ۱۹۹۲ م

ترتیب و محل انتشار: ماهانه، سوئد

توضیحات: فقط در مورد ۴ شماره آن اطلاع در دست هست.

عنوان: وه‌سانان، Vasānān

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:

جمعیت فرهنگی هایدلبرگ

سر دبیر یا شورای نویسندگان:

زیر نظر شورای سردبیری

نوع و زمینه:

فرهنگی/ادبی

زبان نشریه: کُردی

تاریخ نخستین شماره: ۱۹۸۹ م

ترتیب و محل انتشار: ماهانه، هایدلبرگ

توضیحات: شماره ۲ آن در ۷۲ صفحه در پاییز ۱۹۸۹ م منتشر شده است.^۳

^۱ - همان منبع قبلی، ص ۴۳ [تُنیا اسماعیل]

^۲ - همان منبع قبلی، ص ۴۳ [تُنیا اسماعیل]

^۳ - همان منبع قبلی، ص ۳۶ [تُنیا اسماعیل]

عنوان: وه‌لام، Valām (پاسخ، جواب)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: جمعیت دانشجویان کُرد
سر دبیر یا شورای نویسندگان: شورای نویسندگان
نوع و زمینه: سیاسی/فرهنگی
زبان نشریه: کُردی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۹۸م
ترتیب و محل انتشار: مجارستان
توضیحات: شماره ۲ در ۱۹۸۹ م منتشر شده است.^۱

عنوان: هافیوون، Hvibun
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: کُردشناسی برلین
سر دبیر یا شورای نویسندگان: شورای سردبیری
نوع و زمینه: فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کُردی
تاریخ نخستین شماره: تابستان ۱۹۹۷ م
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، برلین آلمان
توضیحات: ناشر دیدگاه‌های انستیتو کُردشناسی در آلمان است.^۲

عنوان: هانا، Hānā (فغان)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: کاکه
سر دبیر یا شورای نویسندگان: کاکه
نوع و زمینه: اجتماعی/فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کُردی
تاریخ نخستین شماره: اول نوامبر ۱۹۹۵ م
ترتیب و محل انتشار: فصل نامه، سوئد
توضیحات: در مورد این نشریه بیشتر از این اطلاعی در دست نیست.^۳

عنوان: هاواری کورد، Hvāri kurd (فریاد کُرد)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: زیر نظر شورای نویسندگان
سر دبیر یا شورای نویسندگان: شورای نویسندگان

^۱ - ص ۱۱۲ / علی احمد نوزاد [روژنامه‌گری خویندکارانی کورد له ئامریکا و ئوروپا، روزنامه نویسی دانشجویان کُرد در اروپا و آمریکا] چاپخانه تیشک، چاپ اول، سلیمانیه ۲۰۰۸ م
^۲ - همان منبع قبلی، ص ۸۵ [تُنیا اسماعیل]
^۳ - همان منبع قبلی، ص ۹۲ [تُنیا اسماعیل]

نوع و زمینه: سیاسی/اجتماعی/ادبی
 زبان نشریه: کردی
 تاریخ نخستین شماره: ۱۹۸۹ م
 ترتیب و محل انتشار: ماهانه، بُن آلمان
 توضیحات: به صورت مستقل بوده و شماره ۱۱ آن مهر ۱۹۹۲ م منتشر شده است.^۱

عنوان: هاوسەر، Havsar (همسر)
 صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: مؤسسه فرهنگی در کشور نروژ
 سردبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای سردبیری
 نوع و زمینه: فرهنگی/ادبی
 زبان نشریه: کردی
 تاریخ نخستین شماره: ۱۹۹۰ م
 ترتیب و محل انتشار: ماهانه، نامنظم، نروژ
 توضیحات: شماره ۳ آن در همان سال منتشر شده است.^۲

عنوان: هلن ، Helen
 صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: سردبیر یا شورای نویسندگان
 سردبیر یا شورای نویسندگان: نظر شورای سردبیری
 نوع و زمینه: کودکان
 زبان نشریه: کردی با رسم الخط لاتین
 تاریخ نخستین شماره: ۱۹۸۲ م
 ترتیب و محل انتشار: توضیحات: در مورد این نشریه همین اطلاعات در دست است.^۳

عنوان: هه تاو، Hatāv (آفتاب)
 صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: مؤسسه تربیتی گُرد
 سردبیر یا شورای نویسندگان: د. کمال میراودلی
 نوع و زمینه: فرهنگی/ادبی
 زبان نشریه: کردی
 تاریخ نخستین شماره: ۱۹۹۶ م^۴

^۱ - همان منبع قبلی، ص ۳۴ [تُنیا اسماعیل]

^۲ - همان منبع قبلی، ص ۴۱ [تُنیا اسماعیل]

^۳ - همان منبع قبلی ص ۹۳ [تُنیا اسماعیل]

^۴ - همان منبع قبلی، ص ۸۴ [تُنیا اسماعیل]

ترتیب و محل انتشار: ماهانه، لندن
توضیحات: شماره (۱۵-۱۶) در تاریخ ۱۶/۸/۱۹۹۷ م در ۲۰ صفحه منتشر شده است.

عنوان: هه فووت، Havut (تعلیم)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: کانون فرهنگی کُرد در ژنو
سر دبیر یا شورای نویسندگان: پیرش بارزانی
نوع و زمینه: فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کُردی و عربی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۹۳ م
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، ژنو
توضیحات: شماره ۲ آن در ۱۶ صفحه در تیرماه ۱۹۹۳ م منتشر شده است.^۱

عنوان: هه لاله، Halāla (شکوفه)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: سرهد غفوری
سر دبیر یا شورای نویسندگان: طارق ققیه عبدالله دستیار سردبیر: باوکی سافین شورای نویسندگان: د. نازنین جاف، هورامان علی توفیق و میروان محمود
نوع و زمینه: سیاسی/فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کُردی
تاریخ نخستین شماره: ماه ۸ سال ۱۹۹۸ م در ۳۰ صفحه
ترتیب و محل انتشار: فصل نامه، ورتمبرگ آلمان
توضیحات: این نشریه تا تیرماه سال ۲۰۰۰ م ادامه داشت و ۶ شماره در این مدت منتشر و بعد از آن به علت اختلافات درونی متوقف شده است.^۲

عنوان: هه لویست، Halvest (موضع)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: کُردهای مقیم لندن
سر دبیر یا شورای نویسندگان: شورای سردبیری
نوع و زمینه: فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کُردی
تاریخ نخستین شماره: ماه تشرین دوم ۱۹۸۶ م
ترتیب و محل انتشار: فصل نامه، لندن
توضیحات: تاکنون چهار شماره از آن منتشر شده و شماره ۵ در دور دوم در اواسط ۱۹۹۰ م منتشر شده است.^۳

^۱ - همان منبع قبلی، ص ۶۸ [تُنیا اسماعیل]

^۲ - مجله هه لاله، شماره ۱، ماه ۸، سال ۱۹۹۸ م

^۳ - همان منبع قبلی ص ۳۰ [تُنیا اسماعیل]

- عنوان:** هه‌له‌بیجه، Halabja (حلیچه)
- صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:** اتحادیه اسلامی کرد در کشورهای اسکاندیناوی
- سر دبیر یا شورای نویسندگان:** محسن جوامیر
- نوع و زمینه:** سیاسی/فرهنگی/ادبی
- زبان نشریه:** کردی و عربی
- تاریخ نخستین شماره:** ۱۹۸۸ م
- ترتیب و محل انتشار:** دو ماهنامه، اسکاندیناوی
- توضیحات:** شماره ۸ آن در سال چهارم در آوریل ۱۹۹۲ منتشر شده است.^۱
- عنوان:** هه‌له‌بیجه، Halabja (حلیچه)
- صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:** مؤسسه فرهنگی کرد در آمریکا
- سر دبیر یا شورای نویسندگان:** زیر نظر شورای نویسندگان
- نوع و زمینه:** فرهنگی/ادبی
- زبان نشریه:** کردی
- تاریخ نخستین شماره:** ۱۹۸۸ م
- ترتیب و محل انتشار:** نامنظم، آمریکا
- توضیحات:** شماره ۶ آن در ماه کانون اول ۱۹۹۱ منتشر شده است.^۲

- عنوان:** هه‌وار، Havār (ییلاق)
- صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:** جمعیت کردهای مقیم جنوب استرالیا
- سر دبیر یا شورای نویسندگان:** شورای نویسندگان
- نوع و زمینه:** نوع: سیاسی/فرهنگی/ادبی
- زبان نشریه:** کردی
- تاریخ نخستین شماره:** مرداد سال ۱۹۹۷ م
- ترتیب و محل انتشار:** ماهانه، استرالیا
- توضیحات:** در مورد این نشریه بیشتر از این اطلاعی در دست نیست.^۳

- عنوان:** هه‌والنامه، Havālnāma (خبرنامه)
- صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل:** کنگره ملی کرد در آمریکا
- سر دبیر یا شورای نویسندگان:** زیر نظر شورای نویسندگان

^۱ - همان منبع قبلی، ص ۳۶ [تُنیا اسماعیل]

^۲ - همان منبع قبلی، ص ۳۵ [تُنیا اسماعیل]

^۳ - همان منبع قبلی، ص ۸۵ [تُنیا اسماعیل]

نوع و زمینه: سیاسی / خبری / فرهنگی / ادبی
زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: پایان سال ۱۹۸۹ م
ترتیب و محل انتشار: نامنظو، آمریکا
توضیحات: شماره ۲ آن در مورخه ماه شَباط سال ۱۹۹۰ منتشر شده است.^۱

عنوان: ههورامان، Havrāmān (اورامان)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: آسو بیاره ای
سر دبیر یا شورای نویسندگان: آسو بیاره ای، هورامان علی توفیق، اردلان عبدالله و هورامان عبدالرحمان
نوع و زمینه: سیاسی / فرهنگی / ادبی
زبان نشریه: کردی سورانی و هورامی
تاریخ نخستین شماره: ۲۰۰۷ م
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، آلمان
توضیحات: توضیحات: نشریه ای مستقل است، بیشتر به موضوعات زبان، تاریخ، فرهنگ و ادبیات کردی می پردازد و تا کنون در سال پنجم نشر آن ۲۱ شماره از آن منتشر شده است.^۲

عنوان: هیفیا وه لات، Heviyā valāt (امید میهن)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: حه مه رهش ره شو
سر دبیر یا شورای نویسندگان: حه مه رهش ره شو
نوع و زمینه: سیاسی / فرهنگی
زبان نشریه: کردی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۶۳ م
ترتیب و محل انتشار: نامنظم، آلمان
توضیحات: تنها سه شماره از آن منتشر شده، شماره ۲ در ۱۹۶۴ و شماره ۳ در ۱۹۶۵ م^۳

عنوان: هیمن، Hemin (آرام)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: اتحادیه دانشجویان کرد در اروپا (اکسا)
سر دبیر یا شورای نویسندگان:
نوع و زمینه: سیاسی / فرهنگی
زبان نشریه: کردی و عربی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۸۶ م

^۱ - همان منبع قبلی، ص ۳۸ [تنیا اسماعیل]

^۲ - مجله هورامان، شماره ۲۰، ۲۰۰۹ م

^۳ - نگا ص ۹۱ / علی احمد نوزاد [روزنامه گه‌ری خویندکارانی کورد له ئامریکا و ئوروپا، روزنامه نویسی دانشجویان کرد در اروپا و آمریکا] چاپخانه تیشک، چاپ اول، سلیمانیه ۲۰۰۸ م و ته‌نیا اسماعیل، جنبش روزنامه‌نویسی کوردی در آلمان/۳۹

ترتیب و محل انتشار: چکوسلواکی
توضیحات: در مورد همین یک شماره اطلاع در دست است.^۱

عنوان: هیوا، Hivā (امید)
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: انستیتو کُرد پاریس
سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای سردبیری
نوع و زمینه: فرهنگی/ادبی
زبان نشریه: کُردی
تاریخ نخستین شماره: ماه تشرین یکم ۱۹۸۳ م
ترتیب و محل انتشار: ماهانه، پاریس
توضیحات: شماره ۸ آن در سال ۱۹۹۰ م منتشر شده است.^۲

عنوان: یازدهی آیلول
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: جمعیت دانشجویان کُرد در اروپا شاخه بریتانیا
سر دبیر یا شورای نویسندگان:
نوع و زمینه: سیاسی/اجتماعی
زبان نشریه: عربی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۶۹ م
ترتیب و محل انتشار: فصلنامه، بریتانیا
توضیحات: به صورت فصلنامه در یازدهم ماه‌های آیلول و کانون یکم و مارس و خُزیران منتشر می شد. شماره (۹) که آخرین شماره آن است در سال (۱۹۷۲م) منتشر شده است.^۳

عنوان: یه کبون، Yakbūn اتحاد
صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: اتحادیه زنان
سر دبیر یا شورای نویسندگان: زیر نظر شورای سردبیری
نوع و زمینه: فرهنگی/اجتماعی
زبان نشریه: کُردی
تاریخ نخستین شماره: ۱۹۹۲ م

^۱ - همان منبع قبلی ص ۱۱۱ [علی احمد نوزاد]

^۲ - همان منبع قبلی ص ۲۴ [تنیا اسماعیل]

^۳ - ص ۹۳ / علی احمد نوزاد [روزنامه‌گری خویندکارانی کورد له ئامریکا و ئوروپا، روزنامه نویسی دانشجویان کُرد در اروپا و آمریکا] آمریکا [چاپخانه تیشک، چاپ اول، سلیمانیه ۲۰۰۸ م]

ترتیب و محل انتشار: ماهانه، آمستردام
توضیحات: نشریه‌ی زنان است، با رسم الخط عربی منتشر می‌شده است.^۱

عنوان: به کُرتن، Yakgirtin (اتحاد)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: کانون فرهنگی اتحادیه کُردها در دانمارک

سر دبیر یا شورای نویسندگان:

زیر نظر شورای سردبیری

نوع و زمینه: تئوری/فرهنگی/ادبی

زبان نشریه: کُردی

تاریخ نخستین شماره: ۱۹۸۵ م

ترتیب و محل انتشار: ماهانه، دانمارک

توضیحات: شماره ۱۴ آن در سال ۱۹۹۱ م منتشر شده است.^۲

عنوان: به کیه‌تی، Yakyati (اتحاد)

صاحب امتیاز یا مدیر مسؤل: جمعیت دانشجویان کُرد در اروپا شاخه ایتالیا

سر دبیر یا شورای نویسندگان:

نوع و زمینه: سیاسی/فرهنگی

زبان نشریه: کُردی

تاریخ نخستین شماره: ۱۹۸۳ م

ترتیب و محل انتشار: ایتالیا

توضیحات: شماره (۳) در ماه آذار سال ۱۹۸۴ م و بدون شماره در سال ۱۹۸۷ م منتشر شده است.^۳

^۱ - نگا ص ۱۶ ریناس نوروزی [بیبیلوگرافی روزنامه نویسی زنان کُردستان]، پهرتوک، ۲۰۰۲ م

^۲ - همان منبع قبلی ص ۲۸ [تنیا اسماعیل]

^۳ - ص ۱۰۶ / علی احمد نوزاد [روژنامه‌گری خویندکارانی کورد له نامریکا و ئوروپا، روزنامه نویسی دانشجویان کُرد در اروپا و آمریکا] چاپخانه تیشک، چاپ اول، سلیمانیه ۲۰۰۸ م

منابع و مآخذ

- آرین پور یحیی، از صبا تا نیما، ج ۱ انتشارات فرانکلین، تهران ۲۵۳۵
- احمد باوه، دیاری کُردستان، چاپخانه وزارت روشنیری (فرهنگ) سلیمانی ۲۰۰۴
- ادب و هنر (نه‌دهب و هونەر، ادب و هنر) شماره ۶۵۲، ۲۰۰۹/۱۰/۱ م
- ادریس عبدالله مصطفی، ده‌بارهی روزنامه‌گیری کوردی، درباره روزنامه نویسی کُردی، چاپخانه خانی، دهوک، ۲۰۰۸ م
- استادیوم (ضمیمه ورزشی روزنامه کُردستان نو)، شماره ۹۰۸، ۲۰۰۸/۹/۳۰ م
- بدلیسی میر شرف خان، شه‌رفنامه میژووی ماله میرانی کوردستان (شرفنامه)، ترجمه به کُردی هه‌ژار مَکریانی، سندج، چاپ پنجم، انتشارات پانیز، مرکز نشر کتاب مِدیَا و کانی، ۲۰۰۹ م
- برزین مسعود، شناسنامه مطبوعات ایران از سال ۱۲۱۵ تا ۱۳۵۷ شمسی، تهران، بهجت، ۱۳۷۱
- بوز ارسلان محمد امین، مجله پَینین، Payvin، (گفتگو)، ش. ۱۲ اکتبر ۱۹۹۷ م
- پروفیسور الول ساتن، دکتر گوئل کهن، کتاب، شهریور ۲۰ و مطبوعات ایران، تهران، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی؛ سازمان چاپ و انتشارات، ۱۳۸۰ ه.ش
- ترابیان حسین، مطبوعات ایران، تهران، ۱۳۶۶
- تَنیَا اسماعیل، بیبلوگرافی روزنامه‌های کُردی، هَولیر ۱۹۹۸ م
- تَنیَا اسماعیل، جنبش روزنامه‌نویسی در آلمان، چاپخانه پاک، چاپ اول هولیر، ۲۰۱۰ م
- جاف وریا، کاروانی روزنامه‌گه ری کوردی، کاروان روزنامه نگاری کُردی، وزارت روشنیری (ارشاد)، هَولیر، ۱۹۹۸ م
- جباری عبدالجبار محمد، میژووی روزنامه‌گیری کوردی، ۱۳-تاریخ مطبوعات کُردی، سلیمانیه، چاپخانه ژین، ۱۹۷۰ م
- حسین همداد، روزنامه نگاری کُردی دوره جمهوری مهاباد، انتشاراتی آراس، هولیر، ۲۰۰۸ م
- خَزَنَدَار دکتر جمال، روزنامه نگاری کُردی، هولیر، ترجمه احمد شریفی، مهاباد، کاک، ۱۳۵۷
- دانشنامه جهان اسلام، ج ۱۰، تهران ۱۳۸۵ ه.ش
- دهخدا علی اکبر، لغت نامه، مؤسسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران، جلد‌های ۵ و ۱۳، تهران ۱۳۷۳ ه.ش
- راهنمایی مجله‌ها و روزنامه‌های ایران جلد اول، ۱۳۸۳ و ۱۳۸۴
- راهنمایی مجله‌ها و روزنامه‌های ایران، ج ۲، کتابخانه جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۲ ه.ش
- راهنمایی مجله‌ها و روزنامه‌های ایران، ۱۳۸۲ کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران، جلد اول
- راهنمایی مجله‌ها و روزنامه‌های ایران، ج ۱، کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۷۷-۱۳۷۶ ه.ش
- رفیق صالح و صدیق صالح، روزنامه‌ی تیگه‌بشتنی راستی، اولین روزنامه کُردی در کُردستان عراق، انتشاراتی آراس، ۲۰۰۷ م
- روحانی بابامردوخ، تاریخ مشاهیر کُرد، ج ۲، تهران سروش، ۱۳۶۶
- ریناس نوروزی، بیبلوگرافی روزنامه نویسی زنان کُردستان، پهرتوک، ۲۰۰۲ م

- زامدار محمود، روزنامه هه‌ولیر، اربیل، چاپ کاروان،
- زامدار محمود، گه‌ش‌تیک له نیو جیهانی بزافی روزنامه‌نووسی کوردیدا، گشتی در میان جهان روزنامه‌نگاری کردی، هولیر، ۱۹۹۸م
- سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، تهران ۱۳۸۰ه.ش
- سجادی علاء‌الدین، میژووی ئه‌ده‌بی کوردی، تاریخ ادبیات کردی، ناشر چاپخانه معارف، سردشت ۱۳۶۱ ه.ش
- سرتپ زاده بیژن، فهرست روزنامه‌های موجود در کتابخانه ملی ایران، تهران انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۵۶ه.ش
- سلطانی محمد علی، احزاب سیاسی و انجمن‌های سری در کرمانشاه، ج ۱، نشر سها
- سلطانی محمد علی، جغرافیای تاریخی و تاریخ مفصل کرمانشاهان، تهران، نشر سها، ۱۳۷۴
- سلیمان یابه شوان، ربه ری بیلوگرافییه کوردیه کان، رهبری بیلوگرافی مطبوعات کردی، هولیر ۲۰۰۶ م
- شیر کو بله ج، مسئله کرد، ترجمه از عربی محمد حمه باقی، چاپ دوم ۱۹۹۰م
- صالحیار غلامحسین، چهره مطبوعات معاصر، تهران، پرس اجنت، ۱۳۵۱
- صدر هاشمی محمد، تاریخ جرائد ایران، ج ۱ و ۲، اصفهان، کمال، ۱۳۶۴
- علی احمد نوزاد، رابه‌ری روژنامه‌گه‌ری نه‌ینی کوردی، راهنمایی روزنامه‌نویسی مخفی کردی، وزارت روشنی‌ری (فرهنگ)، سلیمانیه ۲۰۰۱ م
- علی احمد نوزاد، روژنامه‌گه‌ری خویندکارانی کورد له ئامریکا و ئورویا، روزنامه‌نویسی دانشجویان کرد در اروپا و آمریکا، چاپخانه تیشک، چاپ اول، سلیمانیه ۲۰۰۸ م
- علی احمد نوزاد، شورشی روزنامه و روژنامه‌ی شورش، سلیمانیه ۲۰۰۱ م
- علی عمر فاروق، روژنامه‌گه‌ری کوردی له عیراقد، روزنامه‌نویسی کردی در عراق، چاپخانه په‌روه‌رده (تربیت)، هولیر ۲۰۰۱ م
- قاسمی سید فرید، سرگذشت مطبوعات ایران، روزگار محمد شاه و ناصرالدین شاه، ج ۱، قاسمی سید فرید، اولین‌های مطبوعات ایران، نشر آبی، تهران ۱۳۸۳.
- قاسمی سید فرید، مشاهیر مطبوعات ایران، تهران، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، سازمان چاپ و انتشارات، ۱۳۷۹ه.ش
- مارف ناسراو، یادکرده‌وه‌ی نه‌ستیره‌گه‌شاهه‌کانی ئه‌ده‌ب و هونه‌ر، یادمان ستاره‌های پرفروغ ادب و هنر، وزارت روشنی‌ری (فرهنگ و ارشاد) سلیمانیه ۲۰۰۲ م
- محبی مرتضی، قانون مطبوعات و آیین‌نامه اجرایی آن، مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه‌ها، ۱۳۸۵
- محرابی معین‌الدین، مجله رسانه، سال ۱۲، شماره ۴، زمستان ۱۳۸۰
- مشعوف ایرج، پیشینه مطبوعات محلی استان کردستان از سال ۱۲۸۵ تا ۱۳۵۷ شمسی، آرشیو مطالعات کردستان‌شناسی اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی کردستان، خرداد ماه ۱۳۷۶
- مظهر دکتر کمال، اهمیت نشریه (نیشتمان) از نظرگاه دو سند از روزنامه کردستان، و کتاب، تیگه‌یشتنی راستی، درک حقیقت، چاپخانه کوری زانیاری کورد (انستیتوی علمی کرد)، بغداد ۱۹۷۱
- معین محمد [فرهنگ فارسی] اشارات امیر کبیر، جلد‌های ۳ و ۴ تهران ۱۳۷۱ ه.ش
- نوزاد علی احمد [روژنامه له کتیدا، روزنامه در کتاب]، ج اول، وزارت روشنی‌ری (فرهنگ) سلیمانیه ۲۰۰۸ م
- نیکیتین واسیلی [کرد و کردستان] ترجمه محمد قاضی، قانون فرهنگی انتشاراتی درایت، ۱۳۶۳ ه.ش
- ه. ل. راینو، ترجمه و تدوین جعفر خمami زاده [روزنامه‌های ایران] انتشارات اطلاعات تهران ۱۳۸۰ ه.ش
- هاوار رسول [کورد و باکوری کوردستان له سه ره‌تای میژووه تا شه‌ری په‌که‌می جیهان، کرد و کردستان ترکیه از ابتدای تاریخ تا جنگ اول جهانی] ج ۱ چاپخانه خاک، سلیمانیه سال ۲۰۰۰م

هه‌زار حاتم [روزنامه‌های اسلامی در کردستان عراق] سلیمانیه، چاپخانه روون، ۲۰۰۵ م
هه‌زار، فرهنگ کردی فارسی هه‌نبانه بۆرینه، سروش، تهران ۱۳۶۹ ه.ش

(ب) روزنامه‌ها، هفته‌نامه‌ها، مجلات و گاهنامه‌ها:

- ئاگرین روژ، دو هفته‌نامه، شماره اول، سوم دیمه ۱۳۹۰ ه.ش
 ئامانج، دو هفته‌نامه، سال اول، شماره اول، دوشنبه ۲۰ خرداد ۱۳۹۲ ه.ش
 نه‌له‌ند، ماهنامه، سال اول ش ۱، شهریور ماه ۱۳۹۱ ه.ش
 بڊرخان (هفته‌نامه)، شماره ۱۳۰، سال هشتم، دوشنبه ۲۰۰۹/۹/۸ م
 پیام کردستان شماره ۴۵ دی ماه ۱۳۸۵ ه.ش
 جرس (زنگ) شماره ۱، ۲، ۳ به ترتیب فروردین ۱۳۷۷، آذر ۱۳۸۰ و بهمن ۱۳۸۰
 چرو (شکوفه)، ش ۱، ۲۹ فروردین ماه ۱۳۹۱
 خبرنامه دانشگاه کردستان، مرکز پژوهش‌های کردستان‌شناسی، معرفی نشریات دانشجویی، شماره ۶
 دریبار، شماره ۱۹، اسفندماه ۱۳۸۸ ه.ش
 دیار کهن، شماره ۳ فروردین ماه ۱۳۸۹ ه.ش
 روزنامه نازادی ولات، روزنامه آزادی میهن، شماره (۹۹۹)، ۲۰۰۹/۹/۲۸
 روزنامه آشتی، شماره ۱۶، نهم خرداد ماه ه.ش ۱۳۸۸
 روزنامه آویزه (ضمیمه روزنامه کردستان نو) شماره ۱۴۵، ۲۰۰۹/۹/۲۵ م
 روزنامه آینه (ناوینه) شماره ۱۹۱، ۲۰۰۹/۹/۲۹ م
 روزنامه پاریز گاران (محافظان) شماره ۵۶، دوم شباط ۲۰۰۲ م
 روزنامه ریگای کوردستان (راه کردستان)، شماره ۸۵۵، ۲۰۰۹/۹/۲۰ م
 روزنامه صدای نو، شماره صفر، نیمه ماه کانون دوم ۲۰۰۹ م
 روزنامه کردستان راپورت، ش ۷۰۳ تاریخ ۲۰۰۹/۹/۱۷
 روزنامه کوردستان راپورت، شماره ۷۰۵ تاریخ ۲۰۰۹/۹/۲۸ م
 روزنامه کوردستانی نوی (کردستان نو)، شماره ۴۹۸۶، ۲۰۰۹/۹/۳۰ م
 روزنامه هاولاتی (شهروند)، شماره ۵۶۵، ۲۰۰۹/۱۰/۴ م
 روزنامه هه‌زان (هه‌تزاز)، شماره ۲۱، ۱۲ آذر ماه ۱۳۸۶ ه.ش
 روژنامه (روزنامه) شماره ۵۴۸، ۲۰۰۹/۹/۲۲ م
 روژی گهل (روز مردم)، شماره ۲۳۲، ۲۰۰۹/۸/۱۷ م
 سوران، شماره ۱، ۲۴ اردیبهشت سال ۱۳۸۸ ه.ش
 کهلتور، فرهنگ، فصلنامه، شماره (۸) سال سوم، ماه کانون یکم ۲۰۱۲ م
 گاهنامه روجیار، پیش شماره ۱ اول خرداد ماه سال ۱۳۸۹ ه.ش
 گاهنامه فراسو، شماره ۲، اسفند ماه ۱۳۷۹ ه.ش
 گاهنامه کورد ناسی، شماره ۱ سال اول پاییز ۲۰۰۸ م

- گاهنامه مانا (معنا)، شماره اول، سال اول، بهار ۱۳۸۴ ه.ش
- گاهنامه مجله فهژین (احیاء)، شماره ۸، سال ۳، زنجان، آذر ماه ۱۳۸۵ ه.ش
- گاهنامه هاورى (دوست)، شماره ۸ نیمه دوم آذر ۱۳۸۵ ه.ش
- گاهنامه ههژان (هتزاز)، شماره اول، سال اول، اردیبهشت ماه ۱۳۸۶ ه.ش
- گاهنامه هه‌وال (دوست، خبیر)، شماره ۳، دوره جدید، سال نهم، آذر ۱۳۸۵ ه.ش
- گه‌پ (طنز) شماره ۱۰۴، ۲۵/۹/۲۰۰۹ م
- ماهنامه شوخ و شنگ، ش (۷) تابستان (۱۳۹۲) ه.ش
- مجله ژيوار، شماره ۳ اسفند ماه ۱۳۸۷ ه.ش
- مجله شانو (تأثر)، شماره ۱۲، ۲۰۰۸ سلیمانیه
- مجله K۲۱، شماره ۱، ۲۰۰۸ هولیر
- مجله ناشتی (آشتی)، شماره ۳، سال اول مرداد ۱۳۸۳ ه.ش
- مجله ناوات (آرزو) شماره ۱، فروردین ۱۳۸۰ ه.ش
- مجله ناوه‌ز (عقل) شماره ۱، پاییز ۱۳۸۱ ه.ش
- مجله ناینده، آینده، شماره ۸۳، ماه آدار ۲۰۰۹ م
- مجله آفاق نو، شماره ۲، بهار ۱۳۷۹ ه.ش
- مجله آکادمی کُردستان، گوفاری کوری زانیاری کوردستان، شماره ۲، هولیر ۲۰۰۴ میلادی
- مجله انجمن زبان، فرهنگ و هنر کُرد شماره ۷
- مجله اهورا، شماره ۱ بهار ۱۳۸۴ ه.ش
- مجله بروسکه (پیام) شماره ۱ فروردین ماه ۱۳۷۹ ه.ش
- مجله بوون (وجود) شماره ۶، پاییز ۱۹۹۸ م
- مجله بیان (بامداد) شماره ۳ بدون تاریخ
- مجله پاشکوی سردم (ضمیمه معاصر) شماره ۴ سال ۲۰۰۳ م، سلیمانیه
- مجله پرسپار (پرسش)، شماره ۲، آبان ماه ۱۳۸۲ ه.ش
- مجله په‌پووله (پروانه)، شماره ۳۴، آوریل ۲۰۰۰ م
- مجله پیام راستی، شماره ۶۰، آیلول ۲۰۰۰ م، سلیمانیه
- مجله تافگه (آبشار) شماره ۵ ۱۳۷۷ ه.ش
- مجله تریفه شماره ۲ آن در اردیبهشت ماه ۱۳۸۱ ه.ش
- مجله چریکه‌ی به‌یان (نغمه بامداد)، شماره ۵، سال اول، اردیبهشت ۲۷۰۷ ک/ ۱۳۸۶ ه.ش، تبریز
- مجله چیا (کوه، کوهستان)، شماره ۸، سال ۷، دانشگاه اصفهان
- مجله حیکایه‌تی سه‌رده‌م (حکایت معاصر)، شماره (۷)، ماه آب سال ۲۰۰۷ م
- مجله دالیان، شماره ۱۲، ۲۰۰۳ م
- مجله رابوون (خیزش)، شماره اول، سال اول، اسفند ۱۳۸۵ ه.ش
- مجله رافه (تحلیل)، شماره سوم تابستان ۱۳۸۱ ه.ش
- مجله رامان (تأمل) بیشتر شماره های آن

- مجله رسکان(رویش)، شماره اول، سال اول، بدون تاریخ
- مجله رهه‌ند(بغد)، شماره ۱۹-۱۸ سال ۲۰۰۶م
- مجله ره‌ه‌ند(روند)، شماره ۱ اسفند ماه ۱۳۸۳ ه.ش
- مجله روژ (روز)، شماره ۴ و ۵، زمستان ۱۳۸۷
- مجله روژانو(روزنو) شماره ۱، اسفند ماه ۱۳۷۹ ه.ش
- مجله روژه‌ف، شماره (۵و۴) زمستان و بهار ۸۵/۸۶ ه.ش
- مجله روژه‌لات(شرق)، شماره ۵، بهار ۱۳۸۳
- مجله روشنگه‌ری(روشنگری) شماره ۲۰ سلیمانیه
- مجله روفار، شماره ۵۰ آوریل ۲۰۰۸ م
- مجله ریوان(راهبان)، شماره ۱۵۹، ۱۶/۱۱/۲۰۰۵ م
- مجله زریبار، شماره ۵۹/۵۸، سال نهم، پاییز /زمستان ۱۳۸۴ ه.ش
- مجله زریبار، شماره ۶۸-۶۷ بهار و تابستان ۱۳۸۷ ه.ش
- مجله زمانه‌وان(زبان‌شناس)، شماره ۲ تهران ۱۳۸۱ ه.ش
- مجله ژوان(وعده‌گاه) شماره ۳ سال ۱۳۰۸ ه.ش
- مجله ژیار، شماره ۶، اسفند ۱۳۸۵ ه.ش
- مجله ژیوار(زیستگاه)، شماره ۲۲ اسفند ماه ۱۳۸۴ ه.ش
- مجله سامال(آسمان صاف)، شماره ۳، سال سوم پاییز ۱۳۸۵ ه.ش
- مجله سه‌رخ‌بوون(آرامش)، شماره ۷۸ تابستان و پاییز ۲۰۰۱
- مجله سومان(نور چشم) شماره ۲ و ۳ آبان ۱۳۸۰ ه.ش
- مجله شاووشکا(الله مادر)، شماره ۳۴ سال ۲۰۰۹ میلادی
- مجله شعرستان، شماره ۱، ماه تموز ۱۹۹۹م، سلیمانیه
- مجله کاروان سال هشتم ۱۹۹۳ م
- مجله کاروان شماره ۲۳۵ سپتامبر(شهریورماه) ۲۰۰۹ م
- مجله گُردستان، شماره ۳ سال سوم، پاییز ۱۳۷۵ ه.ش
- مجله گُردستان، شماره اول/ سال اول، بهار سال ۱۳۸۰ ه.ش
- مجله گُلان(گل‌ها)، شماره ۳۷۱، ۲۸/۲/۲۰۰۲ م
- مجله گه‌لاویژ، شماره ۶ سال ششم، حزیران ۱۹۴۵ م
- مجله ماف(حقوق)، شماره ۱، سال اول، پاییز ۱۳۸۴ ه.ش
- مجله مافی نافرته، حقوق زن، شماره صفر ۱/۴/۱۹۹۴ م
- مجله مدنیت، شماره ۵-۶، سال یکم تشرین دوم سال ۲۰۰۰ م
- مجله مه‌باد، سال ۵ شماره ۵۹ بهمن ۸۴، مقاله سید محمد کمال عبداللهی
- مجله مه‌باد، شماره ۲۶، سال سوم اردیبهشت ماه ۱۳۸۲ ه.ش
- مجله نامه ادب، شماره (۲ و ۳)، تابستان ۱۳۹۰ ه.ش
- مجله نفار(ابداع)، شماره ۵ سال دوم ۱۹۹۹ م، سلیمانیه

- مجله نوشفق ، شماره ۶۸ ، ماه آيار ۲۰۰۹ م
- مجله نوشفق شماره ۳۲ ، ماه تشرین دوم سال ۲۰۰۵ م
- مجله نویسا ، شماره سوم ، پاییز ۱۳۸۳ ه.ش
- مجله نیشتمان(میهن) ، شماره ۸ و ۹ اسفند ماه ۱۳۸۷ ه.ش
- مجله هزار میرد(هزارمرد) ، شماره ۱ ، سال ۱۹۹۷ م
- مجله هزر(فکر) ، شماره ۲ ، ۱۹۹۹ م سلیمانیه ، چاپخانه صفوت
- مجله هه‌راله(شکوفه) شماره ۱ ، آذرماه ۱۳۸۳ ه.ش
- مجله هه‌ورامان(اورامان) ، شماره ۱۱ ، ۲۰۰۸/۵/۱۶ م ، مؤسسه فرهنگی هه‌ورامان ، سلیمانیه ،
- مجله هه‌ورامان(اورامان ، مستقل) ، شماره ۲۰ ، ۲۰۰۹ م
- مجله ولات(میهن) ، پیش شماره ، دوره جدید ، سال چهارم ، زمستان ۱۳۸۵ ه.ش
- مجله ویرا(فکر) شماره ۲۱ سال ۱۳۸۰ ه.ش
- میریوان ، شماره ۶ ، سال اول ، مرداد ۱۳۸۱ ه.ش
- ندای زاگرس شماره ۱۳ ، سال چهارم ، نیمه دوم شهریور ماه ۱۳۸۸ ه.ش
- ندای گروس شماره ۱۹ نیمه دوم خرداد سال ۱۳۸۹ ه.ش
- نشریه یه‌کیه‌تی دیموکراتیکی خونندکارانی کورد ، سال اول ، شماره اول ، اردیبهشت ۱۳۸۶ ه.ش
- نیشتمان(میهن) پیش شماره ۱ ، پنجم مهرماه سال ۱۳۸۸ ه.ش

نویسنده:

صاحب امتیاز، مدیرمسئول فصل نامه زیربار
کتاب‌های منتشر شده یا آماده چاپ:

- ۱- سرود فزان، تحلیل انتقادی-سبک شناسی اشعار بیسارانی، فارسی، ۱۳۸۱.ه.ش
- ۲- شه‌به‌نگی زوانی کوردی هورامی له‌گاساکان تا...، تاریخی-زبان شناسی، سلیمانیه چاپخانه بابان، ۲۰۰۸ م
- ۳- تیروانینگی نوی بو هیرونتیک و رافه‌ی ئه‌ده‌بی، ترجمه از فارسی به کوردی، ناشر مؤسسه چاپ و نشر سلیمانیه ۲۰۰۹ م
- ۴- سوزی لیریگا له ئه‌زمونی شیعری کوردیدا، نقد و بررسی تئوریکی شعر کوردی، ناشر احسان، ۱۳۸۸ ه.ش
- ۵- طرح؛ پریان شناسی شعر کردی هورامی از آغاز تا کنون (فارسی)
- ۶- ره‌نگاله؛ مجموعه مقالات تحقیقی، نقد، تئوری و دیدگاه‌های ادبی و... (کردی)
- ۷- دیمانه، دیدگاه چند شاعر، نویسنده، روشنفکر و روزنامه نویسنده، ئه‌وین، ۱۳۹۶
- ۸- چه‌که‌ریای هه‌زی تازی و عومری چاره... په‌ی قریوه‌ده‌نگه‌کا شیعره و تاروی، ئه‌وین، ۱۳۹۶
- ۹- فرهنگ مردم هورامان

تماس با نویسنده و اعلام نظرات:

e: adel_gov_zrebar@yahoo.com

همراه / تلگرام: ۹۱۸۱۸۷۴۹۹۲۹

